

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

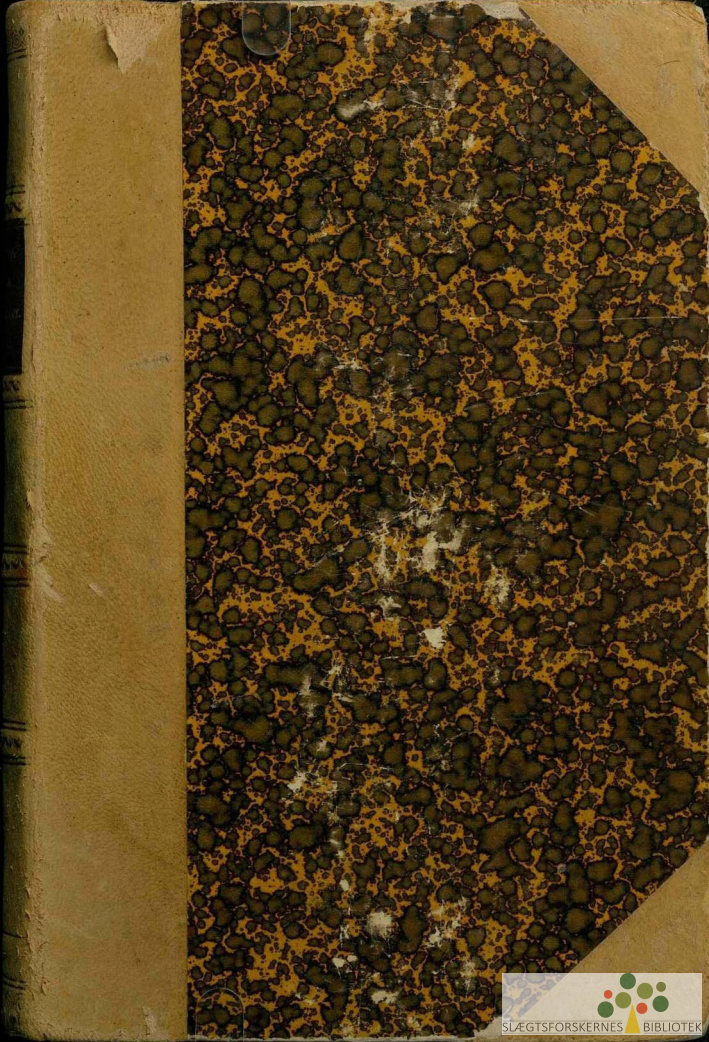
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HANS BIRCH DAHLERUP

MIT LIVS BEGIVENHEDER

FJERDE (SIDSTE) BIND

NYSKABELSEN AF DEN ØSTERRIGSKE MARINE
1850—1852

HANS BIRCH DAHLERUP

MIT LIVS BEGIVENHEDER. Udgivet af hans
Sønnesøn *Joost Dahlerup*. 1790—1814. (1908).

MIT LIVS BEGIVENHEDER. 1815—1848.
(1909).

MIT LIVS BEGIVENHEDER. Blokaden af Ve-
nedig. 1849. (1911).

HANS BIRCH DAHLERUP

MIT LIVS
BEGIVENHEDER

FJERDE (SIDSTE) BIND

NYSKABELSEN AF DEN ØSTERRIGSKE MARINE
1850—1852

UDGIVET AF HANS SØNNESØN
JOOST DAHLERUP

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

MDCCCXII

KJØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIET

EFTER Overgivelsen af Venedig skrede vi jevnt frem med at bringe den østerrigske Marine i Orden igien, overensstemmende med de forandrede Vilkaar og grundet paa den forudsatte Betingelse, at Venedig for Fremtiden skulde være Hovedstation og Sædet for Marinebestyrelsen, samt at Pola engang skulde blive, hvad Venedig nu var. Herom var der vel ikke af Regjeringen yttret nogen Bestemmelse; men denne Mening var almindelig udbredt blandt Alle, og en naturlig Følge, saavel af, hvad der var skeet, som af Tilstanden i Italien og af den besluttede Forøgelse af Marinen.

En almindelig Forandring af Skibenes Navne fandt Sted paa mit Forslag. Nogle, meest de, der vare gienerobrede, fik nye Navne, saasom den paa Stabelen staaende Fregat, *Minerva*, erholdt Navnet *Novara*, Corvetten *Veloce* omdøbtes til *Diana*, Fregatten *Guerriera* til *Juno* o. s. v. Andre erholdt de samme Navne, men germaniserede, som: *Venus* istedetfor *Venere*, *Sphinx* for *Sphinge*, *Leipzig* for *Lipsia*, *Husar* for *Ussaro* o. s. v. Corvetten *Diana*, der en kort Tid havde været benyttet som Vagtskib i Venedig, blev, under *Scopinichs* Commando, sendt paa Krydsstation i Levanten. Dampere *Marianna*, før *Pio IX*, blev given en lettere Bevæbning og sendtes, under Grev *Hadiks* Commando, i et diplomatisk Ærinde til Tunis og siden til Grækenland, Levanten og Constantinopel, hvor den forblev til imod Slutningen af den følgende Sommer. Skonnerten *Elisabeth*, under Lieutenant *Platthys* Commando, blev ogsaa sendt til Archipelet for at beskytte Handelen. Østerrigs Flag var saa-

ledes med gienvunden Glands repræsenteret i de levantiske Farvande.

Fregatten Venus forblev udrustet og sendtes i Januar eller Februar, under *Fautz'* Commando, til Neapel, efter nogle der liggende os tilhørende Kanoner, og blev efter Tilbagekomsten udrustet til en Øvelsestour med Cadetter til Lissabon og Madeira. *Bellona* forblev i Triest med mit Flag vaiende, indtil det paa min Indstilling blev strøget den 1ste November, hvorefter den blev aftaklet og indbragt til Hovedreparation i Bassinet ved *Lazzaretto nuovo*, hvor nu det halve Bassin og nogle Magaziner vare overladte Marinen, og jeg efterhaanden lod indrette et fuldstændigt Orlogsværft. Juno blev lagt op i Pola.

Marinens Militaircorpser, som ganske vare sprængte ved Revolutionen, skulde dannes paany. Med Infanteriet gik det temmelig raskt fra Haanden; Mandskab og Officerer afgaves fra andre Regimenter, og snart kunde vi aftræde Croaterne, som hidtil havde forrettet Tieneste paa Skibene. Paa Localer til Kaserne var der især stor Mangel; rundt om i Staden havde man maattet leie Huse dertil, nogle smaa, til Hundrede à to Hundrede Mand, andre større; i de fleste af dem laae Marinens Tropper sammen med Garnisonstroppeperne; men efterhaanden som Troppebesætningen i Staden reduceredes, vandt Marinen Plads og fik sine egne Kaserne, store og velbeliggende, hvor over Tusind Mand fandt Plads i een Kaserne, og saaledes en god Orden og Disciplin atter kunde indføres; tre, fire saadanne rummede Marinens forskellige Corpser: Artillerie- Infanterie- og Matroscorpset, tilsammen imellem tre og fire Tusind Mand.

At danne en ny og effectiv Officersstab var for mig det første og vigtigste Maal. Af den, jeg forefandt, var, blandt de Høiere, ikke Halvdelen brugbar, de Yngere uden Øvelse og for største Delen uden høiere Dannelse. Cadetterne vare skrabede sammen under Revolutionen af de laveste Classer, saa at ei alene Forsømmelighed, Uduelighed og Pligtovertrædelser vare almindelige, men endog Tyverier og grove Laster ikke sieldent forefaldt i denne Classe. At danne en brugbar Officersstand

var saaledes min Hovedopgave, men ogsaa den vanskeligste af alle, og den udkrævede Tid og Taalmodighed. Hvad der af den var bleven tilbage, var kun Brudstykker af den forrige, uden Sammenhæng, med store Spring i Alders- Tienstetids- og Dygtighedsforhold. At danne Classerne paany, ved ligefrem Oprykning, vilde kun fylde høiere Classer med udelige Officierer; thi ved netop de Ældre var maaskee Uduelighed alene og ikke Troskab Grunden til, at de ikke vare faldne fra, og mange Officierer vilde komme i Classe til at føre Skib, som aldrig havde commanderet en Vagt. Ikke faa iblandt dem vare traadte over i Marinen lige fra et Regiment i Arméen.

Jeg nedlagde da for Krigsministeren mine Principer for Dan- nelsen af Classerne og disses successive Fuldtalliggjørelse: at nemlig Ancienniteten for det Første maatte sættes til Side ved Oprykningen i de øvre Classer; at de Forbigaaede indtil Videre maatte beholdes, forsaavidt som der endnu kunde være Haab for dem, eller de dog kunde bruges til nogen Landtjeneste; at man imidlertid maatte rense Marinen snarest muligt for Alt, hvad der var slet; at Skibe maatte udsendes paa Øvelsestogter, lange Reiser ud af Levanten og Adriaterhavet, hvor Officierer og Mandskab kun dovnede i Havnene og hvor Lotsen var den, der navigerede Skibet. Seiladsen havde hidtil gaaet fra den ene Havn til den anden; ved hvert opstaaende Uveir søgtes strax ind, og der lettedes aldrig uden ved godt Veir. Lotsen, sædvan- ligviis en gammel Skipper, var den, der dirigerede Seiladsen og raadspurgtes ved enhver Leilighed, selv om Seilførelsen, ligesom Baadsmanden — *nostr'uomo* —, hvis Post ikke som i andre Mariner var paa Bakken, men paa Skandsen, dirigerede eller for en stor Deel ledede Manøvrerne; de sværere Skibs- arbejder commanderede han udelukkende, saa at Officiererne ikke i ringeste Maade undsaae sig ved at sige, at disse Arbejder — *lavori di forza* — ikke vedkom dem, og at de ei forstode sig paa dem.

Skibene, der i Regelen alle før stedse vare udrustede, havde ligget Aar ud og Aar ind, enkelte eller i Eskadre, omkring i

Levanten: i Constantinopel, Smyrna, Grækenland, Alexandria o. s. v., blot til Parade. Tiden fordreves af Officiererne og Cadetterne paa Kaffeusene, imellem Tyrkere, Grækere, Ægyptere og andre halvciviliserede Folk, hvorved Intet lærtes, og Sæderne fordærvedes. Istedetfor dette System vilde jeg sende nogle større Skibe ud paa længere Togter, til Sydamerika, Nordamerika, Vestindien, europæiske Havne og Farvande, hvorved saavel Officierer og Mandskab øvedes og hærdedes, som den allerede meget udbredte Skibsfart og Handel beskyttedes, og Flagets Anseelse hævedes. Officiererne lærte paa saadanne Reiser og Farter at staae paa deres egne Been og stole paa sig selv, de kom til at anvende de Kundskaber, der vare bibragt dem som Elever paa Akademiet, og fik derved sand Interesse for dem, medens nu, hverken Sextanten eller Søuhret, ja ikke engang Loddet eller Compasset var af nogen Vigtighed for dem.

Til Handelens Beskyttelse i Levanten og Archipelet vilde jeg bruge mine Krydsere, Brigger og Skonnerter, der vare stærke nok imod Sørøvere og bequemmere til denne Tieneste; Vagtskibene skulde ofte vexles, hver tredie Maaned, som Organisationstid, før de udgik paa activ Kryds, og for at Officierer og Mandskab ikke skulde demoraliseres i det dovne Havneliv eller indgaae skadelige Forbindelser og Bekiendtskaber. Til Toldkrydsere skulde *Penicher* — Smaaskonnerter — som hidtil endnu benyttet en Stund, indtil de kunde for største Delen afløses af Dampskibe, hvorved Besparelse for Staten og et virksommere Opsyn vilde vindes. For de hiemmeværende Officierer og Cadetter skulde der ved de to Hovedstationer, Triest og Venedig, holdes passende Forelæsninger i Physik, Chemie og Krigsvidenskaberne.

Den Ulydighed og slette militairiske Aand, der herskede iblandt Officiererne i Almindelighed, havde været mig paa-faldende: Undskyldninger, Udflugter og Usandheder vare uden Grændser iblandt dem. Grunden dertil laae vel for en Deel i Nationalcharacteren og andre eiendommelige Forhold, men især deri, at Marinen i saa lang Tid havde været commanderet

af Mænd, der ei forstode Faget, og at den øverste Autoritet, Hofkrigsraadet, var endnu ukyndigere, saa at det var let at dreie dem en Voxnæse.

Ved denne Vane og ved Ukyndigheden hos enhver Rets Medlemmer, der iflæng toges af Marinens forskellige Corpser: Infanterie- Artillerie- og Matroscorps, var det næsten en Umulighed at faae Nogen straffet ved Krigsret for slet Conduite, Forsømmelighed i Tienesten eller Sligt, da de latterligste Forgivender og Undskyldninger toges for gode Varer, og naar Vidneforklaringer ikke stemte overeens, var der Ingen i Retten, der forstod at bringe Hovedpunkterne frem i Klarhed. Dette saae jeg Exempler paa i *Locellas* Forhør, ved de for Feighed anklagede Cadetters Proces og ved andre Leiligheder.

De arbitraire eller disciplinariske Straffe vare saa hyppige, at der i een Uge forefaldt flere Arreststraffe blandt Officiererne, end jeg i min hele Tienestetid har oplevet i den danske Sæetat. Cadetterne bleve satte paa Salingen for tolv og indtil fire og tyve Timer ad Gangen, ja, undertiden gientoges Straffen flere Dage efter hinanden, og det uden Hensyn til Veirliget eller Aarstiden. Ligesom denne Strengthed og Hyppighed i Afstraffelserne vel kunde være et Tegn paa en demoraliseret Tilstand, saa kunde jeg dog ikke andet end ogsaa at betragte den som en Medaarsag til Fordærvelsen, idet den undergravede og sløvede Æresfølelsen. *Károlyi* især satte Skibscheferne et slet Exempel heri og i den yderst grove og haanlige Tone, hvormed han tiltalte Officiererne og Cadetterne. Jeg havde ofte gjort ham milde Forestillinger herimod; nu besluttede jeg, som en Deel af mit System, for Alvor at sætte en Skranke for et Misbrug af Magten, der nedbrød, hvad jeg netop stræbte at opbygge. Hvad den menige Mand angik, da fandt jeg større Grund til, for det Første i det Mindste, at lade Alt forblive, som det var bestemt ved det ogsaa for Marinen giældende Arméereglement, skøndt Straffe som Spidsrod og Strambux — fem og tyve til Hundrede Slag af en Hasselkiep paa Bagdelen — stødte min Følelse.

Tyverie var, blandt de raae Dalmatinere især, saa almindeligt, baade fra Kammerater og af Staten tilhørende Gods — *ärrisches Gut* —, at strenge Straffe vare nødvendige. Ingen Uge hengik, uden at tre, fire Krigsretsdomme bleve mig forelagte til Bekræftelse, meest lydende paa Spidsrod, og jeg fulgte herved det Princip altid at stadfæste Dommen og kun gjøre Brug af min Benaadningsret til Formildelse, naar Krigsretten eller Stabsauditeuren gjorde udtrykkelig Indstilling derom.

I de Forbedringer, jeg heri havde at foreslaae, laae Prøvestenen, hvorvidt Regieringen vilde understøtte mig i at afskaffe saa indgroede Misbrug. At jeg uden dens kraftige Understøttelse Intet vilde kunne udrette var klart: Jeg vilde faae Fiender i Arméén, fordi jeg afskar den fra at benytte Marinen som Avancementstrappe; Fiender i alle Slægtninge af dem, der afskedigedes eller bleve forbigaaede ved Avancement for Uduelighed; Fiender i den Mængde, tildeels meget fornemme Familier, som ved personligt Besøg eller i Breve overhængte mig for at faae deres Sønner ad Gienveie ind i Marinen, der nu paa engang var kommen ret i Mode. Længe varede det eiheller, før jeg fandt, at jeg havde faaet Fiender, og at Ministeren i hvert Fald ikke understøttede mig.

En svensk Officier, Lieutenant *Klint*, havde, allerede før Venedigs Fald, ansøgt om at indtræde i østerrigsk Søtjeneste for nogle Aar. Han blev modtagen, og da Diana kort efter hans Ankomst gik paa sin Expedition til Levanten, sendte jeg ham med den for at lære det italienske Commandosprog. I December fik jeg Brev fra en norsk Søofficier, Baron *Wedel-Jarlsberg*, om at indtræde paa samme Maade; da han var mig velanbefalet fra Danmark, hvor han under Krigen havde gjort Tjeneste, forskaffede jeg ogsaa ham Antagelse, og han ankom til Triest i Januar. Paa samme Tid søgte en svensk Lieutenant, *Cavallius*, med gode Anbefalinger fra fransk og engelsk Tjeneste og mig tillige privat anbefalet af Minister *Clausen* i Kiøbenhavn, om Ansættelse; ogsaa han og en anden Svensker, Lieutenant *Dufva*, samt en ung Hollænder, *Destombes*, bleve

antagne. Flere andre svenske og norske Officierer, der senere indkom med Begjæring om Ansættelse, bleve ikke antagne, deels fordi de vare ganske unge Mænd, og mig passede kun Officierer af saa megen Erfaring og Modenhed, at de kunde tiene vore egne uerfarne Officierer som Lærere og Exempel, og deels fordi *Gyulay* havde yttret Tvivl om Tilraadeligheden af at tage fremmede Officierer ind. Hans Brev i denne Anledning havde stødt mig, da jeg ganske nylig havde modtaget Keiserens fuldkomne Bifald med mit Forslag til Officierscorpsets Reorganisation, hvoraf netop den temporaire Antagelse af fremmede Officierer var et Hovedtræk. Men dette var eet af de flere Tegn, jeg havde paa, at *Gyulay*, rimeligviis paavirket af *Károlyi*, var min Modstander og gierne vilde bevæge mig til at gaae nu, da man ikke trængte til mig.

Ogsaa Optagelse som Cadetter ansøgte af mange unge Mennesker, saavel fra de østerrigske Stater som fra Udlandet. Med de Første maatte jeg være meget sparsom og kun antage enkelte, da de kom fra Biergegne som Tyrol og det Indre af Landet, havde saaledes aldrig forsøgt sig paa Søen og vare en Snees Aar og mere, altsaa for gamle til at begynde Sølivet. Derimod antog jeg fra Danmark sex, nemlig: *Coopmanns*, *Stephenson*, *Lund*, *Hansen*, *Benzon* og *Sass*, der alle havde faret til Søes før og besade gode Anlæg. Ligeledes antog jeg henvend en Snees unge Mennesker fra de nordtyske Lande, deriblandt Nogle af høie og anseete Familier. Jeg lagde megen Vægt paa disse Sidstes Optagelse, for at gjøre Marinen mere tysk, knytte Østerrigs Marine til det hele Tydskland og bringe et sundere nordisk Element ind til Modvægt mod det italienske og dalmatinske, der hidtil havde været for herskende.

Ingen af dem var over sexten, atten Aar gammel. Iblandt dem var en kongelig Høihed, *Hertug af Würtemberg*, en Grev *Kielmansegg*, Baron *Hammerstein* fra Hannover, *Hassenpflug*, en Søn af den hessiske Ministerpræsident; Grev *Raina*, en Søn af *Hertugen af Anhalt-Dessau*; Baron *Kübek*, Søn af Rigsraadspræsidenten i Wien; en Baron *Hackelberg*, en sachsisk Ge-

heimeraads Søn; Andre fra Mecklenburg, Oldenburg og selv Hamburg. Af disse, i Alt nogle og tyve, dannede jeg en egen Classe, som oplærtes i den dertil indrettede og udrustede Corvette *Titania* — forhen *Cesarea* —, som Wedel fik at føre og gjorde Krydstoure langs Kysterne med. En Prøveexamen godtgjorde, at de vare i Besiddelse af de fornødne Forkundskaber; derefter indskibedes de paa Corvetten, hvor Wedel, understøttet af et Par Officierer, der tillige forrettede Skibstjeneste, underviiste dem i alle Krigsvidenskaber, Sømandsskab og Skibstjeneste. I et Aarstid vare de modne til Cadettienesten paa Skibene og indtraadte efter aflagt Prøve som effective Cadetter. Successive i det følgende Aar bleve de efter en ny aflagt Examen forfremmede til Officierer. Ogsaa en Søn af Gouverneuren, Grev *Wimpffen*, var iblandt disse extraordinaire Cadetter.

Wedel havde megen Fortieneste af den Iver, han, som Bestyrer af denne provisoriske Dannelsesanstalt, lagde for Dagen; blandt Andet oversatte han og udgav i Trykken en kortfattet Lærebog i Sømandsskab, skreven for de norske Cadetter. Opgavens Vanskelighed forøgedes derved, at alle Søtermini maatte læres i to Sprog: Tydsk ved Underviisningen og Italiensk ved de practiske Øvelser, og i det tydske Sprog savnedes en fuldstændig og fast Søterminologie, saa at jeg ofte var nødt til selv at danne mange Navne og Udtryk.

Jeg har Grund til at troe, at disse unge Mennesker ville engang i Tiden viise sig som en sund Kierne i den østerrigske Marine.

Af de mange, under Krigen uden strengt Valg antagne provisoriske Cadetter, bleve efterhaanden de sletteste og udueligste Subjecter afskedigede, Nogle efter at være sagsøgte og tildeels dømte for grove Pengetyverier. Da de fleste af disse vare fra Triest og Omegn — de gik under Navnet Triestiner-gadrenge —, bidrog denne Purification, der naturligviis af de Lidende og deres Slægtninge og Venner tilskreves alle andre Mo-

tiver end Retfærdighed, ogsaa til at formindske min Popularitet i Staden.

Trængselen for at komme ind i *Marinecollegiet* — Søcadet-academiet — var i denne Tid ikke mindre, thi Marinen var, som sagt, kommen i Mode nu, da det heed sig, at Østerrig vilde forstørre sin Sømagt og omdanne den efter de virkelige Sømagters Mønster. Fædre og Mødre af Landets fornemste Familier henvendte sig til mig, baade i Breve og personlige Besøg, for at faae Sønner optagne; men for dette Institut vare faste Love giældende; for den første Tid satte Mangelen paa Plads i det provisoriske Locale en snever Grændse for Optagelsen, dog lykkedes det mig allerede i Løbet af det følgende Aar, 1850, at bringe Elevernes Antal op til fyrretyve, ved Indflytningen i den nye Bygning endog til treds, og før min Udtredelse var der, ved en ny Fløis Tilbygning, hvorved den hele Bygning først vandt architectonisk Fuldendthed, vundet Plads til firsindstyve Elever, til hvilken Størrelse det havde været besluttet at bringe Institutet. Aldersgrænsen var elleve og florten Aar, og Fripladser vare forbeholdt Keiserens umiddelbare Besættelse. De ikke ubetydelige Bekostninger og andre faste Bestemmelser vare ogsaa Hindringer, der ikke altid lode sig overvinde. Alligevel havde Marinen den Satisfaction nu for første Gang at tælle Fyrstesønner og Børn af Landets fornemste Familier blandt Eleverne, saaledes en Fyrst *Liechtenstein*, en Fyrst *Wrede*, en Grev *Pálffy*, Grev *Fünfkirchen* og flere.

Ved Strygningen af mit Flag forfremmedes paa mit Forslag endeel Officierer, meest i de høiere Classer. *Buiacovich* var i Sommerens Løb, ved *Buratovichs* Død og *Sourdeaus* Afskedigelse, bleven Contreadmiral. *Kudriaffsky* var oversat fra Marinen tilbage til Arméen som Generalmajor. Den brave *Bendai* tilligemed de to Fregattencapitäne, *Ivannossich* og *Salvini*, uduelige begge to, bleve Schiffs capitäne, og *Gyuitó*, *Bourgouignon* og *Károlyi* bleve Fregattencapitäne. Blandt de til Corvetten capitäne — Major — avancerede var *Wüllerstorff*, Marineadjutanten og min høire Haand i Reorganisationsværket —

skulde han være, men det viiste sig meget snart, at jeg i ham havde min værste Fiende og en Modstander istedetfor en Medhælper. Grev Hadik, min Eskadreadjutant, en særdeles brav, ærlig og mig hengiven Officier, forfremmedes en Classe op til Schiffslieutenant — Capitainlieutenant — og fik, som nævnt er, Dampere Marianna at føre, hvorfor han var Glæden og Taknemmeligheden selv. Ancienniteten blev herved fulgt med Undtagelse af Fautz, der fik en Formand i Károlyi og blev forbigaaet ved dette Avancement; et Par uduelige Schiffslieutenante, der bleve sprungne forbi af Wüllerstorff, og endelig Hadik, som forfremmedes over to ældre Schiffsfährliche. Disse Afvigelser fra Anciennitetsreglen vandt Bifald og mødte ingen Anstød eller Utilfredshed i Etaten, da Grundene dertil laae klart for Alle.

Imidlertid gav dette Avancement, hvori Fautz ikke var indlemmet, men endog forbigaaet, Anledning til, at jeg fik et Brev fra Gyulay, hvori han forlangte at vide Grundene, hvorfor denne saa udmærkede Officier — der iøvrigt paa min anbefaling var bleven decoreret med Leopold Ordenen og Commandeurkorset af den pavelige St. Gregorius den Stores Orden — ikke ogsaa var indstillet til Avancement til Fregattencapitän. Dette kunde nu forsaavidt være ganske i sin Orden, kun at Opfordringen skeete her, som altid, i et mig uvant og stødende, brusque og næsten anklagende Sprog.

Jeg svarede med at sende Fautz' meget uforskammede Rapport og endnu mere uforskammede Erklæring paa det ham forelagte Spørgsmaal i Anledning af hans Forhold ved Fiendens Udfald den 7de August og følgende Dage, ledsaget af mine Bemærkninger hertil. Jeg endte med at sige, at i enhver anden Marine vilde en Krigsret være bleven hans Lod, og at kun Marinens særegne Forhold og Tilstand og Betragtningen af, at Fautz var en af Marinens bedste, om ei i visse Retninger den bedste af de meget faa virkelig dygtige Officierer, havde bevæget mig til at lade Sagen falde; men at jeg umuligt havde kunnet lige strax derefter anbefale ham til en extraordinair

Forfremmelse. Hermed lod Gyulay sig nøie og sendte mig Papirerne tilbage, uden at yttre sig det Mindste om Sagen.

Det, der havde givet Fautz et Navn og en vis Anseelse i Marinen, var en Tildragelse, der var indtruffet før min Tid. Ved Revolutionens Udbrud laae Fregatten Guerriera under Captain Buiacovichs Commando i Neapel. Tvungen, sagde man, af sit Mandskab heisede Buiacovich det revolutionære Flag paa Fregatten og var i Begreb med at vende tilbage til Venedig, da Fautz med Volcano ankom med Ordre til Buiacovich at begive sig til Pola. Da han tøvede med at adlyde, truede Fautz med at skyde paa Fregatten, og da han, skræmmet heraf, omsider begav sig paa Veien, fulgte Fautz ham, som det heed, med brændende Lunter lige til Havnen, hvor de andre fra Oprøret reddede Skibe laae. At Fregatten saaledes frelstes fra at falde i Oprørernes Hænder, blev nu regnet Fautz til stor Fortieneste. Da jeg siden lærte begge Herrer at kiende, svandt det Fortienstlige i Fautz' Kiekhed meget i mine Øine. Han kiendte allerede dengang godt sine Folk: Buiacovich, iøvrigt en ret brav og brugbar Mand, var den største Hare, jeg har kiendt, og med den italienske Besætnings Mod har det eiheller været ret bevendt, saa at Fautz med sit rodomonterende Væsen let kunde imponere dem, som desuden havde stor Frygt for Dampskibet og dets 48Pds. Granater.

Selv havde jeg endnu ikke erholdt noget Udmærkelses- eller Naadestegn, skiøndt der curserede Rygter om, at saadant var i Vente; ja Hadik sagde mig, at det endog heed, at jeg vilde erholde Maria Theresia Ordenen.

Den 14de November modtog jeg en Skrivelse fra Krigsministeren, eller rettere, den var dateret fra den Dag, hvormed fulgte, som det heed, „*nachträglich*“, et Udnævnelsesdecret, der i Hovedsagen var ganske ligelydende med det, jeg havde modtaget strax efter min Ankomst i Marts, og lød ligesom det paa kun provisorisk Ansættelse — *auf die Dauer Ihrer Verwendung in den k.k. Diensten*. — Hvad Meningene hermed var, kunde jeg ikke begribe, eiheller kunde Nogen opklare mig

derom; men at der laae en bestemt Hensigt deri, kunde ikke være mig tvivlsomt. Jeg lod det gaae hen uden at begiære Oplysning herom, men bestyrkedes endnu mere i den Beslutning at holde mig parat til at forlade en Tieneste, der allerede nu viiste sig for mig som neppe holdbar, og at sætte min Liid til den mig aaben holdte Gienindtrædelse i den danske Sætat.

Faa Dage herefter indløb Keiserens egenhændige Skrivelse til mig, dateret den 18de November, i hvilken han udnævner mig til Ridder af Jernkroneordenens første Classe og virkelig Geheimeraad. Jeg kunde ikke undlade at sætte denne Udnævnelse i en vis Forbindelse med Gyulays mystiske Duplicat af mit Ansættelsesdecret, og min Mistillid til ham steg naturligviis nu næsten til Vished om, at han var min Modstander og udentvivel arbeidede for at bringe Károlyi i min Plads.

Til denne Károlyi, som jeg under fire Øine og kun i det, der angik den Opgave i Almindelighed, som jeg havde paataget mig, og hvorved han, som Regjeringens Afsending, havde været Mellemand, viiste en vis Grad af Fortrolighed — til ham sagde jeg, da han kom for privat at gratulere mig, at denne Keiserens store Udmærkelse havde overrasket mig, især havde Geheimeraadsværdigheden det, og jeg vidste ikke, om jeg skulde glæde mig derved, da denne syntes at binde mig til Østerrigs Tieneste mere, end jeg havde betænkt og ønsket.

Hertil svarede han, med Blodet oppe i Ansigtet og stærkt skulende Blik, at det ogsaa havde overrasket ham, da det ei var sædvanligt saa strax at erholde Storkorset af en Orden og især Geheimeraadsværdigheden.

Saavel ved denne som ved tidligere Leiligheder sagde jeg ham, at mit Ønske var ikkun at lægge en fast Grundvold for Marinens Nyskabelse og i nogle Aar arbeide frem imod Maalet, for da, naar Tiden dertil var kommet, at overgive ham Fortsættelsen og Fuldførelsen af det begyndte Værk. Jeg, for min Person, ønskede at ende mine Dage i mit Fædreland; jeg foretrak et stille ubemærket Liv i mine Børns og Slægtinges Kreds for det glimrende, men ogsaa besværlige, med Vanskeligheder og

Farer besaaede Liv her i Østerrig. Han, Károlyi, var ifølge Fødsel, Formue og Forbindelser saavel som hans Anlæg og Kiærlighed for sit Fag, fremfor nogen Anden skikket til at blive min Afløser. Det skulde være min Opgave at bane ham Veien dertil, ved at give ham enhver mulig Leilighed til at forbedre og danne sig til denne Post, skaffe ham snar, men successiv Forfremmelse i Marinen, saa at der fra den Side ingen Hindring skulde være i Veien.

Denne Aabenhjertethed, som af Mange maaskee vil findes ubetænksom, var af mig vel overlagt: først var det virkelig min Overbeviisning, at Károlyi besad, frem for nogen Anden, Egen-skaberne dertil, og dernæst saae jeg jo hans Ambitions Retning og Udstrækning tydeligt nok og, for at afvæbne ham og gøre ham fra Modstander til Allieret, lod jeg ham kiende min Plan med ham; var han fornuftig, maatte den jo tilfredsstillende og vinde ham. Men at jeg heri bedrog mig, derom blev jeg meget snart overbeviist.

En Ting, der hele det første Aar var mig til en sand Plage og Tidsspilde, var den Mængde Besøg, jeg hver Dag havde fra Kl. 11 til 1, og som ofte holdt Referenterne ventende til langt ud paa Eftermiddagen. Nysgjærrighed efter at see den fremmede Admiral bragte Mange, Tryglen om Optagelse eller om Protection af deres Børn eller Slægtninge Andre; og undertiden sadde en halv Snees Damer ventende paa Audients. Fra det yderste Forværelse, hvor Ordonnantserne sadde, viistes de Kommende ind i en meget smukt meubleret Stue, der laae imellem mit Værelse og den store Salon med Altan, og som oftest holdtes Dørene til Salonen aabne, saa at de Ventende, naar der var mange, eller naar der var Damer iblandt dem, kunde gaae derind. Denne Anstand lod jeg iagttage i begge de Boliger, jeg havde, og mine Damer saaes aldrig i mine Værelser i Tienstetiden, men opholdt sig stedse i deres egne indtil Middag.

Da Triest ligger paa den alfare Vei til Italien, Istrien, Dalmatien og hele Levanten, kom der ideligen Generaler og Andre

her igiennem, hvis Besøg Etiquetten da forskaffede mig. Hyp-pige Troppedislocationer fandt Sted, og hvergang maatte jeg modtage Bataillonscheferne, med mangengang henved et halvt Hundrede Officerer, der præsenterede sig for mig i fuld Paradeuniform. Der spildtes megen Tid i den østerrigske Armée med slige Præsentationer og denne intetsigende Etiquette, hvormed der fulgte idelige Omklædninger og Toiletteforandringer. Saa var der en Deputation fra *Lloyds Direction* eller fra en eller anden af Kyststæderne at modtage; en Kirkefest, Messe eller Officersbegravelse at deeltage i.

Senere, da Alt var bleven roligt, i Aarene 1850 og 51, fik vi, foruden to Besøg af Keiseren, idelig Besøg af fyrstelige Personer: Kongen og Dronningen af Sachsen, Kongen og Dronningen af Grækenland, Churfyrsten af Hessen-Darmstadt med Gemalinde; den forrige Rigsforstander, *Erkehertug Johan* med Gemalinde; Keiserens Forældre, hans Brødere og flere Andre, Alle forblivende her et Par Dage idetmindste, og Nogle endog udstrækkende Opholdet til Uger, ja Maaneder. Herved spildtes uhyre megen Tid for mig, deels ved Opvartning, ofte ventende Timer i Gaderne eller ved Moloen, for at modtage dem eller følge dem til Vogns eller ombord, deels ved at indbydes til Tafels hos dem eller ledsage dem paa Besøg ombord i Skibe, paa Roetoure eller Sligt.

Og nu endelig, efter saadanne Afbrydelser og Forstyrrelser, at sætte sig med roligt Sind og Blod til Arbeide, der kræver Tænkning!

Der var alt for meget Hof- og Militairetiquettes Iagttagelse forbunden med min Stilling, til at jeg kunde med Liv og Kraft hengive mig til de vigtige og vidtløftige Arbeider, der hvilede paa mig, og det var ikke mig alene, der saaledes droges halve eller hele Formiddage fra Arbeidet, men alle de andre høiere Officerer og Embedsmænd, for hvem den flere Gange gien-tagne Omskiften af Dragt var endnu meer Plage.

Ogsaa trættedes jeg med Privatbreve fra Høie og Lave, Damer saavel som Herrer, paa Tydsk, Fransk, Italiensk, Engelsk,

Dansk og Svensk, om Ansættelse i Marinen, om Børns Optagelse som Cadetter, om Anbefaling til Fripladser, Beneficier, Understøttelser eller deslige; eller ligefrem Overhængen, naar Bortskienkelsen beroede paa mig; om Projecter; og endelig fra Leverandører af alle Slags, privat anbefalende sig, foruden Tilbudene ad den aabne officielle Vei. De to sidste Slags Correspondancer vare ikke meget mindre talrige end de første og meget mere paatrængende og vanskeligere at ryste af sig.

Af de Damer, der oftere bærede mig med Breve, erindrer jeg Grevinde *Montecucoli*, en født Fyrstinde *Oettingen-Walterstein*, angaaende hendes Søn; Grevinde *Pálffy*, født Fyrstinde *Lobkowiz*, i lignende Anledning; Grevinde *Manin*, om Mildhed mod hendes Landsmænd, Venetianerne, af hvem jeg skulde være en erklæret Fiende, skrev hun; og saaledes fra mange Flere. Besvarelser af disse Breve, som jeg i de fleste Tilfælde selv maatte paatage mig, berøvede mig megen Tid. Der var for stor Mangel paa Officierer, til at jeg kunde tage mig en personlig Adjutant, og neppe skulde jeg have fundet Nogen, der var ret skikket hertil. Ved enkelte Leiligheder benyttede jeg i Løbet af det sidste Aar en Lieutenant af Marineinfanteriet, *Arnold* ved Navn, som var ansat til Tieneste i Militairreferentens Departement, dog meest kun til Ledsager paa Reiser, da han ikke besad de fornødne Kundskaber til at assistere mig som Secretair.

Lige siden min første Ankomst til Triest havde jeg været overløbet af Projectmagere og plaget med skriftlige Planer og Projecter af alle Slags, sendte mig med varme Anbefalinger fra Ministeren eller de commanderende Generaler, meest angaaende ufeilbare Midler til at sprænge Flaader i Luften eller, med ubetydelige Omkostninger og liden Fare, at ødelægge en Fiende paa Søen, hæve en Blokade eller Lignende. Disse Plager vedbleve endnu efter Krigen og til Enden af Aaret 1850. Det første af dem var det tidligere omtalte af Major *Lazzarini*, hvis slet dulgte Harme over, at jeg ikke skienkede hans Plan større Opmærksomhed, jeg har berørt.

Et andet Forslag, ogsaa ledsaget af varme Anbefalinger fra *Radetzky*, var at bygge et Dampskib med et lille overbygget og hvælvet Kastel forude, under hvis, med stærke Jernplader bedækkede Tag, en Kanon af aller sværeste Caliber skulde anbringes, for med den at skyde det fiendtlige Skib i Grund. Stævnen skulde være forsynet med en stærk og skarp Jernspids til at løbe ind i Skibets Skraag. Dampskibet selv skulde være beklædt med Jernplader, som man her stedse troede kunde holde Fiendens Kugler ude; og paa denne Maade, meente Forfatteren, at man med Lethed og uden Fare kunde tilintetgjøre ethvert fiendtligt Skib. Charakteristiske vare alle disse Projecter derved, at de altid forudsatte Sikkerhed for Angriberen.

Et tredie Forslag var et, der gik ud paa at sende en selvexploderende Bombe i Skraaget af et Skib paa en meget lang Afstand, ved Hiælp af ricochetterende Raketter. Det udmærkede sig ved sin lærde og videnskabelige Tone og den tillidsfulde Sikkerhed, hvormed Forfatteren i et meget poleret Sprog fremsætter sin Idee, uden at skiule, at han ikke i ringeste Maade var Artillerist eller kiendte Noget til Bomber, Raketter og Kanoner; men han var Videnskabsmand, og han slog om sig med Formuler og Beviiser af den høiere Mathematik.

Ogsaa den bekiendte Englænder, *Warner*, gjorde Regjeringen Tilbud af sin Opfindelse for den billige Priis af tre hundrede Tusind Gylden, og af Ministerens Udtryk og Skrivemaade maatte jeg antage, at man virkelig fandt Tilbud og Forslag Opmærksomheden værd. Disse og mange andre lige saa taabelige Planer og Opfindelser bleve mig sendte til Betænkning, og da jeg ikke havde de fornødne Capaciteter til at danne en permanent Commission af til at prøve og give Betænkning om saadanne Sager, som i Danmark henviises til Constructionskommissionen, saa var jeg nødt til selv at paatage mig dette Arbeide, idetmindste hvad Giennemlæsningen og Opgivelsen af Betænkningernes Hovedpunkter angik, hvilket baade forvoldte mig Tidsspilde og drog Projectmagernes Had paa mig.

For saa snart som muligt at faae Regelmæssighed indført i

Skibstienesten, tog jeg strax fat paa at oversætte de nye danske Instructioner og Reglementer, som jeg selv hiemme havde havt en saa væsentlig Andeel i at udarbeide. Under Oversættelsen modificerede jeg dem efter Forholdene i Østerrig, og for at bøde paa min Mangel paa et nøiere Bekiendtskab til disse, sammenkaldte jeg en Commission under mit Forsæde, bestaaende af de dueligste Skibschefer, nemlig Fautz, Károlyi, et Par Andre, Wüllerstorf og endelig *Littrow* som Secretair, hvilken sidste jeg overdrog den grammatikalske Revision og Besørgelsen af Trykningen. Der holdtes nogle Samlinger, i hvilke min Oversættelse oplæstes og discuteredes; men da jeg kun fandt liden Interesse og endnu mindre Indsigt og Forstand paa dette Slags Arbeide hos disse Herrer, gjorde jeg Ende paa Commissionens Møder, der kun forsinkede Fremgangen uden at være mig til videre Gavn. Arbeidet skred imidlertid raskt fra Haanden, alt som jeg fik mere Øvelse i Sproget. *Littrow* fik min Oversættelse, efterhaanden som jeg havde nogle Ark færdige, omskrev eller rettede den, hvorefter jeg fik den tilbage til ny Rettelse, hvor han maatte have forfeilet Meningen eller Skarpheden i Udtryk og Stiil; thi heri besad jeg, uagtet min ringe Sprogkundskab, en Sikkerhed, som forundrede dem Alle. Ogsaa de to sidste Correcturer under Trykningen paatog jeg mig selv, og paa denne Maade lykkedes det mig at faae Alt, hvad der var udkommet i Danmark, oversat og trykt i Løbet af Aaret 1850, og senere udarbejdede jeg de i Danmark endnu manglende Dele af Værket, der saaledes haves fuldstændigt paa Tydsk.

MIDT i November kom Wimpffen til Triest og tiltraadte Posten som Militair- og Civilgouverneur. Hans oplbæste Væsen stødte mig lige fra Begyndelsen af, og jeg mærkede hurtigt, at der var lidet Haab for mig at komme paa en god Fod med denne Mand. Competencestrid fik jeg snart med ham, ligesom med de andre Generaler havde været Tilfældet. Som Statholder cederede jeg ham naturligviis Forrangen ved alle Leiligheder, gjorde ham de sædvanlige Formalitetsvisiter o. s. v. ; men nogen Commando eller Embedsautoritet over Marinen, eller over mig som dens Overcommandant, hverken kunde eller vilde jeg indrømme ham. Alligevel tragtede denne ligesaa uvidende og indskrænkede som indbildske Mand derefter, og det første aabne Forsøg derpaa gjorde han, da han, i Anledning af Englændernes truende Opræden imod Grækenland, fandt det nødvendigt at sætte Triest i Forsvarsstand og sendte mig en Plan til Styrkefordelingen i Tilfælde af et Angreb paa Staden, for at jeg kunde giøre mine Bemærkninger dertil for Marinens Vedkommende.

I denne fandt jeg Marineovercommandoen anført iblandt de Localautoriteter, der havde at møde hos Statholderen, naar der blev slaæet til Alarm, samt et Par lignende Hentydninger paa, at han ansaae mig for at staae under hans Overcommando.

Jeg svarede derpaa ved at foreslaae som Forandringer i Udkastet, at allevegne, hvor der stod Marineovercommandoen eller Overcommandanten, maatte der staae Havneadmiralen, som den Øverstcommanderende af den locale Sømagt, hvorved jeg uden

videre Forklaring betegnede, at kun den Deel af Sømagten, der laae under denne Commando, kunde være Statholderen eller Gouverneuren underlagt, saaledes som de af mig udarbejdede og senere af Keiseren approberede Instruxer for Stationscheferne eller Havneadmiralerne nærmere udviiste. Jeg støttede mig herved paa den Betragtning, at Marineovercommandanten, der stod directe under Krigsministeren, og hvis Commando og Virksomhed strakte sig ud over flere Provindser, hvorhen han til enhver Tid ubehindret maatte kunne begive sig, ikke kunde være afhængig af nogen enkelt Provindses Statholder. Han svarede mig ikke her paa, og der taltes aldrig videre derom imellem os.

En af de vigtigste Ting for mig at tage for Alvor fat paa strax var Officierernes Dannelse og Øvelse. Foruden Stationeringen af de til Handelens Beskyttelse nødvendige Krydsere i de levantiske Farvande, af Vagtskibe og Toldkrydsere, tænkte jeg paa at sende Skibe ud paa længere Reiser. Af Skibe, der vare skikkede til en saadan Expedition, havde jeg Fregatten *Venus* og Corvetten *Carolina*; det gialdt nu om at bestemme Expeditionen selv.

Da jeg ansaae det af Vigtighed for den østerrigske Handel og Skibsfart, som i den sidste Tid havde taget et stærkt Opsving og udstrakte sig til alle Verdensdele, fornemmelig Brasilien, Havana, la Plata-Staterne, ja endog til Californien, at den understøttedes ved nu og da at viise Orlogsflaget i hine Farvande, saa vendte jeg mig først til Handelskammeret i Triest, med Anmodning om at opgive mig, hvilken af tre for Øie havende Expeditioner det vilde ansee meest til Gavn for Handelen, enten til de vestindiske Farvande og navnlig Havana eller til Brasilien og Buenos Ayres eller til Nordamerika, da jeg derefter vilde indrette mit endelige Forslag til Ministeren. Jeg tilføiede, at Marinens Uddannelse og Øvelse vel maatte være Hovedøiemeddet for mig, men at jeg tillige fandt, at jeg skyldte Handelsstandens Interesser at foreene disse saa vidt muligt med Hovedformaalet.

Herpaa kom et forbindtligt Svar; men før jeg kunde faae mit paa dette Svar grundede Forslag indsendt, modtog jeg fra Ministeren, Grev Gyulay, en i den sædvanlige myndige Tone affattet Skrivelse, hvori han, efter at meddele mig, at han af Handelsministeren var underrettet om, at jeg havde en Expedition i Sinde og havde gjort Skridt i denne Hensigt, udtrykte sin Forundring over, at han ikke i Forveien var bleven adspurgt, og affordrede mig min Erklæring herom.

Jeg berettede ham da Sagen, som den var, at jeg blot foreløbig havde søgt Oplysning hos Handelsstanden i Triest for derefter at kunne rette mit Forslag til Ministeren; det var af mig ikke formodet, at Handelskammeret af min blotte Forespørgsel vilde tage Anledning til Melding herom til Handelsministeren, og denne til en officiel Optagelse af Sagen vis à vis Krigsministeren, saalænge den endnu stod paa dette første forberedende Stadium. Med denne Oplysning og det samtidigt indsendte endelige og motiverede Forslag til Planen for Officierernes Dannelse og Øvelse, i Forbindelse med hvilken en Expedition til Brasilien blev foreslaaet, var denne Deel af Sagen afgjort; men saa plump og ubehagelig en Maade toges Alting paa, saa overilet, skinsyg og skolemestererende var denne Minister og det i en Green, hvor man havde lovet mig de frieste Hænder og ventede al Reform fra mig, fordi man erklærede, selv ikke at forstaae sig derpaa. Det var maaskee lige saa meget det gamle østerrigske Bestyrelsesvæsen, der her reiste Hovedet igien, som nogen blot personlig Eiendommelighed i Anskuelser.

I Forbigaaende maae jeg berøre her et Par Smaatræk, som karakteriserende de Folk, jeg havde at gjøre med.

Ved Venedigs Indtagelse kom Marinen i Besiddelse af en Snees Søuhre, der tillige med de øvrige Instrumenter paa Observatoriet henhørte under Marinecollegiet eller Cadetacademiet og overleveredes med dette til en hertil udnævnt Commission, i hvis Rapport om Overtagelsen den Fuldstændighed og gode Orden, hvori Alt forefandtes, blev fremhævet. Be-

mærkes maae det, at Bygningsforvalteren med øvrige Opsyns-personale, saasom Portner, Budde o. s. v., vare forblevne ved deres Poster, hvorfor ogsaa det hele vidtløftige Inventarium samt Bibliotheket, de musikalske Instrumenter, Nodesamlinger o. s. v. var der, Intet manglede, og Alt forefandtes i bedste Orden.

Da nu disse Søuhre blev afleverede til Marinecollegiet i Triest, fandtes det, at de under Beleiringen ikke havde været holdte i Gang, eller Registreringen af denne ikke været regelmæssigen ført — formodentlig fordi den derved ansatte Officier benyttedes til anden Tieneste —, saa at det ikke var raadeligt at tage dem i Brug uden foregaaende Eftersyn og Prøve, hvorfor det blev mig foreslaaet at sende dem alle til Eftersyn og Regulering hos de to bekendte Chronometerfabrikanter *Dent* og *Earnshow* i London, saaledes som man forhen havde gjort efter en bestaaende Accord, da der i Wien ikke, lige saa lidt som i Triest eller Venedig, var nogen astronomisk Uhrmager.

Jeg lod altsaa en Forestilling herom indsende til Ministeriet og fik herpaa til Svar, at man maatte forundre sig over, at disse Uhre, hvoraf nogle havde været til Rengjørelse kort før Revolutionens Udbrud, nu kunde trænge til Eftersyn og Reparation, da de jo i hele to Aar slet ikke havde været i Brug og følgelig ikke kunde være slidte eller beskadigede — som om det var Kasseroller og Kiøkkenredskaber, der her var Tale om! — og saa meget mere maatte man undre sig, som det med Overtagelsen af Collegiet i Venedig var engang udtrykkeligen meldt, at Alt ved Modtagelsen forefandtes i fuldkommen god Orden. Ikke destomindre vilde man ikke afslaae Bevillingen til at sende dem til England; men det paalagdes udtrykkeligen at iagttage Forsigtighed og Omhu med Transport og Indpakning samt andre selvfølgelige Trivialiteter.

Et lignende Exempel var med et gammelt Koffardiskib, som Venetianerne havde frataget eller kjøbt af en Privatmand til Nedsækelse i et af Skibsløbene, dette var nu optaget og ind-

slæbt til Arsenalet, hvor det henlaae sunket med Dækket over Vandet paa et grundt Sted i en Krog af en af Canalerne. Det skulde sælges til Ophugning, og dertil maatte, efter gammel Skik, først Hofkriigsraadets, nu Ministeriets, Tilladelse indhentes.

Rapport og Forespørgsel om at sælge det, som det laae, til Ophugning blev indsendt. Svaret herpaa var, at det bevilgedes, alligevel kunde man ikke undlade at bemærke, hvorlunde en strafværdig Mangel paa Tilsyn maatte have fundet Sted, siden et Skib saaledes uden Videre kunde være sunket inde i Havn. Disse to Exempler ere Ord til andet her anførte efter Originalerne.

Det var Generalmajoren og den civile Underrettssecretair *von Schöllheim*, Sectionschefer i Ministeriet og før af det gamle Hofkriigsraad, som gave mig disse Belæringer. Jeg var opbragt herover som overhovedet den plumpe Tone, der ved Siden af den latterligste og groveste Uvidenhed herskede i disse Herrens Skrivelser, og vilde have svaret dem med at belære dem bedere, men *Petrich*, hvem jeg meer og meer kom til at agte og faae Tillid til, sagde mig, at det var kun den sædvanlige Hofkriigsraadsstiil: det var Princip aldrig at bevilge Noget med god Grace, men kun ledsaget af Formaninger og Belæringer, som oftest Gientagelse af Indstillingens egne Ord og Grunde, og dette jo mindre man forstod sig paa den Ting, der var Tale om.

Hvad den ovenomtalte Expedition angaaer, da strandede den imidlertid og det af følgende Grund. Den vist nok dygtige og energiske, men stedse noget exalterede Handelsminister, *Bruck*, greb Ideen begiærlig, men vilde give den et storartet Tilsnit i ægte tysk Stiil: det skulde være en Verdensomseiling, hvortil han, foruden at aabne nye Handelsveie, vilde have knyttet videnskabelige Øiemed, Opdagelser o. s. v., og han lod udgaae et Circulaire herom til alle Handelskamre i Monarchiet, som med national Fyrighed greb Ideen, ligesom de lærde Societeter applauderede Forslaget, og en saadan Mængde Candidater til

Reiseselskabet meldte sig, at Fregatten vilde af dem have havt en tilstrækkelig mandstærk Besætning.

Jeg lod Rusen have Tid til at dunste ud og kom saa med beskudne Bemærkninger, saasom, at ingen af Fregatterne vare i en saa sødygtig Stand, at man kunde strax vove den paa en saa lang Expedition, at denne krævede Tid at forberedes i mange Henseender, og at det eneste Skib, der havdes, som var skikket dertil, den nye Corvette Carolina, ikkun var i Stand til at rumme nogle faa Passagerer af Handelscommissairer og Videnskabsmænd. Dette bragte Sagen til at hvile en Stund, og efterhaanden døde den ganske hen, dog ikke uden at Handelsministeren med megen Skarphed, den følgende Sommer, da mindre Expeditioner foretoges, erklærede ved en given Leilighed, at han ikke havde opgivet sin Idee, skøndt han med Forundring saae, at Marinen havde. Da han ikke længe derefter aftraadte, og der desuden kom uventede politiske Forviklinger, saa taltes der i min Tid ikke videre herom, og i de Expeditioner, der udsendtes, fulgte jeg mit eget Hoved alene.

En karakteristisk Odyssee havde et Transportskib med neapolitanske Tropper, som efter Venedigs Overgivelse skulde føres tilbage til Hiemmet. Det kom, efter en besværlig Reise, til en neapolitansk Havn, hvor det blev afviist, vendte tilbage til Venedig, hvor *Gorczkowsky* afviiste det og forbød det enhver Communication med Landet, men tillod omsider paa de meest trængende Forestillinger, at det forsynedes med et ringe Forraad af Brød og Vand. Under Hunger og Mangel flakkede de ulykkelige Soldater om med Skibet en Tidlang fra Havn til Havn, hvor man stedse afviiste dem, og tilsidst kom Skibet ind til Ancona i yderste Nød, hvortil de af Fortvivlelse oprørsk Soldater havde tvunget den lige saa fortvivlede Skipper. Da jeg fik Melding herom fra Vagtskibschefen, Capitain *Maillot*, gav jeg Ordre til, med Briggen *Triest* at convoiere Skibet til en neapolitansk Havn og tiltvinge det Adgang og ufortøvet Udskibelse af Soldaterne. Endnu varede det Maaneder, inden de ulykkelige Mennesker udfriedes af deres Nød; Modvind, Storm

og Uveir drev Skibet om fra Sted til Sted, Maillot afgik syg i Land, og hans Næstcommanderende var en svag og uduelig Officier; Ingen vilde forsyne Neapolitanerne med Levnetsmidler eller Penge, og jeg troer, de havde været fire Maaneder ombord, før de omsider landsattes i deres Fædreland.

Paa denne Briggen Triests Expedition indtraf der en ulykkelig Hændelse, som jeg her vil omtale, fordi den afgiver et Exempel paa Disciplinens Tilstand i den østerrigske Marine paa denne Tid.

Briggen var under Næstcommanderendes, Lieutenant *Langs*, Commando, en ikke ganske ung Officier, over tredive Aar gammel, men svag af Charakter og slap som de fleste af hans Lige. Han var for Modvind løbet ind til *Lussin piccolo*. Under sit Ophold der var han i Land for at købe Provisioner og havde efterladt den Ordre, at Ingen maatte forlade Skibet, som laae parat til at gaae under Seil strax, naar han kom tilbage. Da han i Mørkningen vilde gaae ombord, mødte han paa Veien en Cadet fra Briggen, som havde en Mand af Besætningen med sig; forundret over at see sit Forbud overtraadt, spurgte han Cadetten, hvad han bestilte i Land, hvortil denne svarede, at han var i Land for at købe Forfriskninger til Cadetmessen. Lang befalede ham at gaae ombord strax tilligemed den medbragte Mand.

Cadetten erklærede, han havde Næstcommanderendes Tilladelse og var i det Hele, hvad man i enhver anden Marine vilde kalde studs og insubordineret. Desuagtet erholdt han omsider *Langs* Tilladelse til at gaae et Øieblik ind i en Boutik eller Café, medens denne vilde vente paa ham for at tage ham med. Efter en halv Times Venten gik Lang ombord uden Cadetten, og da han kort efter gik ned for at lægge sig, gav han den vagthavende Officier Ordre til at sætte Cadetten paa Salingen, naar han kom tilbage.

Cadetten kom omsider, lidt over Midnat, som det synes i en noget beskienket Tilstand. Officieren sendte ham strax op paa Salingen — det var i November eller December Maaned —

og en halv Time efter styrtede Cadetten ned og slog sig ihiel. Lang indsendte en Rapport herom, hvori han berettede, at Cadetten var falden ned under Tilsætningen af Seilene, da Skibet lettede og gik fra Lussin. Forældrene, simple Folk i Triest, klagede directe til Keiseren, efter at de, som det synes, først havde prøvet paa at presse en Sum Penge ud af Lang for at tie, og denne ogsaa havde budt dem tusind Gylden, hvormed de ikke vilde lade sig nøie. En Krigsret blev nedsat, og Lang dømtes for falsk Rapport og uforsvarlig Conduite til en temmelig betydelig Skadeserstatning og Afskedigelse, hvilken Dom jeg i sidste Punkt formildede til sex Maaneders Profosarrest, da han allerede under den langvarige Proces havde siddet arresteret.

Denne Tildragelse blev imidlertid greben af mig som Motiv til et strengt Forbud imod at sætte Cadetterne paa Salingen til Straf, ligesom jeg, ved at udstede et provisorisk Reglement for Disciplinarstraffene og ved at skaffe Cadetterne Tilladelse til at bære en Lieutenantsepaulet paa den ene Skulder, stræbte at vække Ambitionen og hæve Æresfølelsen hos denne Classe og beskytte den imod Chefernes vilkaarlige, ofte raa og barbariske Behandling.

En Mængde Generaler passerede fra og til Italien ved denne Tid; de aflagde Besøg hos mig, og jeg lærte derved mange af dem at kiende, deriblandt Feltmarschal Grev *Nugent* og Felttøimester *d'Aspre*. Denne Sidste var bekjendt som en tapper og energisk Mand, han gik meget stivbenet af Saar og Gigt. Hans Conversation var meget livlig og fri. Om Vanskelighederne ved den Opgave, hvis Løsning jeg havde paataget mig, Marinens Reform, yttrede han sig paa en for mig lidet opmunrende Maade; han gav i stærke Udtryk en Skildring af, hvad Marinen havde været før Revolutionen, og spaaede mig, at jeg vilde faae megen Møie med at gienoprette Disciplinen i den.

— En af dens egne Admiraler, sagde han, *Dandolo*, sagde engang til mig: *Que voulez vous, qu'on fasse avec une marine, dont tous les officiers sont des voleurs, des poltrons et des...?* et grovt Ord, der betegner en afskyelig Last, som man sagde

mig, var meget udbredt i Marinen før og overhovedet almindelig i disse Egne, Grækernes og Tyrkeres Nabolag.

Grev Nugent, en af de tre eller fire Feltmarschaller, Østerrig havde, var Englænder af Fødsel, men havde allerede i 1812 og 13 commanderet østerrigske Arméer og en Tid været Generalcapitain i Neapel, hvor han havde ægtet en Hertuginde med stor Formue. Hun var endnu en smuk og livlig Kone; han var en meget rørig Mand, skøndt inde i de Halvfjerds. Jeg fik siden mange Besøg af ham, fleer end jeg skiøttede om, han plagede mig stedse med Projecter og gav sig for meget af med Marinens Sager, skøndt han slet ikke forstod sig paa Noget af, hvad dertil hører, mindre endog end ellers er Tilfældet med Englændere i Almindelighed og i Betragtning af, at han i yngre Aar havde gjort mange Søreiser og deeltaget i flere Søexpeditioner.

Ogsaa havde jeg i Løbet af denne Vinter Besøg af *Prinds Wilhelm af Glücksburg*, der havde deeltaget i Krigen i Ungarn som østerrigsk Cavallerieofficier og var bleven haardt saaret i Hovedet. Han spiste en Dag hos mig til Middag med en Ritmester, Grev *Mensdorff Pouilly*, der ledsagede ham. Prindsen, som jeg tidligere havde kiendt i Slesvig, viiste sig meget elskværdig og dansksindet; med Damerne talte han stedse Dansk.

Mit Huus havde jeg efterhaanden faaet smukt monteret og meubleret, og jeg gav nu hyppigt Dineer, der udmærkede sig ved Elegance og et ypperligt Bord, da jeg havde været saa heldig at faae en Kokkepige, der var ganske udmærket i sin Kunst.

Et Par Dage efter at min Søn var kommen tilbage fra den lille Udflygt, jeg havde ladet ham giøre i Italien, forlod han os, den 30te November, for at reise tilbage til Danmark og fortsætte sine Studeringer. Det var en meget kold Aften, da vi hen imod Midnat fulgte ham tilvogns; Frostens havde tidligt indfundet sig hos os, vi havde allerede i flere Dage havt ni, ti Graders Kulde, jeg var derfor ikke heelt rolig ved at lade det unge Menneske reise saa ganske alene paa denne strenge Aars-

tid. Imidlertid sørgede jeg for, saa godt, jeg kunde, at udruste ham til at modstaae dens Besværligheder, ved at lade kiøbe en tyk Reisekavai til ham, en af disse grove, brune Kavaier med Hætte til at slaae over Hovedet, som allevegne i Levanten bruges af den simple Mand; med denne formidable *Griego* og et Par lodne Reisestøvler haabede jeg, at han nok kunde holde Kulden ude, og min Omsorg var heller ikke overflødig, thi han traf underveis baade paa streng Kulde og stærkt Sneefog, saa at han flere Steder maatte ligge over, indtil Banerne bleve farbare. I Triest var den strenge Vinter forbi med den første Scirocco i December Maaned.

Jeg har glemt at omtale en stor Naadesbeviisning af Keiseren, som blev mig til Deel, nogen Tid før Udnævnelsen til Ridder kom. Det var, at hans anden Generaladjutant, General *Kellner*, en Dag kom til Triest og bragte mig Keiserens Hilsen samt den Meddelelse, at han skulde have været Overbringer af de Naadestegn, H. M. Keiseren selv havde tiltænkt mig; men disse vare endnu ikke færdige, hvorfor H. M. foreløbig lod mig underrette om, at jeg snart kunde vente dem. Det var nu vist nok en overordentlig Naade af Keiseren at ville berolige mig med Hensyn til den ualmindelig lange Tid, der var hengaaet efter Stadens Indtagelse, uden at jeg havde hørt eller modtaget noget Tilfredshedsbeviis for min Andeel deri — Grunden dertil kunde jeg dog giette mig til allerede da, og endnu bedre siden, da Gyulays Sindelag mod mig blev klarere —, og denne Naade borde have fremkaldt Yttringer af Paaskiønnelse hos mig, der svarede til den; men desværre modtog jeg General *Kellners* Budskab med et taust Buk, uden at give ham noget Svar tilbage.

Det var et Uheld, som fulgte mig ved flere Leiligheder, at jeg ganske tabte Fatningen og kunde ikke give et passende Svar, hvorved jeg ofte maae have forekommet Folk ubehøvlet, i det Mindste, om jeg ikke ogsaa har givet Anledning til ganske at miskiende mig. Dette var Tilfældet her: jeg formaaede ikke at

fremstamme et Svar, der passede til denne store Udmærkelse og Naade af en Keiser, og taug derfor ganske stille.

Tingen var nemlig, at jeg havde været meget beskieftiget med et eller andet Tanken optagende Arbeide, da Kellner pludselig traadte uanmeldt ind ad Døren, og da hans Uniform var grøn og ganske lignede en russisk, besat med en Mængde Stierner og Ordener, troede jeg i første Øieblik, det var en Russer i et af de sædvanlige Høflighedsbesøg: Overraskelsen og at hans Ansigt vel syntes mig bekiendt, uden at jeg kunde gienkalde mig Navnet eller, hvor jeg havde mødt ham før, gjorde mig saa forvirret, at jeg, da Opklaringen lidt efter lidt skeete, ikke kunde komme til Fatning igen. Jeg læste Forundringen i hans Ansigt, og det gjorde ikke Tingen bedre.

Det store Antal Generaler og fyrstelige Personer, jeg i den første Tid introduceredes til, de forvildende Navne, og at jeg ikke havde en Adjutant om mig, der kunde hjælpe mig tilrette, forarsagede mig ofte Forlegenheder og førte til Anstød mod Etiquetten fra min Side, som ikke kunde tiene til at anbefale mig blandt Mængden. Overhovedet maae jeg erkiende det som en Mangel hos mig, at jeg optraadte med for stor Blyhed, istedetfor at jeg ligeoverfor denne Tydskernes eiendommelige Overspændthed borde have viist mig noget anmassende, bram-baserende og pralende, hvormed man vinder det Navn blandt dem, at man er „ein gescheuter Mensch“. Dette og en nøie Iagttagelse af Ceremoniel, Visiter, prangende Optog og Sprel samt Smiger og Cour paa rette Steder hører til for at giøre Lykke blandt Tydskere og Sydboere, og ingen af Delene laae i min Natur.

Der havde allerede været Tale om, at Keiseren vilde komme til Triest, da Choleraen var ophørt, og jeg havde derfor ladet Damperen *Curtatone* indrette og prægtigt meublere til at modtage ham. Vinteren gik alligevel hen, uden at han kom, og da *Curtatone* imidlertid havde viist sig utienstdygtig, indrettedes *Custoza* til hans Modtagelse, og de anskaffede kostbare Meub-

ler, Gardiner af hvidt Atlas o. s. v. bragtes over paa den, en Udgift for Marinen af henved en Snees Tusind Gylden.

Hadik var med Marianna gaaet til Tripolis eller Tunis, jeg erindrer nu ikke ret hvilket, medbringende en Consul, som skulde indføres med al den Pomp, som var Brug ved slige Leiligheder, saaledes lød Ordren. Indsættelsen af denne Consul skulde nemlig tiene til et Tegn paa det østerrigske Hofs Fortørnelse paa Sultanen over den Beskyttelse, han viiste *Kossuth* og andre ungarske Flygtninge, som Østerrig og Rusland forgiæves fordrede udleverede. Tripolis havde i længere Tid viist Opsætsighed mod Sultanen, og medens det heri understøttedes af Frankrig, havde Østerrig tilbagekaldt sin Consul: nu derimod vilde man gjøre Giengjæld for den formentlige Understøttelse af østerrigske Rebeller. Hadik skilte sig godt fra sin Mission og Expedition; han havde meget haardt Veir og var i Fare med sin Damper, der ikke var noget godt Søskib. Paschaen skienkede ham sin største Orden, en Soel af Brillanter at bære foran paa Brystet, og Officiererne ringere Ordener, men Keiseren nægtede sin Tilladelse til at bære dem. Fra Tripolis blev Hadik sendt til Athen, hvor han forblev liggende under hele den engelske Blokade i Anledning af Pacificos Gieldsfordringer — jeg antog den for en truende Demonstration imod Østerrig og Rusland i deres Stridigheder med Tyrkiet —; i denne Tid havde han Leilighed til at være det græske Hof til Nytte, ved at føre Generaler og Budskab over til Øerne m. m., og Hadik, som var en Mand baade med Conduite og med et indtagende Væsen, vandt megen Yndest hos Kongen og Dronningen.

Fra Krigsministeren fik jeg paa denne Tid Ordre at sende en af Marinens høiere Officierer til Wien for derfra at gaae paa en Mission til Frankfurt. Det maatte være, heed det, en Mand, der med Kyndighed i sit Fag forenede Conduite og et imponerende Væsen. Jeg var i Forlegenhed med at finde en saadan Mand iblandt de faa Officierer af høiere Grad i Marinen og tilstod det for Ministeren, idet jeg opgav ham en tre, fire

Stykker at vælge iblandt; han gjorde Ende paa min Forlegenhed ved at telegraphere mig *Bourgouignon* som den valgte, hvem jeg, for hans Mangel paa de to første Egenskaber, ikke havde povet at foreslaae, og hvis utrolig vindbeuteligte og bramarbasserende Væsen jeg fandt intet mindre end imponerende. Han blev da beordret at reise, og jeg saae ikke denne naragtige Person mere, da han den hele Tid var fraværende i Frankfurt for at ordne den tydske Marines Affairer og dens Opløsning.

Det var udentvivil i Begyndelsen af December, at jeg erholdt Storkorset af den pavelige St. Gregorius den Stores Orden; det sendtes mig, saavidt jeg erindrer, igennem Radetzky, ligefrem som en Pakke, uden Ledsagelse af nogen Skrivelse fra ham. Paa samme ugalante Maade havde Gorczkowsky tidligere sendt mig, som min Andeel af Trophæerne fra Venedig, en Kasse med et Par Duelpistoler, der vel vare gode og i sin Tid af nogen Værdi, men nu ei længer nye og Kassen ikke oppudset, uden Laas eller Nøgler. Jeg havde seet i Arsenalets Vaabensal en Mængde Vaaben, der vare confiskerede fra Private, som ved Indtagelsen af Staden under Livsstraf havde maattet aflevere alle Vaaben, deriblandt vare mange yderst prægtige interessante og antique Vaaben: Geværer og Pistoler af alle Slags, Sværd, Kaarder og Dolke, af disse var det, at man havde udsøgt de Pistoler, man sendte mig, medens Gorczkowsky, de andre Generaler og rimeligviis alle Adjutanter havde søgt sig langt bedre og interessantere Stykker ud — en antique Dolk eller Kaarde vilde have været mig kjærere til Minde om Venedig, og dem saae jeg en Mængde af iblandt dem, der dog havde været under min Varetægt, jeg altsaa havt Leilighed til selv at gjøre Valg imellem. Men saaledes vare disse Folk!

DEn 7de December gik jeg om Aftenen ombord paa Curtatone for at gaae over til Venedig, hvor Reorganisationen af Arsenalet nu skulde tages fat paa. Jeg ledsagedes af Overkrigscommissair von Petrich; Overintendanten, Schultner, der paa min Anbefaling var bleven ansat i den afdøde *von Kürdingers* Sted; Artilleriemajor *Paradis*, som nylig, efter at Oberst *Olivenberg* havde fratraadt Posten, var ansat til Interimschef for Marineartilleriet og forfremmet til Major; Skibsbygningsdirecteuren, *Scheffer*, og Corvettencapitän *Wissiak*, som Militairreferent i *Wüllerstorfs* Sted, der meldte sig syg, som han sagde, for at bruge en Cuur; han leed som de fleste Andre af gamle syphilitiske Onder.

Fautz var for ikke længe siden afgaaet fra Curtatone, for at overtage Commandoen af *Venus* efter *Bourgouignon*; den Næstcommanderende, Lieutenant *Hassenwein*, førte nu Curtatone indtil Videre. Da jeg kom ombord, fandt jeg, at man havde lavet Keiserens Sovekammer og Seng i Stand til mig at sove i. Jeg gav strax Ordre til at indrette mit Leie i et andet Kammer, skjøndt alle Herrerne af mit Følge vilde overtale mig til at lægge mig i Keiserens nye og prægtigt udstyrede Seng; om dette skeete for at føre mig paa *Glatiis* eller af Mangel paa Takt, veed jeg ikke, men jeg afviiste Forslaget i en alvorlig og irettesættende Tone.

Jeg ankom den næste Morgen til Venedig og tog Logis i Arsenalet, hvor jeg havde ladet indrette Sovekammer til mig ved Siden af Overcommandoens store Forsamlingsaal, der blev mit

Arbejds- og Modtagelsesværelse; ved Siden af mit Sovekammer fik Militairreferenten sit Værelse; i et Forværelse udenfor den store Sal havde min Kammertiener Opholdssted og sov paa en Sopha om Natten. Meublementet var elegant og fuldstændigt, der var Ovne i alle Værelser; det var i enhver Henseende et standsmæssigt Logis, og jeg havde alle Autoriteter og Contoirer i Nærheden, Ordonnantser og Budde lige ved Haanden.

Den brave Oberst — Schiffscapitän — Bendai var faa Dage i Forveien død og begravet, og Fregattencapitän Gyuitó var ansat til Chef eller Directeur af Arsenalet i hans Sted. Da min Søn kom tilbage fra sin Reise til Lago di Garda, logerede han et Par Dage i de for mig indrettede Værelser, og Bendai viiste ham særdeles megen Artighed, han var da upasselig og modtog min Søns Besøg i Sengen, men var ikke antaget videre alvorlig syg. Ikke destomindre døde han uventet faa Dage efter. Han var en særdeles brav Mand og havde for saa vidt en lykkelig Død, som han i de sidste Maaneder af sit Liv havde seet Lykken smile til ham og havde opnaaet en Post, der var uendelig høit over, hvad han nogensinde kunde have sat sine Ønsker og Forhaabninger til. At jeg i Valget af hans Efterfølger havde været heldig, som altid i Valget af mine Folk, viiste sig siden.

En ny Gouverneur var ansat i Staden, General af Cavalleriet. Baron *Puchner*, en meget behagelig Mand, der vandt mig strax, ved en vis hiertelig Frimodighed forenet med den fineste Urbanitet i hans Væsen. *Gorczkowsky* var, som tidligere sagt, forflyttet, først som Gouverneur i Olmütz, men siden paa Begjæring til Mantua.

Feiler jeg ikke, var det samme Dag, som jeg var ankommen, at Radetzky ventedes til Venedig. Vi toge om Aftenen, alle tilstedeværende Generaler og Adjutanter, ud i Gondoler til Malghera for at modtage ham ved Jernbanen. Der var opført temporaire Træhuse paa en Landingsplads tæt ved Jernbanens Ende, da Broen, over hvilken Jernbanen før gik lige ind til Staden, nu laae i Ruiner og ikke før det følgende Aar, i Juli

Maaned, blev farbar. Aftenen var meget mørk med raat Veir, og efter at vi havde ventet i nogen Tid, røgende Sigarer i de temporaire Aftrædelsværelser, kom Radetzky, og nu ilede Alle ud for at modtage ham. Efter at han havde omfavnet og kysset Feltmarschallieutenant *Wocher* med de Ord:

— Bist du da, du *liederlicher Kerl!* — *Wocher* var en meget skikkelig og godmodig gammel Mand, der gav sig af med Antiquiteter, alle Slags Snurrepiberier og Studier og havde meget Lidt af det Militaire i sit Væsen — dernæst hilst paa *Puchner*, den yngre Feltmarschallieutenant *Wimpffen* — en ubetydelig Person — og nogle Andre, vendte han sig til mig og spurgte de Omstaaende:

— *Wer ist dieser Herr?* Og da jeg havde præsenteret mig selv som „*der Admiral*“, rystede han mig Haanden med en Slags Undskyldning, at han i Mørket ei strax havde genkiendt mig.

Derpaa gik Toget i *Gondoler* ind til *Palazzo reale*, hvor vi steg iland i *Haugen*, der var illumineret; her modtog alle Officierer ham, og Tropperne vare opstillede paa *Marcus-Pladsen*, der var oplyst.

Han tog sit *Quarteer* i *Palazzo reale* og gav under sit flere Dages Ophold i *Venedig* to store, yderst prægtige *Dineer*, hvortil *Cardinalpatriarchen* og flere af de høieste *Dignitairer* fra *Venedig* og *Lombardiet* vare indbudne. Den første Dag sad jeg paa hans høire Side ved Bordet; den anden Dag, da *Dineren* var for de nævnte *Civilherrer*, indtog *Patriarchen* min Plads, og jeg sad ved *Puchner* ligeoverfor *Radetzky*, for hvilket Arrangement en undskyldende Forklaring blev given mig, saa overordentlig artig var man imod mig.

Radetzky var bleven udnævnt til *Generalgouverneur* over *Østerrigs Besiddelser* i *Italien* og indtog saaledes den samme *Stilling*, som *Vicekongen*, *Erkehertug Rainer*, havde havt. *Grev Montecuccoli*, som indtil nu havde spilt en betydelig Rolle i *Italien*, men om kort Tid skulde see sig fiernet for bestandig og i afgjort *Unaade*, gjorde jeg her *Bekjendtskab* med. Han var en

smuk Mand med den fuldendte Diplomats og Hofmands Væsen og Manerer.

En Morgenstund, en af de første Dage, kom min Kammer-tiener, *Nielsen*, ind i mit Sovekammer med det Udraab:

— Kors i Jesu Navn, Excellence, de stikker hverandre ihjel med Knive her nedenfor Vinduerne, der ligger Blod efter dem, som om man havde slågtet en Stud! Jeg fattede ei Meningen heraf og tog det for Snak, men stod dog op, da jeg hørte en Tummel og Løben i Værelset ved Siden af, hvor *Wissiak* laae, og snart kom denne ind og meldte det Passerede.

Ved Mynstringen af Arsenaloterne til Arbeidet var nemlig en Siover pludseligen styrtet frem af den indenfor Porten opstillede Mængde og havde, under Udraabet: *Morte ai tiranni!* med en lang Kniv anfaldet de ved Mynstringen tiensthavende Officierer. Mynsterskriveren, en Underintendant *Danese*, stod nærmest; men han, en ægte Italiener og frygtsom som en Hare, smurte Haser bag de Andre, og den nærmest ham staaende Officier, en ung Lieutenant, som ikke havde Aandsnærværelse nok til at trække sin Sabel, fik Stødet af Kniven fra neden op efter i Maven og segnede omkuld. En tæt ved ham staaende Cadet blev dernæst anfaldet og modtog Stødet i sin opløftede Arm, der blev helt opflænget. Men nu sprang de i Gevær staaende Soldater til, og Morderen flygtede ind paa Arsenalet, svingende den blodige Kniv og forfulgt af Croaterne. Han løb nogle Hundrede Skridt langs Bulværket til Venstre og søgte Skiul i Malerværkstedet, hvor han som et rasende Dyr forsvarede sig imod Soldaterne, der, istedetfor at slaae ham ned med Kolberne eller holde ham fra sig med Bajonetterne, omsider skiøde ham død paa Stedet.

Den saarede Lieutenant døde strax efter, at han var bragt ind i Vagten, og Cadetten laae længe syg af det svære Saar, han havde faaet i Armen.

Der var ingen af den store Mængde omkring staaende Arbeidere, der gjorde Mine til at gribe eller forhindre Morderen; men Overraskelsen lod til at have været almindelig.

Jeg lod strax Marinens Auditeur kalde og Forhør optage samt anstille Undersøgelser i Staden og Morderens Tilhold og mulige Forbindelser. Det fandtes, at han var en Mand paa halvtreds Aar, en Romer af Fødsel; han havde længe tient i Marinen og var bekendt som en trættekiær og gienstridig Charakter, hvorfor han var bleven degraderet fra Underofficier til Matros. Der fandtes hos ham en Stump tricolor Baand, en lille Kobbermedaille med republikanske Emblemer og en Seddel med en eller anden exalteret Frihedssentens. Gierningen viiste sig som udsprungen af Fanatisme alene og uden Sammenhæng eller Forbindelse med nogen større Plan, hvilket der vel i Førstningen opstod Formodning om, og denne forøgedes ikke lidet ved et lignende Mord, der fandt Sted den følgende Dag, paa en Skildvagt paa *Lido*. Han fandtes ihielstukket og Geværet borte.

Da jeg kom hen til Radetzky, traf jeg ham meget opbragt. Han spurgte mig om Udfaldet af de af mig foranstaltede Undersøgelser og fortalte mig det paa *Lido* Passerede, tilføiende, at han havde havt Podestaen, Grev *Correr*, for sig og sagt ham, at dersom Morderen ikke inden fire og tyve Timer var opdaget, skulde Staden betale en Million Lire.

— Jeg vil have en Ende paa disse Optøier, og Staden skal bøde for hvert et Snigmord! Handler jeg ikke ret, Kammerat?

Jeg var længe hos ham og gik op og ned ad Gulvet med ham, samtalende om, hvad der var at gjøre for Sikkerheden i Staden, og førend jeg forlod ham, blev Arméens General-auditeur meldt, som bragte den Efterretning, at Morderen var opdaget; det var en af vore egne Soldater, en Croat, den Myrdedes Kammerat, der havde begaaet Gierningen for at sætte sig i Besiddelse af nogle Penge, den Anden bar paa sig. Med vel udtænkt List havde han benyttet det, Dagen før i Arsenalat begaaede Mord, og derfor borttaget Geværet og efterladt Mordredskabet, en af de i Italien almindelige lange og meget spidse Kjøkkenknive, ganske som den, hvormed det første Mord var begaaet, Alt for at give det Udseende af et politisk Mord, der

stod i Forbindelse med det foregaaende og maatte vække Formodning om en udbredt Sammensværgelse i Staden. Radetzky modtog Meldingen, som det syntes mig, med lidt Undseelse over at være bleven skuffet i sin Forudsætning og forledt til en overilet Dom.

En Croatoberst forsikkrede mig samme Dag, at Tyverie og Mord for at skiule det var noget saa Almindeligt iblandt hans Mandskab, at der ikke hengik nogen Maaned, uden at En eller Flere bleve hængte derfor.

For imidlertid at sikkre os imod nogen egentlig Opstand, lod jeg Vaabensalen i Arsenalet tømme og flere Tusind Geværer og andre Haandvaaben føre over til Triest. To store Skiøtpramme bleve fortøiede i Farvandet lige ud for *Piazzetta*, nogle Kanonbaade lagdes ud paa Strømmen for at understøtte Briggen, der var Vagtskib, og denne laae udrustet og i Beredskab i Arsenalet til øieblikkelig Brug. Fra den stærke Garnison toges alle nødvendige Præcautioner, og hele Natten igiennem hørte jeg hvert Quarteer Patrouiller drage forbi Arsenalet.

Commissionens Arbeider med at udkaste Planen for Arsenalets Reorganisation blev strax begyndt og fortsattes uafbrudt og med Iver. Hver Formiddag Kl. 10 samledes den i mine Værelser, hvor Hovedpunkterne discuteredes for siden i Detail at udarbejdes af enhver Vedkommende til ny Diskussion den næste Dag. Som Grundtanke havde jeg nedlagt, at den gamle Forfatning var ophævet, og at de Rettigheder, Arbeiderne af alle Classer forhen ved den gamle Organisation havde været i Besiddelse af, vare fortabte ved Revolutionen. Ved den nye Organisation maatte to Principper være de ledende:

For det Første skulde, med Undtagelse af Mestrene og deres Adjuncter, der bleve at betragte som faste Embedsmænd, alle Haandværkere kun betragtes som private Dagarbeidere, der ikke dannede et fast Corps eller Corporation, dog at de i Tienesten og deres gjensidige Interesse ved visse faste Regler og Betingelser sikkedes stadig Beskieftigelse.

For det Andet skulde den hidtil giældende Lønningsmaade,

Pensionering, Understøttelse o. s. v., bortfalde og en Dagløn efter Dygtighedsclasser indføres med en almindelig Forhøielse, der beløb sig til imellem halvtreds og hundrede p. C. af den Dagløn, de før havde havt.

Der var flere Grunde, der bevægede mig til denne betydelige Forhøielse. Daglønnen var tidligere alt for lav; en førsteclasses Haandværker havde fyrrer og en tredieclasses kun fire og tyve Kreuzer om Dagen. Denne ringe Arbeidsløn var vel tilstrækkelig for disse Menneskers tarvelige Levemaade og faa Fornødenheder; de mange Smaaintægter, der kom til, saasom Spaaner og Affald, Fridage, Arbeide for Private, Lægehjælp, Pension o. s. v., beløb sig maaskee i Længden til noget nær den foreslaaede Forhøielse; men der var i denne Gageringsmaade noget Demoraliserende; der savnedes den Spore til Anstrengelse og god Opførsel, som der ligger i den frie Arbeiders Stilling med Udsigt til at kunne faae sit Arbeide vel betalt efter Fortieneste.

I Triest var Daglønnen ved de private Værfter to Gylden, ja halvtredie, og aldrig ringere end een Trequart Gylden for en almindelig duelig Tømmermand. Marinen havde allerede dør et lille Værft og skulde efter min Plan have et stort og fuldstændigt lige saa vel som i Pola; Arbeiderne til disse Orlogsværfter eller Arsenaler maatte tages fra Venedig, det eneste Sted, hvor der fandtes en talrig Stamme af dygtige og vel oplærte Haandværkere i alle Skibsbygningskunstens Grene, og det vilde være urimeligt at vente Tilfredshed hos dem, naar de ved Siden af de private Værfter, hvor der betaltes en saa høi Løn, skulde arbejde for den samme lave Løn som ved Arsenalen i Venedig, paa et meget dyrere Levested og skilt fra Familien, de vante private Erhvervskilder og de vante, uerstattelige Forlystelser, som Venetianerne ikke finde nogensteds paa Jorden undtagen i deres Fødebye.

Ledet af disse Betragtninger valgte jeg at gaae en Middelvei, idet jeg forhøiede Lønnen ved Arsenalen i Almindelighed med et Tillæg af, som sagt, fra halvtreds til hundrede p. C., hvor

ved den kun blev det Halve af, hvad den var i Triest, og gjorde den giældende for de andre Etablissementer udenfor Venedig, hvorhen Arbejderne af alle Classer nu vare pligtige at gaae efter Tour, Afløsningen at finde Sted hver tredie Maaned; og herved faldt et, skiøndt ringe Tillæg bort, som de fra gammel Tid havde erholdt ved saadanne temporaire Forflyttelser.

Paa denne Maade var det at vente, at Ulysten til at forlade Venedig vilde tabe sig iblandt dem, og at de, der kom til Triest, ikke saa let vilde fristes til at forlade Marinens Tieneste for det bedre betalte, men mere usikkre Arbeide paa de private Værfter.

To Lærningeclasser dannedes, og for at binde disse efter Læretiden, saavel som for at have et Baand paa de yngre Mænd i Almindelighed, benyttede jeg den almindelige Værnepligt saaledes, at denne aftientes ved Arsenalet, medens den Tienstpligtige ligefuldt stod indskreven ved et Regiment, hvortil han for Uduelighed eller slet Opførsel kunde afleveres. Paa denne Maade var Arsenalet altid sikkert et ikke ubetydeligt Antal tvungne Arbeidere, Mennesker i den Alder, hvor et Baand er gavnligt og nødvendigt, indtil Familielivet begynder.

En Forandring med Værkstederne, hvoraf nogle skulde slaas sammen, andre reent inddrages, blev ogsaa besluttet, nemlig med saadanne, hvis Producter billigere og til enhver Tid kunde holdes i Staden, saaledes var der: to Slags Bødker- og to Slags Snedkerværksteder samt Værksteder for Baadebyggere, Aaremagere, Malere, Blæsebælgmagere, Blikkenslagere, Giørtlere, Compsmagere etc. Ogsaa Bestyrelsesvæsenet skulde reent omdannes, og nye almindelige og specielle Instructioner, nye Statuter, Ordens- og Disciplinarinstruxer udarbejdes.

Jeg havde ofte været indstændigt anmodet af Podestaen, Grev Correr, om at give en Mængde brødløse Mennesker, der laae det Offentlige til Byrde, Arbeide ved Arsenalet. Jeg havde derfor saa snart som muligt ladet Bygningen af de begyndte Skibe optage igjen og aabne alle Værksteder. Ligeledes var der strax Brug for en Mængde Mennesker ved Oprødning i og

udenfor Arsenalet samt Indbringelsen af de mange Arsenalet tilhørende Gienstande, der under Beleiringen vare blevne adspalttede rundt om paa Stadens vidtudstrakte Territorium. Det var intet ringe Arbeide at bringe Orden tilveie i det Chaos, der herskede. Canalerne i Arsenalet laae tætpakkede med Fartøier af alle Slags: store uhandelige Skiøtpramme, der havde været stationerede for Indløbene; en halv Snees til Søtogter ubrugelige Smaabrigger; Kanonbaade; Trabakler, bevæbnede og ubevæbnede; under Beleiringen improviserede Flaadebatterier; Penicher, Piroguer og ned til Smaabaade med Svingbasser; alle skulde desarmes, aftakles og henlægges eller landsættes, Kanoner og Inventar oplægges i Orden i Magazinerne. Desuden skulde al den Mængde af øvrige Fartøier, der hører til et Orlogsværft, saasom Sprøitepramme, Flaader, Pramme og Baade af alle Slags, der tildeels ogsaa under Beleiringen havde været benyttet paa andre Steder, indbringes og oplægges i Orden.

Det gamle System for Marinen blev mig her først tydeligt, ved den Mængde forskiellige Fartøier til specielt Brug. Ligesom Marinen egentlig aldrig havde været østerrigsk, men venetiansk, saaledes var dens Hovedbestemmelse ogsaa local for Forsvaret af Venedig; en Lagunflotille til Stationering paa hundrede Steder. Dertil holdtes nu det kostbare Arsenal og det talrige Personale, og netop deri laae ogsaa Grunden til, at Marinen laae i idelig Strid med Arméen, som stedse vilde anmasse sig Overcommandoen af den.

Men, for at gaae videre: Jeg lod, som sagt, Arbeiderne ved Arsenalet optage paany saa snart som muligt, lod den gamle Bestyrelsesorden atter træde i Kraft og de forrige Embedsmænd, forsaavidt de ikke vare særdeles compromitterede ved deres Deeltagelse i Revolutionen, indtræde provisorisk i deres Embeder og Poster. Et Slags Constructions-kammer oprettede jeg af den eeneste Skibsbygningsdirecteur, jeg havde, Scheffer, den forløbne svenske Polytechniker *Liliefeld* og et Par unge polytechniske Candidater fra Wien. Den fra Kiøbenhavn medbragte Skibsbygger *Bonnesen* og hans Medhjælper begiærede

at vende tilbage til Danmark ved Udløbet af Aaret, som de efter Contracten havde forpligtet sig til at blive.

Af fremmede Officierer og Cadetter havde jeg, som allerede nævnt, havt adskillige Tilbud, de bleve i Løbet af Vinteren antagne og ankom efterhaanden.

Under dette mit Ophold i Venedig gjorde jeg atter *Gandil* Tilbud om Ansættelse som Chef for Arsenalet med Contre-admirals Rang og en Gage af over fem Tusind Gylden. Hans Svar var et Afslag.

Ved Arsenalet havde forhen været et Marineingenieurcorps, bestaaende af en Directeur med Obersts Rang og en halv Snees eller flere Officierer af forskellige Grader, under dette Corps eller Departement sorterede Alt, Constructionsfaget vedkommende. Af dette Corps var ikke en Eeneste bleven tilbage, og der syntes heller ikke at være Meget tabt ved deres Bortgang, da Skibsconstructionen og alle indre Indretninger i Skibene stode langt tilbage og vidnede om Mangel paa Sømandsindsigt og practisk Sands. Af Mestere i Skibsbyggeriet var der kun to, den ene en dygtig Practicus, den anden, en bedre Theoretiker og egentlig Polytechniker, forestod nu Reberbanen. Jeg følte altsaa Savnet af en dygtig Mand til Bestyrelse af Arbejderne og Opsigt ved dem.

Da alle Mestere ved Arsenalet hørte til de meest Committerede ved Revolutionen, kunde jeg ikke finde det forsvarligt at betroe Ledelsen og Drivten af Arbeidet ved Skibenes Bygning og Udrustning til Mænd, som man ved forekommende Leilighed ikke kunde stole paa, og jeg skrev derfor til Admiral *Schifter* i Kiøbenhavn og bad ham om at skaffe mig et Par, ved Constructionsskolen i Kiøbenhavn oplærte Skibsbyggere, der vare saa dygtige og erfarene i deres Fag, at de paa egen Haand kunde forestaae Bygningsarbejder.

Han anbefalede mig to unge Mænd, *Andressen*, der i nogle Aar havde forestaaet et privat Værft i Stettin, og *Gamborg*, der vel savnede den Andens Erfaring, men ogsaa var en paalidelig og duelig Mand. Begge bleve efter nærmere Underhandling an-

tagne paa passende Vilkaar og tiltraadte Tienesten i Løbet af næste Foraar. Jeg havde Grund til at være velfornøiet med Valget af disse to Mænd, der meget snart lærte Sproget og kom godt ud af det med deres Underordnede, især var Andressen en yderst drivtig og energisk Practicus. Men alligevel voldte ogsaa disse Ansættelser af mine Landsmænd mig Miskiendelse og Had; og at dette kunde række op til de Høierestaaende, var saa meget mindre at undskylde, som jeg for dem havde fremsat mine Grunde aabent og klart: Det kunde ikke være forsvarligt at betroe Ledelsen og Drivten af Arbeidet ved Skibenes Bygning og Reparation til Mænd, der ved forekommende Leilighed ikke vare at stole paa.

Iøvrigt udgjorde Dannelsen af en ny Stamme af Embedsmænd et af de vigtigste, besværligste og langsomst fremskridende Arbeider i denne Vinter.

Ved Arsenalet i Venedig havde jeg, for at sætte det i Virksomhed, maattet benytte en Mængde af de forrige Embedsmænd og Skrivere, som ved Revolutionen vare gaaede over til Oprørerne og forblevne i Tienesten. Mange af dem vare ganske uundværlige, baade for deres Kiendskab til Tienesten og Forretningerne og for Sprogets Skyld. Ved Arsenalet kunde det italienske Sprog nemlig ikke fortrænges, skjøndt i Almindelighed det Princip var nedlagt, at Tieneste- og Forretnings sproget ved Marinen og Marineovercommandoen skulde være Tydsk, hvormed ogsaa, lige siden min Tiltrædelse, Begyndelsen var giort og næsten fuldstændigt giennemført, uagtet jeg ved min Ankomst fandt Pluraliteten af Officiererne neppe istand til at udtrykke sig flydende i Talesproget, og endnu længe modtog jeg Rapporter skrevne paa Italiensk.

En Purificationscommission var nedsat, jeg troer en i Venedig og en anden i Verona, som nøie prøvede Enhvers Forhold ved Udbruddet af Revolutionen og under den, hvorefter deres Skiæbne siden afgjordes af Radetzky. Med denne eller disse Commissioner kom Marinen ofte i Conflicter; man bebreidede denne, at den atter havde optaget Individier, der vare compro-

mitterede, og dog var Ansættelsen kun provisorisk, og disse Personer ganske uundværlige for den. For nu at gaae frem i Harmonie med Purificationscommissionen, indsatte jeg en Commission ved Marinen, i hvilken jeg selv tog Forsædet; og af denne prøvedes Individerne alene efter deres Dygtighed og Redelighed som Embedsmænd, medens der tillige havdes for Øie at indskrænke Antallet af Embedspersonalet ved Marinen saa meget som muligt. Der var langt over hundrede af de forskellige Grader, og det var for mig, der aldrig havde seet disse Mennesker, endsige kiendte dem, umuligt at have nogen bestemt Mening. Jeg kunde heri kun gaae efter de tidligere Lister over deres Conduite og Commissionsmedlemmernes udtalte mundtlige Dom, og her havde jeg ofte at jevne stridige Meninger og Udbrud af personlig Animositet eller Partiskhed.

Først langt hen paa Aaret 1850 og egentlig ikke før i Begyndelsen af 51 var denne Sag tilendebragt. De udstødte Embedsmænd bleve i Mellemtiden, efter for største Delen at have haft nødtørftigt Udkomme ved Arsenalet, om endog undertiden kun som simple Skrivere, ansatte i andre civile Embeder, saa at i det Hele taget, troer jeg, Elendigheden, der en Tidlang var stor iblandt disse Ulykkelige, dog ophørte, og bedre Tider opgik for dem. Jammerklager, Suppliker, Knæfald paa aaben Gade, naar jeg kom ud fra Arsenalet, var almindeligt i lang Tid, skiondt jeg for Øieblikket Lidet eller Intet kunde gjøre for at lindre Nøden.

Under dette mit Ophold i Venedig besøgte jeg jevnligt Grevinde *Eszterházy* og den gamle Marschal *Marmont*, *Hertug af Ragusa*, som boede i Huus med Grevinden, der eiede et nydeligt lille Pallads paa et Hjørne af *Canal grande* og en lille Tvercanal. Jeg spiste en Middag hos Marschalen, et lille Selskab Damer og Herrer, men med en stor Prægt og Elegance i Dineren og Opvartningen. En halv Snees Tienere i prægtige guldgalonerede Livréeer vartede op. Den gamle Herre var yderst elskværdig, som de fleste gamle Franskmand ere, og Grevinden, en overordentlig smuk Dame, skiondt over de Fyrretyve,

var saa naturlig, blid og venlig, at jeg følte mig saa overmaade vel altid i deres Selskab.

Mine Aftener tilbragte jeg for Størstedelen hjemme i Arsenalet og udarbejdede dør mit første større Forslag, der gik ud paa den meest nødvendige Forøgelse af Flaadens Styrke. Det blev approberet strax og uforandret, og Pengene bleve anviiste for det næste og følgende Aar. Jeg kom saaledes aldrig i Theatrene, der iøvrigt kun frequenteredes af de Militaire, og jeg saae ei heller Kirker, Maleriesamlinger eller nogen af de mange andre Seeværdigheder, Venedig er saa riig paa, ikke engang det herlige Dogepallads saae jeg nogensinde indeni; min Tid og mine Tanker vare dertil for meget optagne med Forretninger. Efter meer end fiorten Dages Ophold i Venedig vendte jeg tilbage til Triest, Dagen før Juledag.

Vinteren gled hen under stadigt og anstrengende Arbeide. Mit huuslige Liv uddannede sig meer og meer; jeg gav hyppige Dineer og havde daglig et Par mere fortrolige Gæster til Bords. Af Familier havde vi kun *Oesterreichers* og den franske Consul, *de Lespardas'*, senere ogsaa den svensk-norske Consul, *Konows*, at omgaaes med. En Datter af Grev Nugent, Grevinde *Pallavicini*, en ung Kone, lidt over en Snees Aar gammel, tog paa min Begiæring min Datter under sin Beskyttelse og introducerede hende og Frøken *Berg* til Grevinde *Wimpffen*, hvis Soiréer i Faschingstiden og nogle store Baller i de to Casinoclubber deeltoges i. Da jeg endnu ikke havde taget Loge i Theateret, besøgte vi dette kun enkelte Gange, naar *Oesterreichers* vare saa artige at tilbyde os deres Loge. Aftenerne tilbragtes i Almindelighed hjemme; de fremmede Officierer og efterhaanden nogle enkelte af de Andre aflagde jevnligt Aftenbesøg og tilbragte Tiden hos os. I Triest var dette ikke Skik, som overhovedet i Italien, hvor Livet tilbringes meest ude af Huset, i Theateret og Caféerne. I April Maaned forlod den vakke *Lespardas'* Familie os, da han var bleven ansat i Beirut i Syrien.

Jeg gjorde flere Toure til Venedig og Pola i den nu ombygte

lille Jerndamper *Seemöwe*, der var bleven smagfuldt indrettet og oppudset, for at tiene til Commandojagt. Capitain *Ivannossich* forflyttede jeg fra Zara til Pola og commanderede Maillot til Chef i Zara. Magazinerne i Pola vare nu næsten færdige, og Takkelagen af alle de dør oplagte Skibe var indlagt i dem i god Orden: et af Magazinerne rummede alt Artilleriegodset, et andet Takkelagen og Seilene, det tredie var bestemt til de øvrige Sager. Ordningen af alt Dette var ganske som paa vore danske Værfter Ny- og Gammelholm, hvert Skib fik sit Rum, med en Tavle, hvorpaa Skibets Navn var malet. Da Oplægningssystemet aldrig havde været i Brug før i den venetiansk-østerrigske Marine, var dette noget ganske Nyt for Alle. Skibene selv fandt jeg slet fortøiede, og man havde ladet Undervant og Stag, Vuling og Vaterstage forblive paa; Ballasten var ikke brudt og Lasten urenset. Jeg maatte derfor skrive en i yderste Detail gaaende Instrux for Oplægningen. Foruden dette lod jeg opføre og indrette de nødvendige Værksteder i det Smaa til Reparationer.

En lille *Øe*, *Scoglio d'Olivi*, var kort før min Ankomst til Østerrig kiøbt til Marinen, og her var det betænkt at opføre nogle nødvendige Bygninger engang i Tiden. Jeg lod her anlægge et Kulmagazin paa omtrent tre Tusind Tons, foruden lignende i Venedig og Triest, med Indhegning, Bro ud i Vandet for Udlosning og Inladden. Alle disse Arbejder fuldendtes i Løbet af denne Vinter, saa at Alt var i Orden ved Keiserens Ankomst i Foraaret.

Pola havde hidtil været i et ondt Ry for Usundhed. Man paastod, at Feberen var her værre end paa noget af de andre som usunde berygtede Steder, saasom *Caorle*, *Treviso* og overhovedet Egnen om Venedig. Dette onde Rygte benyttedes stedse imod Forslaget at forflytte Marinen hertil fra Venedig, skiøndt fornuftige Folk meente, at det allerede fra Oldtiden havde været Venetianernes Politik at holde Pola under, for at den ikke skulde drage Arsenalet og Sømagten fra Staden.

Jeg undersøgte denne Sag nøie selv. I Omegnen var der

ingen Sumpe, der kunde udsende miasmatiske Dunster; jeg udspurgte Folk og kom omsider til den Overbeviisning, at det var Climaet alene, der gjorde Stedet farligt for dem, der ikke iagttog den nødvendige Forsigtighed. Pola ligger nemlig i en distinct Region, hvor det sydlige Clima begynder; her findes en anden Flora end i Omegnen af Triest, og her kiender man Lidet eller Intet til en egentlig Vinter eller Frost. Heden er om Sommeren meget stærk, og Afkølingen ved Solens Nedgang tilsvarende og pludselig. Den, der ved Solens Nedgang og en halv eller heel Time efter den, vogter sig for at blive forkiølet, har Intet at befrygte af Feberen; dette sagde den Oberstlieutenant, der var Commandant paa Stedet, mig, og han havde Erfaringer fra et syttenaarigt Ophold dør. At han strengt levede efter denne Regel, saae jeg stedse paa de mange Besøg, jeg aflagde i Pola, da han altid henimod Soelnedgang viiste sig iført sin Kappe. Paa Skibene herskede aldrig Feber; man havde troet, at den større Viinration var Aarsagen og derfor nylig forøget Garnisonens, men uden Virkning; jeg troer, det laae i, at man ikke holdt Mandskabet inde ved Solens Nedgang og ikke forbød Folkene at ligge i de aabne Kasernevinduer i blotte Skiorteærmer.

Nok er det, at Erfaringen i de halvtredie Aar, jeg var i Commandoen, saa vel som den fra Aaret iforveien, da hele Eskadren tilbragte den største Deel af det i Pola, lærte mig, at der ikke var nogen positiv Usundhed ved Stedet; der herskede i denne lange Tid ikke den ringeste Sygelighed iblandt Marinens Mandskab, som kunde bestyrke Sagnet om Feberluft, ikke engang iblandt de Folk, der vare indquarterede i Land. Denne Mening anførte jeg ogsaa siden, da Planen for Marinen blev udarbejdet og forelagt Keiseren.

Byen var iøvrigt yderst forarmet, og Indbyggerne nedsunkne i en dyrisk LigeGYldighed og Dorskhed. De fiskede ikke, uagtet der var Rigdom af Fisk paa deres Kyst; Agerdyrkning og Viinavl var forsømt; jeg saae ofte store, stærktbyggede Karle drive om i Marken, vogtende en Gied eller to. Gaderne og Husene,

hvoriblandt fandtes adskillige ikke ubetydelige Palladser fra Venetianernes gyldne Tider, vare opfyldte med Skarn og Smuds. Efter Regnveir om Vinteren kunde man end ikke passere flere af Gaderne, og de fordums Palladser maatte man betragte nøie og længe, før man opdagede deres umiskendelige Skønheder, eller først træde indenfor Døren, hvor den store Forhalle og de prægtige Marmortrapper aabnede Ens Øine. Uagtet ikke faa Reisende lokkedes til at besøge Pola af dets verdensberømte Arena, dets Templer, dets *Porta aurea* og øvrige Mindesmærker fra Romernes Tid, var der kun et eeneste maadeligt Værtshuus i Byen; Indvaanerne tænkte ikke paa, ved Oprettelsen af et anstændigt Høtel, Værtshuse, Kaffehuse, Udsalgssteder eller Sligt, at fremme Nedsættelsen af Folk og tillokke Reisende, nu da Marinens Hidflyttelse lovede Byen saa store Fordele.

Alligevel øvede Marinen siden en gavnlig Indflydelse herpaa, og jeg for min Person undlod aldrig, hver Gang jeg kom her til, som Stadens underforstaaede Overhoved at opmuntre Podestaen, en, ligesom Byen, stærkt tilbagekommen Ætling af de gamle Conder, *Lombardo*, til at arbeide paa Byens Opkomst i denne og flere Retninger. Noget nærmere var man skredet frem, men Sligt kommer i Begyndelsen kun langsomt; dog vilde jeg have kunnet love, at de følgende to, tre Aar skulde have viist ganske andre og kiendeligere Tegn paa Byens Opkomst. Plan og Tegninger til en Marinekaserne og et stort Militairhospital paa Scoglio d'Olivi bleve i denne Vinter forfattede og indsendte til Prøvelse og Approbation, ligeledes til en Marinecommandobygning med Contoirlocaler paa et Stykke Grund, jeg havde formaaet Communen til at afstaae Marinen.

Paa samme Tid arbeidedes der i Triest med at indrette den Deel af Lazzaretto nuovo, der var afstaaet Marinen til et Interimsværft, og med Opførelse af Cadetacademiet paa den dertil kiøbte Grund. Academiet var den 24de Februar, som er den ene af de to lovbestemte aarlige Flyttedage, overført fra dets første provisoriske Locale, paa et Bierg midt i Staden, til et

fritliggende Huus nede ved Stranden, hvor det ved *Mühlwerths*, den nye Chefs, Drivtighed og Ordenssands snart var meget velordnet, Elevantallet forøget til Fyrre og Lærerpersonalet completeret.

Ogsaa arbejdedes der paa at danne Infanterie- og Artilleriecorpset paany, hvilke begge vare ganske oprevne ved Revolutionen. Infanteriet var ved Slutningen af Aaret 1850 fuldtalligt, med sexten à atten Hundrede Mand, og saa vel organiserede, øvede og klædte vare disse Tropper, at Keiseren, da han i Foraaet 1851 holdt Revue over Tropperne i Venedig, høit og med Varme udtalte sin Roes over de fire Compagnier Marineinfanterie, der laae der. Til mig sagde han:

— Ja, De har ikke seet, hvad Marineinfanteriet var før, de sletteste af alle; men nu maae det saa meget mere frappe mig at see dem de smukkeste og bedste Tropper i Venedigs hele Garnison! Og det vare de upaatvivlelig, i Mandskab, Paa-klædning, Holdning og Exercits.

Æren derfor kunde jeg ikke tilregne mig, men Misundelsen, som Keiserens Roes vakte, den forøgede Hadet mod Marinen og faldt paa mig som dens Chef.

Med Artilleriet gik det derimod ikke saa hurtigt: vi skulde have saavel Officierer som Mandskab ved Overflyttelse succesivt fra Landarméens Artillerieregimenter, og dette gik langsomt, da man ikke gierne vilde afstaae os gode Folk. Der stak desuden en Intrigue under, som kom fra Károlyi, der vilde have dette Artillerie reent afskaffet og et Matrosartillerie efter engelsk Mønster i Stedet derfor, med et Øvelsesskib som det bekjendte *Excellent*. Selv Keiseren talte til mig derom, og jeg forklarede ham da mundtligt, at Englændernes System egentlig kun var et Surrogat i Mangel af noget Bedre, og fordi de ikke havde noget fast Marineartillerie; mit Ønske var at danne et saadant, liig det danske, hvor Marineartilleristen var tillige Matros i Ordets fuldeste Betydning, men at dette tog nogen Tid at danne, og i Mellemtiden kunde man ei undvære et eget veloplært Artilleriecorps, som det, der før havde været.

Med Bygningen af de to nye Dampskibe, der stode paa Stabelen paa et Privatværft i Triest, *Squero Pamfli* kaldet, og byggedes efter Contract med en Tømmerhandler, *Tonello*, under Tilsyn af Marinens Skibsbygningsdirecteur, skredes raskt frem. Maskinerne til dem vare før min Tid bestilte i England, den ene hos *Maudsley & Co.* og den anden hos *Bolton & Watt*. Begge ankom til forskellige Tider i Løbet af Sommeren 1850. Bygningen af disse Skibe var, det ene efter det andet, med et Mellemrum af to à tre Maaneder, sat til offentlig Licitation, ved hvilken *Tonello* havde erholdt Tilslaget. Alle slige Sager: Licitationer, Auctioner, Accordleverancer, Kiøb og Salg for Regjeringens Regning — *Ärar* — ere i Østerrig ordnede ved Lovforskrifter paa en beundringsværdig Maade og med en saadan Omsigt, at Underslæb og Bedragerier blive næsten umulige. Han var paa en aaben og lovlig Maade kommen til denne Entreprise; men aldrig saa snart begyndte Bygningen, før Misundelsen brød løs imod ham. Jeg fik anonyme Breve om Bedragerier med Undermaalstømmer, med slette Materialier og slet Arbeide m. m. I Aviserne kom Skumlerier og Artikler om, at de mange Krigsskibe, hvis Bygning nu forestod, kunde og borde udføres paa private Værfter og ved Contract rundt om i Monarchiets Havne; Ingen kunde bedre bygge Skibe, der passede for det adriatiske Hav og de levantiske Farvande, end netop de erfarne Mænd, der boede paa dets Kyster.

Dette Nonsens, som af Mange alligevel fandtes meget plausibel Raisonnement, tog jeg ingen videre Notits af, end at jeg udnævnte en stadig Tilsynscommission med Admiral Buiacovich i Spidsen og lod et Par af de paalideligste Undermestere fra Venedig komme over til stadigt dagligt Opsyn; selv gik jeg hyppigt hen paa Værftet til ubestemte Tider og tog Alt i Øiesyn.

Ogsaa i andre Retninger yttrede denne Misundelse sig: saaledes modtog jeg under mit Ophold i Venedig Brev fra Wüllerstorff, hvori han berattede mig, at der herskede megen Misfornøielse iblandt Handelsstanden og Skibsrhederne i Triest,

over at der var sluttet Fragter med græske Skibsrhedere om Tilførsel af Santorinjord, som Marinen skulde bruge til Anlæggelsen af en Molo i Pola. Fragterne vare stillede til offentlig Licitation paa lovbefalet Maade; dette vidste Wüllerstorf og desuagtet talte han Kiøbmændenes Sag og yttrede sig, som om noget ulovligt var skeet, hvilket han fandt det sin Pligt at gjøre mig opmærksom paa — for Marinens Skyld, sagde han.

Men dette var ikke den eeneste Kant, hvorfra jeg begyndte at spore, om end indirecte, Intriguer mod mig. Af og til og i forskellige Blade, endog „*Augsburger Zeitung*“, kom der Artikler om Marinen, som i Førstningen, under Masken af reen og varm Interesse, omhandlede Marinens Reorganisation, pralende tildeels med glimrende Billeder af dens Fremtid, siden, lidt efter lidt, gik de over til overfladiske Raisonnementer i Opposition med, hvad der skeete, og tilsidst optraadte de med aaben Dadel og Angreb paa Marineadministrationen, ikke netop rettet mod mig personligt, men rammende mig som den, fra hvem alle de dadlede Foranstaltninger notorisk udgik; mit Navn holdtes omhyggeligen unævnt, ligesom affecterende Uvidenhed om min Tilværelse.

Skjøndt det var Wüllerstorfs Tieneste og hans uomtvistelige Pligt at underrette mig om disse Angreb, dem han meget vel kiendte, talte han aldrig til mig derom, vel vidende, at jeg ikke læste de Aviser, hvori de stode. De, der kom til min Kundskab, bleve mig sendte af Fremmede, og naar jeg da talte med ham derom, fragik han ikke, at han jo kiendte dem, men havde troet, det ikke var Umagen værd at omtale dem for mig.

Det varede ikke længe, før jeg fik Vished om, at en Clique i Marinen, hvis virksomste Medlem han var, af alle Kræfter arbejdede paa at fjerne mig. I hans Contoir saae jeg, naar jeg kom i Overcommandobygningen, hvilket kun sieldent skeete, da det hertil leiede Locale var meget slet og laae langt fra min Bolig og Centralpunktet for Forretningslivet i Triest, stedse med egne Øine bekræftet, hvad man havde berettet mig: en formelig Levée, bestaaende af Károlyi, Fautz, Littrow, Paradis

og et Par Andre, som daglig om Formiddagen fordreve et Par Timer der, siddende med dinglede Been paa Bordene og discuterende som paa et Kaffehuus. At her alle Overcommandoens Sager discuteredes og critiseredes, er begribeligt, og hvorledes kunde militairisk Orden og Hemmelighedsholdelse finde Sted under saadanne Forhold?

I December 1849 havde jeg forfattet og indsendt de aarlige Conduitelister over samtlige Officierer og Embedsmænd i Marinen. I Regelen skulde de have været indsendt ved Enden af det saakaldte Militairaar, som ender med October eller November Maanedes Udgang, jeg erindrer ei ret hvilken; men Krigen og de foregaaende Aars Uroligheder havde bragt Uorden heri, saa at Indsendelsen denne Gang ikke fandt Sted før i Januar. Disse „*Conduitebeschreibungen*“, der ganske stemme med det almindelige Regieringssystem, den høist mulige Centralisering, der samler al Bestyrelse indtil mindste Detail i den øverste Autoritets Haand, vare schematiserede med en Vidtløftighed og en saa minutieus Detail, som om det gialdt den strengeste Poltieopsigt. Paa et stort Folioark for hver Enkelt var der udfyldt for Navn, Fødselsaar og -sted, Familie og Herkomst, Religion, Sprogkundskab og Graderne heri, saa alle Momenter i hans Livshistorie, alle tænkelige Egenskaber, Færdigheder og Mangler.

Et slet System! Thi hvo føler ikke den store Vanskelighed i at bedømme et Menneske saadan i Detail, ofte paa et flygtigt Bekiendtskab? Langt fornuftigere og til Hensigten bedre svarende finder jeg det i Danmark brugte System, efter hvilket Bedømmelsen kun gives i det Generelle.

Endskiøndt jeg som Overcommandant kun havde at give min Dom over Officiererne af Stabsclasserne samt Embedsmændene af de høiere Classer, blev dette dog, naar det skulde gøres med Samvittighedsfuldhed, et Arbeide, der krævede udelukkende

Beskieftigelse dermed i et Par Uger i det Mindste. Af dem alle blev Triplicater udfærdigede. Med Undtagelse af de sig stedse gientagende Udfyldelser i Rubrikerne, maatte jeg med egen Haand skrive alle mine egne og underskrive samt vedføie Segl til saavel disse som de ved en Commission samlede og forfattede Beskrivelser over de Subalterne. Dette var det for Arméen giældende System, hvor en Overgenerals Tieneste meest bestod i Underskrift og anden Rutinetieneste; men for en Marineovercommandant, hvor saa mangeartede Sager krævede hans Tænkning, egen Udarbeidelse og Studeren, vare Arbeider af denne trivielle Natur en Forøden af hans Tid.

Det hialp ei her, at jeg som Fremmed ei kunde kiende de mange Officierer tilstrækkeligt for at give en begrundet Dom om dem. Overhovedet faldt det aldrig nogen af de Herrer i Wien eller Generalerne i Almindelighed ind at tage lidt Hensyn til, at jeg var Fremmed, hidkommen under saa vanskelige Forhold og paa Indbydelse, at Tienstens Former ikke kunde være mig bekjendte, og at de her vare i høieste Grad forskellige fra, hvad de vare i den danske og andre Mariner. Arméereglementet var det Universalgiældende; for Marinen fandtes Intet uden nogle forældede og ufuldstændige Ordinantser, meest Havnetienesten betræffende. Marinen udgiorde en Deel af Arméen, altsaa, først Soldat og siden Sømand, heed det her.

Foruden disse aarlige Conduitelister var der en Mængde andre periodiske Lister, Extracter o. s. v., som indgaves til Overcommandoen, og hvoraf Duplicater sendtes til Wien, saasom maanedlige Straffelister fra alle Skibe og Corps samt detacherede Commandoer; Arbeidsextracter og Rapporter fra Arsenalet og Værfterne i Venedig, Triest, Pola og Zara, de fra Venedig et uhyre volumineust Opus paa store Schemater af Karduspapir; dernæst alle mulige Regnskabsextracter o. a. m. Disse i Grunden ganske unyttige og overflødige Skrivelser gjorde naturligviis et talrigt Skriverpersonale nødvendigt, der medførte alle de i andre Lande velkiendte Onder.

Formindskelsen af dette og Indførelsen af en større Simpel-

hed i den hele Bestyrelse og Regnskabsorganisme, grundet paa større Tillid, større og strengere krævet Ansvarlighed, var en Hovedopgave for mig at løse; men Systemet var for indgroet og for rodfæstet til, at jeg formaaede at kuldkaste det; det var indvævet i Arméeorganisationen, og Marinen var ei, som i andre Stater, et selvstændigt bestaaende Legeme. Dette blev da ogsaa Anstødsstenen, hvorpaa jeg strandede, og hvorpaa alle Forsøg paa at danne sig en Marine vilde strande i Østerrig. I Eet og Alt skulde Marinens Organisation ligne Arméens, og kun de samme smaa specielle Bestemmelser finde Sted, som i Arméen de forskellige Vaabenarter gjøre nødvendige. Alt, lige til de mindste Skikke og Ceremonier vare fælleds.

Jeg fandt saaledes, da Keiseren besøgte Skibene, Officerer og Mandskab udyntede med grønne Quiste i Hatten, ligesom Soldaterne ved festlige Leiligheder. Et comisk Skue for en Sømand!

Men uagtet denne complete Indlemmelse i Arméen, var der et Punkt, et saare vigtigt, hvori man stiltiende gjorde en Undtagelse. Der herskede nemlig i den østerrigske Armée en saa god og streng Disciplin, at ingen Subaltern vovede at udtale nogen Dadel eller Kritik over sine Foresatte, mindst udtale den i Superieurers Paahør, og dog lærte jeg snart, at det var og havde altid været Skik, at misfornøiede Marineofficerer uden Skiul critiserede deres Foresatte og dadlede Marinebestyrelsen i Generalers og Landofficerers Nærværelse; disse hørte med Begjærlighed derpaa og echoede da videre den store Misfornøielse, der fandt Sted i Marinen, netop jo mindre de forstode sig paa disse Sager. Heraf benyttede Intriganter og Rænkesmede sig, og dette sporede jeg allerede nu.

Omkring Wimpffen samlede sig de Misfornøiede, det vil sige den lille Clique, der vilde have mig bort for selv at komme til Roret og skalte og valte, som de vilde. Det var nemlig en lille Forening af de ovenfor fem, sex nævnte Personer; de spiiste hos ham i fortroligt Lag og gjorde sig der interessante ved at rive ned paa Alt, hvad jeg gjorde. Jeg mærkede stedse en paa-

faldende Forandring i Generalernes Væsen imod mig, der i Begyndelsen altid var forekommende artigt, naar de havde været sammen med Károlyi, der ved sin aristokratiske Anmasselse altid trængte sig ind i deres Selskab, som om han allerede var deres Ligemand i militairisk Rang, Noget, der ei var bleven taalt af en Oberstlieutenant i Arméen.

I Begyndelsen af Marts fik jeg Ordre at reise til Wien for at tiltræde en Commission, der skulde tage Marinens tilkommende Organisation i Overveielse og forelægge Keiseren Planen dertil. Jeg havde Wüllerstorff med, og siden kom en Marineinfanterielieutenant, *Dreyhaupt*, som gjorde Tieneste i Marineadjutanturen, op for at assistere ved Skriveriet. Da vi forlode Triest, var det, Kl. 11 om Formiddagen, saa varmt, at jeg sad uden Overkiøle. Vi laae Natten over i *Laibach* og kom den næste Aften til *Graz* i det skønneste Sommerveir; men da vi kom til *Mürzzuschlag*, sneede det stærkt med Storm over *Semmering*, og i en bidende Kulde af ti, tolv Grader ankom vi til Wien Kl. 6 om Morgen, hvor jeg tog ind i *Stadt Frankfurt*.

Underveis paa denne Reise havde jeg Leilighed til at studere min Ledsagers Charakter nøiere. Han var mig hidtil en ret behagelig Reisekammerat, fordi hans Conversation var dannet og varieret som en Mands, der har læst Meget og er ikke ubevandret i flere Videnskaber; Astronomien var egentlig hans Fag, og han besad Kundskaber i Physik, Chemie og, hvad man kalder med det almindelige Navn, Naturvidenskaberne. Paa denne Reise traf han i Vognen Folk fra Triest eller Wien, som han kiendte Noget til, og de kom i Samtale med hverandre, og nu overvældede han dem med en saa utrolig Snaksomhed om de større Planer, der vare i Giære med Marinen, at jeg forbausedes. Munden stod i flere Timer ikke stille paa ham, og han docerede Sømandskab og Krigskunst for disse Folk, saa at jeg faldt i Søvn derover, og da jeg en Time efter vaagnede, fandt jeg, at han var gaaet med dem ind i en anden Vogn, hvorfra de egentligen vare komne over til os, og der fortsatte han Samtalen med ustandset Svada endnu en Stund.

Det er Dette, hvormed man her vinder Navn af „ein gescheuter Mensch“.

Ankommen til Wien gjorde jeg de sædvanlige Meldingsbesøg, Opvartninger og Visiter. Hos Keiseren fik jeg Audients en af de første Dage; han modtog mig yderst naadigt. Krigsministeren, Grev Gyulay, fandt jeg noget forandret i sit Væsen imod mig, koldere og mere forlegen, end han tidligere havde været, og vi kunde begge knap skiule for hinanden, at vi lige meget følte, at der var indtraadt en Spænding imellem os. Han sagde mig, at han netop samme Aften reiste fra Wien paa en Inspection i Italien og altsaa ikke kom til at tage Deel i Commissionsforhandlingerne. I hans Sted vilde Grev *Degenfeld* overtage Ministerforretningerne. Ministerpræsidenten, Fyrst *Schwarzenberg*, var den samme yderst fine og artige Mand, som første Gang, jeg havde talt med ham. Han indbød mig to Gange under mit Ophold i Wien til at spise til Middag med sig, begge Gange mundtligt ved Besøg hos ham. Jeg traf der sammen med den russiske Minister, Grev *Medem*, et Par andre fremmede Gesandter og af Ministerne Grev *Thun*, *Krausz*, *Bach*, en Grev *Zichy* og Andre, kun sex à otte Personer ved Bordet, hvor Samtalen var animeret og saa let og fri, som om den fortroligste Aabenhed herskede. Jeg havde begge Gange Plads ved Fyrstens venstre Side.

Schwarzenberg var for mig Idealet af den fuldendte Statsmand og Gentleman. Med en Høihed i sit Væsen, som indgiød enhver Ærefrygt, forbandt han den fineste Artighed imod Alle; en Artighed og Opmærksomhed, der var saa let, naturlig og fri, at den følte at tilhøre ham; det var ikke denne plumpe Nedladdenhed for at vinde Popularitet, hvori ofte ligger Noget, der saarer, en skiult Oplæsthed, der fornærmer istedetfor at vinde. Med den fuldkomneste Selvbeherskelse kunde han give en Livlighed Luft, som bragte Liv og Frihed i Conversationen. Og saaledes fandt jeg ham stedse ved de hyppige Sammenkomster, jeg senere havde med ham. Broderen, Cardinal og siden Fyrsterkebiskop i Prag, var i Udseende betydelig yngre

end han og en meget smuk Mand med en endnu større Høihed i Væsen og den fineste og ædleste Anstand i Holdning, Bevægelser og Manerer, jeg nogensinde har seet.

Ogsaa Fyrst *Windischgrätz* aflagde jeg Besøg. En fiin Hofmand; noget stiv og kold, men lige saa artig som *Schwarzenberg*. Han besøgte mig siden to Gange i Hôtellet og underholdt sig længe med mig og det med en Aabenhed, som forundrede mig. Han syntes utilfreds med Tingenes Gang og var, sagde man, uenig med Svogeren, Ministerpræsidenten. *Jellachich*, Banus i Croatien, som jeg ved mit sidste Besøg ei traf hiemme, kom en Morgen uanmeldt ind til mig, og da jeg saae noget forundret og fremmed paa ham, idet han kom mig imøde med udstrakt Haand, sagde han:

— Kennen Sie mich nicht? Hvorpaa jeg pludselig gienkiendte ham efter Portraitet og svarede:

— Ach ja! Jetzt kenne ich Sie, der Banus! Og vi satte os ned i Samtale som gamle Bekiendtere og fortrolige Venner. Det var en behagelig, livlig og ligefrem Mand.

Commissionen, der bestod af Felttøimester *Hess* som Dirigent, Krigsministeren Grev *Degenfeld*, Handelsminister *Bruck*, Grev *Caboga*, Directeur for Ingenieurcorpset og mig som Overcommandant for Marinen, holdt vore Samlinger paa Slottet, *die Burg*. *Wüllerstorff* førte Protocollen.

Marinens tilkommende Størrelse, dens Arsenaler, Byggeplan og Budget bleve bestemte. Ved det Punkt, at Pola og Triest skulde være Hovedkrigshavne, og Venedig kun benyttes som Arsenal, indtil de andre vare saa vidt fremmede, at det blev undværligt, mødte jeg megen Modstand af *Caboga*, der fegtede haardnakket for Venedig. Det nyttede ikke, at jeg forklarede Manglerne ved denne Havn som Krigshavn: dens Beliggenhed i en dyb Bugt, omgivet af flakke Kyster med langt udgaende Grunde; dens grunde Indløb, hvor selv sexten Fod dybgaende Skibe ikke til enhver Tid kunde passere, og som gjorde Nutidens Linieskibe og svære Fregatter Ind- og Udpasseringen, selv ganske tomme, umulig, med meget Meer, som findes ud-

viklet i en Memorial, jeg indgav til Keiseren i Marts 51. Caboga var Venetianer i Hiertet og, skiøndt Ragusaer af Fødsel, ogsaa af Herkomst. Han gientog endnu sine Modgrunde i Commissionens Slutningsmøde under Keiserens eget Forsæde; de dreiede sig meest om de store historiske Erindringer, Venedigs gamle Glands, som skyldtes fornemmelig dets over hele Verden berømte Arsenal o. s. v.

Den, der i Commissionen kraftigst taledede Marinens Sag og holdt paa en Udvikling i stor Stil, var Handelsministeren, Bruck. Da Commissionsberetning og Forslag skulde opsættes, bad han om at maatte forrette det Sidste, hvilket Arbeide jeg havde paataget mig, bemærkende til mig:

— Her i Østerrig maae man ved saadanne Leiligheder punctuere Alt med den største Fuldstændighed og Skarphed, hvis man ikke siden skal faae Indvendinger og Strid. Og da vi gik ud fra Keiseren, sagde han til mig:

— Nu, da Keiseren har underskrevet Alt, som vi have foreslaaet, kan De gratulere Dem selv og Marinen. De har vundet. hvad der til andre Tider vilde have kostet utallige Kampe, Skriverier og aarelange Intriguer. Og vist var det, at Punctueringen af Forslaget var forfattet med en saadan Klarhed og Præcision, at det gjorde Forfatteren Ære, og dog hengik der ikke mange Maaneder, før Planen var kuldkastet, og Forfatteren selv aftraadt fra sin Ministerpost.

Ikke saa heldigt gik det med Organiseringen af Marinens Overbestyrelse. Jeg havde allerede tidligere paaviist Nødvendigheden af en Forandring af den gamle, mangelfulde Marineovercommando i Collegialform, hvilken saa godt som factisk ei længer existerede, da jeg selv afgiorde alle Sager og derved, dreven af Omstændighederne, øvede en Magt, der paadrog mig et Ansvar, jeg maatte ønske mig befriet fra, for at komme paa en fuldkommen legal Grundvold. Grundtrækkene til en ny Forfatning havde jeg opsat, dels medbragt og dels udarbejdet under Opholdet i Wien; men hertil havde jeg savnet enhver Hiælp af Andre, som dog vilde været mig til stor Lettelse paa

Grund af min ufuldkomne Kundskab saavel til mange Tienesteforhold som til Sproget; thi Wüllerstorf var aldrig tilstede, undskyldte sig med, at han havde saa meget at bestille med at skrive Protocollen, den han rigtignok gav en større Vidtløftighed, end egentlig behagede Commissionens Medlemmer, dem han anførte talende, hvorved mangt et Ord og mangen Mening bevaredes, som den Talende ikke den næste Dag gierne saae opbevaret, hvorfor ogsaa et Uddrag, jeg senere gjorde af Protocollen, som Rapportudkast blev foretrukket hans vist nok iøvrigt velskrevne Protocol. Han lagde et ikke ringe Talent for Dagen i Hurtigskriften eller Giengiven af parlamentariske Debatter.

Jeg indgav da til Commissionen mit Forslag til Overcommandens Reorganisation. Men den første Paragraph: Marinen danner et selvstændigt fra Landarméen i Organisation og Commando adskilt Militairlegeme o. s. v. bragte strax Krigsministeren i Harnisk: — Det var en Umulighed! Og en noget varm Discussion opstod, hvori de tre Generaler holdt sammen. Bruck bad om at maatte tage Forslaget hjem i nogle Dage, og Enden blev, at denne Sag ikke stod i directe Forbindelse med Commissionens egentlige Hverv og derfor kunde forbeholdes nærmere selvstændig Behandling mellem Krigsministeriet og mig. Commissionens Mening herom blev ogsaa oplæst for Keiseren i en let cursorisk Berøring og af H. M. approberet.

Hermed var mit Erinde i Wien endt. Jeg anholdt om nogle Benaadninger med Ordensudmærkelse for Contreadmiral Buia-covich og Wüllerstorf blandt Andre, hvilke fik Jernkroneordenen. Ligeledes benyttede jeg Leiligheden for mig selv ved at ansøge om et Tillæg af fire Tusind Gylden til Hestehold, istedetfor den før i Venedig tilstaaede Gondol, og til Bestridelse af de mange kortere Embedsreiser, der vilde falde imellem de tre Hovedstationer, hvilket blev mig bevilget. Medens jeg opholdt mig i Wien, blev et tidligere Forslag bevilget og iværksat, om Sendelsen af to Cadetter, polytechniske Candidater, til Kiøbenhavn for der at studere Skibsbyggeriet. Den ene af de to til

Underskibsbygningsdirecteurer engagerede Danskere, Gamburg, ankom paa den Tid, den anden, Andressen, kom noget senere.

Jeg nævnte mine Visiter. Ved min Ankomst havde jeg paalagt Wüllerstorf at giøre en Liste over alle de Visiter, jeg havde at aflægge, saavel til Personer af det keiserlige Huus som til Ministere og Generaler, hvorfor han havde at erkyndige sig om, hvilke af de sidste der opholdt sig her for Tiden.

Dette udførte han paa sin sædvanlige skiødesløse Maneer, om ikke af slette Bevæggrunde. Mange af Generalerne, og deriblandt de meest indflydelsesrige, undlod han at nævne mig, iblandt Andre Chefen for Artilleriet, Baron *Augustin*, som jeg derfor først imod Slutningen af mit Ophold i Wien aflagde Besøg. Han havde ikke den almindelige Høflighed at proponere mig at besøge Stadens Seeværdigheder, saasom det polytechniske Institut, det geographiske Institut, det under Bygning værende Artilleriearsenal o. s. v., saadanne som meer berørte min Interesse som Marinens Chef; jeg saae ham sieldent, naar han ei kom for at ledsage mig i Commissionen om Formiddagen Kl. 10—11, og sendte jeg efter ham, han logerede ligesom Lieutenant Dreyhaupt i samme Hôtel, saa var han ikke hiemme.

Men hvad der tydelig viiste ham som Forræder, var, at han paa mit udtrykkelige Spørgsmaal, om ikke *Erkehertuginde Sophie* skulde aflægges Visit, svarede, at hun ikke gav Audients eller modtog Nogen. Efter at jeg havde været meer end fiorten Dage i Wien, spurgte Feltmarschallieutenant *Dahlen*, som besøgte mig, om jeg havde giort Keiserens Moder min Opvartning, og da jeg svarede Nei og sagde ham Grunden, udbrød han:

— Det er falsk Underretning, send De paa Øieblikket Deres Adjutant til Overhofmesterinde Grevinde *Schönborn* og begiær Audients! Dette gjorde jeg, tilføiende Aarsagen, hvorfor jeg ikke tidligere havde aflagt min Opvartning, og et Par Dage efter fik jeg Audients, hvorved jeg troede at spoere lidt Kulde hos Erkehertuginde. Hos hendes Gemal, *Erkehertug Franz*

Karl, saavel som hos Keiserens to Brødere havde jeg strax de første Dage gjort min Opvartning.

En Dag fik jeg ved en Lakai Bud fra Erkehertuginde *Maria Dorothea*, Enke efter en Palatin af Ungarn, om at besøge hende paa Slottet *Augarten*. Dagen skulde jeg selv bestemme. Efter en beskeden Vægtring i dette sidste Punkt nævnte jeg en Søndagformiddag og tog derud.

Erkehertuginde modtog mig eene og uden Ceremonie i en just ikke pyntelig Morgendragt, underholdt sig længe med mig om hendes Søn, som hun ønskede anbragt i Marinen, meest fordi han derved fik Leilighed til at besøge fremmede Lande og andre Verdensdele, hvor hendes salig Gemal saa ofte havde ønsket sig for at kunne tilfredsstille sin Passion for Botanik og Naturforskning. Børnene, en Søn og en Datter, bleve om-sider præsenterede, han femten à sexten Aar gammel, Prindsessen, nu formælet med *Hertugen af Brabant*, et Par Aar maaskee yngre. Den unge Herre havde et meget tungt Mæle og lod ikke til at være synderligen begavet eller opvakt. Der blev imidlertid Intet af Prindsens Indtræden i Marinen, hvorved jeg for min Part ikke var bedrøvet.

Iøvrigt havde jeg temmelig hyppigt Besøg af Mødre, der kom enten med en eller anden Bøn for Sønner i Marinen eller blot for at anbefale dem i Almindelighed til min særdeles Gunst og Beskyttelse, en Ting, der allerede i Triest havde stødt mig som en meget upassende Skik; selv af Fædre, naar Sønnen mængang var en ældre Officier.

Saaledes kom blandt Andre en Generalinde *Weiss* med sin Datter en Dag og plagede mig med Besværinger over, at hendes Søn var forbigaaet ved Avancement til Stabsofficier — Corvettenecapitän eller Major —, i den Grad, at jeg maatte svare temmelig skarpt og næsten viise hende Døren. Sønnen, en elendig Officier, havde jeg hidtil krympet mig ved at indstille til Afsked, skjøndt han var ganske uduelig og under Krigen slet ikke havde været anvendt, og af alle eenstemmig erklæredes ubrugbar, hvorom jeg selv ved et Quarteers Samtale

aldrig kunde være i Tvivl. Damen pukkede paa, at hendes Mand havde været General, at der aldrig havde været Noget at ud-sætte paa Sønnens Opførsel, at han besad mange Kundskaber og en brændende Kiærlighed for sin Stand, og endelig den Grund, jeg saa idelig maatte døie, at han og hans Familie stedse havde været Keiserhuset tro og hengiven. Jeg lovede hende, at han ikke uden foregaaende Prøve i activ Tieneste skulde blive indstillet til Pensionering, og at, ifald dette blev hans Lod, skulde han indstilles til at afgaae som Major, mere kunde jeg ei gjøre eller love. Damen forlod mig omsider smæk-vred.

Af denne Slags havde jeg mange, og jeg var neppe paaklædt, før Besøgene begyndte.

Iblandt de Bekiendtskaber, jeg gjorde, var Feltmarschal-lieutenant Grev *Wallmoden*, en høitaldrende Mand, som i 1813 havde commanderet den Armée, der trængte ind i Holsteen og Slesvig. Med ham havde Grev Caboga som Ingenieurlieutenant ogsaa været i Holsteen. Hos Welden spiiste jeg til Middag en Dag i et lille behageligt Selskab, hvoriblandt Damerne alle vare Grevinder, thi det er her næsten den laveste Grad af, hvad man regner til Aristokratiet. Det var i den stille Uge, hvor ellers ingen Selskaber gives, saa at jeg af den Grund havde det friere.

Veiret var den hele Tid ubehageligt, Frost, Sne og skarp Vind.

Jeg begik den Feil alligevel, at jeg ikke viiste mig nok offentlig; jeg var paa den Tid af Løverne, som Publikum forlangte at see, og da *Prateren* i de sidste Dage af mit Ophold begyndte at blive besøgt, borde jeg gjort det samme som *Haynau*, viist mig der og i Theateret, for at Folk kunde sige, de havde seet mig levende. Jeg gjorde det ikke, og det var upolitisk af mig. Hvor nysgierrig man var for at betragte mig, bemærkede jeg, naar jeg spiiste ved Keiserens Taffel, hvor Lakaierne og det øvrige Opvartningspersonale ikke kunde see sig mæt paa mig og neppe kunde passe deres Tieneste for Nys-

gierrighed. Der fandt en offentlig Uddeling af Maria Theresia Ordenen Sted, hvorved Windischgrätz og Haynau fik Stor-korset for Fronten af de paa Glaciet udrykkede Tropper, ogsaa der udeblev jeg fra, meest fordi Veiret var ublidt, og jeg befandt mig ilde, hvilket var Tilfældet næsten under mit hele Ophold.

Haynau var kommen til Wien i nævnte Anledning og besøgte mig. Han var i fortræffeligt Humeur, og da han gik, kysede han mig og trallede en Strophe af den gamle Vise: „Und bleiben wir fern von einander, so bleiben die Herzen doch nah“. Vi spiieste sammen ved Keiserens Taffel til Afsked, da han den følgende Dag reiste tilbage til Ungarn og jeg en Dag senere til Triest.

Keiseren var bleven forsinket paa Jagten, saa vi maatte vente en Timestid, i hvilken Haynau underholdt mig ved uophørligt at tale om sig selv, hvorledes han nu havde opnaaet Alt, hvad Jorden kunde byde ham: den høieste Orden, stort Ry og en Formue — Keiseren havde nemlig skienket ham fire hundrede Tusind Gylden —, at han stedse havde maattet kæmpe med Avind og Had, maattet stride sig frem i Verden o. s. v., hvorpaa han gav mig flere Exempler: Han trængte sig ind til Commando i Italien ved, da man ingen Commando vilde give ham, at gjøre Brug af sin Ret til at tage den selv af sit Regiment; saa kom *Brescia*-Affairen, og den gav ham et Navn og Commandoen af Beleiringscorpset for Venedig, hvorfra han kaldtes til at tage Commandoen over Arméen i Ungarn.

Jeg troer, det varede neppe en Maaned efter denne Samtale, før han kom i Unaade og blev pensioneret.

Under mit Ophold i Wien blev jeg af en Maler anmodet om at sidde for ham til et Lithographieportrait liig dem, han havde taget af de fleste under Krigen i Ry komne Generaler.

Hos den danske Minister, Grev *Bille-Brahe*, hvem jeg jevnlig saae, spiieste jeg en Dag i et yderst kiedeligt Selskab af Diplomater: Svenskeren Baron *Hochschild*, Hannoveraneren Grev *Platen*, en vakker ung Mand iøvrigt, General Baron *Langenau*, der i sin Tid havde været Minister i Kiøbenhavn, Ká-

roly, der var kommen op paa Permission, og nogle Andre; de lukkede næsten den hele Tid ikke Munden op. Saa meget for disse Smaadiplomaters convivelle Talent!

Min Landsmand *Erichsen* viiste mig megen Opmærksomhed og Tienstagtighed, jeg spiste en brillant Diner hos ham, han besøgte mig næsten hver Formiddag, før jeg gik ud, og lagde i det Hele stor Interesse for Dagen for mig. Den østerrikske Minister i Kiøbenhavn, *Vrints*, var paa Permission i Wien med sin Familie og holdt i denne Tid Bryllup med Søsteren til sin afdøde Kone, hvilket skeete i al Stilhed, dog meddeelte han dette i Fortrolighed til mig og indbød mig til en net lille Diner to Dage efter Vielsen og samme Dag, som jeg forlod Wien. Ogsaa Grevinde *Károlyi*, der boede i samme Huus som Bille-Brahe, *det Lubomirske Pallads* paa *Mölker Bastei*, inviterede mig en Aften til The, men jeg undskyldte mig. *Wüllerstorff* var hver Aften hos hende, og nu, da *Károlyi* var kommen til, er det rimeligt nok, at *Intriguen* ikke hvilede. Et Beviis maaskee herpaa fik jeg den sidste Dag, da jeg blev kaldet til Keiseren, som modtog mig med et Brev i Haanden, sigende:

— Gyulay melder mig fra Venedig, at han har inspiceret Arsenalet der og Marinen, og at han ikke har fundet Tingene i nogen god Orden; Arsenalcommandanten levede i Uenighed med Alle, og ved Arsenalet og Marinen var en Mængde notorisk Compromitterede ansatte. Hvorledes hænger det sammen hermed?

Jeg svarede beskedent herpaa, at Arsenalets Reorganisation var der stadigen arbeidet paa og vilde i en af de første Dage efter min Tilbagekomst til Triest blive indsendt den fuldstændigt udarbejdede Plan til. Om Grundprinciperne dertil var jeg under mit Ophold i Wien bleven enig med Ministeriet, det var et meget vidtløftigt Arbejde, Ansættelserne vare alle kun provisoriske og paabudne af Nødvendighed, ved den definitive vilde Purificationscommissionens Mening først blive indhentet; med Ordningen af Arsenalet selv kunde man billigt ikke Andet end være tilfreds, efter den grænseløse Uorden, hvori Alt var fore-

fundet, den Mængde Reclamationer af Privateiendomme, tagne i Brug under Beleiringen, der vare at afgjøre, tildeels ad Lovens Vei, og hvad endelig Commandanten, Gyuitó, angik, da var han vel vanskelig at komme til Rette med, men deels havde ingen anden Officier at sætte i hans Sted, deels var jeg betænkt med den nye Organisation at sætte en ældre Officier, Schiffscapitän Ivannossich, til Stationschef eller Havnecommandant, hvorved Gyuitó, indskrænket til Arsenalbestyrelsen, kom ud af umiddelbar Berøring med de andre Autoriteter.

Hermed var Keiseren tilfredsstillet, og jeg reiste. Det var imidlertid et temmeligt aabent og stærkt Angreb mod mig af Gyulay. Han havde i Triest taget Commandojagten Seemöve til sin Disposition og befalet Károlyi at ledsage sig paa Inspectionen, og fra denne kom da rimeligviis Ankerne. Károlyi lagde overhovedet et forunderligt Had og Forfølgelsessyge mod Venetianerne for Dagen ved alle Leiligheder; min Organisationsplan, hvorved Arsenaloternes Vilkaar saa betydeligen forbedredes, var ham en Torn i Øjet; men maaskee var det alene hans Opposition imod mig, der bevægede ham, i Forening med hans almindelige Charakter af Skadefryd og Lyst til Undertrykkelse af Alle, der vare i mindste Berøring med ham.

Felttøimester Hess, der med megen Dygtighed og Tact havde ledet Commissionens Forhandlinger, gav en Diner for alle Medlemmer af den hjemme i sit Huus en af de sidste Dage.

Da jeg den sidste Formiddag aflagde Afskedsbesøg hos Fyrst Schwarzenberg, bad denne mig spiise hos sig samme Middag, og da jeg undskyldte mig paa Grund af Jernbanetogets Afgangstid, sagde han meget galant, at hans Middagstid gierne kunde indrettes derefter; men jeg slap dog, som var mig kiært, fordi det mere vilde have sinket mig end Dineren hos Vrintz, der boede tæt ved Hôtellet, hvorfra jeg om Aftenen Kl. 7 afreiste og ankom lykkelig og fornøiet tilbage til Triest, jeg troer, det var den 18de April.

KEISERENS Ankomst til Triest var bebudet til en Dag i den første Halvdeel af Mai. Staden havde gjort store Tilberedelser for at modtage ham paa en værdig festlig Maade; det var første Gang som Keiser, han skulde gjæste Staden og overvære Grundstenens Nedlæggelse til den Jernbane, der skulde forbinde Triest med Europas store Stæder. Under stormende Jubel holdt han sit Indtog om Middagen den 7de Mai; ved Indkørselen til Gouvernementspalladset var Trængselen frygtelig, man næsten rev ham ud af Vognen. Efter at have fulgt ham op ad Trapperne, samledes alle høiere militaire og civile Embedsmænd i den store Sal, og efter nogle faa Minuters Forløb begynde Audientserne med, at jeg, først af Alle, indkaldtes og forblev meer end et Quarteer hos ham.

Keiseren var yderst naadig i sine Udtryk og sit Væsen, han yttrede sin Fortryllelse over den skønne Beliggenhed af Staden, den herlige Udsigt over Havnen og Skibene og befalede, at en Baad skulde stedse ligge parat for ham til smaa private Excursioner paa Rheden.

Fra Keiseren kørte jeg hen at aflægge Fyrst Schwarzenberg Visit, med Keiseren fulgte nemlig Ministerpræsidenten og Ministrene Bach, Bruck og *Schmerling*, samt Generalquarteermester Hess, foruden det sædvanlige Følge af Generaladjutanten, Grev Grünne, og flere Adjutanter. Hos Schwarzenberg, der logerede hos den rige Banquier *Rivoltella*, traf jeg, foruden Fyrst *Arenberg*, min, eller rettere Marinens Adjutant, Wüllerstorff, som med sin mageløse Dristighed havde indfundet sig paa egen Haand og før mig.

Nogen sammenhængende Beskrivelse af Keiserens Ophold kan jeg af Mangel paa Optegnelser ikke give, men skal forsøge i Korthed at give en Udsigt deraf og meest dvæle ved, hvad der for Marinen især var af Betydning.

Efter at Audientsen var forbi, gjorde Keiseren strax en Tour incognito omkring paa Rheden. Siden var der stort Middags-taffel, hvortil jeg daglig under Keiserens Ophold var indbudet; om Aftenen var han i Theateret.

Næste Dag, en Mandag troer jeg, var der stor Præsentation af alle militaire Officierer og Embedsmænd samt Borgercorpser, civile Embedsmænd o. s. v., om Aftenen almindelig Illumination af Staden, Krigsskibene og alle Skibe og Fartøier paa Rheden.

Aftenen var smuk, og Keiseren med sit Følge gik først i Baade ud paa Søen, roende omkring imellem en tæt Vrimmel af Baade. Midt paa Rheden var udlagt en stor Ponton eller Flaade, overbygget og udziret som et Tempel, prægtigt oplyst, hvor Keiseren modtoges af en Deputation — Sange trykte paa Atlas, Musik o. s. v. —, og efter herfra at have nydt det over al Beskrivelse herlige Skue af den pragtfuldt oplyste Stad, hvori mange Bygninger ved deres Beliggenhed og smagfulde Illumination dannede fremhævede Punkter, roedes atter om, under bedøvende Larm af Salutskud, Raketter, Musik, Sang og Hurra-raab, imellem de gyngende, med chinesiske Lamper behængte Baade, der ofte saa tæt omgave ham, at man neppe kunde roe langsomt frem; siden landede han for til Vogns at tage Illuminationen i Øiesyn.

Skuespillet paa Havet var fortryllende og maaskee det skønneste og i sin Slags eeneste, der nogensinde har været seet i Europa. Intet forstyrrede denne glimrende Fest: den mildeste Luft paa en stille behagelig Sommeraften, kun en sagte gyngende Bevægelse var der i Vandet, som forhøiede Virkningen af den magiske Belysning med de mange Tusind couleure Lamper; Baadene fyldte med pyntede Damer; og dertil ikke et Uheld af Sammenstød, ingen Strid eller Skiænden mellem de

mange forskellige Nationers Baade, hvorfra Hilsener i alle Verdens Sprog og efter hvers særegne Skik løde, idet Keiseren passerede forbi, saaledes fra engelske: Hip, hip, hurrah! fra Grækere: Zito! Fra Croaterne: Zivio! Fra Andre: Evviva! o. s. v.

Jeg havde givet Ordre for Toget saaledes, at et Antal Baade fra Krigsskibene conserverede en aaben Canal for Keiseren og hans Følge. Marineadjutanten roede foran for at føre Toget, selv var jeg i Keiserens Baad, som styredes af en Fregatten-capitän du jour, sammen med Ministrene, Statholderen og nogle af de Generaler, der fra Italien og andre Provindser vare komne for at gjøre H. M. deres Opvartning. Krigsskibene, som jeg havde trukket sammen ved Triest, i Anledning af Keiserens Besøg, vare: Fregatten Venus, nu den eeneste tjenstdygtige, Marinen eiede, Corvetterne Carolina, som Károlyi skulde gaae med til Petersborg, og Diana, Capitain Scopinich, samt et Par Brigger og Dampskibene Custoza og Vulcan.

Den anden og mere betydningsfulde Fest var Læggelsen af Grundstenen til Jernbanen. Stedet var den rummelige aabne Plads udenfor Lazzaretto nuovo. To prægtige Telte vare opførte, et stort til Gudstienestens Holdelse og et mindre med en Estrade, hvor der stod et Bord, hvorpaa det Dokument var udbredt, som skulde nedlægges i Grundstenen tillige med Exemplarer af alle Rigets Mønter, Guld, Sølv og Kobber. I det første læstes en Messe af Biskoppen assisteret af en Mængde Geistlige; derfra gik Toget til det mindre Telt, hvor Dr. *Kandler* oplæste Dokumentet, som forsynedes med Keiserens og Ministrenes samt de høieste nærværende militaire Befalingsmænds, hvoriblandt jeg, og Stadens Øvrigheds Underskrifter. Dette nedlagdes i Stenen med Mønterne, hvorpaa denne tilmuredes af Keiseren med egen Haand. Biskoppen læste Velsegnelse derover og forrettede en Bøn, hvorpaa Stenen med en passende Mechanik lagdes paa sit Sted og muredes fast. Enhver af Hoveddeeltagerne i denne høitidelige Act modtog paa Stedet en paa Atlas aftrykt Beretning om samme og en Sølv-

medaille præget til Minde herom. Flagning, Salutaffyring og Musik forherligede Festen, men endmere forherligedes den ved det skønne Veir, de Tusinder af pyntede Damer, der sadde i lange Rækker omkring den indhegnede Plads, og som med deres Parasoller i alle Farvenuancer frembøde et Skue som et broget Blomsterbed. Om Aftenen var stort Bal paré, som Staden gav i den prægtige Børsbygning, hvilket mine Damer i passende kostbare Dragter ogsaa bivaanede.

Keiseren besøgte det private Skibsværft, Squero Pamfli, hvor de to Dampskibe Santa Lucia og Volta stode under Bygning. Det første af disse havde der været Haab om at kunne lade løbe af under Keiserens Nærværelse, men det var ikke lykkedes. Keiseren gik ombord paa begge og besaa dem.

Ved hans Indtrædelse paa Værftet blev et Papir stukket ham i Haanden af en Mand i Folkehoben. Keiseren løb det flygtigt igiennem underveis til Skibet og stak det smilende til sig. Ombord paa Lucia spurgte han mig, om Tømmeret i den ogsaa var sundt og godt, hvortil jeg svarede ham, gieltende strax, at det ham overrakte Papir havde været den Klage, man anonymt havde truet mig med, at jeg havde taget alle mulige Præcautioner imod Bedragerier og Underslæb, at jeg havde udnævnt en Commission til hyppigt at undersøge alt Tømmeret, medens Bygningen stod paa, sat to paalidelige Mestere fra Arsenalet til dagligt Opsyn, holdt Skildvagter stadigt ved Skibene og Tømmeret, og endelig selv personlig ofte efterseet og prøvet Alt og, hvor jeg fandt nogen Mangel eller Feil, strax ladet den rette. At jeg saa meget mere havde følt mig opfordret til denne Aarvaagenhed, som jeg ofte havde faaet anonyme Angivelser om svingagtig Fremgangsmaade, dem jeg ingensinde havde fundet begrundede og derfor antog at reise sig af Nid imod Entreprenuren.

— Overhovedet, tillod jeg mig at tilføie, har jeg gjort den Erfaring, at man her er meget tilbøielig til at bagvadske hinanden af Brødnid og til Rænker og Intriguer. Keiseren smilede og yttrede sig fuldkommen tilfredsstillet.

Da vi forlode Værftet for at kjøre ud til Cadetacademiet, kom Lieutenant Wedel til mig og sagde mig, at han havde faaet Nys om, at der var Noget i Giære imod mig, og at et Skridt var eller vilde blive gjort idag fra Officierernes Side; men hvilket vidste han ikke. Medens vi vare paa Søcadetacademiet, hvor Præsentationen af Eleverne paa sædvanlig Maade fandt Sted, kom Wüllerstorf derud, undskyldende sig med en eller anden Tieneste for, at han ei var kommen før; men han havde en saa fortrædelig og nedslaaet Mine den og alle de øvrige Dage, som tydelig viiste, at en eller anden Plan var slaaet feil for ham. Jeg fik siden, endnu under Keiserens Ophold i Triest, flere Beviiser herpaa.

Min Formodning herom var, at en Clique, bestaaende af Wüllerstorf, Fautz, Littrow og Paradis, havde egenmægtig gjort sig til den hele Marines Ordførere og i dens Navn anholdt om, at alle Fremmede, og fortrinsviis jeg, nu, da man ei mere behøvede dem, maatte blive fiernede, og Marinen faae En af dens egen Midte i Spidsen, nemlig den af Marinen allerede saa fortiente og saa yndede Károlyi; thi jeg er vis paa, at man vilde underhaanden lade forstaae, at det var denne Stymper, der under Krigen egentlig førte Commandoen. Større Uforskamethed skal man forgiæves søge, at disse fire Mennesker, hvoraf de tre under Krigen ikke havde lugtet Krudtrøgen engang, og som alle Fire, tillige med deres Helt Károlyi, vare af alskens Vellyster udmarvede Erkekujoner, torde vove at optræde i den hele Marines Navn, blandt hvis overveiende Fler-tal jeg bestemt allerede da besad Popularitet og erhvervede den siden i en endnu høiere Grad.

Til hvem man har henvendt sig med denne Begiæring, om til Schwarzenberg eller til Grünne, kan jeg ikke sige; men at den er bleven fremført, derom tvivler jeg aldeles ikke. Det var imidlertid endnu for tidligt, at de havde ladet Minen springe, alligevel tabte de ikke Modet, men arbeidede ufortøvet fort, som siden vil sees, deels ved at skrive i de offentlige Blade

imod mig, deels ved at vinde Partie for sig hos Generalerne, den gamle, saa ofte prøvede sikre Vei.

Jeg var nu fuldkommen bekendt med den raadne Grundvold, jeg stod paa, og havde allerede ladet Gyulay forstaae, at kun saa længe, som jeg besad Keiserens Tillid og nød hans Understøttelse, kunde jeg haabe at udrette Noget og have Lyst og Mod til at vedblive i en Stilling, jeg stedse kun betragtede som provisorisk.

Efter at Keiseren havde besøgt Skibene paa Rheden, blev det bestemt, at de den næste Dag skulde foretage nogle Manøvrer under Seil for ham. Jeg skrev Programmet hertil og forseglede det til Approbation, hvorpaa Károlyi, som ældste Skibschef, fik det til Udførelse.

Det var en smuk Dag; der var en jevn let Brise, meget gunstig for Manøvre. Keiseren med alle Ministre og Generaler, jeg og Admiral Buiacovich, gik ombord paa Custozza og ud til Eskadren, der laae under Seil imellem Triest og Pirano. Alle-rede strax saae jeg, at Károlyi havde, som han pleiede, taget sig den Frihed at forandre den ham givne Ordre: tvert imod Programmet, som Keiseren og Generalerne holdt i Haanden, havde han stillet sig i Spidsen, istedetfor, som den Commanderende, at indtage Centrum af Linien. Derved forrykkedes naturligviis Evolutionerne, som de vare bestemte i Programmet, og det Hele blev til en mekanisk og magelig Gaasegang; det var, hvad de før altid havde været vant til, og hvormed de blændede de uvidende Landofficerer. Da jeg siden irettesatte ham derfor, svarede han, at han havde gjort det, fordi han ikke kunde stole paa de Andre; hans sædvanlige Paaskud var altid, at alle de Andre Intet forstode, de duede til Intet, kun han var den eeneste Dygtige.

Der blev evolueret, batailleret mellem enkelte Skibe, og tilsidst bataillerede Fregatten Venus, surret til Siden af et Dampskib, med en imagineret Fiende.

Under den almindelige Batailleren skeete det, at der fra et af Skibene, Corvetten Diana, blev affyret en skarpladt Falkonet,

hvis Kugle foer imellem Masterne paa Custozza og over Hovedet af Keiseren og hans Følge, som alle stode paa Broen og Hiulkasserne. Kuglens Piben frembragte en øieblikkelig Studsen, som gik over i Latter og Spøg, og der blev ikke videre lagt Vægt derpaa, skjøndt det vist nok var en alvorlig Forsømmelighed, der kunde have havt de skrækkeligste Følger. Hvad mig angaaer, da var jeg vant til Sligt. Var jeg ikke under hele Krigen ganske resigneret ved den Tanke at blive sprængt i Luften af Uforsigtighed i mit eget Skib? Jeg fandt det bedst ikke at gjøre nogen Opsigt eller Væsen af Sagen og gav blot den ellers dygtige Chef, Scopinich, en Irettesættelse.

Jeg kan iøvrigt ikke forbigaae at bemærke, at Scopinich, skjøndt han upaatvivlelig var den eeneste kiekke Officier og dygtige Sømand iblandt dem, eller idetmindste uden Sammenligning den bedste i Marinen, saa var han dog langt fra at være agtet eller anset som Saadan af den herskende Clique, der hadede ham og satte Ondt for ham ved alle Leiligheder. Han var af en simpel Kiøbmands- eller Skipperfamilie fra *Lussin piccolo*, maaskee var det Grunden.

Paa Tilbageveien til Rheden kom den af mig Aaret før bygte Kanonjolle ud og gjorde nogle Skud og Røvelser for Keiseren. Alle disse Øvelser lode iøvrigt ikke til at interessere Hs. Maje-stæt og Følget synderligt.

Samme Dags Aften gik Touren til Pola for sig. Da Keiseren og hans Følge kom til at tilbringe Natten og hele den næste Dag ombord, og Marinens egne Dampskibe ikke kunde forskaaffe bequemt Natteløgis for saa mange Herrer, var det blevet aftalt med Lloyds Directionen, at denne leverede to af sine smukkeste Skibe til Assistance paa denne Tour. Paketskibet Trieste, mit Avisoskib under Krigen, var bleven udstyret paa det Prægtigste og Smagfuldeste. Et Sovekammer til Keiseren var indrettet og udsmykket endnu kostbarere og smagfuldere end paa Custozza. Vadskekande og Fad, Lampe o. s. v. vare af Sølv, stærkt forgyldt. Keiseren forblev imidlertid Natten over paa Custozza, medens Ministerne og nogle af Generalerne,

hvoriblandt var Feltmarschal Grev Nugent, gik ombord paa Trieste, de Øvrige fordeelte sig paa den anden Lloyds Dampers og Vulcan. Seemöwe, mit Commandoskib, havde Ordre til med Marineadjutanten at gaae i Spidsen af Toget.

Kl. 11 om Aftenen begav Keiseren sig ombord med sit Følge, og Skibene satte sig i Bevægelse. En Tidlang lod jeg gaae med halv Kraft, for at Seemöwe kunde komme forud; jeg kunde længe ikke faae Øie paa den, omsider blev jeg kied af at vente og lod nu gaae vor Cours med fuld Kraft; Keiseren forblev paa Dækket til Kl. 1 og underholdt sig ofte med mig, spadserende paa Broen og Hiulkasserne; den lille Søtour interesserede ham meget. Ved Daggry var jeg paa Dækket igien og saae mig forgiæves om efter Seemöwe, først da vi henved Kl. 6 vare ved Indløbet til Pola, øinedes Røgen fra dens Skorsteen langt agterude.

Ved Ankomsten til Pola blev Keiseren modtaget med Salut, Klokkeringning og al den øvrige Pomp, som Stedets Leilighed tillod. Jeg havde Aftenen før sendt to af de keiserlige Stadsfartøier, som jeg før Keiserens Ankomst havde ladet bringe over til Triest fra Arsenalet i Venedig, derned, en Bro til at lande ved var slaet og beklædt med Skarlagensklæde; Æresporte og Blomsterguirlander vare anbragte paa passende Steder o. s. v. Marinens nu færdige Magaziner bleve tagne i Øiesyn, Kastellet, Arenaen og andre Mindesmærker fra Romernes Tid besøgte, siden ogsaa de ydre Befæstninger af Indløbet, og Kl. henimod 11 gik Indskibningen for sig. Nogen særdeles Interesse lagde Keiseren ikke for Dagen ved, hvad han her saae: Generalerne trængte sig stedse om ham og henledte hans Opmærksomhed paa Fortificationerne og Alt, hvad der slog ind i deres Fag, saa at det, der vedkom Marinen, ikke kunde komme til Omtale. Jeg var eene imod de Mange og savnede det Talent at trænge mig frem.

Et Træk af Keiseren slog mig for første Gang her og stødte mig lidt, det var, at da jeg beskrev ham Noget af Marinens Terrain, og jeg brugte det for Sømænd saa almindelige Ord:

— Det tilhører ogsaa os, afbrød han mig med den Bemærkning:

— Der Marine, wollen Sie sagen? Senere skeete det flere Gange, at han mod mig antog denne rettende Tone i Smaating. ubetydelige i sig selv, dem mit ufuldkomne Bekiendtskab med Sproget gierne kunde have bragt ham til at oversee. Dette gjorde mig da lidt forlegen i min Samtale med ham, medens Generalerne, som han aldrig bød Sligt, ikke i ringeste Maade generede sig i deres Tale for ham.

Seemöwe ankom til Pola først Kl. 10, som Keiseren var paa Tilbageveien fra Kastellet for at indskibe sig. Wüllerstorf berettede ganske tørt, at der ved Løskastelsen fra Fortøiningsbøien i Triest var kommet et Toug omkring Skruen, som havde opholdt dem en Tid at klare, og siden var der paa Touren kommen Uorden i Maskineriet. Han holdt sig imod Sædvane ganske i Baggrunden, som En, der var fornærmet eller følte sig tilside-sat. Siden, paa Touren tilbage, saae jeg Capitain Fautz ombord paa Seemöwe; han havde altsaa uden Tilladelse forladt sit Skib, og nu begreb jeg Forsinkelsen. Det havde rimeligviis været en Aftale imellem dem. De vare uden Tvivl lagte paa Siden af Károlyis Skib og havde tilbragt Aftenen i Selskab med ham, muligt for ved deres Udeblivelse at sætte os i Forlegenhed, ja maa-skee Fare; siden kunde de jo ved Udflugter redde sig ud af Sagen. Ogsaa Károlyi, som kun een Gang og i sin Tour med de andre Officierer blev indbudt til Keiserens Taffel, spillede den krænkede og tilbageholdende Mands Rolle under Majestæten hele Ophold i Triest.

Fra Pola gik nu Tilbagereisen for sig tæt langs den malerisk skønne Kyst. Keiseren var nu med sine Ministere og Genera-ler gaaet ombord paa Damperen Trieste, hvor alle Medlemmerne af Directionen for Lloyds Dampskibsselskab modtog os, og hvor de havde beredt et brillant Middagstafel. Touren gik først de *brioniske Øer* forbi til Staden *Rovigno*, hvor der landedes.

Paa Landingsbroen modtoges Keiseren af Stadens Øvrighed

og Honoratiores, som, til Trods for deres kostbare, med Kniplinger besatte Linned og straalende Diamantbrystnaale samt maaskee lige saa straalende adelige Navne, vare en saadan Samling af uanseelige, grimme, skeeløiede, kluntede og keitede Mennesker, som man i andre Lande skulde have ondt ved at opdrive i de høiere Classer. En Bemærkning, jeg tidligere havde gjort og siden stedse saa bekræftet, var den store physiske Decadence og Fornedrelse iblandt de høiere Classer i Italien. Descendenterne af Middelalderens Helte, Bærerne af de berømteste Navne, tildeels ogsaa Besidderne af Forfædrenes store Riigdomme, lignede i deres Person, Væsen og Holdning mere krybende Schakkerjæder: slappe, før Tiden rynkede og ældede Træk, en kuert Væxt og nedbrudt Helbreed.

Vi vandrede i en Slags Procession Gaderne igiennem, toge et flygtigt Syn af et Par Kirker, Raadhuset og et stort, af Fransk-mændene begyndt, men endnu ufuldendt Vandbassin. Aldrig har jeg seet en mere smudsig, pialtet og hæsligere Population end Rovignos ved denne festlige Leilighed. Jeg kunde ikke bare mig for at sige til Ministeren Schmerling, der gik ved Siden af mig, at jeg blandt den hele store Folkemængde — Staden regnedes at have femten Tusind Indvaanere — ikke kunde opdage et eeneste Hoved, der i Aar og Dag havde været kæmmet, eller hvis Ansigt havde været vadsket, og det lige fra den treds-aarige Matrone ned til det treaars Barn. Jeg saae ikke et eeneste velklædt eller smukt Fruentimmer paa den hele Vei; men Staden havde rigtignok Ord for at være mere revolutionair og venetiansksindet end nogen anden paa den hele Kyst, saa det er muligt, at de mere velhavende Familier havde holdt sig borte.

Vi indskibede os atter og aflagde et lignende Besøg i *Parrenzo*, hvor idetmindste den meget smukke Kirke bødede Noget paa Synet af den næsten lige saa hæsle Folkemængde som i Rovigno.

Strax efter Tilbagekomsten ombord satte Keiseren og hans Følge sig ned til det brillant anrettede Middagstaffel, medens

Touren fortsattes til Pirano. Ved Taffelet var den gamle Nugent udtømmelig paa Anekdoter, paa engelsk Viis, og fortalte med meget tør Humor, hvorved han ofte bragte Keiseren, hvis Væsen almindeligviis var alvorligt og meget sat for hans Alder, i en fuldkommen convulsivisk Latter. Schwarzenberg vedligeholdte her, som hele Tiden paa Touren, den ham egne kolde Ro og ubevægelige Høihed, skiøndt Etiquetten og den stive Hof-tone betydeligen sattes tilside, og en friere Tone herskede, hvilket nok er almindeligt for alle Hoffer ved slige Leiligheder.

Denne Schwarzenbergs Høihed og ubevægelige Ro formilledes dog netop tilstrækkeligen af et Anstrøg af Mildhed til at forhindre Tanken om noget Frastødende eller Afskrækkende i hans Væsen. Han sad oftest alene, med en Mine, der vanskelig lader sig skildre, ikke som En, der er henfalden i dybe Tanker eller hensunken i Betragtninger, og dog med en Mine, som om han var ganske eene, og Intet af, hvad der foregik omkring ham, mødte hans Øie; et let, fiint og mildt Smil, ligesom af Tilfredshed med Noget, der laae langt, langt borte, oplyste hans skarpe, dristige og fornemme Træk. Naar Nogen nærmede sig til Samtale med ham, sporede man ikke det Ringeste til nogen pludselig Overgang til andre Tanker, men han gled ind i Samtalen saa let, som om den var en Fortsættelse af hans egne eller allerede længe havde været i Gang. Jo mere jeg lærte denne udmærkede Charakter at kiende, desto mere følte jeg mig tiltrukket af ham.

Efter Brucks Tilskyndelse benyttede jeg Leiligheden til at tale til ham om de to Expeditioner, jeg agtede at indgive Forslag om: Károlyi med Corvetten Carolina til Petersborg og Fautz med Fregatten Venus til Madeira og Lissabon, hvilke strax vandt hans Bifald. Den første foreslog jeg for at danne Officiererne til Seilads i vanskelige Farvande og haardere Climater samt forberede dem til de aarlige Sendelser til Østersøen for at hente Kanoner fra Sverig, som vilde forestaae; ligeledes tænkte jeg mig herved baade en Triumph for Marinen, efter dens nu overvundne Fornedrelse, og en Compliment til

Rusland for dets virksomme Bistand, at viise Flaget i Petersborg, den første Gang en østerrigsk Orlogsmænd nogensinde passerede Sundet. Min Plan for de aarlige Øvelsestogter var i Almindelighed den, at sende et Skib til de nordlige Farvande og et andet til de sydlige og tropiske, for saaledes, ved at vexle Officierer og Mandskab, at vænne dem til alle Climater og Farvande.

Middagstaffelet var endt, før vi naaede op mod Pirano. Her lagde vi til, og Keiseren landede med sit Følge. I denne lille Stad bar Alt et ganske andet og smukkere Præg end i de to foregaaende Stæder. Derfra gik Touren omkring Pynten ind i Bugten mod Capo d'Istria til den lille ubetydelige Bye *Isola*, hvor Keiseren gik iland, for at give Byen et Tegn paa sin Naade, fordi den under Krigen var forbleven tro, medens Capo d'Istria havde udmærket sig ufordelagtigt med det modsatte Sindelag, hvorfor denne nu straffedes ved, at den lille, tæt ved den liggende *Isola* bæredes med Keiserens Besøg, medens den blev forbigaaet. Det var imidlertid ikke Capo d'Istria alene, der under Revolutionen havde viist sig gunstigt stemt for Venetianerne, deres gamle Herre, men ogsaa Pirano, Parenzo og frem for Alt Rovigno, ja vel ogsaa alle andre Kyststæder i Istrien og Dalmatien.

Paa Veien fra *Isola* tilbage til Triest modtoges og geleidedes Keiseren af to Lloyds Dampere, tæt besatte med pyntede Damer, som bare Blomsterguirlander og Krands, dem de plukkede itu og strøede ud paa Søens blanke Overflade, saa at vi seilede frem igiennem en blomsterstrøet Sæ. Aftenen var smuk, Musik lød fra alle Skibene, der glede frem i en tæt Klynge, syv, otte i Tallet.

Om Løverdagen afreiste Keiseren ved Middagstid fra et Besøg i Kirken *San Giusto* og Kastellet, tagende Veien over *Lipizza*, hvor han vilde bese det derværende keiserlige Stutterie. Ministeren Bach fulgte ham; Schwarzenberg, Bruck og Schmerling bleve tilbage i nogle Dage, og om Mandagen derefter gav den Førstes Vært, den rige Banquier Rivoltella, en lille Diner

for Ministrene og mig; om Aftenen var der en stor Soirée i hans prægtige Værelser, hvori mine Damer deeltog, ligesom i det store Børsbal. Vognleien var under Keiserens Ophold stegen saa meget, at jeg for en Times Kiørsel ud til Værftet ved *St. André*, hvor Lloyds Directionen lod en Dampers løbe af Stabelen, betalte for Damernes Vogn femten Gylden; for min egen havde jeg accorderet daglig ti Gylden.

Keiserens Ophold i Triest, der varede en heel Uge, gav Anledning til idelige Forlystelser for at underholde ham. Saaledes bivaaned han en Forestilling af et Beriderselskab paa *Mauroner Theateret*, det skønneste, jeg har seet af den Slags; det omtalte store Bal paa Børsen, Illuminationsaftenen, en Sere-nade og Fakkeltog i *Tergesteum*, foruden Foreviisning af alle Stadens Seeværdigheder, Hospitaler og andre offentlige Bygninger. Naturligviis kunde der ikke for mig være Tale om noget alvorligt Arbeide i alle disse Dage, da min Tid var optagen med at ledsage Keiseren allevegne, at aflægge og modtage Besøg, omklæde mig til Taffelet o. s. v.

Med Hess havde jeg en Dag en Samtale om Marinens Organisation. Han urgerede stærkt paa Udarbeidelsen af et Tienestereglement, hvilket han lod til at forestille sig som et let Arbeide, et kort Supplement til Arméereglementet. Jeg svarede ham, at dette var et vidtløftigt Arbeide, der krævede lang Tid for en saa compliceret Tieneste som Marinens, det var imidlertid paabegyndt, og den meest trængende og vigtige Deel vilde om en Maanedstid eller to kunne forelægges Keiseren. Han forestillede sig det som Noget, der i et Par Uger kunde sammenskrives, og hverken han eller nogen Anden kunde begribe, hvor slet jeg var betient, og hvor faa brugbare Medarbeidere jeg havde.

EXPROPRIATIONEN af de Grundstykker, Marinen behøvede til sine Etablissementer i Triest, var indledet. En Værftseier og Skibsbygger, *Tonello*, var død kort før, og det Værft, han eiede, tæt udenfor Byen ved *St. André*, var den eeneste for Marinen brugbare Plads, hvor der, med ikke betydelige Forandringer, kunde indrettes et Par Beddinger for Linieskibe eller store Fregatter, og Bygningen af disse endnu i Aarets Løb paa-begyndes; men da Lloyds Selskabet her byggede og reparerede sine Skibe og nødigt vilde vige Pladsen, saa opstod der strax Collisioner, og det Samme var Tilfældet allevegne, endog i den afstaaede Deel af *Lazaretto nuovo*, hvor dette mægtige Selskab havde vidst at tilvende sig Afbenyttelsen af et Magazin og en Kran til at indsætte og udtage Maskinerne af deres Skibe. Jeg maatte ofte, til stor Sinkelse for Marinen, lempe mig efter dem og lade dem benytte Kranen og den lille indskrænkede Plads i Havnen, der var os afstaaet, for ikke fra min Side at give Anledning til Klage over Vrangvillighed eller Stridighed.

Med Expropriationen af *Tonellos* Værft gik det i Langdrag, og der hengik et heelt Aar, inden Marinen, efter utallige Indsigelser fra mange Sider, kom i Besiddelse af Værftet for en Sum af omtrent hundrede Tusind Gylden. Selv Gouverneuren, *Wimpffen*, skøndt Regieringens Repræsentant, arbeidede os af alle Kræfter imod, og kun den redelige og nidkiære Kammerprocurator *Kalteneggs* Udholdenhed beseirede tilsidst alle Hindringer, hvoriblandt end ikke forsmaaedes Forsøg paa at producere falske Afstaaelsesdocumenter og Transactioner imellem

den Afdøde og Arvingerne, hvilke dog ikke vare finere anlagte, end at jeg, der var fuldkommen inde i Forholdene, giennemskuede Forfalskningen, hvorefter Kammerprocuratoren fik Producenterne til i al Stilhed at tage dem tilbage.

Den samme Strid mødte mig for at forsvare Marinens Etablissement i Lazzaretto nuovo. Som berørt tidligere, var nemlig den vestlige Deel af Havnen og den tilstødende Plads med nogle der paa staaende Magaziner ved en combineret Commission bleven afstaaet paa ubestemt Tid til Marinen, som paa egen Bekostning afspærrede sig fra den til Quarantaineanstalten fuldkommen tilstrækkelige øvrige Deel af Localiteterne. Afspærringen, Magazinernes Indretning samt Smedier og andre Værksteders Opførelse kostede Marinen omtrent tredive Tusind Gylden.

Et regelmæssigt og velindrettet Orlogsværft var her i kort Tid blevet indrettet, et i Byen hidtil leiet Hovedmagazin blev rømmet, og alle Forraad samledes her i det nye Etablissement, hvor Fregatten Bellona erholdt en Hovedreparation, der medtog næsten halvandet Aar, før den var færdig til Kiølhaling, hvilken netop skulde begynde, da jeg fratraadte Commandoen; begge de nye Dampskibe fik her deres Maskiner indsatte og deres øvrige Udrustning fuldført; de tolv nybygte Kanonjoller bleve opsatte paa Land her; flere Smaaskibe og Baade repareredes her o. s. v. Det var, kort sagt, et for Marinen uundværligt Værft; og dog, uagtet Indenrigs-, Handels- og Krigsministeren efter mange Underhandlinger vare blevne eenige om og havde sanctioneret Afstaaelsen, fandt der ideligen Stridigheder Sted, og der giordes endog flere Gange peremptorisk Paastand paa øieblikkelig Rømning.

Gouverneuren søgte vel her at conservere Skin af Upartiskhed; men han heldede dog til Angribernes Side, og det var kun ved min resolute Modstand, at det lykkedes mig under idelig Kamp at holde Marinen i Besiddelse af Pladsen.

Mit Forslag til Omorganisationen af Arsenalet i Venedig var blevet antaget uden den ringeste Forandring, og efter at have

giort flere Reiser dertil, personlig mynstret alle Arbeidere og Haandværkere, for at sætte dem i Classer, bestemme, hvem der skulde afgaae o. s. v., var endelig Alt i Orden, og den 1ste Juli 1850 traadte den nye Organisation i Kraft.

Dagen før var det Rygte udspreedt, at Forandringen vakte stor Misfornøielse, og at Uroligheder vare at befrygte. Gouverneuren, Puchner, skrev mig til derom og yttrede Betænkelighed, endog om Tilraadeligheden af at foretage nogen Forandring i den gamle Organisation, han vilde imidlertid tage alle nødvendige militaire Forsigtighedsregler o. s. v.

Jeg selv var overbeviist om Usandheden af de udsprede Rygter; Folkene kunde ikke Andet end være tilfredse med at erholde en næsten fordoblet Løn; de tabte vel Pensioneringen og nogle Smaafordele, men disse Tab ramte kun den Dovne og den slette Arbeider. Afskedigelserne vare faa, og der sørgedes liberalt for dem, som denne Lod traf. Ved alt Nyt ere Folk af den lavere Classe vel i Almindelighed urolige og spændte, fordi de ikke strax kunne beregne Tab og Vinding i Fremtiden; men her var den sidste dog saa iøinefaldende, at ingen Misfornøielse var tænkelig, helst med en saa kløgtig og oplyst Race Mennesker, som de venetianske Arsenaloter ere. Det var imidlertid blevet sagt, at en Manifestation vilde finde Sted om Aftenen paa Marcus-Pladsen: et Optog af Arsenaloterne med deres Koner og Børn vilde komme derhen for at bede Gouvernøren om, at Alt maatte forblive ved det Gamle.

Jeg spiieste til Middag i *Hôtel Danieli*, med Overintendanten, Schultner, og min Adjutant til Giæster. Efter Bordet — en passant maae jeg bemærke, at jeg aldrig nogensinde har spiiet saa godt og saa brillant som hos Danieli; jeg havde altid en eller to af de høiere Marineembedsmænd foruden min Adjutant til Giæst; Maaltidet, bestilt iforveien, var anrettet i en af de prægtige antique Sale for os alene; Vinene, Champagnen og Madeiræen især, vare de bedste, man kunde ønske sig, og Prisen var fire, fem Gylden pro Persona — efter Bordet gik vi samlede til Marcus-Pladsen og forbleve der spadserende til Kl. 10, uden

at bemærke noget Optog eller anden usædvanlig Bevægelse, hvorefter jeg gik op til Gouverneuren og beroligede ham med Efterretningen, at der Intet var at befrygte.

Rygtet har formodentlig været udspreedt af Ordenens Fien-der, maaskee ogsaa af Folk af min nærmeste Omgivelse, som vilde mig Ondt eller ikke kunde fordrage, at en saa betydelig Omforandring til det Bedre skulde lykkes mig saa fuldkomment. Jeg saae aldrig siden Andet end den største Tilfredshed hos Arsenaloterne af alle Classer, naar jeg kom paa Arsenalet. Jeg troer, de og deres Efterkommere ville velsigne mig og ære mit Minde som deres største Velgjørers, for en Forandring, det kun under saadanne Omstændigheder, som dem der fandt Sted, kunde være lykkedes at faae Regieringen til at gaae ind paa. Nogle Maaneder senere vilde det maaskee have været umuligt at sætte det igiennem.

I Triest vare de to Dampere San Lucia og Volta under Bygning paa et privat Værft, Squero Pamfili. Som forhen berørt, havde der hersket stor Misundelse imod Bygningsentreprenu-eren, og jeg havde modtaget mange anonyme Angivelser om Bedragerier, der skulde finde Sted, uden at jeg efter nøie Undersøgelser havde fundet dem begrundede.

Lucia skulde da omsider løbe af Stabelen i Slutningen af Juni, eller maaskee det var i Juli Maaned, jeg erindrer ikke nøie Tiden. *Erkehertug Johan*, den forrige *Reichsverweser*, med Gemalinde og Søn, opholdt sig en Maanedstid i Triest, for at bruge Søbadene, og de bærede Marinen med deres Nær-værelse ved dette Skuespil, der var arrangeret med behørig Pomp og megen Smag; thi derpaa forstode disse Folk sig, det maae man lade dem. Det var den samme Dag, Erkehertugen havde bestemt til sin Afreise, som han endog havde opsat en Dag eller to for denne Fest. Jeg afhentede dem i *Hôtel National*, hvor de logerede, og havde den Ære at blive indbudt til at køre i Vognen med Hs. keiserlige Høihed og Gemalinde hen til Værftet.

Prægtige, med rødt og hvidt Stof betrukne Tribuner vare op-

reiste for Tilskuerne. Marineinfanteriet havde afgivet Mandskab til Æresvagt og Poster; Marinecollegiets Elever parade-rede under Gevær; Marinens Musikcorps, nu fuldtalligt til halvfjerds Mand, med sin Capelmester og en Tambourmajor, prægtigt uniformeret, musicerede; Tribunerne vare tætbesatte med hele den elegante Verden i Triest, Indbydelseskaart, trykede paa Atlas og stivt Glandspapir i guld- og metalglindsende Skrift, vare uddelte; et Dampskib og Baade laae i Beredskab til at slæbe det nye Skib bort efter Afløbningen.

Da Øieblikket kom, gled Lucia nogle Alen, under den sædvanlige Jubel og Salut, men standsede derpaa pludseligt og var i et Par Timer, alle Anstrengelser uagtet, ikke til at bringe videre. Længe ventede Tilskuerne med Taalmodighed, men efterhaanden tabte Interessen sig, Middagstiden var forhaanden; Erkehertugen skulde reise; han brød op, og jeg havde den Ære at give Armen til hans Gemalinde og ledsage hende til Vognen. Folkemængden adspredte sig, og den store Diner, jeg gav til Ære for Dagen, og hvortil jeg havde indbudt Repræsentanter af Lloyds Direction og af Børsdeputationen samt Chefen af Nationalgarden og Chefen for det udmærkede skønne Fricorps, *Istriens frivillige Militi*, foruden andre Honoratiores, fordunkledes lidt ved Uheldet. Bygmesterens og Entrepreneurens Stole stode ledige, og Selskabet var allerede gaet, da Melding kom, at Skibet var endeligen lykkelig kommet i Vandet. Ved Skaalens Udbringelse under Maaltidet sagde jeg, at jeg tog det som et Omen for Marinens Udvikling i det Hele: — Der vil møde Hindringer og Standsninger; men de ville blive overvundne, og den vil da atter skride kraftigt frem til Maalet.

Paa dette Skib Lucia var anbragt to Ror af støbt Metal, et paa hver Laaring, à *l'éventail*, til at slaae sammen eller op tæt til Siden af Skibet, naar de ikke brugtes. Det var opfundet af en Franskmand ved Navn *Fouqué*, der havde Patent derpaa og medbragte gunstige Vidnesbyrd fra den franske Marine, hvor Opfindelsen var prøvet paa flere Skibe, blandt andre Tredæk-

keren *Henri IV*. I Førstningen modsatte jeg mig Antagelsen. Opfinderen, der var kommen til Triest, forlangte fem Tusind Gylden. Siden anbefalede den nedsatte Commission med saa stærke Udtryk at gjøre Prøve dermed paa Lucia, at jeg gav mit Samtykke, dog med den udtrykkelige Betingelse, at det rette Ror skulde bibeholdes tillige.

Da Skibet siden kom under Udrustning, viiste det sig, at Bygmesteren, den provisoriske Bygningsdirecteur Scheffer, ikke havde ladet gjøre noget Ror. Jeg irettesatte ham derfor og befalede Roret ufortøvet gjort og paahængt. Saa indvendte han, at Agterspeilet havde han forandret i den Forudsætning, at et egentlig Ror var uforødent, og det var tvivlsomt, om et Saadant nu kunde anbringes. Dette var uidentviveligt for at skaane Entreprenøren for denne Udgift, hvilken Bestræbelse nu meer og meer viiste sig og gav grundet Formodning om utilladeligt Forhold og Connivering fra Scheffers Side. Roret blev forfærdiget og mig foreviist liggende paa Land. Hængningen af det udsattes under allehaande Paaskud, indtil Scheffer var afskedit, og da fandtes det, at Hullet i Gillingen var meget for lille, hvorfor jeg, efter endeel personlig Undersøgelse og Speculeringen, fandt paa det Middel at afskiære hele Koppen og en Deel af Stammen og erstatte disse Dele med nye af smeddet Jern; den mindre Tykkelse, dette Materiale tilstedede, gjorde, at Rorkoppen nu kunde komme ind i Hullet og have fri Vandring. Den store Vanskelighed laae i at forene Delene paa en solid Maade, men det lykkedes omsider fuldkomment; Underdirecteur Gamborg udførte Arbeidet med Held, og Roret blev hængt.

Vel var det, thi det viiste sig siden, at det Fouquéske Ror ikke duede for det meget lange Skib, og at begge Ror maatte bruges paa een Gang, imod Opfindelsesidéen, en farlig Ting, hvor det kom an paa sikker Styring.

Jeg *anfører* dette Tilfælde, som Beviis paa den Letsindighed og Upaalidelighed hos mine Undergivne og nærmeste Medhjælpere, som jeg havde at kæmpe imod.

Ministeriet, der før ivrigt havde udtalt sig for at gjøre en

Prøve med denne Opfindelse og villigt havde antaget Contractafslutningen, gjorde nu Indsigelser imod Betalingen, og der opstod en lang Tvist med Franskmanden, som ikke endtes, før han selv indfandt sig i Wien og fik den franske Gesandt til at understøtte ham.

Med Scheffer fik jeg nu hver Dag meer og meer Grund til at være misfornøiet. Tonello og han vare de intimeste Venner. Scheffer kiørte i hans Equipage; der gaves daglig brillant Frokost hos Tonello for Scheffer og hans Venner. Scheffer havde ladet et Fruentimmer, man sagde et offentligt Fruentimmer fra England, komme til sig og levede aabent med hende, gav Soiréer og Selskaber, der besøgtes af Károlyi, Fautz og Consorter, heed det. I sin Tieneste var han i høi Grad forsømmelig; jeg havde idelig og idelig manet ham om en Tegning til en 60Kanonfregat, som han sagde, han længe havde haft liggende færdig; men det blev ved Snak og Undskyldninger. Hvert Øieblik opstod der Tvistigheder med Tonello, der vilde skubbe saa mange Udrustningsartikler fra sig, over paa Regieringen, som muligt, og stedse understøttedes han af Scheffer, der i Forening med Schultner havde opsat den nøie detaillerede Bygningscontract.

Jeg maatte nedsætte en Commission til at prøve Contracten og undersøge Forholdene. I denne Commission, hvori jeg selv tog Forsædet, undsaae Wüllerstorf sig ikke for at tage Partie med Scheffer og tale hans Sag med Heftighed imod Schultner, saa at jeg maatte med Strenghed minde ham om, at han havde at varetage Regieringens Interesse og ikke tale Scheffers Sag.

Schultner, jeg troer om ham, at han var en meget redelig og streng Embedsmand, blev med hver Dag meer fiendsk stemt imod Scheffer og berettede mig de største Underslæb og Forsømmelser fra hans Side.

En ny Kabys blev forfærdiget til Corvetten Carolina istedetfor den gammeldags, den havde, staaende oppe paa det aabne Dæk lige som de andre eetdæks Skibe. Scheffer havde givet Tegning og Maal, hvorefter Fabrikanten, *Strudthof*, der iøvrigt

alvorligt malkede Marinen, som under det stedfindende Forhold ikke kunde undvære ham, og da den bragtes ombord, kunde den ikke faae Plads under Dækket, saa at jeg blev nødt til at lade Károlyi, hvis Afreise længe var opsat for denne Kabys, gaee med den, han havde, og jeg skrev til Kiøbenhavn om at forsyne ham med en dansk Corvettekabys fra Holmen, hvilket ogsaa skeete. Kort at fortælle: Misfornøielsen med Scheffer steg Dag for Dag; Misgrebene og Forsømmelserne fra hans Side tiltoge, og tilsidst fandt han selv for godt at begiære sin Afsked.

Jeg var i stor Forlegenhed: Andressen og Gamborg vare gode som Underdirecteurer; men Marinen behøvede en dygtig Constructeur og en erfaren Mand i Spidsen for Faget. Jeg kiendte Ingen. Da gav Lieutenant Cavallius mig Anslag paa en svensk Officier, Capitainlieutenant *Ljungstedt*, med hvem jeg strax aabnede Underhandling om at træde i østerrigsk Tieneste. Jeg skrev strax til Krigsministeren herom og fik fuldt Samtykke, med de Ord om Scheffer:

Hans hyppige og store Misgreb og Forsømmelser, om ikke noget endnu meget Værre . . . Det stod imidlertid hen indtil Volta var afløbet, og det var først mod Slutningen af Aaret, at Scheffer fik sin endelige Afsked.

Károlyi, som havde engageret denne Mand i Holland, holdt med ham en lang Tid, deels fordi han havde bragt ham ind og deels i Opposition mod mig. Det Samme gjorde Fautz, Wüllerstorff og hele Cliquen; ja Wimpffen skammede sig ikke ved at trække ham frem, invitere ham til sine petits diners for de Sømmensvorne. Lloyds syntes ogsaa en Tid at give ham Haab om Ansættelse, men de vare for kloge til at gøre Alvor deraf, det var kun saa længe, de kunde bruge ham i deres Cabaler mod mig. Saaledes gik det ogsaa med en preussisk Vindbeutel fra Stettin, der blandt de mange Andre, der overløb mig for at blive ansatte, var bleven afviist af mig, hvem de toge i deres Tieneste som Bygmester, men efter to Maaneder joge bort.

I den første Halvdeel af August gjorde jeg med Seemöve

en Inspectionsreise langs Dalmatiens Kyster under Ledsgælse af von Petrich og Schultner, foruden Adjutanterne Guggenthal og Dreyhaupt. Keiseren havde befalet mig at conferere med Feltmarschal, Grev Nugent, og i Forening med ham besee Havnene *Porto Rò, Czirkvenicza, Buccari, Fiume* og andre Havne, om nogen af dem maatte findes tienlige til Anlæg af Arsenal eller Etablissement for Marinen.

Efter en Dags Ophold i Pola, hvor jeg bragte mere Orden i Skibenes Fortøining, Magazinernes Indretning m. m. samt Værftets regelmæssige Ordning, gik jeg til Fiume. Her kom endnu samme Aften Grev Nugent til os fra sit Slot, *Terna*, troer jeg, det heed, et meget gammelt Grevesæde, der ligger en Miilsvei udenfor Staden. Han førte mig om til nogle store Bygninger, der antoges at være tienlige til Kaserne, Magaziner, Embedsboliger o. s. v., hvoriblandt især et nedlagt Sukker raffinerie udmærkede sig og var at faae tilkiøbs for Spotpriis, ligeledes besaa vi i Skumringen nogle usle private Værfter langs Strandbredden. Her, meente han, var fortræffelig Leilighed for Marinens Hovedstation, især i Betragtning af den billige Priis, man kunde faae Grunde og Bygninger for; en anden Aarsag for ham til saa varmt at anbefale Fiume, og maaskee den vigtigste, var hans egen Besiddelses Nærhed, hvorved han fik Leilighed til at blande sig i Marinens Sager og derved skaffe sig Beskæftigelse, samt den forøgede Værdi, hans Eien-dom vilde faae ved Stadens Opkomst, som Følge af Marinens Forlæggelse dertil.

Efter endt Promenade og Besigtelse af ovennævnte Steder og truffen Aftale om at samles tidligt næste Morgen, gik jeg til mit Logis, et stort, velindrettet Hôtél, hvor jeg modtog de sædvanlige Besøg og Præsentationer af Militairet samt en Deputation af Municipalitetet, for at takke mig for en Venlighed, jeg tidligere havde viist dem, med at laane dem en Damper paa nogle Dage, samt for at anbefale Staden til Marinehovedstation.

Af det Lidet, jeg om Eftermiddagen eller rettere Aftenen og

den næste Morgen havde faaet at see af Staden Fiume, at skønne, var det en ret anseelig og smuk Bye. Der fandtes mange store og prægtige Huse og offentlige Bygninger, smukke Boutikker, kort, Alt, hvad der betegner en større og anseelig Stad; men den stod langt under Triest i Handelsrøre og Rigdom. Byen eiede vel mange og store Skibe, men ubetydelig directe Handel; Skibene fore paa Fragt fra Triest. Paa Rheden, thi egentlig Havn havde Byen ikke, laae kun et Par Brigger foruden nogle faa Kystfarere. Den aldeles aabne Rhed var dækket mod Havet af de to meget store Øer, *Cherso* og *Veglia*, der ligger et Par Mile ude, saa at der paa den store Bugt dog maae kunne gaee en betydelig Søe. Rundt omkring Staden saae Naturen ret smilende ud, men alle de omkringende Bierge vare nøgne, af Tavlesteensfarve, næsten hvide, som overalt paa Dalmatiens Kyst.

Næste Morgen meget tidligt gjorde jeg en Kiøretour ud til Grev Nugents Slot. Veien var yderst slet og stenet, igiennem et steilt og klippefuldt Landskab. Slottet var ikke let for os at finde og komme til; det bestod i en knap beboelig Hytte, omgivet af nogle andre ligesaa uanseelige Smaahuse, Egnen vild og tilsyneladende lidet frugtbar. Maaeskee har der i Oldtiden staaet en mere passende Grevebolig; den nærværende Eier havde ved Siden af det uanseelige Huus ladet opføre et Slags Mausoleum, der var bestemt til Familiebegravelse og var prydet med et Par Sarkophager og nogle Brudstykker af Marmorstatuer og andre opgravede Oldsager. Efter at have beseet disse Herligheder vendte vi tilbage til Fiume, ledsagede af den gamle Nugent og hans Søn, Hauptmann ved et Croatregiment, og indskibede os strax paa Seemöve.

Vi gik nu til Havnen Czirkvenicza, en lille, mellem snevre steile Felde indeklemt Quarantainehavn, derfra til den noget rummeligere Havn, Porto Rè, som jeg nogen Tid iforveien havde ladet optegne af Littrow, paa Grund af, at man saa meget og fra saa mange Sider havde anbefalet den som særdeles skikket til at være Marinens Hovedetablisement. Her fandtes,

ligesom ved Czirkvenicza og saa mange andre Steder paa Kysten, et lille Skibsværft eller Skibsbyggerie for en Trabakel eller to. Paa en lille, af steile Fielde indesluttet Plads, ikke stort over et Par Hundrede Alen i Bredde og Dybde, viistes os Sporene af to Beddinger, paa hvilke der i Keiser *Carl VI.s* Tid var bygget to smaa Fregatter. Et forfaldent Træskuur stod der endnu, som den Gang havde været Materialhuus. Nogle Steendæmninger til en Slags Baadehavn, et lille Stykke derfra, vidnede om, at man paa den Tid har tænkt paa at giøre et Anlæg her. En egentlig Bye fandtes der ikke, kun nogle uanseelige Huse, hvis Ydre vidnede om Beboernes Armod.

Noget længer ud mod Pynten, ved Indløbet, laae en stor Bygning, som et Slot, det var et Hospital for Radesyge eller Spedalske, en Sygdom, der skal være temmelig udbredt i Dalmatien, ligesom i Norge, med hvilket Land jeg baade, hvad Naturen, Kysten og Indbyggernes Udseende, Charakter og Sæder angaaer, fandt megen Liighed hele Croatiens og Dalmatiens Kyster over.

Endelig giorde vi med Dampskibet en Tour ind i den nærliggende, snevre Fiord op til Staden Buccari, en i Bunden af Fiorden smukt beliggende lille Bye, der var meget vakker at see til og mindede mig levende om de norske Kyststæder, *Laurvig f. Ex.* Saa afsides liggende havde den dog nogen Handel og Skibsfart, som det syntes, da der laae nogle større Skibe til Ankers udenfor den, hvoriblandt var en hollandsk Brig.

Den hele Formiddag gik hen med disse Terrainundersøgelser. Ingen af de Steder, jeg havde besøgt, fandt jeg i mindste Maade at kunne komme i Betragtning for Marinen. Porto Rø kunde i det Høieste være tienlig til et Kanonflotilletablissement, skjønt den dog laae for langt fra den ydre Skiærsgaard. Vi traskede om paa Fieldene i den brændende Middagssoel, skridtende Distancer af, snakkende op og ned om alle Slags Anlæg, især Fæstningsværker, som for Landetaten stedse var Hovedsagen. Deputationer af Embedsmænd og Honoratiorene modtog os allevegne, priiste deres Egn og lovede sig Guld og

grønne Skove af Marinen. Flere af Fiumes Embedsmænd havde ledsaget os paa Touren, og her hørte jeg for første Gang det latinske Sprog brugt som Conversationssprog, hvilket, sagde man mig, var endnu almindeligt i Croatien saavel som i Ungarn. Saavidt jeg kunde skønne, var det ikke ciceroniansk Latin, men omtrent af den Slags, som jeg selv endnu vilde være istand til at lave af Resterne af mine Skolekundskaber i Sproget.

Jeg sagde Ingen imod, men snakkede Alle efter Munden, skiøndt Beliggenheden allerede, saavel af Fiume som de andre Steder, med mange Miles Indseiling imod en rasende Bora om Vinteren og Vindstille om Sommeren, gjorde dem uskikkede til Krigshavne. Det hele Strøg, bekjendt under det almindelige Navn *Quarnero* eller *Quarnèr*, er berygtet for den Voldsomhed og den Hyppighed, hvormed Boravinden blæser her om Vinteren. Afsides fra alle Hovedforbindelser, i de dybeste Afkroge paa hele Kysten, savnende alle de for et større Marine-etablissement nødvendige Ressourcer, kunde ingen af de mig anbefalede Steder tilfredsstillende mig; men jeg indlod mig, som sagt, ikke paa at overbeviise Grev Nugent eller de Andre. Disse Folk havde de forkeerteste Begreber om, hvad et Orlogsværft eller Søarsenal vil sige. Hvert Sted, hvor vi saae et lille Kystfartøi, en Trabakel, staae paa Stabelen, mangan Gang en Krog imellem Fieldene, netop stor nok til at rumme det eene Fartøi, udbrød Nugent:

— See der! Der var maaskee ogsaa en Plads, der kunde bruges?

Dernæst var det en Hovedsag for dem at faae Stedet saa langt inde fra Havet som muligt, Tilgangen vanskelig, Indløbet snevert og stærkt befæstet. Ingen gjør sig et Begreb om, hvor mange Befæstningsplaner jeg i den korte Tid, jeg var Overcommandant, har havt at yttre min Betænkning om; alle ere de døde i Fødslen.

Hele den lange Kyst af Istrien og Dalmatien vilde have vrimlet af Forter, Batterier og Martellotaarne, dersom Inge-

nieurofficererne havde raadet alene. Selv det saa bespækkede Venedig, overlæst med Fæstningsværker i en utrolig Grad og til liden Nytte, skulde yderligere befæstes, og er siden virkelig blevet det, blandt Andet ved at omdanne Øen *San Giorgio maggiore* til et stærkt Castel. Det var Arméens store Overvægt i Østerrig, der fremkaldte dette System og tillige holdt Marinen fra at komme op.

Vore Ledsagere forlode os i Porto Rè og Buccari, paa Grev Nugent og hans Søn nær, og vi fortsatte vor Reise til Zara, hvor vi ankom henimod Midnat. Vi gik iland for at søge Nattequarteer. Garnisonens Officierer modtog os paa Strandbredden udenfor Fæstningsporten og ledsagede os ind i Gaderne, hvor vi, paa vor Forespørgsel om Veien til et Hôtél, bleve underrettede om, at intet Saadant fandtes i Staden, de meget faa Reisende, der kom hertil, maatte søge Logis hos Private. Vi maatte altsaa vende tilbage til vort lille Skib og dør tilbringe Natten paa Sophaerne, saa godt vi kunde.

Næste Morgen tidligt gik vi iland og bleve modtagne med Salut fra Fæstningen og militaire Honneurs. Provindsens Gouverneur, Feltmarschallieutenant *Reiche*, var paa Inspectionsreise. Jeg besaae Marinens Etablissement, der var fra Venetianernes Tid og bestod i et prægtigt og i storartet Stiil opført Magazin, velforsynet og i bedste Orden; der var nogle velholdte Smaaboliger for Arbejderfamilierne, liig vore Nybodershuse, samt en maadelig Kiøhalingsplads for de paa Kysten stationerede Penicher og Kanonbaade. Corvettencapitän Maillot var Chef for det lille, men fuldstændige og velindrettede Etablissement og havde en Schiffslieutenant under sig som Næstcommanderende. Han var tillige Stationscommandant for Dalmatien, under hvem alle paa Kysten stationerede Fartøier stode. I *Gravosa* ved Ragusa var en Understation, commanderet af en Schiffslieutenant. Jeg besaae Staden flygtigt og gik efter et Par Timers Ophold ombord igjen.

Vi lettede og gik igiennem en yderst interessant Skiærgaard til Sebenico, hvis snevre Indløb, beskyttet af det prægtige Fort

San Niccolo, med Venetianernes San Marco Løve colossal og fritstaaende over Indgangen, havde givet Hess det Indtryk, at her vilde være et sikkert Sted at anlægge et Marineetablissement.

Indenfor det snevre og ikke saa ganske korte Indløb, der beskyttedes af det udenfor liggende stærke Fort, udbredte sig en meget rummelig Havn, fra hvilken der mod Nord løb en snever og flere Mile lang Fiord ind i Landet, ved hvilken den lille Stad *Scardona* og det berømte Vandfald *Kerka* laae. Kysterne bestode allevegne af steile Klipper lige ned til Havet.

Byen *Sebenico* var fattig og uden Erhvervsilder; den var bygget op ad de nøgne Fielde og havde kun en smal, uordentlig Strandbred. Ingensteds har jeg seet Bierge saa aldeles blottede for Vegetation som her og overhovedet allevegne paa Dalmatiens Kyst: ikke et Træ, ikke et Græsstraa. Jeg behøvede kun et Øiekast for at overbevise mig om, at dette Sted var ubrugbart for Marinen; i det Høieste kunde det være tienligt til Station i Krigstid for en Afdeeling Kanonbaade.

Efter at have beseet den tilgængelige Deel af Byen: den meget skønne lille Kirke, en sand Perle af Middelalderens Bygningskunst, der vel kan lønne den Reisende en Afstikker til denne afsides liggende, ubetydelige Bye, den i de venetianske Byer aldrig manglende skønne Piazza og i Afstand de paa Biergtoppene, til Forsvar mod Tyrkernes Indfald, anlagte Fæstninger, samt roet om i nogle Bugter Syd for Havnen, seilede vi bort om Eftermiddagen og kom tilbage til Pola den næste Morgen tidlig, hvor vi indtog Kul, og naaede derefter ved Middagstid ind til Triest.

Det var ved at gaae op og ned ad Dækket, medens Kullene bleve indtagne, at den Tanke første Gang opstod hos mig, at opfylde hele den nordøstlige Bugt i Polas Havn, for at vinde Terrain til et Arsenal, der vilde kunne blive det skønneste i Verden, hvad Rummelighed og Bequemhed angaaer.

Jeg erindrer ikke, om det var før eller efter denne Reise, at Károlyi omsider var afseilet paa sin Expedition til Østersøen,

hvertil han viiste meget liden Lyst. Jeg havde givet ham den svenske Lieutenant Cavallius til Næstcommanderende samt tre danske Cadetter med, for at være ham til Hiælp med deres Localkundskab i Nordsøen og Kattegattet. Foruden Kiøbenhavn og Cronstadt skulde han anløbe Carlskrona.

Fregatten Venus, under Fautz' Commando, gik til Madeira og Lissabon med den ældste Classe Cadetter eller Collegiezøglinge, og en Brig, Husar, blev under *Alfons Wissiak* sendt paa en Tour i Middelhavet med den næste Afdeling Cadetter; Anløbsstæderne Toulon, Cartagena, Port Mahon og Neapel vare ham bestemte for at lade Cadetterne besee Marineetablissementerne og andre Seeværdigheder paa disse Steder. Begge disse Øvelsesskibe forbleve ude i tre, fire Maaneder, til hen paa Efteraaret. Corvetten Titania, under Baron Wedel, krydsede langs Dalmatiens og Istriens Kyster til Øvelse for de proviso-riske Cadetter. Dampskibet Vulcan, under Julius Wissiak, gik paa Tour til Grækenland, Smyrna og de dalmatiske Havne med begge Keiserens Brødere.

Samtidig med den nye Organisations Indførelse ved Arse-nalet i Venedig, havde jeg indsat Stations- eller Havnecommandanter i Triest, Venedig og Pola, en Fierde var det bestemt at ansætte med Tiden ogsaa i Zara, naar Organisationen af en Kanonflotille for Dalmatien var kommen i Stand. Disse Com-mandanter vare underlagte alle indenfor deres District, hvis Grændser paa Kysten vare nøie bestemte, sig befindende Krigs-kibe, Etablissementer, Kystforsvar og Politie, forsaavidt som det vedkom Marinen, m. m., og en Instruction for deres Tieneste var udarbejdet og af H. M. Keiseren approberet. Herved centraliseredes Tienesten meget, og en bedre Control vandtes med flere Grene af den, i hvilke der hidtil havde hersket megen Uorden og meget Underslæb fundet Sted.

Blandt Andet skal jeg nævne de meget hyppigt forefaldende Transporter af Materialer imellem Krigshavnene, der skeete med Marinen tilhørende Trabakler og andre Fartøier, der førtes snart af en Cadet snart af en Underofficier. Paa disse Reiser

løbe de ofte ind i Smaahavnene paa Kysten og forbleve dør liggende utilbørlig længe og uden gyldig Grund, hvorved Tyverier, Smuglerie og andet Uvæsen fandt Sted. Det blev nu befalet Førerne af disse Fartøier saavel som ethvert Krigsfartøi at melde Ankomst og Afseiling til Stationschefen, hvem det var paalagt at føre en skarp Control hermed.

Ved denne Ansættelse af Stationscommandanter kom Ivanossich til Venedig og Schiffscapitän Salvini i hans Sted til Pola. I Triest var Admiral Buiaovich nu Havneadmiral og førte sit Flag fra Vagtskibet paa Rheden.

I Juli Maaned kom en dansk Overkrigscommissair, Foss, til Triest, tilbydende nogle Opfindelser, han havde gjort med Spidskugleespingoler og andre Artilleriegiensstande. Jeg henviiste ham til Arméeovercommandoen, hvor det ogsaa lykkedes ham at erholde Tilladelse til at gjøre nogle Experimenter for H. M. Keiseren selv paa Simmeringer-Heide i Nærheden af Wien, uden at han dog opnaede Antagelse af sine Opfindelser eller at bevæge Regjeringen til at afkøbe ham Hemmeligheden ved dem. Han opholdt sig flere Maaneder i Triest og gjorde nogle vellykkede Prøver ombord paa Skibene med Frictions-tændere til Kanoner istedetfor Laase. Jeg fandt denne Opfindelse meget anvendbar, idetmindste som Substitut for Laasen, naar den blev beskadiget; men Uvilligheden mod Fremmede og nye Opfindelser, der især i Marinen var indgroet, modsatte sig Antagelsen, skøndt Foss uden Betaling oplærte et Par af Marinens Artillerister i Fabrikationen, og nogle Tusind Tændere blev forfærdigede. Denne Mand skadede mig iøvrigt, han blev anset for Projectmager, ublu i sine Fordringer og antoges at være protegeret af mig.

Jeg var bleven min Bolig opsagt, eller rettere, jeg havde selv opsagt den, da min Huusvært forhøiede Leien fra femten Hundrede til to Tusind Gylden, og jeg var længe i Forlegenhed for at finde en anden, indtil jeg omsider fandt en i *Villa Neckker*, et prægtigt Pallads, der laae lige bag min Hauge. Det havde i Aarene 1815 og 16 været beboet af Exkongen af

Westphalen, *Jérôme Bonaparte*, og eiedes nu af den Neckerske Familie eller de Neckerske Arvinger, der boede i Schweiz. Dette førte til, at Marinen kom i Besiddelse af den hele Eien-
dom.

Ved at underhandle om Leien af den halve Førstesals-
etage, kom jeg til Kundskab om, at Eiendommen muligt var at
erholde til Købs, og da den i alle Henseender conuenerede
Marinen bedre end nogensomhelst anden Bygning i Staden, saa
drev jeg paa Tingen igiennem den schweiziske Consul, uden
at tale derom til Nogen, før Alt var saa vidt, at jeg overgav
Sagens endelige Afgiørelse til Kammeradvokaten.

Saavel Wüllerstorf som Wimpffen var dette meget imod; de
havde begge raadet til at købe *Villa Murat*, der laae ubequem
udenfor Byen, var som Bygning ubrugelig og med et meget
mindre Grundareal end Villa Necker og betydelig dyrere. Jeg
havde imidlertid givet mit Samtykke til, at Wüllerstorf aabnede
Underhandling om Salget med de fremmede Eiere.

Villa Necker laae frit paa Skraaningen af Bierget, med Ud-
sigt til Havet over den nedenfor liggende Gades Huse. Pal-
ladset, bygget i en ædel og imponant Stiil, var omgivet af en
Campagna paa tolv Tusind Quadratklafter — omtrent otte Tøn-
der Land —, indeholdende Frugt- og Kiøkkenhauger, Ager,
Viinbierg og Lunde samt flere Huse med gode Boliger. Den
hele Grund vilde kunne rumme alle til Marinen hørende Byg-
ninger, Overcommandoen med alle Contoirer og Vaaning til
Overcommandanten — i Leie for de Første betaltes nu fem Tu-
sind, og mine Quarteerpenge vare tolv Hundrede Gylden aar-
lig —, dernæst Cadetacademiet, hvis nuværende Bygning, som
for Jernbanens Anlæggelse maatte nedbrydes om et Par Aar,
kunde med tilhørende Grund strax afhændes med en reen Ge-
vinst af halvtreds Tusind Gylden.

Alt dette taget i Betragtning var Kiøbet af Villa Necker en
yderst fordeelagtige Handel; jeg fik den for tre hundrede Tu-
sind Gylden, og nogle Dage efter, da det rygtedes, kom en Depu-
tation til mig, som i et Selskabs Navn tilbød at betale strax fire

hundrede Tusind Gylden, om Marinen vilde afstaae den; der blev anført, at det var et svært Tab for Byen, at en saa stor Byggegrund paa det allerfordeelagtigste Strøg kom i Regieringens Hænder; Marinen kunde sikkert finde en lige saa bequem liggende Grund andensteds, og Mere af samme almindelige Snak, som jeg naturligviis afviiste. Tingen var, at siden der var begyndt paa Anlæggelsen af Jernbanen, vare Priserne paa Byggegrunde stegne utroligt, og der havde dannet sig Foreninger, som speculerede heri.

Min Plan var det ogsaa at opføre en Bygning til *Knaben-erziehungshaus* paa denne Grund; til alle Bygninger vilde der kunne blive rummelige Gaarde, Hauger og Gymnastikpladser, og endnu blev der en stor Strækning langs Gaden ovenfor at sælge til private Byggelodder. Det var, som alle de Kiøb, jeg afsluttede i min Embedstid, en yderst fordeelagtig Acquisition for Regieringen.

Den 24de August, som her er den fastsatte Flyttetid, ligesom den 24de Februar er Foraarsflyttedagen, drog jeg ind i min nye, udvortes prægtige og fyrstelige, indvendig derimod ikke saa ganske bequemme Bolig. Meubleringen af en Dandsesal kostede mig ved denne Leilighed endeel Penge, og da jeg her havde Staldrum og Vognremise, tænkte jeg paa at anskaffe mig egen Equipage; men da der hengik nogen Tid med Underhandling herom, fik jeg Leilighed til at betænke mig, før jeg indlod mig paa en Bekostning, der vilde have paaført mig betydeligt Tab, da jeg Aaret efter maatte sælge mit Bohave.

Den 7de October løb det andet af de Schefferske Dampskibe, Volta, af Stabelen med samme Pomp, men med større Held, end det første. Keiserens Brødere, der netop vare vendte tilbage fra deres Reise i de Dage, overværede Høitideligheden.

Jeg har berørt, at Intrigerne imod mig stedse fortsattes: Artikler kom ofte i Bladene, som jeg saae at være fra Littrows Fabrik. Ogsaa Havneadmiralens Adjutant, Hauptmann Riehle, syntes at arbeide for Cliquen. Jeg fik en Dag en Rapport eller

Liste, hvorpaa han ved en af Præsterne havde skrevet den Anmærkning:

„Ich dachte, dieser Kerl wäre schon verabschiedet,“ eller: „Ist dieser Kerl noch nicht verabschiedet?“ Og paa en anden Liste eller Rapport om de afseilede Skibe stod: „Corvette Carolina nach St. Petersburg, Titania nach dem schwarzen Meere.“ Dette Sidste, maatte jeg troe, skulde være en Vittighed. Det gamle Partie var imod mit System at sende Skibe paa lange Reiser og til hidtil ubesøgte Farvande, og det vilde overhovedet af med mig.

Jeg lod Hauptmann Riehle komme for mig, og han undskyldte sig med, at det var en Feiltagelse af Skriveren, til hvem han havde sagt *Quarnero*, og denne havde troet, det var *Marnero*. Saa sindrige vare disse Folk i at opfinde plausible Undskyldninger, og dermed havde man ogsaa før altid ladet dem slippe. Jeg lod mig ikke narre af Sligt; Undskyldningen kunde vel have passeret for Sandhed, dog hinkede den lidt, thi i daglig Tale forkortedes almindeligviis *Quarnero* til *Quarnèr*, og Sproget i Rapporten var desuden tydsk; det var en grov Negligence i alle Tilfælde, at sætte sit Navn under en Rapport til den høieste Befalende uden at giennemsee den. Jeg gav ham derfor Profosarrest i nogle Dage og lod ham derefter fratræde den anseete og indflydelsesrige Post som Chef for Havneadmiralens Adjutantur og afgaae til sit Compagnie i Venedig.

Ogsaa med Wüllerstorf kom det ved denne Tid til en Crisis. Jeg havde, efter nogle Indvendinger af ham, endt med en udtrykkelig Befaling, jeg troer, det var en Officiers Afstraffelse; to Dage hengik, og da jeg sendte Bud efter ham, som jeg nu, da hans Forsømmelighed var stegen til det Utaalelige, ofte maatte giøre for at faae ham i Tale, var min Befaling ikke udført. Jeg gav ham fire Dages Stuearrest og skrev til Krigsministeren om hans Forflyttelse.

Denne Forflyttelse medførte, som altid var Tilfældet under den store Mangel paa Officierer, en Mængde andre Forflyttelser og Afløsninger.

Da han besad ret gode theoretiske Kundskaber og en alsidig Læsning, især var han hiemme i Astronomie, saa bestemte jeg ham til Cadetchef, med hvilken Post jeg for det Første agtede at foreene flere andre videnskabelige Hverv, hvortil han var skikket, saasom Overtilsynet med Observatoriet og Tidsignalet, hvortil en Astronom ved Navn *Schaub* fra Wien var udnævnt som Observator og tillige Lærer ved Academiet; Præsidiet i Directionen for det hele Underviisningsvæsen ved Marinen, Giennemsynet af Skibsjournalen m. m. Han havde tidligere været ansat som Lærer ved Academiet og forestod det som Interimschef, da jeg valgte ham til Marineadjutant.

Den nuværende Chef for Marinecollegiet, Mühlwerth, var vel paalidelig i sin Post, i Henseende til Ordenssands og Activitet endog uforlignelig; men disse samme Egenskaber gjorde ham ogsaa skikket til Værftschef i Triest, hvortil Ingen havdes. Til denne Post foreslog jeg nu Mühlwerth og i hans Sted Wüllerstorf til Directeur for Marinecollegiet, som Cadetchefen her kaldes; Corvettencapitän Maillot til Militairreferent; Lewartowsky at afgaae fra Venedig, hvor han idelig laae i Strid med Gyuitó, for at tage Commandoen i Zara i Maillots Sted, samt Scopinich til Equipagemester i Lewartowskys Sted.

Dette er et Exempel paa de mange Omflytninger, jeg var nødt til at gjøre for en eeneste Posts Besættelse, naar jeg vilde have nogenlunde dygtige Mænd paa de vigtigste Steder. Jeg kiendte nu mine Underhavende vel og kunde bedømme deres Egenskaber for denne eller hiin Post. Paa disse Forslag kom der vel Bevilling, men dog saaledes, at Wüllerstorf skulde bringes i Forslag til en anden Post, da Mühlwerth, som man jo var tilfreds med, ikke maatte forflyttes.

Dette var et Exempel paa, at man ogsaa hertillands mere tog Hensyn til Personen end Tienestens Tarv, og dog havde jeg viist, at Mühlwerth, hverken i Indtægter eller Anseelse, tabte ved Byttet.

Jeg foreslog da en anden Post for Wüllerstorf ad interim, jeg erindrer ei hvilken, indtil ved den endelige Organisation en

Post kunde skabes, som jeg havde for Øie, nemlig Directeur for Underviisningsvæsenet og den hele videnskabelige Branche ved Marinen, som ovenfor berørt, den jeg for det Første vilde have henlagt under Cadetchefen, saalænge som hans Corps endnu ikke var fuldtalligt. Dette Forslag kom ogsaa tilbage med Indvendinger, og nu var der intet Andet for mig tilbage end at give ham Commandoen af Briggen Montecuccoli, der laae som Vagtskib i Venedig, og hvis uduelige Chef, Wohlgemuth, jeg gav Vagtskibet i Triest. Tiden hengik hermed til Slutningen af October eller Begyndelsen af November.

De Arbeider, Wüllerstorf i Sommerens Løb havde været beskæftiget med, vare: Munderingsreglementet for hele Marinen, et vidtløftigt, men ubetydeligt Arbeide; Overslag eller Budget for de aarlige Udrustninger, først navnlig de ordentlige og stadige, dernæst de extraordinairt bevilgede, og endelig Regler for uforudseete, ved pludseligen indtræffende Omstændigheder nødvendiggjorte Udrustninger, deres Bestridelse af Marinens eller fremmede Fonds, Alt tilsigtende at bringe en forud overlagt og fast Plan i Marinens Bestyrelse og Huusholdning. Dette var Noget, man før Lidet eller Intet havde bekymret sig om; thi vel var der aarlig bleven indgivet et summarisk Overslag over Udgifterne for det kommende Aar; men dette var eene til Ledetraad for Hofkrigsraadet, som ganske havde forbeholdt sig den egentlige Bestyrelse, saa at der ved hver Udgift til Anskaffelser, Reparationer, Bygning, Udrustning o. s. v. stedse maatte gjøres separat Indstilling og bevirkes speciel Bevilling, hvorved ingen fast forudlagt Plan fulgtes, men Bevillingen rettede sig efter Øieblikkets Omstændigheder, Statskassens Tilstand eller blot den øieblikkelige Stemning for Marinen, saa at den snart blev langt under Overslaget, snart langt overskred det ved unyttig Ødselhed. Endelig udarbejdedes et Forslag til faste Bestemmelser for Marinens Artillerie: Calibrene, Classefordeelingerne i disse efter Længden og Vægten af Skytset m. m. og tilsidst Planen for Kanonernes successive Anskaffelse.

Alle disse Forslag vare af Wüllerstorf samlede og udkastede paa skriftlige Notater efter mundtlige Opgivelser og lange udviklende Samtaler med mig; men Udarbejdelsen var som oftest saa overfladisk og skiødesløs, at jeg maatte saa godt som ganske omarbejde dem. Flere Steder kunde man finde hele Sider overstrøgne, andre heelt omarbejdede af mig; og det var denne Mand, der, som Chef for det militaire Departement, skulde være min høire Haand i netop disse Sager. Senere har man villet paastaae, at det var mindre Mangel paa Evne end paa god Villie, der var Aarsagen hertil. Jeg troer alligevel, at han ikke besad den Dygtighed, han var udskreget for; han var overfladisk, og han var doven, det, han ogsaa senere, da Wimpffen kom til Roret, beviiste.

Hvor aabent han iøvrigt drev sine Bestræbelser for at gjøre mig kied af det, beviises deraf, at han, lige fra det Øieblik Krigen var endt, trak sig tilbage fra ethvert større Arbejde, der gialdt Marinens Reorganisation: da jeg gik til Venedig for at lægge den første Plan til Arsenalets Omdannelse, meldte han sig syg; Forslaget til de nye Skibes Bygning, til Marinebestyrelsens Omdannelse, til den nye Organisation af Arsenallet i Venedig, til de andre nye Arsenaler og Værfters Anlæggelse havde han end ikke den ringeste Deel i; kort, hvad han bestilte, var kun den maadelige Besørgelse af de løbende Forretninger ved den militaire Tieneste. I alle de Arbejder, der ikke sloge ind i Overcommissairen von Petrichs, Overintendanten Schultners eller Stabsauditeuren Wrbas Fag, var jeg ene henviist til mine egne Kræfter, og det vilde forekomme Enhver utroligt, hvormeget jeg med egen Haand har skrevet, deraf ikke faa Breve og Forslag, som jeg for Indholdets Skyld endog maatte reenskrive selv. Saa kom ogsaa den idelige Jalousie og Competencestrid imellem Departementscheferne angaaende Sagernes Behandling.

Jeg maae her omtale, at jeg længe havde været i Forlegenhed for at finde en Mand iblandt de ældre Officierer til Værftschef i Triest. Der blev givet mig Anslag paa Havnecapitain Pörtl,

som før havde været i Marinen og for sit Givtermaals Skyld havde taget Afsked som Schiffslieutenant. Han havde Ord for at være en dygtig Officier og var kun traadt ud af Tienesten for at komme i et civilt Levebrød, der tilstedede ham uhindret at indtræde i Ægteskab. Jeg lod ham komme for mig og tilbød ham Ansættelse som Fregattencapitän omtrent paa den Plads imellem hans forrige Kammerater, som han før havde havt. Han modtog Tilbudet med Glæde, og jeg bevirkede hans Optagelse i Marinen og ansatte ham til Chef for Værftet i Lazzaretto nuovo.

KORT efter Erkehertugernes Tilbagekomst fra deres Søreise ankom Keiserens Forældre, Erkehertug Franz Karl og Erkehertuginde Sophie, med to af Sønnerne, Erkehertugerne Max og den yngste, Ludwig Viktor, den Gang omtrent otte Aar gammel; den tredie, Erkehertug Karl Ludwig, var upasselig efter sin Reise til Grækenland. De medbragte deres Hofstat: Overhofmesteren Grev Wurmbrandt, Hofdamerne Grevinde Schönborn og Fyrstinde Auersperg, en yngre og ret behagelig Dame. Et prægtigt Pallads, liggende bagenfor Villa Necker, høit oppe paa Bierget, var leiet og indrettet til deres Modtagelse. Det tilhørte en Snedker ved Navn Gosleth og var et af de mange Privathuse i Triest, der i Bygningsstiil, indre Indretning og kostbart Meublement ligne fyrstelige Palladser. Her agtede de at tilbringe en Maanedstid, Resten af Prindsernes Ferie.

Deres Ophold her gav Anledning til flere Excursioner til Søes, hvor jeg maatte gjøre Honneurs og ledsage dem. Saaledes aflagdes en Dag Besøg paa alle Krigsskibene paa Rheden, og de sædvanlige Exercitser foretoges for Herskaberne; en anden Dag besøgte et Koffardiskib af hver af de forskellige Nationer, for at viise de Enhver eiendommelige Indretninger og Skikke: et stort nordamerikansk Skib, et engelsk, et østerrigsk fra Fiume og en hollandsk Galease, en Tyrk nøiedes man med at betragte fra et af de tæt ved liggende Skibe. Alle vare forud underrettede, men paa ingen af dem saaes nogen videre Forberedelse paa det høie Besøg, kun Hollænderen viiste sit Ga-

lanterie eller Giæstfrihed paa sin Viis: i den lille Kahyt stod Bordet dækket med Smør, Ost, Brød, en Flaske Genever og Glas, Sigarer i en Underkop og Kridtpiber med Tobak vare fremlagte paa Bordet, som prydedes med et Glas med Blomster i. Hollænderen indbød Selskabet gravitetisk at tage til sig af de fremsatte Forfriskninger.

Med en mageløs Udholdenhed og Lethed besteg Erkehertuginde disse Skibe og besaae dem overalt, i Kahytten, i Lasten, i alle Kamre og hver en Krog. Hofdamerne havde ondt ved at følge hende, de maatte ofte voltigere for at komme op ad Stiger og Trapper, og den gamle Grevinde Schönborn stak tit Hovedet sammen med den unge Fyrstinde Auersperg og fnisede og loe ved de tours d'agilité, der efter Erkehertuginde Exempel forestod dem.

En Tour til Pola besluttedes, kun Erkehertuginde og de to Sønner gjorde Touren, ledsagede af begge Hofdamerne og Grev Coudenhove. Jeg havde den Ære at føre Toget med de tre Dampskibe: Vulkan, Marianna og Seemöve.

Indskibningen gik for sig tidligt om Morgenen paa Vulcan, der var indrettet til, at Herskaberne kunde overnatte der ombord. Kokke og Tienerskab fulgte med. Veiret var overmaade gunstigt, og medens vi fore langs den yndige Kyst, sad Erkehertuginde paa Dækket ivrigt beskieftiget med at skrive Breve, afbrudt nu og da for at beskue Kysten og de Byer, vi passerede.

I Pola besaaes Marineetablissementet, Arenaen og alle andre Oldtidsminder, Kastellet og Kirkerne; og Erkehertuginde viiste atter her en forbausende Activitet og legemlig Udholdenhed, som det kostede mig stor Anstrengelse at efterligne. Fra Kl. 11 til Kl. 4 vare vi paa Benene og vandrede om, bestigende de steileste Fielde, kravlende imellem Ruiner og løse Stene. Middagstaffelet Kl. 5 under Soelseilet paa Dækket var Hvile og Vederquægelse for mig efter den udmattende March i den brændende Soelhede.

Tonen og Underholdningen var elskværdig og fri, og der var

en naturlig Artighed og Delicatesse i denne høie Families Væsen, som maatte indtage og vinde Enhver.

I Omgangen med hendes Børn viiste Erkehertuginde sig lige saa elskværdig: en kiærlig og forstandig Moder, den raske og bestemte Charakter, der, uden at fortrænge den fine Quindelighed, betegner en Dame, som indtager en Herskerstilling med Følelsen af dens Betydning og sin egen Kraft. Efter endt Taffel, ved hvilket hun ikke vilde tillade, at jeg sad med blottet Hoved, da det blæste og trak meget, drog hun sig tilbage til Kahytten, efter først at have bedt mig ikke at genere mig, men røge min Sigar efter Kaffen, som jeg var vant til.

Da det kort efter var bleven mørkt, antændtes nogle Tiæretønder og andet stærkt blussende Brændsel inden i den prægtige Ruin, Arenaen, hvorved et Skuespil af uforglemmelig Skiønhed gaves os. Den umaadelige Bygning viiste sig snart som et uhyre Slot, der staaer i Brand, snart som det var festligt oplyst, alle Vinduer straalende af Lyset indenfor. Da dette var forbi, henimod Kl. 9, bad jeg om Tilladelse til at gaae ombord paa Marianna, hvor jeg tog Nattequarteer hos Hadik.

Jeg var netop i Begreb med at lægge mig, da man i stor Hast meldte mig, at Herskaberne kom roende til Skibet. Baa-den styrede imidlertid forbi; det var Erkehertuginde med sit Selskab, der gjorde sig endnu en Tour rundt om Havnen i den skønne stierneklare Aftenstund.

Efter Midnat lettede de tre Skibe for at vende tilbage til Triest.

Om Natten vaktet jeg af en stærk Tummel paa Dækket, og da jeg forhørte mig om Aarsagen, meldte man mig, at Vulcan havde seilet ombord paa et stort østerrigsk tremastet Skib, som nu laae tæt ved os og behøvede Hiælp. Jeg kom paa Dækket; det var næsten blikstille og nær ved Fuldmaane, ubegribeligt var det mig derfor, hvorledes Uheldet kunde være hendet. Vulcan havde ingen videre Skade faaet; men Koffardiskibet var betydeligen ramponeret ovenom og maatte vende tilbage til Triest, hvorfra det ballastet var løbet ud Dagen før for at gaae

til Constantinopel. Jeg lod Marianna tage det i Slæbetoug og kom saaledes en Timestid eller to sildigere end de Andre til Triest.

Paa Veien op til mit Hiem mødte Erkehertug Max mig i Gaden og bad mig ikke være vred paa Wissiak, som var uden Brøde, og Sammenstødet selv havde saa lidt forskrækket de høie Passagerer, at de neppe havde været vidende derom, før de om Morgen kom paa Dækket. Jeg gav ikke noget Svar paa Erkehertugens gientagne Forbøn, men bemærkede kun, efter længere vedligeholdt Taushed, at jeg haabede, det ved Undersøgelsen vilde viise sig, at der ikke laae nogen særdeles Skyld for det Passerede paa den mig iøvrigt saa fordeelagtigt bekendte Wissiak. Jeg fandt ogsaa ved den strax anstillede Undersøgelse, at der faldt mere Skyld paa Littrow, der med Seemöve gik forud og først var passeret Skibet med Fare for at løbe paa det, men uden i ringeste Maade at advare den efterfølgende Vulcan.

Eieren af det beskadigede Skib kom til mig, var meget opbragt og fordrede stor Erstatning; men med lidt venlig og koldblodig Raisonneren lykkedes det mig at faae Sagen jevnet, og der paafulgte ingen videre Ubehageligheder af denne Tildragelse.

En anden Sétour fandt Sted nogle Dage senere til Pirano, med en Lloyds Damp, ledsaget af to Andre, fyldte med Damer og Herrer fra Staden. Byen Pirano besaaes, der spadseredes, et Fiskenet blev trukket m. m., og mod Aftenen vendtes tilbage under Musik, Saluter og de sædvanlige Optog; og nogle Dage derpaa, efter omtrent en Maanedes Ophold, forlod den høie Familie Triest.

Under dette den keiserlige Families Ophold spiste jeg hyppigt ved Taffelet og var næsten daglig sammen med dens Medlemmer. Jeg havde derved Leilighed til at lære dem at kiende, og det Indtryk, jeg modtog af deres personlige Egenskaber og Charakter, var ualmindelig gunstigt. Erkehertugen forekom mig at være en Herre, vel uden glimrende Egenskaber, men

med en sund og klar Forstand, et roligt Temperament og en ædel, human Charakter; i sit ligefremme, hiertelige Væsen mindede han, saavel som i sit Ydre, meget om Frederik VI.

Erkehertuginde har jeg tildeels skildret i det Foregaaende. Man har udraabt hende som herskesyg, intrigant troer jeg dog ikke, man har beskyldt hende for at være. Jeg fandt hende en forstandig, karakterfast Dame, streng maaskee, men upaatvilelig af en ædel og ophøiet Tænkemaade. Som Moder var hun i mine Øine et Mønster. Faa Prindser have havt en saa omhyggelig Opdragelse som hendes Børn.

Jeg forbausedes over, ikke alene de Kundskaber og Færdigheder, de i den unge Alder allerede besade, men den Forstandighed, det klare Omdømme og, jeg kan næsten sige, den Viisdom, de i deres Samtale lagde for Dagen. Jeg har tilbragt hele Timer i Selskab med Erkehertug Max, den Gang neppe tyve Aar gammel, og det var mig, som om jeg samtalede med en Mand, der var min Ligemand i Alder, Erfaring og Kundskaber. Selv den otteaaers Erkehertug Ludvig Viktor, hvem jeg en Dag havde til Sidemand ved Taffelet, forbausede mig ved sin fornuftige Tale, der vidnede om en Forstandsudvikling, som langt overgik den, jeg har fundet hos andre Prindser, jeg er kommen i Berøring med, og som var langt inde i, ja ud over, hvad man kalder den modne Alder.

Paa denne Tid var det, at den Intrigue, jeg længe havde sporet, brød løs imod mig.

Jeg modtog nemlig en Ordre fra Keiseren at indtræde som Medlem i en Commission, der under Wimpffens Forsæde skulde prøve et af Major Moering indgivet Forslag til Anlæggelsen af Marineværftet paa den anden Side af Fiorden, ved den lille Bye Muggia, lige overfor det Sted, jeg havde foreslaaet. Som Medlemmer af denne Commission vare bestemte: Oberst Khautz af Ingenieurerne, en Major af Generalstaben, en Major eller to af Artilleriet og Bygningsvæsenet samt en eller to andre Officierer. Ordren var, imod Sædvane, parapheret af den anden

Generaladjutant, Generalmajor Kellner, og ikke af Grünne, hvilket allerede var mig paafaldende.

Faa Dage efter fik jeg en Skrivelse fra Wimpffen, hvori han meddelte mig Commissoret og paa samme Tid designerede mig ved Navn alle Medlemmerne af Marinen. Hertil svarede jeg ham, at jeg beklagede ikke at kunne tiltræde hans Forslag paa de nævnte Medlemmer: Skibsbygningsdirecteuren, der først nylig var bleven ansat, befandt sig nemlig endnu i Sverrig, og den allerede afskedigede Scheffer kunde i en saa vigtig Sag som denne ei tilkaldes, saa meget mindre som han ved det tidligere, af H. M. Keiseren approberede Valg af Pladsen, havde allerede afgivet sin Mening, man ikke kunde vente, han nu vilde frafalde; Bygningsdirecteuren, Ingenieurcapitain Domaszewsky, var paa Reise i Udlandet for at besee fremmede Arsenaler og Marinebygninger, han ventedes hiem om ikke lang Tid, og hvad de øvrige Medlemmer, Marinen havde at afgive til Commissionen, angik, da skulde jeg bede mig Valget af dem forbeholdt, naar Tiden kom. Det var nemlig et grovt Indgreb i min Commando af Wimpffen at udnævne Medlemmer til en Commission, hvor hvert Corps eller Commando har at afgive efter eget Tykke og Tienstens Leilighed den eller dem, som det efter Keiserens almindelige Ordre skal levere.

En Aften, ved Bortgangen fra Taffelet hos Erkehertug Franz Carl, kom denne Commission paa Bane mellem Wimpffen og mig, og jeg sagde ham, idet vi vedbleve at gaae op og ned udenfor Palladset istedetfor at gaae hiem, min Mening herom, saavel hvad Andre som hvad ham selv angik, med en saadan Varme, at han blev ganske befippet. Keiseren havde i Wien approberet og antaget det, af en Commission, der bestod af Monarchiets høieste Embedsautoriteter i den omhandlede Sag, nøie prøvede og overveiede samt med udtømmende Grunde understøttede Forslag til Anlæggelse af et Orlogsværft i Bugten ved Chiarbola og befalet Erhvervelsen af Tonellos Værft, Squero San Marco, om hvis Kiøb og Expropriation af de tilstødende Grunde der allerede var underhandlet. Nu at lade en

Commission af saa lavtstaaende Mænd prøve et diametralt mod-Forslag af en saa bekendt Vindbeutel og i sit eget Fag saa obscur Person som Capitain Moering — jeg troer ikke, han var bleven Major endnu — var en uhørt Krænkelse imod de høitstaaende Medlemmer af den første Commission. Det var, hvad mig angik, at forsvare mig for Dommere, der i ingen Henseende kunde kaldes competente.

Wimpffen blev, som sagt, confus og befippet, gjorde Undskyldninger med, at han var fremmed for det Hele — en Usandhed, da det var ham, der havde modtaget og tvertimod de bestaaende Forskrifter indsendt det directe til Keiseren —, og dermed skiltes vi.

Et Par Dage efter ankom Oberst Khautz, og Wimpffen foreslog en Samling til foreløbig Oplæsning af Forslaget, hvori jeg indvilligede, da Khautz var en brav og sindig Mand. I denne Samling deeltog kun Wimpffen, jeg, Khautz og Moering. Det overfladiske, umodne Project blev oplæst, det indeholdt for Størstedelen kun intetsigende Floskler og falske Paastande, blandt andre den, at alle store Krigsværfter i Verden vare anlagte fiernt fra store Stæder, i hvis Nærhed de ikke kunne trives, iøvrigt gik det kun ud paa, at Arsenalet burde anlægges ved Muggia, men uden at godtgjøre Muligheden deraf, ved Opmaalinger af Pladsen, eller blot dennes nærmere Paaviisning, eller blot at meddele en, i det Mindste i Grundtrækkene given Plan af de Bygninger og Anlæg, der behøvedes, og det Areal, der udfordredes, kort, den indeholdt slet Intet, der kunde være Gienstand eller til Veiledning for en Bedømmelse. Jeg hørte roligt og taust paa Oplæsningen og gientog da, hvad jeg tidligere baade skriftligt og mundtligt havde meddelt, at de meest competente og uundværlige Medlemmer af Marinen savnedes, for at Commissionen kunde sammentræde og begynde sine Forhandlinger. Wimpffen lovede at gjøre Melding herom og meente, at jeg ikke behøvede fra min Side at indberette om denne Hindring.

Nogen Tid efter modtog jeg en Skrivelse fra Keiseren, der var i et næsten unaadigt Sprog; det heed deri:

Da det er Vor alvorlige Villie, at denne Commission skal afholdes, saa har De at indberette, saa snart de manglende Medlemmer ere indtrufne

Jeg skrev en Forestilling, hvori jeg paapeger Umodenheden i Moerings Plan, beviiser det Falske i hans Paastand, at ingen Krigsarsenaler, undtagen Kiøbenhavn — det havde han nævnt — ligger ved en stor Stad, ved at anføre St. Petersburg, Amsterdam, Neapel, Genua, Constantinopel, Ny York, ikke at tale om Venedig, som Forfatteren reent havde overseet, skjøndt den laae os saa nær, endelig Plymouth, hvis Triade af Stæder, Devonport, Stonehouse og Plymouth, danne en sammenhængende Stad med over hundrede Tusind Indbyggere. Jeg berørte nogle Punkter, som især beviiste det foreslaaede Steds Mangler i Almindelighed imod det tidligere foreslaaede og af Keiseren antagne Sted, gjorde opmærksom paa, at en Commission, sammensat af Mænd af høieste Rang og Capacitetscompetence, efter moden Overveielse allerede havde drøftet Spørgsmaalet og forelagt Keiseren Resultatet af deres Overveielser og Undersøgelser, hvorefter nu i et halvt Aar Erhvervelsen af Grundstykker ad legal Vei havde været i Gang; at det vilde være mig piinligt for en Commission af saa meget yngre Officierer at forsvare mine Anskuelser og den høiere Commissions Arbejder, hvorfor jeg udbad mig som en særdeles Naade at være fritagen for at være Medlem af den. Herpaa modtog jeg ved Telegraph det Svar:

Keiseren bevilger, at Pladsen i Bugten ved Chiarbola — det foreslaaede Værft, Squero San Marco eller Tonello — kiøbes til Marinearsenal, og at Kiøbet strax afsluttes.

Nu troede jeg og Alle, at Siren var vunden, men vi bedroge os.

Denne Sag vilde i andre Lande været mærkværdig, her karakteriserer den Forholdene i Østerrig, som de i en lang Aarrække havde været, og som det viiste sig, at Revolutionen

ingen Forandring havde bevirket i. En i sit eget Fag ganske obscur Person, der først med uanstændig Paatrængenhed havde bestræbt sig for at komme ind i Marinen, anmassede sig at pretendere større Indsigt i et ham fremmed Fag end de Mænd af Samme, der udelukkende havde dyrket det og under Embedsansvar havde udarbejdet en omfattende Plan til et Anlæg af høieste Betydning for Staten, baade med Hensyn til dets Vigtighed og dets store Bekostninger, fordristede sig til at optræde imod en Commission, hvori hans egen høieste Overordnede tilligemed de høieste kompetente Militairautoriteter havde havt Sæde, og hvis Forslag allerede havde vundet Keiserens Approbation. At Keiseren kunde oversee det Anstødelige heri og det Krænkende for Commissionen i, at han skienkede det sin Opmærksomhed, kan kun forklares ved hans Ungdom og Uerfarenhed. Mig var det et Beviis paa, hvor liden Sikkerhed jeg havde i min Stilling.

Fregatten Novara var imidlertid bleven færdig til at løbe af Stabelen, og hen imod Midten af November Maaned gik jeg med den nys indsatte Marineadjutant Maillot, de andre Departementschefer og min Adjutant, Dreyhaupt, over til Venedig for at bivaane Afløbningen. Jeg gjorde Hertuginen af Berry min Opvartning for at indbyde hende til Festligheden, ligeledes den spanske Infant Don Juan med Gemalinde. Indbydelser paa brillant udstyrede trykte Kaart vare sendte om til alle høie og fornemme Personer i Venedig.

Paa Arsenalet selv var Alt arrangeret med megen Smag og Pragt. Tribuner paa den ene Side af Canalen til de Fornemme var indrettet med behagelige Sæder og Afdeeler, Telt over Hovedet, en bequem og smuk Landingsbro for de Herskaber, der kom i Gondoler, Alt betrukket og beklædt med rødt og hvidt Klæde og Bomuldstøi. Paa den anden Side af Canalen, hvor de bedækkede Beddinger for Smaaskibe vare, vare lignende, men simplere Tribuner for Massen af Tilskuere; Cadetcollegiets Elever paraderede under Gevær, og Marinens Musikcorps musicerede. Det var en meget smuk, varm Dag, og Folkestimmelen

var uhyre. Jeg var i min fulde Stads med Ordener og Ordensbaand og modtog de indbudne fyrstelige Personer ved Landingstrappen, hvorfra jeg havde den Ære at føre de høie Damer under Armen op til deres Sæder, og siden havde jeg fuldt op at bestille med at conversere dem.

Her var en Fyrstinde Windischgrätz, Gemalinde af Feltmarschalens Broder, en ældre, endnu meget smuk og yderst artig og behagelig Dame, hun takkede mig meget for den Giæstfrihed, jeg viiste mod de to unge Fyrster, Feltmarschalens Søner, som kom i mit Huus i Triest, og hvoraf den eene, der laae i Garnison der, var en stadig Deeltager i vore Smaapartier og Soiréer. Hun præsenterede mig sin Søn og hans Gemalinde, en mecklenborgsk Prindsesse, en yndig og meget blond Dame. Kort, jeg var her midt imellem en Elite af la haute volée, som var interessant og aimable.

Af Hertuginde af Berrys to Hofdamer, begge tilsyneladende inde i Fyrrerne, ja maaskee rettere i Halvtredserne, var den ene, en Duchesse af et ældgammelt Navn, som jeg har glemte, den største Skjønhed, jeg i mit Liv har seet. Jeg har aldrig seet ædlere, smukkere og mere regelmæssige Ansigtstræk, uagtet ude af Ungdomsalderen, var hendes Skjønhed den meest henrivende, jeg har seet. Af fornemme venetianske eller italienske Damer vare ingen tilstede, de opholdt sig paa deres Landsteder eller levede stille og indgetogent i deres Huse og lodde sig ingensteds see, end ikke i Theatrene eller paa Marcus-Pladsen.

Der var to Afløbninger paa samme Dag: først Skonnerten, Arethusas, og saa Fregatten Novara. Begge gik for sig med største Held, skjøndt Rygter havde cirkuleret om hemmelige Anslag, Sænkninger i Løbet o. s. v. for at tilføie Fregatten Skade under Afløbningen, hvilket havde foranlediget Andresen til om Morgenen tidligt at lodde og undersøge Dybet paa det Nøieste selv. Alt gik fortræffeligt, og efter Afløbningen bleve alle Arsenalets Mestere mig præsenterede af Arsenalchefen, ved hvilken Leilighed jeg sagde dem nogle opmuntrende og forbindtlige Ord. Da vi vendte tilbage til Udgangen

af Arsenalet, laae den afløbne Skonnert med begge sine Master og Spryd fuldtaklede, indsatte, Vanterne dørhalede, Stænger og Ræer oppe; dette havde iforveien været ophængt under Krannerne, klar til at indsættes.

Gouvernøren Gorczkowsky, som nogen Tid før atter var vendt tilbage til Venedig, efter at Puchner paa Grund af Svagelighed var bleven afløst, var naturligviis nærværende ved Festligheden og kom ved denne Leilighed tilbage til den gamle Competencestrid, dog kun ved Tegn reserverende sig sin Overhøihed. Da jeg havde ladet ham indbyde til at bivaane Festligheden, bemærkede han ved Ankomsten ganske gemytlig til mig:

— Hvorfor denne Indbydelse? Den havde ikke været nødvendig! Og han lod vente paa sig meer end en halv Time. Det forstaaer sig, at jeg, da man meldte mig, at han kom, ikke som de Andre i Gondol til Broen, men gaende op igiennem Arsenalets Hovedindgang, gik ham et Stykke imøde og førte ham, der var ledsaget af en talrig og, som man her udtrykte sig, glimrende Stab, til Tribunen; ligeledes ledsagede jeg ham til Arsenalets Port, da Alt var forbi. Han var saa galant at give en Diner i den franske Restauration for mig og de tilstedeværende Officierer og Embedsmænd af Marinen.

Denne Dag var maaskee den behageligste for mig i hele min Embedstid: Alt var gaaet fortræffeligt. Festen havde været glimrende; paa Arsenalet herskede en Orden og en Virksomhed, som, efter hvad man forsikkrede mig, aldrig før i den Grad havde fundet Sted. Hvor jeg viiste mig, mødte jeg Tegn paa Agtelse og Ærbødighed, Noget af den Glands, som i fordums Dage omgav det stolte Venedigs Arsenal, skinnede ned paa mig. Jeg var i min Glories Zenith.

Da jeg sidst i Juli eller August var i Venedig, medens Puchner endnu var Gouvernør, hendte det sig, at jeg paa min Tour Arsenalet rundt mødte flere Grupper af Fremmede, som besaae Arsenalet. Dette gav Anledning til, at jeg erkyndigede mig om de Regler, der fulgtes, ved at tilstede Fremmede Ad-

gang. Den saa tidligt casserede Curtatone var netop under Op-hugning, og jeg fandt det upolitisk at lade Fremmede faae dette lidet opbyggelige Syn.

Man sagde mig, at alle Tilladelser til at besee Arsenalet udstedtes paa trykte Sedler af Gouvernementet, hvor Enhver maatte henvende sig for Adgangskaart. De udfærdigedes af en Adjutant og løde paa den Ansøgende, som da medbragte saa stort et Selskab, som han fandt for godt, og ved Foreviisningen af Kaartet indlodes de Besøgende til enhver Tid paa Dagen. Da dette Væsen baade gav Anledning til Uorden og Forstyrrelse for Arbejderne i Værkstederne, beskieftigede mange Folk ved Ledsagelse og Omviisning og endelig var et directe Indgreb i Marinens Autoritet, saa forordnede jeg, at, da Ordonnancerne udtrykkelig bestemte, at kun Overcommandanten og ingen Anden kunde meddele Tilladelse til Uvedkommende at betræde Arsenalet, skulde i Fremtiden Enhver, der vilde besee det, først henvende sig, naar jeg var tilstede, til mig, hvis ikke, til Arsenalcommandanten; Adgangskaartet, der skulde fastsætte Tiden og nævne Personerne eller i visse Tilfælde blot Antallet af det medfølgende Selskab, skulde derefter foreviises i Gouvernementet, hvor det erholdt Paategning, at der fra Gouvernementets Side Intet var imod, at det tilstædtes Adgang.

Om denne Anordning gav jeg Gouvernementet skriftlig Meddelelse, henstillende det iøvrigt, om det maatte foretrækkes, at den første Henvendelse skeete til Gouvernementet, i hvilket Tilfælde jeg vilde udbede mig Antallet af Personerne angivet, og at det betegnedes Vedkommende at henvende sig til Arsenalet for at erholde den endelige Adgangstilladelse med Tiden dertil opgivet.

Dette tog Puchner mig ilde op, og i sit Svar, saavel som da han samme Dag besøgte mig, yttrede denne ellers saa artige Mand sig lidt stødt herover; saa forhippede vare disse Generaler paa, hvad de ansaae for deres Myndighed, og dog var det kun deres Adjutanter, der øvede den, for derved at gjøre sig store og betydningsfulde i Publikum.

En anden Ting, der hendte i Juli Maaned under et Besøg i Venedig, var, at Gyuitó kom til mig en Dag og forelagde mig nogle Aviser, der indeholdt Smaaartikler og korte Bemærkninger, der vare fornærmelige mod Marinen og ligefremme Angreb paa den og mig. En Avis, „*Constitutionelle Blätter aus Böhmen*“, indeholdt især flere, og deriblandt en, som lød:

Admiral Dahlerup er endnu stedse syg og lader Ingen komme til sig. Følgen heraf er, at Alting hviler. Ogsaa skal han være bleven ueenig med Marinereferenten, Wüllerstorff, saa at der tales om, at denne udmærkede og dygtige Officier vil aftræde

Dette var før den Tid, da min Misfornøielse med Wüllerstorff var bleven saa stor, at jeg maatte gjøre Skridt for at faae ham fernet. Sygdommen var Opspind: jeg var under min hele Embedstid kun et Par Gange saa upasselig, at jeg Dagen over holdt Seng, og jeg mindes ikke at have negtet at modtage Meldinger eller give Ordre, selv naar jeg maatte holde Sengen. Min Upasselighed var stedse den gamle Svaghed, jeg i en lang Aarrække havde lidt af, Gigt og Hæmorrhoidalanfald, der krævede Sengevarme og lidt Ro i et Par Dage.

Denne Artikel og flere lignende — Artikler kan man egentlig ikke kalde dem; det var kun faa Linier som oftest, der, under Skin af at meddele Efterretninger om Marinen, indeholdt et eller andet Sidehug til mig — bare Præg af at komme fra Littrow. Han var med mig i Venedig og kom til, kort efter at jeg havde læst de ovennævnte Blade igiennem og just begav mig paa en Inspectionstour Arsenalet rundt med Gyuitó og flere Officierer, medens Talen var om Angrebene paa Marinen. Littrow hørte den almindelige Indignation, der udtalte sig herover, uden at mæle et Ord. Da jeg kom tilbage til Triest nogle Dage efter, modtog jeg Exemplarer af de samme Nummere af „*Constitutionelle Blätter aus Böhmen*“ igiennem Pladscommandanten, tilligemed en Skrivelse, denne havde faaet fra Generalcommandoen i Prag, der opfordrer den til at gjøre mig op-

mærksom paa disse Angreb, som øiensynlig maatte komme fra en Officier eller Embedsmand i Marinen selv.

Jeg overgav Stabsauditeuren Sagen og skrev dernæst til Gyulay om Ministeriets nærmere Ordre for Sagsanlæggelse, idet jeg omtalte de tidligere Artikler og Indrykkelser i samme Aand, der alle syntes at komme fra en og samme Haand, og efter Stilen, ja endog det nedenunder satte Mærke, fra en vis mig bekendt Officier.

Gyulay skrev med sin sædvanlige Tactløshed og forlangte Navnet paa den for Autorskabet mistænkte Officier opgivet.

Jeg svarede ham, at saalænge det kun var en personlig Mistanke hos mig, kunde jeg ikke foreene det med min Ære at angive Nogen; jeg havde kun i Almindelighed bemærket min Mistanke for ham som et Motiv til ved nærmere Undersøgelse at udfinde Forfatteren.

Nogen Tid efter fik jeg igjen en Skrivelse fra Ministeriet, at man havde ladet Udgiveren af „Lloyds Avis“ opfordre til at nævne Forfatteren til de af den optagne Artikler om Marinen, hvorpaa denne havde svaret undvigende, men tillige vedlagt en Skrivelse fra Littrow, der skulde tiene til at vælte Mistanken fra ham. Denne Skrivelse meddeelt mig i Afskrift, Littrow fralægger sig deri paa en underfundig Maade Forfatterskabet til Artiklerne i „Constitutionelle Blätter aus Böhmen“; Sproget i disse, siger han, kan Enhver see, ikke er hans, og han beder Udgiveren af „Lloyds Avis“ at sige ham, hvem han troer, der er Forfatter af dem, da han saa vil alvorlig „vadske hans Hoved“. Saa listigt han troede dette anlagt, kom han dog siden til at fortryde det, som længer hen skal sees.

Fra Prag kom der Svar til Marineovercommandoen, at Redacturen af „Constitutionelle Blätter aus Böhmen“ selv paatog sig Ansvaret for de fornærmelige Artikler, og da Auditeuren meente, der ikke vilde komme Noget ud af en Sagsanlæggelse, lod jeg Sagen falde for det Første. Da jeg ikke havde Tid til selv at læse andre Aviser end Regjeringsavisen og et Par af de vigtigste og meest anseete Tidender, forblev jeg hidtil uvidende

om disse Smaaangreb, hvortil man valgte de Blade, man vidste, jeg ikke læste: „*Augsburger allgemeine Zeitung*“ og „*Constitutionelle Blätter aus Böhmen*“; men det var Wüllerstorfs Tienestepligt, den han imidlertid ikke opfyldte, at læse dem — det vil sige, han kiendte vel Artiklerne, men meldte mig Intet derom.

Fra denne Tid af var jeg selv opmærksom, og det varede ikke længe, før jeg fik en Leilighed til at stække Vingerne paa Lit-trow, den jeg ikke undlod at benytte.

INGENIEURCAPITAIN Domaszewsky kom i October tilbage fra sin Reise. Ogsaa denne iøvrigt flittige og i mange Henseender brave Officier gav mig et Beviis paa, hvor almindelig indgroet i den østerrigske Militairstand den Mangel paa militairisk Punktighed og Lydighed var, som jeg saa ofte maatte beklage mig over i Marinen. Hans Reiseinstruction lød: at gaae til St. Petersborg, derfra over Stockholm til Carlsrona; saa til Kiøbenhavn, derfra til Amsterdam, til London, Woolwich og Deptford, Portsmouth, Plymouth, Cherbourg, Toulon og hjem. Visse Dage tal vare bestemte for Opholdet paa hvert Sted, og derefter Reisens hele Tid beregnet. Øiemedet var at gjøre sig bekiendt med Arsenaler og Orlogsværfter, Dokker o. s. v., Alt med Hensyn til de forestaaende nye Anlæg.

Han kom nu hjem noget senere, end bestemt var. I Petersborg havde han opholdt sig en Maaned, som var over det Dobbelte af, hvad der var bestemt for denne som Søkrigshavn mindre betydende Plads; Undskyldningen var Præsentationen for Keiseren og siden en Indbydelse til at bivaane en Troppemanøvre, som han maatte vente paa en fiorten Dages Tid. Han gik fra Petersborg tilbage til Lübeck og derfra til Amsterdam, fordi, sagde han, Tiden var tabt: fra Petersborg gik intet Dampskib til Stockholm, og han vidste ikke, hvorledes han skulde komme til Carlsrona og Kiøbenhavn. I London forblev han en Maaned, gjorde Excursioner til Liverpool og nogle Fabrikssteder, saae Plymouth eller Portmouth, gik over Håvre til Paris, derfra til Toulon. Reisen syntes mere at være betragtet

som en Fornøielsesreise. Han indgav ikke nogen detailleret Reiserapport og medbragte faa eller ingen Tegninger. *Moretons Slip* kan jeg dog huske, han fremlagde Tegninger til, men dem havde man allerede i adskillige Aar kunnet købe for en Bagatel i mange Boglader i England. Alt undskyldte han med trivielle Grunde.

Jeg saae mig for en stor Deel skuffet i mine Forventninger, men maatte imidlertid holde denne noget ømfindtlige og stolte Herre ved godt Lune og lade det gaae hen med lette Beklagelser og Skuldertræk. Han var en Mand med stort Talent og en ualmindelig Flid og Orden; han holdt sine Undergivne til Arbeide og var redelig. Jeg tog ham nu strax i Requisition, og han udrettede Meget i kort Tid.

Det interimistiske Værk i Lazaretto nuovo kom i Vinterens Løb i complet Orden, ikke ubetydelige Smedier og andre Værksteder bleve opførte dør; Pladsen røddedes og barrikaderedes af til alle Sider, Vagt- og Portnerhuse opførtes; Magazinerne omdannedes, indrettedes og kom i den mønsterværdigste Orden. Vi vare omsider komne ud af den tidligere totale Afhængighed af de private Fabrikseiere og Haandværkere.

I Pola, hvor en Conducteur af Geniecorpset havde Opsigt med Bygningsarbejderne, fik Magazinerne deres sidste indre Afdeeling; en høi Ringmuur med en smuk Portal opførtes rundt om de tre Magazinbygninger og den tilliggende Plads for Artilleriepark, Ankerpark, Rundholtskuur samt nogle Værksteder. En Molo byggedes ud i Vandet til Kiølhaling af mindre Skibe, og Quaien reguleredes ved Opfyldning og Opmuring. Alt med Santorinjord og Quadersteen. En ny Steenbro opførtes over en Aae, der løb ud tæt udenfor Arsenalpladsen, og Veien omgavdes. Temporaire Baraquer til tusind Mand opførtes paa den tilkøbte Grund, og de manglende nødvendige Værksteder til Skibsreparationer opførtes eller indrettedes provisorisk. Kort, det Hele fik Skikkelse og Udseende af et velordnet Marine-etablissement. Hele den store Bugt, som jeg havde udseet til at opfylde, for at vinde Terrain til det tilkommende Hovedværft

og Arsenal for Østerrigs Marine, blev paa det Nøieste oploddet, boret i Grunden, og Kaart derover optaget. Tidligere havde Domaszewsky leveret Tegninger til Kaserner, Hospitaler, Marinecommandantbygning med Contoirlocaler, Vaaning for Commandanten m. m.

Dette var i Pola. I Triest optoges de udseete Grunde ligeledes, der blev loddet og boret i Grunden. Siden, da Ljungstedt kom, dannedes en Commission af ham, Domaszewsky, Paradis og Maillot, for at udarbejde Detailplaner for et complet Marinearsenal i Chiarbola-Bugten, med tre Beddinger til de sværeste Classer Skibe, to Dokker o. s. v.

Terrainet var saare gunstigt; Beliggenheden den bedste, man kunde ønske sig, undtagen i Henseende til et Angreb fra Sø-siden, skiøndt selv i dette Punkt var den den bedste i Egnen og paa maaskee den aller største Deel af Istriens Kyst, og ved Anlæggelsen af to corresponderende Forter, et paa et fremskydende Næs ved Servola og et andet lige overfor ved St. André, kunde ethvert directe Angreb paa Arsenalet og Værftet for Størstedelen afværges, og ialtfald kun et Bombardement paa en Afstand af den aller yderste Rækningskreds være at befrygte. Terrainet var en ganske flad Dal, der fra Strandbredden, hvor Tonellos, nu Marinens, Skibsværft var, strakte sig et Par Tusind Alen eller mere ind mod Bierget, med en omtrent lige saa stor Bredde. Landeveien, der giennemskar det langs med Strandbredden, men indenfor Tonellos Værft, skulde paa Marinens Bekostning omlægges dybere inde, imellem Biergskraaningerne og Arsenalets Ringmuur, hvorved, i Forbigaaende sagt, Magistraten i Triest kom med den urimelige Fordring, at Udsigten mod Søen ikke maatte betages de Kiørende paa denne Vei, for den smukke Kiøretours Skyld, Indvaanerne havde ud til Servola.

Omsvinget var maaskee fem Minutters længere Kiørsel!

Foruden disse Arbeider optoges Byggegrundene inde i Staden, og Planen til deres Benyttelse samt Tegninger til de Pragtbygninger, som dèr skulde opføres, Overcommando, Marine-

collegium og Knabenerziehungshaus, vare færdige, før jeg aftraadte. Søcadetacademiet — Marinecollegiet, som for Jernbanens Skyld om et Par Aar vilde blive at nedbryde og henflytte paa Villa Neckers Grund — blev i det sidste Aar udvidet ved Tilføielsen af en ny Fløi, da Corpset forøgedes til firs Elever, og her stod nu en i ringere end to Aar fra Nyt af opført Pragtbygning, udvendig som indvendig en Keiserstat værdig: Corps de Logis med to store Fløie, opført fra Grunden af, beboet i et halvt Aar, med en stor, smukt udlagt Hauge eller Parkanlæg, Voltigeer- og Legeplads, Exerceerbatterie, Observatorium, Alt indrettet i den completteste og smagfuldeste Stil. At denne skønne Bygning var fordømt til saa faa Aar efter at nedbrydes, skyldtes en uforudseet og uforudseelig Nødvendighed og blev ikke Marinen til noget som helst Tab, da der ved Expropriationen vilde indkomme over halvtreds Tusind Gylden meer i Erstatning, end den havde kostet i Kiøbet af Grunden og Opførelsen af Bygningerne.

Ved Indretningen af det gamle Lazaretto, som Marinen efterhaanden var kommen i Eenebesiddelse af, var dette bequemtliggende Locale bleven arronderet og aflukket til Marineartilleriet, som her havde Kaserne, Vaabensal, Park, Laboratorium, Værksteder og Tømmeroplæg, Alt fra Intet af indrettet og ordnet i det sidste Aar.

Foruden disse Arbeider havde Domaszewsky at besørge Indretningen af de i Byen leiede Kaserne til Infanteriet og Matroscorpset — over tusind Hoveder — Contoirerne og andre Localer, dernæst Vedligeholdelsen af alle de talrige Bygninger, der tilhørte Marinen i og udenfor Arsenalet i Venedig, hvor en Underdirecteur, en gammel, dygtig Civilingenieur ved Navn *Cassoni*, forestod Arbeiderne.

Denne *Cassoni* havde jeg, før Domaszewsky var kommen tilbage, kaldt over til Triest for at undersøge den foreslaæde Plads til Arsenalet og sige mig sin Mening om den i Anledning af Moerings Forslag, og denne gamle Practicus gav mig den meest tilfredsstillende Rapport herom efter en fiorten Dages

nøie Undersøgelse, ligesom han ganske deelte min Mening om Ubrugbarheden af Pladsen ved Muggia, som Moering havde foreslaaet. I Henseende til denne Sidste maae jeg endnu bemærke, at jeg, til yderligere Sikkerhed for mig selv, havde ladet Wedel optage et fuldstændigt Kaart over hele det Indre af Muggia-Bugten og det hosliggende Terrain imellem Servola og Muggia, hvoraf det U hensigtsmæssige og Daarlige i Moerings Forslag, om her at vælge Pladsen til et Værfts og Arsenal's Anlæggelse, paa det Soleklareste beviistes. Jeg tvivler paa, at denne Vindbeutel nogensinde havde gjort sig den Uleilighed at opmaale eller nærmere undersøge den Plads, han med saa iriterende Paastaaelighed torde vove at foreslaae i Opposition med saa mange sagkyndige Mænd.

Naar man nu betragter alt det Meget, der alene i denne Green var udrettet i den korte Tid af to Aar, hvoraf de første sex Maaneder hengik under den active Krigsførelse, kan vel Enhver, der har ringeste Forstand paa saadanne Arbejder, have fuld Føie til at udraabe:

— De Daarer, og værre end Daarer, der i Bladene og paa Kaffehusene klagede over, at der Intet skeete til Marinens Udvikling! De havde ingen Forstand paa den overordentlige Fremgang, det Meget, der i alle Retninger blev udvirket, og endnu mere, naar man betænker, at enhver Tegning, Overslag, Contract, Licitation, Forslag til enhver Forandring o. s. v. maatte først indsendes til Generalgeniedirectionens Prøvelse, de af denne udhævede Forandringer foretages, undertiden to, tre Gange vandrende frem og tilbage, og endelig Ministeriets Approbation indhentes. Domaszewsky var efter mit eget Valg og Anbefaling ansat ved Marinen, en Post, alle hans Formænd i Geniecorpset naturligviis misundte ham.

Da Scheffer var afskediget, forestod Underskibsbygningssdirecteur Andressen Arbejderne ved Arsenalet i Venedig, og Gamborg ved det i Triest samt Flaadens Reparationer i Pola; paa de sidste to Steder med vekslede Mestere og Arbeidere fra Venedig, efter Tour maanedsviis.

Da jeg indsaae Nødvendigheden af, snarest muligt at forøge Flaaden med større Skibe, og Ljungstedts Ankomst drog i Langdrag, havde jeg mod Slutningen af Aaret ladet Andressen forfatte Tegning til en 60Kanonfregat efter *Gefions* Linier; den var færdig og approberet, da Ljungstedt kom, men jeg lod ham prøve den, og efter hans Anviisning blev der foretaget nogle Rettelser paa Tegningen, hvorefter der skredes til Afslaaningen og Tømmernes Tilhuggelse. Der var sørget for at danne et Forraad af Tømmer, og en Deel var efterhaanden anskaffet, saa at der havdes omtrent til to store Fregatter. Jeg forefandt, som tidligere berettet, en betydelig Deel svært Tømmer i Venedigs Arsenal, hvilket laae ubenyttet fra Franskmændenes Tid, før 1813. Det var fortræffeligt, sundt og tørt som Been, og kom os meget beleiligt til den nye Fregat.

Saa slet forstod man sig i Østerrig paa en Marines Bestyrelse, at man til Bygningen af de to, tre Fregatter, som i Østerrigernes Tid vare byggede, havde taget grønt Tømmer og ladet det gode, tørrede ligge, og det var en af de Ting, jeg havde meest Møie med at gjøre dem forstaaeligt, Nødvendigheden nemlig af at oplægge passende Forraad af Materialer, især Tømmer. Senere har jeg hørt, at en af de første Forandringer, Wimpffen gjorde, ved sin Tiltrædelse af Marinens Overcommando, var at befale Standsningen af Indkiøb af Tømmer: det var kun at bortkaste Renterne af den Capital, der stak heri, og man kunde altid forsyne sig hos Tømmerhandlerne efter Øieblikkets Behov, meente han.

En af de Beddinger, hvorpaa Franskmændene havde bygget deres Linieskibe, blev efterseet og repareret, og før jeg forlod Venedig, havde jeg den Glæde at see den nye Fregat, der siden fik Navnet *Fyrst Felix Schwarzenberg*, efter den afdøde Premierminister, reist i Spanter.

Andressen viiste megen Activitet og practisk Dygtighed; men han var raa og opfarende, hvilket bragte ham i idelig Strid med Arsenalscommandanten, og der opspandtes Intriguer for at fordrive ham. En fordrukken Arsenalot tirrede ham i Contoiert

en Dag, og da Karlen ei paa Befaling vilde gaae, smed Andressen ham paa Døren med et Par Næveslag. Herover reistes strax et forførdeligt Skrig, Forhør blev optaget, og Klage indsendt til mig, hvori urgeredes paa hans Afstraffelse og øjeblikkelige Fiernelse, for at tilfredsstille de opbragte Arsenaloter. Jeg straffede Andressen med en Mulkt og streng Irettesættelse, men lod Gyuitó forstaae, at Adressen var langt mere uundværlig for Arsenalet end Commandanten, og paalagde ham at paasee og med Conduite vaage over, at denne dygtige Mand paa en lempelig Maade afvæntes med de Smaafeil og Unoder, der klæbede ved ham, men paa ingen Maade at understøtte de Cabaler, som de indfødte Mestere opspandt imod ham. Der blev siden Fred med Andressen, som efter denne Skræk blev forsigtigere, og Alt gik fortræffeligt. I en ubegribelig kort Tid havde Andressen og Gamborg lært saa meget Italiensk, at de ikke i mindste Maade generedes i deres Tieneste.

Med Planen for Omorganisationen af Marineovercommandoen var det endnu ikke kommet til noget Resultat. Lige fra min første Overtagen af Commandoen havde jeg styret Alt paa egen Haand og Ansvar. Den gamle, tildeels collegiale Form var faktisk saa godt som ophævet; der holdtes ingen Samlinger; hver Departementschef refererede særskilt for mig hjemme i mit Huus; kun ved enkelte, meest ceremonielle Anledninger kom jeg i Overcommandoen; jeg arbejdede hjemme i mit Værelse, hvor Referaterne ofte trak ud til Kl. 5, undertiden fortsattes de om Aftenen. Megen Tid tabtes for Referenterne ved flere Timers Venten i Forværelset, skjøndt dette formindskedes Noget, efter at Overcommandoen havde faaet et nyt rummeligt Locale i Nærheden af min Bolig, ikke tre Hundrede Skridt derfra. Departementscheferne vare, med Undtagelse af Militairreferenten, Wüllerstorff, virkelig dygtige og nidkiære Embedsmænd; og da vi giensidigt lærte hinanden at kiende, gik Alt fortræffeligt og i den bedste Harmonie, som Mængden af det, der udrettedes, bedst beviiser. Foruden disse Herrers Referater var der separate med de forskellige Directeurer, Skibsbyg-

nings-, Artillerie- og Geniedirecteuren, og da disse Sager vare af en videnskabelig Natur og som oftest krævede foregaaende Tænkning og Studium, medtog deres Afgiørelse og Referat i Almindelighed megen Tid. Jevnlig forefaldt ogsaa Referater med Havneadmiralen og Corpscheferne, den militaire Tieneste vedkommende.

Efter Middagsmaaltidet, undertiden ogsaa i Hviletiden før Bordet, expederede jeg den daglige Portefeuille af affattede Sager, der sendtes mig til Underskrift, ofte bestod denne af en Bunke paa en halv Alens Tykkelse, der gav mig langt over hundrede Underskrifter. Forretningsordenen og Fliden var mønsterværdig, Restancesager yderst sieldne.

De vigtigste politiske Blade giennemløb jeg ved Modtagelsen om Morgen, før Referaterne begyndte. Inspectionsbesøg paa Værft, Kaserner og andre Steder fandt i Almindelighed Sted efter Referatet og foretoges som oftest til Vogns, ledsaget af en Adjutant eller vedkommende Referent, Chef eller Embedsmand. Men for at komme tilbage til Tingen:

Jeg havde i Marts yttret i Indledningen til det i Wien indgivne Forslag, at jeg maatte ønske at komme paa en legal Basis og blive udfriet af det Ansvar, jeg havde paataget mig ved Omstyrningen af en ældre Forfatning, som jeg ikke kunde raade til atter at optage. Krigsministeren, Grev Degenfeld, havde erklæret sig eenig med mig i Hovedpunkterne, med Undtagelse af det Første, der for mig vist nok var Grundstenen for det Hele: Marinens Adskillelse fra Arméen til selvstændig Bestaaen. Med denne og et Par andre Forandringer af ringere Betydenhed var jeg anmodet om at indsende Planen fuldt udarbejdet i Detail. Dette Arbejde overdrog jeg von Petrich, som skilte sig godt ved det, og det blev indsendt i August, men Maaned efter Maaned hengik uden Decision. Jeg bad gientagne Gange og stedse meer urgerende om en endelig Afgiørlse; men der kom ingen. Følgerne heraf bleve snart kiendelige. Usikkerheden fremkaldte Uro og selv Insubordination i de lavere Embedsclasser, Tvist om Embedscompetence blandt de høiere.

Et Exempel paa det Første var en Tildragelse med en Cancellist *Schlosser*, en oplbæst og, som jeg troer, halv afsindig gemeen Karl, der uden Tvivl ophidsedes af Overintendanten, *Schultner*, som var af hadefuldt Gemyt og laae i Strid med Overkrigscommissair von *Petrich*. *Schlosser*, der to Aar før, under Revolutionen, var *Feldwebel* — den almindelige Vei til Befordring i de lave Embedsclasser —, og om ikke just af ganske lav Herkomst — Faderen havde været Regimentslæge, en indtil 1847 eller 48, da de tillagdes Rang med Underlieutenanter, dog kun meget ydmyg Stilling — var han en raa, simpel Karl, der, under Trangen paa brugbare Contoirister, havde erhvervet sig et vist Ry for Dygtighed. Han beklagede sig over Uret, der var overgaaet ham ved den endelige Ordning af de provisorisk antagne Contoiristers Stilling. Forbigaaet var han ikke blevet, tvertimod forfremmet langt over, hvad der var Sædvane, men ikke nok for hans uforskammede Selvtillid. Han havde overhængt *Petrich* i denne Anledning, besværet sig for mig og paa mange upassende Maader givet sin Utilfredshed tilkiende. Han fattede nu et brændende Had til von *Petrich*, som han paa alle Maader søgte at tirre og insultere.

Han udsprede selv det Rygte, at *Petrich*, en Dag Konen, ledsaget af et sex Aars gammelt Pigebarn, var kommen i hans Contoir for at bede om en eller anden Gunst for Manden, havde gjort hende Forslag, der satte hendes ægteskabelige Troskab paa Prøve, hvorover *Schlosser* anstillede sig som den dybt krænkede Ægtemand. Han lod ogsaa for mig falde Yttringer herom, men jeg jog ham fra mig med en skarp Iretsættelse. Omsider skrev han truende Breve til *Petrich*, og denne klagede nu.

For at undgaae Scandale lod jeg Sagen i Stilhed undersøge af en Commission under Stabsauditeurens Ledelse, og da nye Insulter kom til, dicterede jeg *Schlosser*, efter Commissionens Indstilling, nogle Dages Profosarrest. Denne modsatte han sig, skiød sig ind under Gouverneurens Beskyttelse og maatte omsider med Magt og ved Politiets Assistance bringes i Arresten.

Konen var ufortøvet reist op til Wien for at klage; hvor hun fik Penge fra hertil, veed jeg ikke, da hun bestandig talede om Trang, og Manden, som idelig betlede om Gratialer, havde sat sig i Spidsen for et almindeligt Andragende fra Marinens Underembedsmænd om Gageforhøielse og i et oprørsk Sprog besværet sig over den lavere Embedsmands ringe Lønning.

Fra Ministeriet kom nu en Opfordring om at indsende en nøiere Forklaring om Sagen. Denne blev afgiven, og jeg forlangte den urolige Persons Fiernelse fra Marinen; men dette vilde man ikke, han skulde forflyttes fra Triest, og herved vilde han netop opnaae en mere indbringende Post. Enden blev derpaa, at Mennesket selv søgte om sin Afsked af Tienesten, og vi bleve ham qvit; men Scandalen var given, og jeg lærte derved at kiende Regjeringens Svaghed imod de underordnede sletlønnede Embedsmænd, en Classe, der ved sin Talrighed var formidabel og ovenikiøbet udsprunget fra Arméen, hvortil Alting støttede sig.

Imod en saa indgroet Skade, der hænger sammen med Østerrigs hele indre Forfatning og engang vil fremkalde større Forlegenheder, kan den enkelte Mand Intet udrette; men hvor meget svækkes ikke derved hans Magt og lammes hans Virksomhed!

I Slutningen af November, eller rettere i Begyndelsen af December, var Spændingen imellem Østerrig og Preussen kommen til det Punkt, at det truede med Krig, og en Mængde Tropper bleve trukne fra Italien. Marinens Dampskibe: Custozza, Vulcan og Marianna — om Lucia var saa vidt færdig, at den kunde deeltage i denne Tieneste, erindrer jeg ikke ret — udførte Transporten fra Venedig til Triest, i Forening med et af Lloyds for et Par Reiser leiet Dampskib, hvilket Sidste rummede tusind, ja endog tolv Hundrede Mand; Custozza tog syv Hundrede og de to Andre fem Hundrede Mand hver. Skibenes Chefer udviiste her en roesværdig Activitet. Nat og Dag vare de i Bevægelse uafbrudt i maaskee lidt over otte Dage, landsættende Tropper i Triest ved Midnatstid for atter ved Dag-

gry at være under Indløbet til Venedig, hvor Indskibningen fandt Sted om Middagen, saa at Udløbningen kunde skee, før Mørket faldt paa; og saaledes gik det uophørligt, indtil omtrent tredive Tusind Mand med Heste, Bagage etc. vare overførte. Veiret var afskyeligt, dog ikke meget blæsende, men de arme Soldater lede meget Ondt. Efter at have staaet ubevægelige, sammenpakkede paa Dækket i otte, ti Timer, stundom længer, maatte de, udskibede ved Midnatstid i Mulm og Mørke, endnu marchere i skyllende Regn til Opchina, hvor de først i Morgenstunden kunde finde Quarteer og Hvile. En Mængde Quinder og Børn, ja selv Officersfruer, fulgte med, hvilket gjorde Ynken saa meget større.

Vist er det, at Marinen havde Ære af denne Tieneste: ikke et eeneste Uheld indtraf, og ikke den ringeste Klage hørtes. Dette var første Gang, Marinen havde været Arméens til Assistance paa denne Maade og i en saa stor Stil. Ogsaa var dette til Besparelse for Statskassen, der ellers vilde have havt at udrede en ikke ubetydelig Sum til Lloyds, som hidtil havde overtaget slige Transporter.

Neppe var denne Tieneste til Ende, før jeg fik Ordre at sende Skibe til Cattaro for at iagttage Tyrkernes Bevægelser. En af Keiserens Adjutanter, en Ritmester Fyrst *Liechtenstein*, bragte mig en Nat Ordre fra Keiseren til selv at begive mig derhen for at træffe de fornødne Foranstaltninger.

Der var nemlig udbrudt en Opstand i Bosnien og Herzegovina, og *Omer Pascha* var sendt med Tropper fra Constantinopel for at dæmpe det. Han var i et Krigsdampskib ankommen til *Suttorin* med tusind Mand Landtropper og vilde dør udskibe dem for ad denne kortere Vei at naae den oprørske Provinds; *Suttorina* er nemlig en Strimmel tyrkisk Gebeet, der strækker sig ud til Havet i *Bocche di Cattaro*. En lignende Strimmel findes ved *Klek*, længer nordlig i *Narenta Canalen*. Republikken Ragusa skienkede engang disse Landstrimler til Tyrkerne, for at isolere Republikens Gebeet fra deres Arvefjender og Naboer, Venetianerne. Da Østerrigerne efter det

franske Keiserdømmes Fald kom i Besiddelse af de Lande, der havde tilhørt Republiken Venedig: hele Istrien og Dalmatien med Bocche di Cattaro, lige til *Budua*, fulgte ogsaa den paa denne Kyststrækning liggende Republik Ragusa med. De to nævnte, lige ned til Havet løbende Landtunger forbleve i Tyrkernes Besiddelse, men ved Tractater var det Tyrkerne formeent at anlægge Fæstninger eller Havne her, og Søterritoriet tilhørte udelukkende Østerrig, saa at Tyrkerne vare lige saa fuldt afskaarne Samquemet med Havet, som om disse Landpynter havde ligget hundrede Mile fra Kysten.

Rygtet gik, at Tyrkiet, paa Opfordring af England, vilde nu oprette Udskebningssteder her, og at engelske Handelshuse havde Skibe liggende parate med Saltladninger, som skulde udskebnes dør, hvilket var imod Østerrigs Interesser, da Salt-handelen var et Regieringsmonopol, og de tyrkiske Provindser paa dets Grændser hidtil toge denne Artikel hos det.

Mod Tropperne Landing gjorde General *Mamula*, der commanderede Cattaro, Protest; men da Hunger og Sygdom rasede iblandt de sammenpakkede Tyrker, tillod Gouverneuren i Dalmatien, Feltmarschallieutenant *Reiche*, i Kraft af et gammelt Præcedens, Landsætningen, indtil Regieringens nærmere Ordre kunde indhentes. Samtykket kom, og Omer Pascha marcherede af til Herzegowina, som han i Løbet af et Par Maaneder bragte til Lydighed igien. For at forhindre lignende Forsøg var det, at jeg beordredes derned og gaves Fuldmagt til at udruste de fornødne Skibe og, i Foreening med *Reiche* og *Mamula*, at træffe Foranstaltninger til at haandhæve Keiserens Territorialhøiheid i disse Farvande.

Jeg havde strax sendt Hadik derned og beordret Fregatten *Venus* til Sutturin, eller rettere Rheden ved *Topla*, samt Corvetten Leipzig og nogle Penicher af Kystflotillen til Klek; selv indskibede jeg mig Juleaften paa *Custoza*, ledsaget af Maillot og Lieutenant Dreyhaupt. Min Søn, der i November var kommen fra Danmark, for efter endt Examen at tilbringe Vinteren hos mig, fulgte med for sin Fornøielse.

Aftenen før Indskibningen gav jeg en stor Diner for Admiralen, Departementscheferne og Corpscheferne i Marinen i Anledning af Aarets Slutning. I en lille Tale takkede jeg dem og bad dem staae mig bi som hidtil, vi skulde da vel seire over dem, der modsatte sig vore redelige Bestræbelser for at fremme Marinens Udvikling.

Touren gik udenom alle Øerne lige til Cattaro. Vinden var sydlig, temmelig frisk, og Veiret raakoldt og fugtigt. Custozza bar endnu Spor af Troppetransporten, som den lige til Dagen før Afreisen havde været beskæftiget med. Chefen var Corvetten Capitän Schott, en af dem, som Károlyis Partie havde bestræbt sig for at faae mig til at afskedige som uduelig. Jeg tog ham fra en ubetydelig Post ved Tienesten i Land, som han fra Gyulays Tid havde havt, og gav ham Custozza at føre for at prøve ham, og det viiste sig, at han var en meget artig og paalidelig Officer. Han var en jevn, simpel Mand, uden Sprel og Pral i sit Væsen, og af borgerlig Herkomst, derfor, og fordi han var en Formand af Károlyi og Wüllerstorff, vilde man have ham bort.

Efter omtrent sex og tredive Timers Reise kom jeg igiennem Bocche di Cattaros lange og bugtede Indløb ind til Cattaro. General Mamula var ikke her, men i *Castel nuovo*; derimod traf jeg en Oberst *Merville*, jeg kiendte fra Triest. Efter den sædvanlige Præsentation af Officerer gik jeg med ham iland for at besee Staden, der er lille, meget lille og uanseelig, klinet op ad de steile Fielde rundt om og kilet ind i en Kløft, der er indeklemt af steile Fielde. Biergene vare her, i hele Indløbet og overhovedet paa hele Dalmatiens Kyst, ganske nøgne og af en hvidgraa Farve, Heden om Sommeren skal derfor i Cattaro være utaaelig. Den lille Fieldrede af en Stad var gaaet igiennem paa ringere end fem Minuter — bogstavelig Sandhed —, skjøndt det havde sin smukke Piazza og sine Smaapalladser, Alt i venetiansk Stiil; saa stege vi ad en snever og ujevn Fieldsti, giennem flere smaa, hvælvede Porte, op til den ovenfor Byen liggende aabne Plads, som kaldtes „Bazaren“.

Dette var en lille Slette eller Mark, med hist og her et forknyt Træ, hvor Montenegrinerne udbredte deres Varer til Salg paa den blotte Jord. Varerne bestode af Smaaquantiteter af yderst uappetitligt udseende røget eller vindtørret Kiød, meest Giedekiød, Smaaknipper af Brændsel og andre lignende simple Artikler; Sælgerne, liggende paa Jorden ved Siden af deres Varer, saae lige saa usle og smudsige ud som disse: forknytte af Væxt, hæslige af Ansigter, skidne og lurvede i Klædedragt, med et graat uldent Hestedækken med lange Fryndser nedenom hængt over Skuldrene.

Var dette de saa berømte Montenegriner? Vildmænd, Tyve og Røvere lignede de! Imidlertid saae jeg ogsaa Folk af en anden Caliber iblandt dem: en halv Snees kraftige Karle, eller Herrer, stadseligt klædte i halvt tyrkisk eller orientalsk Stiil, vandrende op og ned paa Pladsen eller staaende i Smaagrupper, ivrigt samtalende og, som det syntes, kastende af og til vrede Blik hen til os, hvem de iøvrigt ikke skienkede videre Opmærksomhed eller viiste den sædvanlige Høflighed, skøndt Dampskibets Ankomst, mit Følge og Ledsagelsen af Fæstningscommandanten og de høieste Militairpersoner paa Stedet tilkiendegav min Rang. Dette var Montenegrinere af høiere Stand og ædlere Blod.

Oberst Merville sagde mig, at de just nu vare opbragte over, at man med Strenghed overholdt Forbuddet imod at møde bevæbnet paa Bazaren. Denne gamle Lov var i den sidste Tid paany bleven indskiærpet, og Alle uden Undtagelse maatte aflægge deres Vaaben ved en Vagt et Sted udenfor.

Det var nu over Middag; Markedet var saa godt som forbi, og man saae en lang Række af sorte Skikkelser, Mænd og Quinder lidet forskellige i Dragt og Udseende, drivende deres smaa Heste foran sig, vandre langsomt op ad det steile nøgne Bierg mod Hiemmet hinsides. Paa Tilbageveien til Staden viiste man mig Fieldstien, der førte til Fæstningen høit oppe over os, men den var for steil og lang for mig; Veiret var for varmt til en saadan Tour, skøndt ved Juletid. Nede paa „Marinen“,

en smuk lille Spadsereplads ved Strandbredden, stode nogle flere montenegriske Herrer med Fez paa Hovedet og den lange Tyrkepibe i Haanden. En tyk, men livlig og anseelig Herre iblandt dem viiste man mig som en Fætter eller Onkel af Wladikaen; han havde tilbragt et Par Aar i Tugthuset i Capo d'Istria for Røverie, Noget, han slet ikke skammede sig ved, men taledede selv ofte om og roste Fængslet som en fortrinlig indrettet Anstalt. Da vi gik ham forbi, hilste han os med en fri, cavaliermæssig Anstand og et livfuldt Smil. Den kraftige og meget rørige Mand saae ud til at være paa min Alder. Terrainet her nede ved Stranden var ret smukt, jevnt og med lidt Grønt; endnu meer smilende saae en lille Bye ud lige overfor paa den anden Side af den smalle, af høie hvidgraae Fielde indesluttede Fiord.

Jeg gik ombord og littede igien for at gaae til Castel nuovo, hvor General Mamula kom ombord til mig. Vi bleve snart eenige om det, der for Tiden var at giøre. Fregatten Venus, der endnu ikke var ankommen og formodentlig laae til Ankers et Sted for Modvind, skulde stationeres ved Sutturin og have Dampskibet Custozza under sig tillige med to Penicher, der allerede laae her. Ved Klek skulde Corvetten Leipzig, Dampskibet Marianna og to Penicher ligge. Den næste Dag vilde vi med begge Dampskibe samlede gaae til Klek, for paa Stedet selv at bestemme Ankerpladserne for Skibene samt det øvrige Fornødne med Hensyn til den nærmere Instruxion for Skibsheferne.

Det regnede stærkt den næste Morgen og var raakoldt. Vi gik i en Baad og roede omkring paa Fiorden for at overskue Rheden. Jeg inspicerede de to Penicher, hvis Chefer vare Auxiliariofficerer og indfødte Bocchesere, antagne i Tienesten under Krigen; den eene var en aldrende, men kraftig Mand, forhen Koffardicapitain, den anden en ung, smuk Mand. Begge havde viist fortrinlig Conduite under Revolutionen, der ogsaa her, som allevegne paa Kysten, havde sat Gemytterne i stærk Bevægelse. Jeg sagde dem nogle forbindtlige Ord paa Italiensk.

saa godt jeg kunde, og lovede dem fast Ansættelse, den de ogsaa Begge erholdt kort efter.

Siden gik jeg iland og op i den nu forfaldne Fæstning Castel nuovo, der i sin Tid har været Skuepladsen for mange blodige Kampe med Tyrkerne. En spansk Besætning maatte her springe over Klingen til sidste Mand; til Minde herom bærer en Port — troer jeg — endnu Navnet *Porta di Spagna*. Nogle Forbedringer ved Fæstningsværkerne aftaltes. Den gamle pittoreske Fæstning laae nu saa godt som i Ruiner, Jordskælvelv havde splittet Klipperne og aabnet nye Kløfter i dem, saa at Fæstningens Mure vare adskilte og paa flere Steder nedstyrtede, hvilket gav det Hele en forunderlig malerisk Effect.

Byen, der ligger nedenunder og indenfor Fæstningen, er lille og uregelmæssig, men har ikke faa meget gode Huse, byggede i en yndig italiensk Stiil og meest tilhørende velhavende Koffardicapitainer. Boccheserne, som Indbyggerne her omkring kaldes af Bocche di Cattaro, ere nemlig i stort Ry for at være dygtige Sømænd. Alle ernære sig paa Søen eller af den; de ere ligesom Nordmændene, hvis Land og Kyster have megen Liighed med deres, haardføre og dristige, og at de samle Riigdomme paa Søen, det saae man af de flere Smaabyer her omkring, alle beboede af Søfarende, hvori man finder meget smukke Huse, der vidne om Skønhedssands og Velstand. I Castel nuovo saae jeg flere saa smukke og velvedligeholdte, at den riigeste Mand i Danmark vilde misunde den bocchesiske Skibscapitain hans yndige Bolig. Climatet er saa mildt her, at jeg i Castel nuovo saae Rosenhækker i fuldt Flor i Haugerne og bedækkende Murene. Om Vinteren falder her megen Regn; Frost, troer jeg, man paa Kysten ikke kiender til. Det er en yndig Plet, dette Castel nuovo, midt imellem de nøgne, graae Fielde, med smukke grønne Bugter, yndige Spadseretoure ind i Landet og op til Cattaro, flere Smaahavne med Byer i Nærheden. Var det ikke lige paa den civiliserede Verdens yderste Grændse, udsat for Stridigheder med de røverske Montenegro-

ner, kunde det indbyde En til at tage Ophold her for dets milde Climats Skyld, dets romantiske Beliggenhed og Omegn og den billige Priis, hvori alle Livets første Fornødenheder ere. Jeg saae et meget anseeligt og smukt Huus med en stor Hauge, omgivet af en høi Muur, Alt vel vedligeholdt, det Hele var tilkiøbs for fem Tusind Gylden.

Ved Middagstid gik jeg med Custozza til Ragusa, fulgt af Marianna med General Mamula ombord. Veiret var uroligt, og Vinden trak sig nordlig, stik imod os. Under et Sted paa Kysten, der kaldes Brenno, kom der meget stærke Vindkast ud fra — Noget, der er almindeligt paa flere andre Steder paa denne Kyst, selv i ganske roligt Veir — og det var med Møie, at vi arbejdede os forbi dette Sted og imod Mørkningen naaede ind til Gravosa, en Slags Forstad og Rhed, eller rettere en ypperlig Naturhavn for Ragusa. Her laae jeg Natten over.

Den øverste Civilembudsmand i Ragusa kom ombord for at hilse paa mig. Han havde medbragt en Vogn til mig og mit Følge for at tage op til Staden i, der ligger lidt over en Fierdingvei fra Gravosa, men paa Grund af Mørket afslog jeg Indbydelsen, derimod toge Maillot, Dreyhaupt, min Søn og Cadetten Hertugen af Würtemberg, hvem jeg havde ladet giøre Touren med, for at besøge Broderen, der var Hauptmann og laae i Garnison i Ragusa, op til Staden og tilbragte Aftenen dør. Næste Morgen var Marianna endnu ikke ankommen, og da jeg forgiæves havde ventet efter den til hen imod Middag, lettede jeg og gik videre Nord paa inden om Øerne. Jeg fik siden at vide, at Marianna var bleven opholdt ved at redde Mandskabet paa en synkefærdig Baad, den traf under Kysten. Baaden kom fra Cattaro med nogle Soldater og en Ladning Munderings- og Ammunitionssager, der skulde transporteres til Ragusa; under Brenno blev den synkefærdig, og det var med Nød og neppe, at Folkene bleve frelste; Baaden sank med sin Ladning. Marianna tilbragte Natten i aaben Sæ og løb den næste Dag til *Stagno grande* for at oppebie vor Ankomst.

Ud paa Eftermiddagen ankom jeg med Custozza, efter en

behagelig Fart udenskiærs i smukt Soelskinsveir, til Øen Curzola, hvor vi gik til Ankers i Vinterhavnen, der ligger et lille Stykke Vei, en ti, femten Minuters Gang, fra Byen. Øen er stor, to, tre Mile i Længden, med store Strækninger fladt Land og Skov. Staden er yndigt beliggende paa en Pynt og rundtom befæstet.

Efter Bordet gik jeg iland og ind til Staden eller Byen, der virkelig er værd at see. Den er helt omgivet af Mure og optager med sine Gader, Piazza, Kirke, Raadhuus, Bisperesidents og ikke faa prægtige venetianske Marmorpalladser knap saa stor en Plads som Kongensnytorv i Kiøbenhavn. Gaderne ere saa smalle og Husene saa sammenbygte, at det Hele forekom mig som en eeneste stor Slotsbygning, ja, jeg troer, den kunde faae Plads paa Christiansborg Slots Ridebane; og dog var der, som sagt, flere store og skønne Palladser med dunkle Gange og Gaarde. Befæstningen bestod i den middelalderlige Ringmuur, indenfor hvilken nogle faa Kanoner hist og her vare anbragte, en Befæstningsmaade, der vel i Middelalderen kunde ansees for Noget, men nu i vore Tider ikke kunde afskræmme en velbevæbnet Brig. Udenfor Muren, mod Sommerhavnen, var Marinen, en smuk, stor, med Quadersteen belagt Plads og Quai, den lille Stads sædvanlige Aftenpromenade, hvor endeel velklædte Damer og Herrer spadserede op og ned; fra denne Plads førte en meget breed Steentrappe op til Stadporten, og naar man var igiennem denne, befandt man sig saa godt som midt i Staden, da Husene kun med en Gang eller Gade af fem, sex Alens Bredde vare skilte fra Ringmuren.

Staden havde ogsaa sin Forstad eller Forstæder, som, foruden Boliger for den arbejdende Classe, ogsaa talte flere med adelige Vaaben zirede fordums Palladser, og her vare flere Skibsværfter, hvor der herskede megen Flid og Travlhed, skjøndt Dagen var til Ende, og Mørket begyndte at falde paa. To eller tre store Brigger stode paa Stabelen, og en Mængde Baade vare under Bygning. Dette lille lykkelige Eiland er berømt for sit Skibs- og Baadebyggerie. Indbyggerne ere flittige,

velhavende og lykkelige. Stadens Øvrighed, som førte os om, benyttede Leiligheden til at udtale Indbyggernes almindelige Ønske, nu da Værnepligten, som Dalmatien hidtil havde været fritaget for, skulde indføres, at komme udelukkende under Marinen, for hvis Tieneste de følte større Lyst og vare bedre skikkede end for Tienesten som Soldat.

Jeg lovede dem min Understøttelse hertil samt Bestillinger paa et Antal Baade til Marinen; de Sidste fik de, om de ogsaa opnaaede det første Ønske, veed jeg ikke, da Indrulleringsvæsenet ikke blev ordnet i min Tid.

Øen har Agerdyrkning, nogen Skov og god Jagt. Den er i det Hele taget en fortryllende lille Plet. Lige overfor den, adskilt ved et Stræde af en Miils Bredde, ligger den meget store Ø, *Sabioncello*, der har flere yndigt beliggende og, efter Udseendet at dømme, velhavende og smukt byggede Byer, hvis Indbyggere ogsaa ernære sig meest af Søen og have Navn for at være dygtige Sømænd.

Paa Tilbageveien til Vinterhavnen gjorde vi en lille Spadseretur indefter i Landet ad en velvedligeholdt Vei, i Mørket, under en stjerneklar Himmel. Luftens Mildhed, den Stilhed, der herskede, kun afbrudt nu og da af et Par fra Jagten hiemvendende Menneskers Fodtrin og Stemmer, Alt mindede mig snarere om en Sommer i Norge end om den Dag, vi virkelig havde, den 28de December.

Næste Morgen lettede vi og gik til Klek i Narenta-Canalen, og kort efter kom General Mamula til os i en Baad fra Stagno, hvor han havde efterladt Marianna. Corvetten Leipzig, ombord paa hvilken der netop var udbrudt en Børnekoppeepidemie, laae her. Chefen, Schiffsliutenant Weiss, kom i sin Baad paa Siden af os og modtog Ordre at lægge sig saaledes, at han med sine Kanoner kunde bestryge Landtungen, der tilhørte Tyrkerne, en omtrent en Miil indskydende smal Strimmel Land, bevoxet med Krat, og hvorpaa hverken Huse eller Mennesker vare at see. To Penicher stationeredes til Ankers paa den anden

Side af Tungen. Paa Land havde Mamula taget de fornødne Forholdsregler. I Stagno laae en stærk Militairmagt, og ved et Fieldpas var posteret et Par Jægercompagnier.

Efter et Par Timers videre Conferentser vare vi færdige, og jeg begav mig paa Tilbageisen, stedse begunstiget af det skønneste Soelskinsveir. Lidt efter Solens Nedgang kom vi til Ankers i Havnen ved Spalato. Her gik jeg iland den næste Morgen for at besee Staden, hvor vi vandrede om et Par Timer, under Ledsagelse af en antiquarisk Professor, beundrende det mageløst vel conserverede Jupiter-Tempel, nu forvandlet til catholsk Kirke, det uforlignelige Diocletians Pallads, indenfor hvis uforgiængelige Mure Staden for Størstedelen er bygget; men, da jeg haabede at kunne gientage Besøget den følgende Sommer, lod jeg mig nøie med en flygtig Beskuelse af disse interessante og lidet besøgte Oldtidsminder.

Ved Midnatstid lettede vi og gik til Sebenico, hvor vi overnattede, og gik den følgende Dag, den 31te December, til Zara. Her kom Gouverneuren, Feltmarschallieutenant Reiche, ombord og aflagde mig Visit tilligemed General Reimer, der udtrykte sin Taknemmelighed for Sønnens Ansættelse ved Marineinfanteriet, hvor han faa Uger efter avancerede til Hauptmann og kort efter fik et Compagnie. Reiche inviterede mig og mit Følge til Nytaarsaftensgilde hos sig, og jeg tilbragte dør en yderst behagelig Aften til efter Midnat, under Dands, Concert, instrumental og vocal, hvorved, foruden Dilettanter, to ikke ubetydelige Operasangerinder assisterede, Declamationer, Kaartspil og stor Souper. Efter Midnatstimens sidste Slag blev Velkomstskaalen til det nye Aar udbragt, og Festen sluttede med en meget morsom Composition af *Romberg*, troer jeg, for Børneinstrumenter. Hele Stadens Honoratiores og beau monde vare forsamlede her; ved Siden af den meest dannede Tone herskede der en saa livlig Selskabelighed og Utvungenhed, som jeg kun i Norge har fundet Mage til.

Nytaarsdag gik jeg iland for at takke, besaae nok engang

den interessante Bye og spadserede om paa Voldene uden Overkiøle i det smukke Soelskinsveir. Climatet er her paa Kysten syndenfor saa mildt, at Palmetræer voxe i fri Luft.

Om Middagen lettede jeg og løb til Øen Lussin, hvor vi laae Natten over i Havnen *Lussin piccolo*, hvorfra vi næste Morgen gik videre, berørende Pola underveis, og ankom om Aftenen til Triest.

CORVETTEN Carolina kom den 8de Januar tilbage fra dens Reise til Østersøen. Der herskede stor Misfornøielse med Chefen ombord, saavel blandt Officierer som Mandskab. Dette sidste vilde ved Afmynstringen føre Klage, sagde man. For at forhindre dette kaldte Károlyi nogle Dage før Mandskabet sammen, holdt en Tale til dem, hvori han, efter at have sagt dem nogle smigrende Ord, bad dem at undskylde, om han havde været for streng, og endte med, at han skienkede sin hele Gage for den Tid, Togtet havde været, til Deling imellem dem. Dette og Baadsmændenes samt nogle Underofficierers Overtalelser, hvem han havde havt for sig i sin Kahyt, gjorde sin Virkning, og der kom ingen Klage.

Cavallius, Næstcommanderende, var i høieste Grad misfornøiet, uagtet han var den eeneste Officier, der var bleven behandlet med nogenlunde Agtelse og Hensyn, og selv tiltrods for dette var det kommet til Scener imellem dem, hvor han, Cavallius, endte en Samtale i Kahytten med de Ord:

— No man, who pretends to be called a gentleman, would make use of such expressions, as you do!

Folkene vare blevne mishandlede og pryglede dagligen. En Mand, der i haardt Veir havde brækket sig af Søsye oppe fra Merseraaen ned paa Dækket, lod Károlyi ophænge, bunden med Hænder og Fødder i Fokkestaget, hvor Søen i Eetvæk gik over ham; han blev nedtaget tilsyneladende død — det var i November eller December Maaned —, og det kostede Lægen den største Møie at faae ham bragt til Live igien. Paa intet af

de Steder, Skibet havde anløbet, var der givet Mandskabet Landlov. I Carlsrona Havn holdt Károlyi saa mange af Folkene sluttet i Jern, at Synet heraf og Rygtet om den tyranniske Behandling, Folkene lede, gjorde et saa ufordeelagtigt Indtryk paa de Svenske, at Ingen vilde lade sig bevæge til at tage Tieneste, skjøndt der ønskedes Matros- og Artillerieunderofficerer fra den svenske og danske Marine.

I Kiøbenhavn laae Corvetten hele Tiden langt udenfor Trekroner, saa at der ikke havdes anden Communication med Land end den for Tienesten nødvendige, og herfra lettede Károlyi i et Anfald af Spleen og løb til Helsingør, medens Skibets Proviantforvalter og flere Officierer og Cadetter vare i Land, deels i Tieneste, deels med Orlov, saa at disse maatte ved Consulens Hiælp leie et Dampskib for at opseile Corvetten. En Cadet, Benzon, der havde havt Tilladelse til at besøge sine Forældre i Jylland, blev agterudseilet og naaede først Skibet i England, hvorhen han paa egen Bekostning maatte reise, og da han kom ombord, blév han sat i eensom Arrest, hvori han holdtes den hele Reise, sex, otte Uger, indtil en Dag eller to før Skibets Ankomst til Triest.

Uagtet Alt, hvad jeg havde sagt Károlyi om at behandle sit Mandskab med Humanitet, og Cadetterne især, med Hensyn til deres fremtidige Bestemmelse, havde dog det Modsatte fundet Sted; det havde været det samme evige Plagerie, Udseldten og Straffen. Af den mig forelagte Straffeprotocol for Cadetterne fremgik saaledes, at Ingen eller Faa vare undgaaede Straf paa denne Tour; Mange vare straffede med at staae ved Rattet fra om Morgenens Kl. 8 til om Aftenen i otte, ja fiorten Dage i Træk. Denne vilkaarlige, ufornuftige, ja barbariske Behandling af Cadetterne havde jeg allerede tidligere tænkt paa at sætte en Bom for. Ingen Dag gik hen, uden at man saae en eller flere Cadetter sidde paa Salingen til Straf, og det ikke for en Time eller to, men ofte i fire og tyve Timer uden Afbrydelse, eller gientaget flere Dage efter hinanden, uden Hensyn til Aarstid, Clima eller Veirlig.

Fra det Øieblik af, at en Cadet havde mistet Livet ved denne Straf paa Briggen Triest, hvorfor Interimschefen, Lang, kom under Krigsret, havde jeg udstedt et strengt Forbud imod Anvendelsen af denne, i de østerrigske Love ikke engang omtalte eller hiemlede Straf. Jeg havde, for at skaffe Cadetterne større Anseelse, saavel i som udenfor Tienesten, og minde om deres Stilling og Bestemmelse, bevirket H. M. Keiserens Tilladelse til at bære en Lieutenantsepaulet paa venstre Skulder. I mit Udkast til Disciplinarstraffereglementet, der senere erholdt Keiserens Sanction, vare Straffene nøie fastsatte med Hensyn til at vække og bevare Æresfølelsen hos dem. Sandt er det imidlertid, at der herskede en utrolig Letsindighed og Lige-gyldighed for Straf hos de unge Mennesker, hvortil en mangelfuld moralsk Dannelse fra Barndommen af, Sædernes Fordærvelse rundt om dem, Nationaltemperamentet og Lediggang vel kunne være Hovedaarsagerne; hertil kom ogsaa en blandt Italienerne national Uskik, den Familiaritet, der fandt Sted imellem Officiererne og Cadetterne: de unge Mennesker røg deres Sigar og blandede sig i Samtalen med Officiererne.

Men der var andre specielle store Misgreb, Károlyi havde gjort sig skyldig i paa dette Togt. Jeg havde i den ham meddeelte Instrux paalagt ham at fremskynde sin Reise saa meget som muligt, paa Grund af Aarstiden, da hans Afreise var bleven forsinket endeel ved uventede Forhindringer, hvorfor jeg ogsaa havde ladet et Dampskib ledsage ham, til han var passeret Messina-Strædet.

Først i Kiøbenhavn skulde han tage Lots til Petersborg og tilbage, hvilken jeg haabede, han vilde kunne faae for halvtreds à hundrede Rbd. Hans Næstcommanderende var en Svensker, og der var blandt Cadetterne tre Danske, som allerede havde faaret endeel Reiser fra Kiøbenhavn, han kunde saaledes ikke behøve nogen Lots over Nordsøen og igiennem Kattegattet. Tvertimod denne Ordre anløb han Downs og reiste op til London, hvorfra han efter tre Dages Ophold vendte tilbage med en engelsk Lots til Petersborg samt en engelsk Søofficier,

Capitain *Seymour*, en gammel Bekiendt af ham, hans Skibschef, da han var i engelsk Tieneste. At han ved Disses Hiælp kom lykkelig frem og tilbage, var da ingen Roes for ham, og dog pralede han i sin Rapport af, at han, uden at tage dansk Lots, var løbet lige op til Kiøbenhavns Rhed, vel at mærke, uden at nævne et Ord om, at han havde en engelsk Lots ombord. Capitain Seymour forlod Skibet i Kiøbenhavn ved Tilbagekomsten fra Petersborg, foretrækkende at giøre Hiemreisen over Land.

Anden Gang blev Downs anløben, og Károlyi gik atter til London paa fire, fem Dage. Da han kom til Spithead, hvor kun et Ophold af fem, sex Dage var tilstaaet, for at lade Officierne og Cadetterne bese Marineetablissementer og Skibe, gik Károlyi strax iland og tog til en Bekiendts Landsæde nogle Miil oppe i Landet, hvor han forblev den hele Tid, to à tre Uger, til Dagen før Afseilingen, overladende sin Næstcommanderende Omsorg og Ansvar for Skibet paa denne aabne og farlige Rhed. I Triest læste jeg i de engelske Aviser, at ualmindelig voldsomme Storme havde raset paa den engelske Kyst, og det heed:

Endnu raser Stormen med lige Voldsomhed. Den østerrigske Corvette har hidtil lykkelig redet den af, medens mange Skibe have mistet eller maattet forlade deres Ankere. — Jeg var dengang ikke uden Uro for den, men jeg tænkte ikke paa Muligheden af, at dens Chef var fraværende fra sit Skib under saadanne Omstændigheder. Han kom ombord omsider og seilede strax.

De havde ikke været otte Dage i Søen, før Mandskabet blev sat paa Ration af Vand, og kort efter paa Halvration af Brød og flere Provisionsartikler, og da de kom under Corfu, havde de ikke Vand eller Brød for een Dag tilbage i Skibet, efter at Mandskabet for Størstedelen af den fire Ugers Reise fra England havde været paa Halv-, ja Trediedeelsration. I Corfu provianteredes til Resten af Hiemreisen.

En Vexel, udstedt af Skibets Proviantforvalter alene, uden Chefens Medunderskrift, hvilken ved Præsentationen nær var bleven protesteret, førte til Opdagelsen af, at Chefen havde

været fraværende fra Skibet under Opholdet i Portsmouth. Den hundrede eller halvandet Hundrede Pund Sterl. store Lots-regning førte til Kundskab om Overtrædelsen af min Ordre at tage Lots i Kiøbenhavn, hvor denne vilde have været at erholde for høist ti Pund Sterl. Yttringer i den med Selvroes overstrømmende Generalrapport bragte mig til at tage alle disse Overtrædelser med Alvor og Strenghed. Han sluttede den nemlig med at udtale som sin Overbeviisning, grundet paa de paa denne Reise gjorde Erfaringer, at der med saa slette Mandskaber som selv den udsøgte Besætning paa Carolina ikke var at tænke paa for Østerrig at danne sig en søgaende Marine; men at man borde indskrænke sig til nogle Dampskibe og Smaakrydsere, med andre Ord, vende tilbage til det gamle System.

Det var denne Mand, der saa ofte for mig havde ivret i de stærkeste Udtryk imod det gamle Uvæsen og viist sig opflammet for den Idée at skabe en virkelig Marine! Og det uagtet, han vidste, at det han saa bestemt fordømte og fraaadte, var netop det, som jeg med Iver arbeidede for, og som Keiseren selv varmt efterstræbte og understøttede. Men Angrebet gjaldt mig directe, og han troede nu at kunne kaste den saa længe baarne Maske.

Da Rapporten maatte forelægges Keiseren, kunde jeg ikke undlade at commentere over disse ubeføiede Yttringer fra et saa indflydelsesrigt Hjørne, og jeg gjorde dette med Skarphed, henviisende til Handelsmarinen, den ældre og nyere Tids Historie saavel som Dalmatiens Naturforhold, der maatte bidrage til at gjøre dets Kystbeboere til ypperlige Søfolk. Det var Chefens egen Mangel paa taalmodig Forstand til at danne dem for Tienesten, hans ufornuftige Sammenligning med den engelske Marines fuldendte og paa flereaarige Togter erhvervede Disciplin og Øvelse. Jeg maatte ligeledes fremhæve hans Overtrædelse af Instruxen, ved at tage Lots i England, hvorved den Leilighed til at vinde Øvelse og Erfaring i Navigeren af vanskelige Farvande, som Nordsøen og Kattegattet give, var gaadt tabt for Chefen og hans Underhavende, og en ikke ubetydelig

Meerudgibt var paadraget Statskassen uden Nødvendighed; den uforsvarlige Sorgløshed, at forlade England uden at forsyne sig tilstrækkeligt med Proviant, især de to vigtigste Artikler: Vand, der kunde erholdes for Intet, og Brød, der var lige saa billigt, om ei billigere, at faae i England end som i Triest. Havde Reisen varet kun et Par Dage længer, vilde Hungersnød og de rædsomste Scener ombord været de uundgaelige Følger af hans Sorgløshed; og selv den Omstændighed, at Mandskabet uden Knurren havde baaret de Savn, som de ganske umotiveret havde været udsatte for, under en i det Hele haard Disciplin og umild Behandling fra deres Chefs Side, var et talende Beviis for, at disse Folk ikke manglede Docilitet, og modsagde — i Forening med Reisens øvrige Held, dens Hurtighed, og at ikke et Seil var mistet, eller andet Havarie tilstødt paa en Reise i vanskelige Farvande og paa den aller værste Aarstid — den haarde Dom, Károlyi havde udtalt om dem.

Dette fandt jeg saa meget mere nødvendigt aabent at udtale for Keiseren, som Károlyi ved sine Venner havde udvirket, at Keiseren propria manu tilkiendegav ham sin allerhøieste Tilfredshed med Overreisens hurtige og lykkelige Tilendbringelse, medens han endnu laae i Petersborg, en Naade, hvoraf en Orden, eller vel endog Avancement ved Hiemkomsten, vilde være bleven en Følge efter de gældende Regler.

Károlyi selv gav jeg tre særskilte, officielle skriftlige Iretsættelser, efter at Erklæring var bleven afæsket, een nemlig igiennem Stabsauditoriatet for utilbørlig Afvigelse fra Straffereglementet og Overskriden af sin Straffemyndighed; een giennem Overkrigscommissariatet for Uorden med Vexeltrækningen, for ikke tilbørligt at have forsynet Skibet med Proviant og Vand til Hiemreisen samt for, imod Ordre, at have paaført Regieringen den store Udgibt for en engelsk Lots, hvis Meerudgibt af henved femten Hundrede Gylden han i Mangel af høiere Eftergivelse vilde have at tilsvare; og endelig igiennem Militairdepartementet for at have været fraværende i længere Tid fra sit Skib i privat Ærinde, medens det laae paa en aaben og

farlig Rhed, samt for de andre Punkter: Mangel af Forsyning med Vand og Proviant, Overtrædelse af Instruxen i Henseende til Lotsen og Anløb af Havne etc., tagne fra det militaire Standpunkt.

I den sidste Irettesættelse saavel som i mundtlig Samtale sagde jeg ham, under Anerkiendelse af hans Fortienester af Reisens heldige og hurtige Tilendebringelse, at jo større Haab man paa Marinens Vegne var berettiget til at sætte til ham, desto strengere vare ogsaa Fordringerne og min Pligt at forebygge et slet Exempel af ham.

Ved Præsentationen af Skibets Officierer, Embedsmænd og Cadetter, hvilken fandt Sted i Overcommandoen med al Høitidelighed, holdt jeg en kort Tale, hvori jeg sagde Chefen og hans Underhavende passende og velanbragte Complimenter. Derefter bleve Cadetterne, een efter den anden, indkaldte for mig i et andet Værelse, hvor jeg i Chefens og Marineadjutantens Nærværelse kortelig gientog det Skudsmaal, Chefen havde givet Enhver især, og tog deraf Anledning til at rose og opmuntre eller irettesætte, formane og advare efter Omstændighederne, ligesom salig Sneedorff gjorde ved lignende Leiligheder. Denne forhen ukjendte Skik lod til at gjøre Indtryk, og i det Hele syntes denne Præsentation efter endt Togt at gefalde Alle. Om Middagen var Diner hos mig i Anledning af Dagen, hvortil, ligesom før Afreisen, Repræsentanter for de forskellige Classer af Skibets Etatmajor vare indbudne.

Jeg havde været meget streng imod Károlyi ved denne Leilighed, men deels var det nødvendigt for at oprette den saa forfaldne Disciplin i Marinen og dog engang gjøre Ende paa denne idelig gientagne egenraadige Afgivelse fra de givne Instructioner, dem Enhver afveg fra, naar det lystede ham, eller Efterfølgelsen generede ham — hvorpaa nys Domaszewsky og senere Fautz, paa sit Togt til Vestindien, gave mig Exempler — og siden ved allehaande Udflugter og Foregivender søgte at undskylde; deels maatte jeg dæmpe denne Herres aristokratiske Hovmod, der ingen Grændser kiendte. Hans Ydmygelse

var stor, bragt lige til Randen af en Krigsretsaction og truet med at refundere en betydelig Sum; dertil endelig, at hans Forhold blev bragt til Keiserens Kundskab. Det Hele skeete imidlertid med Anerkiendelse af hans gode Anlæg og tagende hans Uerfarenhed til Undskyldning for ham, saa at onde Følger for hans Fremtid ikke var at befrygte, eller nogen Standsning i hans Carriere maatte blive en Følge deraf, naar han aflagde sine Feil. Jeg gav ham ogsaa strax Commandoen af Fregatten Novara, som jeg tidligere havde givet ham Haab om.

Jeg fandt imidlertid snart, at der var lidet Haab, at min Streghed skulde have bevirket nogen Forbedring eller Gaaen i sig selv hos Károlyi. Han blev forsigtigere; men Intriguerne dreves med ikke mindre Virksomhed. Artiklerne i Bladene fortsattes og bleve mere directe angribende paa mig. Omsider kom der en, hvori det dadledes som unyttigt at sende Skibene paa lange Reiser til fremmede Farvande:

Adriaterhavet og Archipelagus, heed det deri, vare fuldtud saavel skikkede til at danne dygtige Officierer og Mandskab, som Reiser til de „*ungastlichen*“ Kyster af Danmark. Oplægningen af Skibene i Pola Havn var uhensigtsmæssig; hellere end at lade dem ligge og raadne i Havn, skulde man udruste dem og danne Eskadrer i Levanten, Stationeringer i Smyrna og Constantinopel som i forrige Tider, m. m. af samme Surdeig, der netop var det Modsatte af, hvad Forfatteren og alle Andre tidligere havde ivret for. At Littrow var Forfatter til denne Artikel, kunde der ikke være nogen Tvivl om, og da her var en positiv militair Forseelse, idet han offentligt udtalte Dadel over hans høieste Foresattes Embedshandlinger, saa udnævnte jeg en Commission til at dømme i Sagen, efter at han strax paa Opfordring havde vedkiendt sig Forfatterskabet.

Dommen blev fiorten Dages Profosarrest — omtrent, hvad man i Danmark kalder Hovedvagts Arrest. Jeg stadfæstede Dommen uden Formildelse, og ved Udløsningen, da han efter Skikken her blev fremstillet for at takke for Straffens Mildhed, foreholdt jeg ham det Perfide i, at han, der, som Chef af mit

Commandofartøi, stod min Person nær, var i daglig Berøring med mig og nød i en vis Grad min Fortrolighed, kunde saaledes udstrøe Misfornøielsens og Mistillidens Sæd og blive en hemmelig Forræder imod mig. Jeg fratog ham Commandoen af Seemøve og gav ham en Ansættelse ved Værftet i Pola.

Det varede ikke længe, før han bombarderede mig med Breve, der i et Sprog, som hverken var ydmygt eller udtrykte Fortrydelse, skulde være et Slags Forsvar eller Undskyldning. I et af disse vilde han uopfordret fralægge sig Forfatterskabet til de odieuse Artikler i „*Constitutionelle Blätter aus Böhmen*“ og erklærede, at han end ikke havde læst dem, vedlæggende en Opsats, som han bad mig om at maatte lade indrykke i denne Anledning. Paa dette Brev svarede jeg ham og afslog hans Begjæring paa Grund af, at en saadan Erklæring stod i aabenbar Modsigelse med den Skrivelse fra ham til „*Lloyds Avisens*“ Udgever, som tidligere er omtalt, vedlæggende den Afskrift, der var sendt mig fra Ministeren, hvilken han ikke vidste, at jeg havde, og han kom saaledes ogsaa til at staae greben i en Usandhed for mig.

Men han var i det Hele en elendig Karl, principløs, følgende enhver Indskydelse og enhver dyrisk Drift; han var imidlertid Digter, skrev og talte godt for sig, med den Svulst dog, som er saa yndet i Tydskland; var, ved en vis barnlig Aabenhed og indsmigrende bonhomie i sit Væsen og det Ry, Faderens Navn som Astronom havde vundet, en Slags Favorit i Publicum. Rævelist, Urolighed i Aanden og den fuldkomneste Principløshed, der gjorde ham til et blindt Redskab i Andres Hænder, capabel til enhver Handling, uden at see eller overveie dens Følger, disse Egenskaber gjorde denne Person til en for Stemningen i Marinen og Publicum skadelig Mand.

Efter at have drevet Uforskammetheden saa vidt, at han begjærte Tilladelse til at komme til Triest under Keiserens Ophold der, i Udtryk, der tydede paa, at han ventede og maaskee kunde bidrage til mit Fald, gik han siden over til krybende Tryglen, understøttet af lige saa krybende Overhæng af Sviger-

moderen, for at faae Lov til at opholde sig i Triest under Konens Barselseng, hvilket jeg omsider indvilgede i.

Resten af Vinteren hengik uden anden mærkelig Begivenhed. Efterhaanden udarbeidede jeg Instructionerne for Cadetterne, for Kaplanen, Proviantsforvalterne, Lægerne og Maskinmestrene paa Dampskibe, samt Reglement for Disciplinarstraffe, hvilket Sidste blev indsendt til Approbation og uden Forandring bevilget. Maskincorpsets Dannelse beskieftigede mig dernæst.

Hidtil vare disse Folk kun antagne i Tienesten paa simpel *Contract*, for eet eller to Aar og paa Vilkaar, der i Fredstid vare altfor høie. Det var desuden nødvendigt at ordne disse Menneskers Stilling fast og paa militairisk Fod; en Grændse maatte sættes for deres urimelige Fordringer. Jeg proponerede Directionen for Lloyds Dampskibsfartsselskab at træffe en Overenskomst med Marinen i Henseende til Lønning og Vilkaar, for saa meget som muligt at forebygge Collisioner og Jalousie imellem det og Marinen. Efter herom at have ladet conferere med Directionen bestemte jeg en ny Gageringscala, saavel for Krigs- som for Fredstid, hvorved Marinen, uden at drive Lønningen i Veiret for Lloyds Selskabet, eller være udsat for at drives i Veiret af det, sikkedes Besiddelsen af duelige Mænd i dette Fag. De hidtil bestaaende Krigsgager bleve betydeligen nedsatte for Fredstid; men Pensionsret, Avancement og andre Fordele gjorde Ansættelsen i Regjeringens Tieneste endnu lige saa tillokkende som den i det private Selskabs. Herefter blev Corpset dannet og organiseret; nogen Utilfredshed med Nedsættelsen af Indtægter yttredes vel, men det var stillet alle ældre Ansatte frit at udtræde efter Udløbet af den sluttede *Contract*, dersom de nye Vilkaar ei gefaldt dem, og da jeg viiste mig ubøielig mod ubeskedne Fordringer og holdt fast ved Udelukkelsen af nogle enkelte Gienstridige, hvis Tid nær var udløben, saa kom Tingen i Gang, skiøndt ikke uden efter nogen Modstand, den man før altid havde været vant til at give efter for.

Da jeg fandt, at Directeuren for Marinens Artillerie ikke kunde tillige bestyre Maskincorpset og være Directeur og Overinspecteur for Marinens Maskin- og Fabriksvæsen, saa foreslog jeg Regieringen at ansætte en civil, i Maskin- og Fabriksfaget kyndig Mand i denne Post. Marinen kunde nu hverken forarbeide sine Ankere eller Kiettinger selv, men maatte tage dem fra Udlandet. Jeg havde, som sagt, i Slutningen af 1849 bestilt Ankere af forskiellig Slags og Størrelse, nogle i England, andre i Holland; de vare ankomne, men det havde hidtil ikke været mig muligt at anstille Prøve med dem, af Mangel paa kyndige Mænd til at lede og foretage dem. Smedien i Venedig var til Udførelsen af svære Arbeider under al Critik, der var ingen Damphammer, ikke nogen Kiettingprøver, hverken dør eller hos de private Fabrikanter. Af disse Sidste var Strudthof den, Marinen maatte benytte; han havde hidtil havt meget betydelige Bestillinger fra denne af alle Slags Metalarbeider, grovt og fint, stort og smaat, og fortient uhyre derpaa; men Arbeidet var ofte slet i den høieste Grad, man maatte ideligen vente paa det og endda sende det tilbage flere Gange. At komme ud af denne Afhængighed af en Privatmand maatte altsaa være mig meget magtpaaliggende. Jeg indgik derfor med en Forestilling til Regieringen om at etablere en egen Post ved Marinen, en Directeur for det hele Fabriksvæsen, ved hvis Hiælp Marinen kunde faae sine egne Fabrikker og Værksteder, derunder Maskinreblagerie, Seildugsfabrik, Anker- og Kiettingsmedier, Alt indrettet paa nyeste Maade og med de nyeste Opfindelser og Hiælpemidler, og foreslog til den Ende at udskrive en Concurrence i alle Lande.

Dette Forslag blev antaget.

Vi fik mange Tilbud fra England og Frankrig, Holland og Tydskland. Iblandt disse var en Sachser, Professor *Schubert* fra Dresden, Directeur for den polytechniske Skole og Generalinspecteur af Dampmaskiner og Jernbaner. Han kom selv til Triest og behagede mig strax som en baade theoretisk og practisk lige udmærket Mand. Jeg lod ham besee Arsenallet i Vene-

dig og give mig en skriftlig Beretning derom, hvilket Arbeide viiste mig, at han ganske fattede Opgaven, og at jeg i ham havde fundet den rette Mand. Under Besøget af Værkstederne lagde han den fuldkomneste Sagkundskab for Dagen og forbausede Mestrene og Arbeiderne ved sin Dygtighed som Practiker, han tog selv Hammeren i Smedien og viiste dem, som i de andre Værksteder, at han forstod Haandværket fra Grunden af.

At erhverve Marinen en saadan Mand maatte jeg betragte som en stor Lykke; med de meest udbredte Kundskaber forenede han en Raskhed og Energie, en Gaaen lige til Tingen, som lovede sikke Fremskridt, og han var en selskabelig, fiintdannet Mand, med den sachsiske Godmodighed og Artighed i Charakteren, saa at jeg kunde gratulere mig til at have fundet en Mand, der, foruden at være mig en trofast Medarbejder og Støtte, vilde blive en behagelig Omgang for mig. Grunden, hvorfor han vilde opgive den anseelige Stilling, han havde i sit Fædreland, var de politiske Forhold og Stemninger i Sachsen, dernæst behagede Climetet og Levestedet ham bedre i Triest og Venedig samt den større practiske Virksomhed og Udsigten til, i en saa stærkt fremskridende Stad som Triest at kunne gjøre sin Dygtighed og Virkelyst giældende i videre Kreds. Han var en Mand imellem de Halvtreds og Treds.

Regieringen gik aldeles ind paa mine Forslag, og der manglede kun den sidste Ordning af Sagen, da min Forflyttelse kom, og med den det Hele faldt sammen. Professor Schubert havde opholdt sig omtrent tre Uger i Triest og Venedig, hvorfra han reiste hjem for at ordne sin Udtrædelse af sachsisk Tieneste, hvortil han allerede havde erhvervet den foreløbige Tilladelse. Den værdige Mand skrev mig siden et smukt Brev til og beklagede, at kun en skøn Drøm var bleven Resultatet.

I Januar kom Ljungstedt, medbringende en Lieutenant Fornell som Assistent. Begge behagede mig. Ljungstedt havde betinget sig Obersts Rang, tre eller fire Tusind Gylden i Gage, Quarteer- og Diætpenge efter Reglementet, fri Hen- og Hiem-

reise og endelig Engagement paa fem Aar. Han havde været klogere end jeg, Alt var skriftligt i Documentform og med den svenske Regierings Garantie.

Manden havde et smukt Udvortes, men var ualmindelig bly og forlegen i sit Væsen. Engelsk talte han temmelig flydende, men med Tydsk og Italiensk var det kun maadeligt beventd; alligevel, da han havde Gamborg umiddelbart under sig, og jeg satte en forløben Svensker, *Liliefeld* ved Navn, der var Polytechniker og før min Ankomst var af *Prindsen af Vasa* forskaffet Plads som Cadet i Marinen, til Assistent ved hans Bureau, saa lede Forretningerne ingen Standsning, og Correspondance etc. gik sin ordentlige Gang.

Mellem Andressen og Ljungstedt opstod strax Ueenighed. Andressen var uopdragen, anmassende og trættekiær; Ljungstedt, som de fleste bly Mennesker, ømfindlig og ikke let at forsones. Jeg tog naturligviis Ljungstedts Myndighed i Beskyttelse og feiede Andressen alvorligt, hvorved Freden nogenlunde bevaredes. Andressens Fregattegning lod jeg Ljungstedt faae til Bedømmelse, og da denne var meget vel motiveret, lod jeg de tilsvarende Rettelser foretage paa Tegningen, hvorefter der begyndtes paa Afslaaingen og Tømmerets Tilhuggelse, medens Beddingen blev istandsat.

Skibsbygningsdirectionen organiseredes foreløbig, Contoir og Constructions-kammer dannedes, og Alt kom i god Orden ved denne vigtige Branche. Jeg tog Ljungstedt med til Pola, viiste ham Localiteterne dør saavel som i Triest dem, der vare udsæete til Orlogsværft og Dokker; han tiltraadte i Alt mine Idéer med Overbeviisning, Aabenhed og Varme. En Commission nedsattes nu til Udarbeidelse af Detailforslagene; der arbeidedes med Flid, Iver og Eenighed, og i faa Maaneder derefter vare Forslag, Tegning og Overslag af Omkostninger færdige og bleve indsendte til Regieringens Approbation; men denne kom ikke, i min Tid, og efter den faldt dette Forslag tilige med de øvrige, der hang sammen med Marinens Forstørrelse, bort.

Jeg havde strax ved Ljungstedts Ankomst givet ham Ordre til at forfatte Tegning til en 60Kanonfregat, for at kunne tage den i Bygning samtidig med den efter Andressens Tegning. Begge kunde da prøves imod hinanden, og derefter et Valg gjøres for de fremtidige Bygninger.

Til Admiral Schifter havde jeg med Keiserens Tilladelse skrevet i April Maaned 1850 og anmodet ham om at levere Tegning til et Linieskib. Han havde paataget sig dette Hverv; men jeg hørte Intet fra ham, og først ved min Hiemkomst i Slutningen af 1851 sagde han mig, at han havde Tegningen færdig til Afsendelse. Jeg bekymrede mig da ikke mere om denne Sag, og da Shifters Død indtraf nogle Maaneder derefter, er det rimeligt, at Tegningerne aldrig blev afsendte.

Ljungstedts Fregattegning var approberet af Keiseren; men til Bygning efter den kom det i min Tid ikke, og siden blev ogsaa den lagt paa Hylden.

Angaaende Skruedampmaskinens Anvendelse paa store Seilskibe havde jeg ofte Samtaler med Ljungstedt. Jeg havde stadig min Opmærksomhed henvendt paa dette Spørgsmaal; men Forsøgene med Fregatten *Pomona* hos Franskmændene og *Arrogant* hos Englænderne vare den Gang endnu saa nye og uafgjørende, at jeg ikke kunde bestemme mig til at raade Keiseren til lignende Forsøg. Det var først i Slutningen af Aaret 1851, at Franskmændene pludseligt løste Problemet tilfredsstillende med Linieskibene *Charlemagne*, *Napoleon* og et Tredie, troer jeg, og snart efter var Systemet almindelig antaget baade i den franske og den engelske Marine.

Moering og Littrow havde paa deres overfladiske Viis udbasunet Skruen som en Opfindelse, der maatte fortrænge alt Andet og omstyrte ganske de hidtil fulgte Systemer: Det var Daarskab og Eensidighed, Egensindighed og Hængen ved det Gamle ikke strax at indføre dette System, saaledes heed det i de anonyme Avisartikler. Jeg vidste vel, at Littrow var Forfatteren, men tog endnu Tingen med det Gode; derfor bragte jeg paa mine Reiser med Seemøve Gienstanden paa Bane ved

vore Samtaler over Bordet, og prøvede ved denne Leilighed at bringe disse Folk — Moering gik ofte med paa disse Toure til Pola som Directeur for Provindsial-Genievæsenet — til fornuftigere Anskuelse af denne Sag. Jeg oplyste dem om, at Skruen, som fremdrivende Middel, i meer end ti Aar jo havde været anvendt paa Dampskibe; dens Værd var saaledes anerkjendt, skiøndt imod Skovlhiulet dens Kraft og Fordele ikke endnu aldeles afgjorte. Hvad Anvendelsen paa Krigsskibe, især de store, angik, da havde Englænderne strax gjort Forsøg med at anbringe Skruen paa en halv Snees Linieskibe; men det opnaaede Resultat: tre à fire Miles Fart, lønnede ikke Bekostningen, da et stærkt Dampskib med Hiul er istand til at bugserer et Linieskib i stille Veir med en Fart næsten dobbelt saa stor. Sagen hvilede nu i en Række Aar, indtil for nylig nye Forsøg med Pomona og Arrogant havde givet Haab om en anden og heldigere Løsning. Franskmanden *Labrousses* Skrift henviiste jeg til som en af Kilderne til min Kundskab.

Uagtet disse i selskabelig Samtale, leilighedsviis, men med beraad Hu meddeelte Oplysninger, som hidtil vare dem ganske fremmede, vedbleve dog disse Pralere at skraale i Publikum og i Aviser paa Skruens Indførelse i Østerrigs Marine, som om de, og Ingen uden de, forstode sig paa Sagen, og dog kjendte de ikke mere til den end af, hvad de overfladiske og upaalidelige Beretninger derom i Aviserne havde meddeelt.

Men saaledes gaer det altid i Verden. Slige Skraalere og Kaglere giælde jo ofte for gode Hoveder og Mænd med Kundskaber.

De have forudseet det Altsammen; de have forudsagt det!

Jeg havde sat sex Kanonjoller og sex Kanonchalupper i Bygning som Begyndelse til en Kanonflotille, hvis Anskaffelse og Organisation jeg havde andraget paa som høist fornødne til Localforsvaret, saavel af Triest og Venedig som af hele Dalmatiens og Istriens Kyster. Ved Slutningen af Aaret 1850 var der sluttet Contract om Bygning af disse Fartøier med Tonello, til den billige Priis af fire Tusind Gylden for Stykket af Jol-

lerne og syv Tusind for hver Chalup, hvilket atter vakte Forbittrelse hos de andre Concurrenter ved Licitationen. De bleve byggede ved Værftet San Marco under Tilsyn af en dansk Skibsbyggerformand, som Tonello havde ladet komme fra Danmark; men denne Mand blev melancholisk og næsten afsindig, saa at Tonello atter paa sin Bekostning maatte sende ham tilbage.

Manden forstod ikke et Ord af Sprogene, hverken Tydsk eller Italiensk, han kom flere Gange til mig og klagede sin Nød; han var Vidne til meget Underslæb, sagde han, men da han var i Tonellos Brød, kunde han ikke være Angiver imod ham, og han leed derfor af Samvittighedsskrupler; imellem de heftige Mennesker, der hver Dag yppede Strid og Kiv og kastede med Knive og Øxer efter hverandre, kunde han ikke leve. Til sidst blev Manden, der iøvrigt havde det overmaade godt og blev af Tonello behandlet med megen Godhed, saa forvirret i Hovedet, at man frygtede for, at han vilde aflive sig selv, hvorfor jeg raadte til at lade ham reise.

Jollerne vare alle færdige og satte i Vandet før min Aftrædelse, og Chalupperne vare ogsaa færdige til at løbe af Stabelen. Blandt de Arbeider, jeg havde opgivet Ljungstedt, og som ved min Afgang vare færdige, ere at nævne: Tegning til en Vandbaad med Trykpompe, for at forsyne Skibene paa Rheden med Vand, hvortil intet andet Middel hidtil havdes, end at sende Baade med Tønder ind til en Rende i Havnen ved *Ponte rosso*; dernæst Tegning til et Transportskib forsynet med en Dampmaskine til Hælpekraft, hvilket i disse Farvande, hvor Stille saa ofte hersker, var en trængende Nødvendighed.

Ordningen af Sæindrulleringsvæsenet var ofte bragt paa Bane, og i denne Anledning blev en Ministerialraad *Czörnig*, Sectionschef i Handelsministeriet, sendt til Triest. Han var først længe beskæftiget med at organisere en saakaldet Centralseebehörde, en Direction, under hvilken Lots-, Havne- og Fyrvæsenet, Consulater og Alt, hvad der angik den private Skibsfart, blev lagt. Foruden denne Direction var der i Triest et Handels-

kammer og en Børsdeputation, begge uafhængige af den. Det Hele forekom mig meget compliceret, vidtløftigt og bekosteligt som Regieringsmaskinerie. Statholderen var ex officio Præsident i alle, selv Toldkammer-, Finants-, Navigationsskole-, Hospitals- og andre Directioner og Forvaltningsgrene, foruden at han var tillige Militairgouverneur over hele Provindsen; og dog fandt han — jeg mener Wimpffen — ikke dette nok for ham, men maatte endnu dertil føie Marineovercommandoen, der sandelig havde givet mig Arbeide nok alene.

Czörnig var en af disse Charakterer, som man i Tydskland sætter Priis paa: han snakkede umaadeligt, vidste Besked om alle mulige Ting, ingen Gienstand kunde bringes paa Bane, uden at han strax bemestrede sig Conversationen og overvældede det forbausede Selskab med sin umaadelige Detailkundskab. Han lavede Constitutioner og Organisationer i en Haandevending, reorganiserede og vendte op og ned paa Alt, hvad han kom i Berøring med. Han maae allerede tidligere have været benyttet i mange mindre Regieringssendelser, for han var behængt med Ordener fra alle Tydsklands smaa og store Stater, senere har jeg seet, at han endog er bleven brugt i Sendelser udenfor Tydskland, ved Negociering af Laan i England og Frankrig, Salg af Statsdomainer og deslige; men her, troer jeg, hans Snakken ikke udrettede noget Stort. Det sidste, jeg hørte om ham, da han havde erhvervet sig Jernkroneordenens anden Classe og med den Barontitelen, var, at han var bleven Regieringscommissair i Donau-Dampskibsselskabets Direction og i meget kort Tid bragte den sindige Erichsen til Fortvivlelsens Rand ved hans rastløse Indblanden i Bestyrelsen og „Besser-machen“. Hans Ydre bar Præget af hans Charakter: tyndt bleggrødt Haar, et magert, blegt og koparret Ansigt med en lang spids Næse og smaa, bleggraa, urolige Øine.

Denne Mand tog da omsider fat paa Indrulleringsvæsenets Ordning. Han havde været i Hamborg og alle Nordtydsklands Søstæder, kiendte det danske Indrulleringsvæsen, Frankrigs Inscription maritime og al Verdens Systemer. Da jeg en Dag

spurgte ham om, hvorledes det gik med denne Sag, svarede han mig:

— Aah fortræffeligt, vi have netop holdt et Møde i Commissionen, og i et eller to til ere vi færdige! Det blev han ogsaa; men det, der kom ud af disse Møder, var alt Andet end det, jeg vilde kalde Indrulleringssystem: nogle Forandringer ved en allerede bestaaende Pensionskasse for Koffardimatros; ingen Bestemmelser for Tienstpligtighed, ingen Districtsinddeling eller Rullehold over Mandskabet — Intet, der vedkom Marinens Forsyning af Mandskab. Jeg var ganske holdt udenfor denne Sag og bekymrede mig derfor ikke videre om den for det Første, da vi med det gamle System endnu ikke manglede Folk.

En anden Mand, der længe plagede mig ved dagligt Overhæng om at blive ansat i Marinens Tieneste, var en vis *Sahrland*, en Hamborger, som af Handelsministeren Bruck var sendt mig paa Halsen, for selv at blive ham quit. Han havde skrevet en lang Afhandling om Indrulleringsvæsenet efter de Franskes System, Inscription maritime, ved hvilket han i yngre Aar havde haft en Ansættelse. Han var en forulykket Kiøbmand eller Mægler, der nu satte sit Haab til, ved den østerigske Marines forventede Opkomst, at komme ind i et Levebrød. I en utrolig Grad plagede denne Mand mig med sit Overhæng; daglig næsten indfandt han sig i mit Forgemak, og lykkedes det ham ikke at faae mig i Tale, opsøgte han mig til usædvanlige Tider eller i min Hauge eller passede mig op udenfor, naar jeg gik ud.

Konen besad et ualmindeligt Snakketøi og forfulgte mig ligeledes. Hun var en net Kone at see til og besad den hamborgske Dristighed og Paatrængenhed. Saaledes havde hun vidst at skaffe sig Indpas hos Erkehertuginde Sophies Overhofmesterinde, Grevinde Schönborn, maaske endog erholdt Audients hos Erkehertuginde selv. Styrket herved fornyede hun sine Angreb paa min Haardhiertethed:

— Mig alene var det, som havde det i min Magt at skaffe

hendes Mand en Ansættelse, det havde Grevinden sagt og iøvrigt lovet hende — liebe Sahrland! — at hun nok skulde lægge et Ord ind for hende hos mig.

Endog Grünne talte til mig om at hjælpe denne Mand, som var ham stærkt anbefalet af Grevinde Schönborn, hvis Anbefaling det lod til, han ikke torde overse, og nu vilde han skubbe Sagen over paa mig. Det hialp Intet; jeg indhentede nærmere Oplysninger om Manden fra Hamborg, og de vare langt fra anbefalende; der blev intet Embed ved Indrulleringen at bortgive, og at sætte ham ind ved Marinen, til Præjudice for de indfødte og ældre Embedsmænd, var Noget, jeg vel vogtede mig for. Manden fik Intet for sin i to Aar stadig fortsatte Solliciteren. At jeg af ham er bleven kaldt for en forhadt og fordømt Dansker, derom kan neppe være nogen Tvivl, ligesom at Grevinde Schönborn er bleven mig gram, fordi jeg vovede at ringeagte hendes Protection.

Jeg har omtalt dette eene Tilfælde, for at det kan staae som et Exempel af mange paa de Vanskeligheder, der fulgte med min Stilling.

Om den Moeringske Commission hørte jeg Intet siden, skjøndt Ljungstedt og Domaszewsky vare ankomne, og Wimpffen talte ei mere herom. Stemningen imellem os var kold, men dog altid endnu hæflig. Vi aflagde hinanden gensidig Besøg, mine Damer savnedes aldrig ved hans Soiréer i Fasching, jeg selv udeblev kun enkelte Gange. Det blev mig fortalt, at de S sammensvorne ofte spiste hos ham, endog den afskedigede Scheffer; selv var jeg kun een Gang i den første Tid, efter at han var bleven Gouverneur, indbudt til at spise en familie med ham og Feltmarschallieutenant Woher. Jeg troer ikke, at han ofte saae Nogen hos sig, uden ved de to store Leiligheder om Aaret: Keiserens Geburtsdag og Navnedag. Hos mig spiste Wimpffen kun een Gang en familie i Selskab med Feltmarschallieutenant Cordon, den forrige Krigsminister og Brigadieren General Baron Gorizutti; siden blev han kun indbudt en Gang i Saisonen og da paa trykt Indbydelseskaart og med behørig

Stads som Statholder: Galladiner, Musikcapellet musicerende udenfor o. s. v. Ved slige Leiligheder lod han Selskabet vente paa sig i meer end en halv Time. Saavel Localet som mit Service var kun indrettet til Diners paa tolv à florten Personer. Jeg havde, i Bevidstheden om det Precaire i min Stilling, vel vogtet mig for at udvide min Levemaade mere end nødvendigt, ikke anskaffet Equipage eller givet mine Tienere Livrée o. s. v. Imidlertid var mit Bord i enhver Henseende, selv ved mine petits diners, elegantere og bedre end Wimpffens, der i sit private Liv var gnien og karrig, og dette bidrog maaskee ogsaa til at forhindre den friere og mere venskabelige Omgang imellem os. *Schaffgotsch*, der i nogle Maaneder var Statholder under Wimpffens Fraværelse ved Badet, spiste ofte hos mig en familie og var en langt omgængeligere Mand.

En neapolitansk Orlogsbrig besøgte Triest paa sin Øvelsetour med en Snees Cadetter, der stode til Avancement til Officierer. Jeg gav en meget elegant Diner for Chefen, Consulen — Cavaliere *Stella* — og nogle af Officiererne og om Aftenen en grande Soirée og Dands for alle Neapolitanerne, der lode til at være fortryllede over den Artighed, der viistes dem. Det var særdeles vakkre unge Mennesker, og de fordunklede vore østerrigske Cadetter i elegant Tournure, livlig Conversation og deres meget klædelige Uniform, Kiøle istedetfor vore stive tæt-knappede Vaabenfrakker.

Min Søn tilbragte hele Vinteren hos os til Begyndelsen af Marts Maaned, han bivaanede saaledes Carnevalets Lystigheder, som i dette andet Aar efter Krigen vare ret livlige og utvungne, uden de Reminiscentser fra Oprørsdagene, som det første ikke havde været fri for. Maskeoptogene og Improvisator-digtene havde kun liden Hentydning til den forgangne Tids Begivenheder, skiøndt Ilden endnu ulmede under Asken; men Regjeringen viiste en meget klog Mildhed og Eftergivenhed i Triest.

Jeg deeltog med min Familie i adskillige Baller i de to store Klubber: *Casino vecchio* eller *nobile* og *Casino tedesco*. Disse

Baller, til hvilke Indbydelsen udstedtes paa smukt udzirede trykte Kaart, vare meget glimrende baade i Localet, Arrangementet og Toilettet. Den store Suite af Værelser og især Balsalen vare i Bygningsstiil og Meublement i Sandhed prægtige; Forgyldning, Malerier, skinnende Marmor, Alt straalende med en Glands og Pragt, der for os Nordboere fordunklede selv Kongeborgens. Hver af disse Klubber gav tre Baller i Saisonen. Paa *Teatro Mauroner* gav Nationalgarden to Baller, og i et lille Theater, *Minerva*, gav Lloyds et Bal for alle dets Capitainer, Maskinister og andre Betiente, til hvilke jeg, saavel som Statholderen og andre høieste Embedsmænd med Familie, var indbudne. Selskabet var her naturligviis meget blandet, fra Huus var Kammerjomfruen og den øverste Kokkepige blandt Gæsterne, men der herskede den Syden eiendommelige Elegance, Anstand og Orden. De indbudne høie Herskaber bivaanede Festen kun en Timestid og meer som Tilskuere, dog bærede Damerne Forsamlingen ved en Dands eller to med en af Directeurerne.

Paa Maskeradedagen var Corsoen opfyldt af glimrende Equipager, Maskerne og Forklædningerne vare smagfulde, og der herskede et ubeskriveligt Liv i denne og de tilstødende Gader. Triest var i Grunden ganske italiensk i Sæder og Levemaade, ligesom Italiensk var det Sprog, man almindeligst hørte tale dør.

KEISERENS Ankomst forkyndtes at ville finde Sted i Slutningen af Marts. Da mange Tegn lode mig forudsee en Crisis for mig og for Marinens Affairer overhovedet, opsatte jeg en allerunderdanigst Pro Memoria eller udførlig Fremstilling af Planen for de store Anlæg i Pola og Triest, alle mine Grunde fremsatte og veiede her, i Sammenhæng, til fuldstændig Belysning af Spørgsmaalet. Disse vare vel givne for Størstedelen tidligere, men adspredte, ved forskellige Leiligheder; men da jeg forudsaae, at det nu vilde og maatte komme til en aaben og afgjørende Kamp med det mægtige Modpartie, vilde jeg være beredt paa Forsvaret. Før Keiserens Ankomst visiterede jeg alle Marinesoldater for at forvisse mig om deres Tilstand. Vi havde nu Alt i den fuldkomneste Orden. Overcommandoen — Admiralitetet — var flyttet ind i sit nye Locale, tæt ved min Bolig, alle Contoirer samlede i anstændige Localer, Archiverne overførte fra Venedig og ordnede paany; Contoir og Præsentationssal for Overcommandanten, Marinekrigskassen m. m., Kaserne til Mandskabet af de forskellige Corpsere vare forenede i en stor, velindrettet, leiet Bygning i en Udkant af Staden, med Exerceerplads, Exerceerbatterie, Munderingskamre og alt Øvrigt. Her laae Matroscorpset, Infanteriecorpset og Musikbanden. Artilleriecorpset havde det gamle Lazaret ganske for sig, med Vaabensal, Værksteder, Park, Laboratorium, Magazin og Tømmeroplæg, Alt ordnet med Smag og Hensigtsmæssighed. Værftet i Lazaretto nuovo var nu i den mønsterværdigste Orden. Kort, Marinen var omsider organi-

seret, Corpserne fuldtallige, fortræffeligt klædte og vel indøvede.

Nogen Tid før var det meddeelt mig, at Keiserens ældste Broder, Erkehertug Maximilian, eller Max, som han i daglig Tale kaldtes, var ansat i Marinen som Schiffslieutenant, og man havde forlangt en Lærer til ham foreslaaet. Jeg gav Anslag paa Schiffslieutenant Julius Wissiak, den Samme, der Aaret før commanderede Vulcan, da Prindsen gjorde Reisen til Grækenland med dette Skib. Wissiak reiste til Wien, hvor Prindsen i nogen Tid havde nydt Underviisning af General Kudriaffsky, hvormed det vistnok ikke var stort bevendt. Prindsen ankom til Triest, ledsaget af sin Cavalier, Oberst Grev Coudenhove, og Lieutenant Wissiak, og han meldte sig til mig som ansat ved Marinen.

Kort efter ankom Keiseren, ledsaget kun af Grev Grünne og nogle Adjutanter, deriblandt Oberstlieutenant Grev Wrba, Ritmesteren Grev Schönburg og Fyrst Liechtenstein. Keiseren tog som sædvanlig sin Residents i Gouvernementspalladset. Ved den første Audients hos Keiseren sporede jeg, om just ikke Kulde, saa dog en ringere Grad Hiertelighed end før. Han erkyndigede sig om Stemningen i Marinen og fortsatte, uden at vente paa Svar, med at anbefale Strenghed — Strenghed! Hvortil jeg gav ham et almindeligt Svar med Forsikkring om, at jeg ikke havde ladet det mangle herpaa. Saa talede han om Broderen, der skulde gøre Reisen med Fregatten Venus til Vestindien. Denne af mig foreslaaede Expedition var allerede om Efteraaret antagen, men af en eller anden Grund bleven udsat; Instruxen var skreven og Fregatten laae seilklar, da der kom Contraordre. Touren skulde gaa til St. Thomas, la Guaira, Havana og tilbage. Det blev nu bestemt, at Fregatten snarest skulde afgaae, efter at de fornødne Indretninger vare gjorde for Prindsen og hans Følge.

Den næste og de følgende Dage efter Keiserens Ankomst indtraf Radetzky, Gyulay, Culoz og flere andre Generaler for

at gjøre Keiseren deres Opvartning; et Par Dage senere ankom ogsaa Erkehertug Karl Ferdinand.

Strax den første eller anden Dag indbød Grev Grünne mig til en Samtale med sig, hvilken aabnedes med, at han fremtog et Papir og gjorde mig det Spørgsmaal, hvorfor der ikke var blevet Noget af den befalede Commission over Moerings Forslag.

Med nogen Forundring og megen Sagtmodighed svarede jeg, at det vidste jeg ikke; Wimpffen var Præsæs og havde ikke sammenkaldt den efter det første foreløbige Møde, hvori man ikke kunde foretage Noget paa Grund af Ljungstedts og Domaszewskys Fraværelse; Oberst Khautz, den eeneste, der af de andre udnævnte Medlemmer var mødt, var da reist bort igen indtil Videre, og siden havde jeg Intet hørt til Sagen, skjøndt de to nævnte Herrer vare ankomne, og Wimpffen underrettet derom. Wimpffen havde i Commissionsmødet erklæret at ville indberette Aarsagen til Udsættelsen. Det var Alt, hvad jeg vidste, men iøvrigt havde jeg troet, at der nu ikke længer var Anledning til at drøfte Projectet af Moering, siden Keiserens Indvilligelse var given til at købe Værftet San Marco, hvorved Spørgsmaalet om Pladsen til Arsenalet i Triest jo var afgjort.

Hertil gjorde Grünne ingen Bemærkning, men spurgte dernæst, hvorfor jeg i et nyligen indgivet Forslag om at gjøre Zara til Hovedstation og Depot for den dalmatinske Kanonflotille, samt Plan til Skures Opførelse dør snarest muligt, for at modtage de under Bygning værende Kanonchalupper — hvorfor jeg heri var afvegen fra Keiserens Resolution af 12te April 1850, hvori Cattaro, Gravosa eller Sebenico vare nævnte som de bestemte Steder, hvor Kanonflotillens Hovedstation skulde være

— Dette var jo en Forandring i Keiserens en Gang givne Bestemmelse?

Hertil svarede jeg, at jeg skulde tage meget feil, om jeg ikke i mit Forslag den Gang havde reserveret mig nærmere at

foreslaae Stedet og Stæderne, hvor saavel Hovedstationen som Underafdelingsstationerne skulde være, indtil jeg havde bereist Kysten og selv undersøgt Localiteterne. Dette havde jeg nu gjort paa min Reise til Cattaro i December Maaned, og Resultatet var blevet et fuldstændigt og motiveret Forslag med alle Detailopgaver og Beregninger. Fordelene ved Zara, Dalmatiens Hovedfæstning og Sædet for Regieringen og Generalcommandoen, vare klart fremsatte: den større Sikkerhed for Bygninger og Materiale mod Overfald fra Landsiden; de dér allerede tilstedeværende fortræffelige og kostbare Marine-magaziner, Hospital, Kaserner, Krudttaarne o. s. v.; Marinestationen, der allerede befandtes her med det tilhørende Embedspersonale; Terrainets Bequemhed til Opførelsen af Skurene m. m. Dette berørte jeg i Korthed, idet jeg tilbød at ville hente den keiserlige Resolution for at see efter, om ikke Reservationen var udtrykt deri.

Grünne havde den selv og hentede den fra et Sideværelse. Og see! Den fandtes at indeholde ganske det, jeg havde sagt. Han taug altsaa.

Derefter fulgte nogle flere lignende Spørgsmaal: Hvorfor? o. s. v. Hvoriblandt om de af mig begiærte Officierer og Underofficierer fra Danmark, et Forslag, jeg havde indgivet for en længere Tid siden og erholdt approberet; Marinen leed især Mangel paa gode Underofficierer efter Revolutionen, og jeg ønskede danske og svenske Artillerie- og Matrosunderofficierer for at lægge Grunden til Indførelsen af den nye Tjenestorganisation ombord i Skibene. Planen strandede, deels fordi Rygtet om Károlyis Strenghed skræmmede Svenskerne i Carlskrona, og deels fordi der fra Danmark reistes nogle Vanskeligheder, bag hvilke maaskee Károlyi, der under Opholdet i Kiøbenhavn med Corvetten levede i nøieste Omgang med Zahrtmann, denne Sidste og Vrints have stukket.

Udfaldet af denne noget brusque og rhapsodiske Catechisation, hvorved knap ventedes paa Svaret, blev, at Grünne allevegne afpareredes. Men jeg fik Øinene op herved, og endnu mere da

jeg strax efter gjorde Radetzky mit Besøg. Han havde reist om Natten, var ankommet Kl. 7 om Morgen, og jeg fandt ham nu noget medtaget efter Reisen, hvorfor jeg gjorde mit Besøg saa kort som muligt. Jeg kom i Spidsen for alle de tilstedeværende Officierer og Overrebedsmænd af Marinen, som efter en kort Præsentation gik deres Vei, medens jeg blev tilbage nogle Minuter hos ham i hans Cabinet. Da han fulgte mig ud, sagde han, der i sin Conversationsmaade havde meget tilfældes med Admiral *Holsten*, springende fra een Ting til en anden, afbrydende sig selv med et: Ja, ja, mein lieber Freund! Gewiss, ja! eller noget Sligt:

— Naa! hvor gaaer det ellers med Marinen? Nu er det jo ikke engang afgjort, om den skal forblive her eller gaae over igen til Venedig! Da han aldrig ventede paa Svar, men plaprede væk om andre Ting, saa gav jeg kun den korte Bemærkning:

— Det maae jo dog forlængst være afgjort! Hvortil han svarede:

— Ja, ja! Gott weiss! Gott weiss, mein lieber Freund!

Nu gik der et Lys op for mig.

Dagen efter, idet jeg forlod Keiserens Forgemak, mødte jeg i Porten Erkehertug Karl Ferdinand, der netop var ankommen og nu var paa Veien for at melde sig hos Hs. Majestæt. Han standsede et Øieblik for at hilse paa mig, og der laae et Udtryk i hans Ansigt af Bedrøvelse, ligesom han med sin godhiertede Charakter vilde sige mig, hvor meget han beklagede min Stilling.

Skulde disse Generaler, tænkte jeg, være sammenkaldte her som til en formelig Ret over mig? Jeg troer, det virkelig var Tilfældet, skiøndt jeg aldrig fik Noget at vide derom.

Keiseren besøgte i de følgende Dage alle Marinens Etablissementer og besaae Alt paa det Nøieste. Søcadetacademiet yttrede han sig i de varmeste Udtryk tilfreds med, og ved Bortgangen derfra kom Grünne til mig og sagde mig, at jeg skulde stige i hans Sted ind i Keiserens Vogn, og saaledes kom jeg til at køre

ved Keiserens Side igiennem hele Staden. Grünne havde sagt mig, at han pludseligt maatte tage bort en Timestid, og det heed sig, at han havde faaet Øie paa et Par Heste, han vilde kiøbe; men jeg antog det Hele for en forud aftalt Plan, hvorved man vilde, deels berolige mig, paa hvis Holdning man vel har kunnet spore, at jeg anede noget Ondt, deels give mine Fiender et Tegn paa, at jeg endnu stod fast i Keiserens Naade.

Ved Præsentationen af Marineartilleriets Localer var Chefen, Major Paradis, og de fleste af hans Officierer ikke tilstede. Nogle kom tililende, Andre, og deriblandt Chefen, udebleve ganske, og dette skeete, uagtet der i Parolen var given den bestemteste Ordre til at være parat til at modtage Keiseren og holde alle Officierer samlede fra om Morgenen til Kl. 3 om Eftermiddagen paa alle de Steder, hvor Hs. Majestæt kunde ventes, da ingen bestemt Tid kunde forud gives.

Inspectionen gik for sig uden ringeste Ophold eller Uorden, men Chefens Fraværelse kunde ikke skiules, og jeg var omsider nødt til at sige nogle Ord til Undskyldning for mig selv i det Mindste. Keiseren taug, men var vred. Siden kaldte Grünne mig og sagde, at Keiseren havde befalet dem straffede, der havde forsømt deres Tieneste, hvortil jeg svarede, at jeg netop vilde bringe Melding om, at der var gaaet Ordre til Havneadmiralen, ufortøvet at undersøge Sagen og melde mig derom, hvorefter de Skyldige strax skulde blive straffede. Major Paradis havde paa egen Haand givet Officiererne Lov til at gaae, da Klokken var bleven 12, hvorefter han selv var gaaet hen til Feltmarschal Radetzky for at gjøre ham sin personlige Opvarnting. Han fik Profosarrest i florten Dage, de Andre slap med en Irettesættelse.

Var dette maaskee et aftalt Spil, for at give Keiseren et Exempel paa slet Orden i Marinen? Et Beviis paa den slette Aand, der herskede hos et vist Partie i Marinen, var det, og paa dettes frække Dristighed, lige som Aaret før, da Károlyi paa egen Haand forandrede det af Keiseren antagne Program for Evolutionerne. Det viiste, hvorledes disse Intriganter gjorde de

høit formaaende Generaler deres personlige Opvartning, ved hvilken Leilighed de da kunde udgyde deres Beklagelse over Marinens nedtrykte Stemning og den ringe Fremgang i Tingene.

Da vi her fra kiørte ud for at besee det nylig kjøbte Værft og de dør under Bygning staaende Kanonbaade, henlede jeg Keiserens Opmærksomhed paa Stedets fortrinlige Beliggenhed og sagde, at Marinen havde haft en haard Strid med Lloyds om denne Plads, i hvilken vi omsider, ved Kammerprocurator Kalteneggs Iver, havde seiret; men at jeg havde indrømmet Selskabet ethvert billigt Ønske, saasom Benyttelsen af den Deel af Pladsen, hvor de havde Skibe staaende under Bygning eller i Reparation, hvilken Marinen længst vilde kunne undvære, sluttende med, at jeg haabede næste Aar at kunne have den Lykke at foreviise Hs. Majestæt et Linieskib staaende dør, hvorpaa han svarede med et maskeret spotsk Smil og Udtryk i Stemmen:

— Ja vist! Bort maae de og bort skal de, det er jo klart! om sigtende til Lloyds efter Samtalen eller til mig in petto, veed jeg ikke; men han var øiensynlig opbragt endnu efter Besøget i Arsenalet.

Efter Præsentationen af Tropperne, saavel i Triest som Venedig, erklærede Keiseren høit, at Marineinfanteriet var det smukkeste, bedst exercerede, bedst klædte og holdte af alle tilstedeværende Tropecorpser. Til mig sagde han, idet han vendte sig mod mig, efter at have udtalt sin Roes høit i Alles Paahør:

— Ja, De har ikke seet Marineinfanteriet, som det var før, det sletteste af Alle, og nu frapperes jeg saa meget mere ved at finde det uden Sammenligning det bedste. — Desuagtet blev Marinen ikke med et eeneste Ord omtalt i Dagsbefalingen, hvori han tilkiendegav Tropperne sin Tilfredshed.

Uveiret var over mit Hoved, det var klart; men jeg var i Hiertet ganske ligegyldig derved, skjøndt jeg vel ikke saa ganske kunde beherske mig selv, at der jo i min Holdning viiste sig noget af denne Blanding af Forlegenhed og en vis trodsig Lige-

gyldighed, som altid betegner den, der føler sin Stjerne at være i Dalen, og at Andre begynde at trække sig tilbage og viise sig kolde imod ham. Jeg havde længe forudset det og taget min Beslutning derefter: saa snart jeg fik fuld Overbeviisning om, at Keiseren ikke længer understøttede mig, vilde jeg gjøre ham Tingen let ved selv at gjøre det første Skridt. Allerede nu, saavel som under Opholdet i Venedig og ved hans Afreise fra Triest, gav Keiseren mig saa mange Smaabeviiser paa Unaade, at jeg maatte have været reent følesløs for min egen Ære, om jeg vilde forblive længer i en Tieneste, som jeg under saadanne Omstændigheder maatte have saa liden Sympathie for. Og dog vedblev jeg at være paa den bedste Fod med Grünne, jeg spiiiste hver Dag ved Taffelet, blev endog flere Gange anviist Plads ved Keiserens Side ved Bordet, hvor han da underholdt sig meget med mig. Imidlertid omtalte Aviserne aldrig dette, skjøndt de nævnte enhver General og høiere Embedsmand, der havde havt den Ære at spiiise ved Keiserens Taffel, været til Audients o. s. v.; *mit* Navn blev aldrig nævnt, mig ignorerede de ganske.

Jeg havde hyppigt Conferencer med Grünne, som aldrig førte til noget Resultat, vi røg Sigarer, og saa, efter Snakken og Spørgen hid og did, maatte vi afbryde for at gaae til Taffelet, eller han skulde til Keiseren e. l.

For at ordne Erkehertugens Øvelsesreise forelagde jeg Grünne en Liste over Officierer og Cadetter, som jeg agtede at commandere med Skibet, og bad ham om at bestemme nærmere om Personerne med Hensyn til, om de fandtes passende Selskab for Erkehertugen. Et Par Navne bleve udstrøgne, fordi Fædrene vare i Unaade; ved en af Disse, Montecuccoli, slog dette mig som en mærkelig Nyhed, da denne høitstaaende Mand nylig som Civilgouverneur i Italien havde været i stor Anseelse. Han døde i Aaret 1852 efter langvarig Sygelighed, uden Tvivl af Græmmelse. Han var neppe meget over de Halvtreds, af et ualmindeligt indtagende fiint Væsen og Ydre; sik-

kert nok døde han fattig eller i trængende Kaar. Ogsaa ved Wimpffens Søn gjorde Grünne Bemærkninger:

— Er det for Faderens Skyld? spurgte han.

— Tildeels, svarede jeg; men det unge Menneske er flink tillige! Det blev mig overdraget at udkaste en Instrux for Skibschefen og for Erkehertugens Lærer, med Hensyn til Bestemelsen af Tienesteforholdet imellem dem under Prindsens Ophold ombord. Jeg bragte Udkastet nogle Timer efter, og det vandt det fuldkomneste Bifald.

De otte Dage, Keiseren tilbragte i Triest, vare for mig anstrengende i den høieste Grad. Imellem Kl. 8, og 9 om Morgen maatte jeg være i Keiserens Forgemak, for at modtage og give Ordre til Excursionerne, som i Almindelighed da først bleve bestemte for Dagen. Kl. 9 begyndte de og vedvarede som oftest den største Deel af Formiddagen, til Kl. 3 undertiden. Taffelet begyndte Kl. 4, saa at det flere Gange hendte, at jeg, paa Grund af uopsættelige Referater med Grünne, ikke engang fik Tid til at gaae hjem og klæde mig om til Taffelet. Om Aftenen var atter at ledsage Keiseren i Theatret eller paa en eller anden Inspection i Staden. Tid til at gjøre Visiter til de mange høie Personer, som Keiserens Nærværelse kaldte til Triest, eller modtage deres Visiter og Contra-visiter, maatte jeg stæle fra de faa Timer, der bleve mig levnede til den løbende Tienstes Besørgelse, og desuden forefaldt der mange Udarbejdelser at gjøre, hvortil jeg selv maatte forfatte Udkastet, Referater og Sligt. Der var Præsentation af Tropperne, store Revuer, Messer og Kirkefester, Alt i stor Galladrægt, at bivaane. Naar jeg da kom hjem, træt og udmattet, for at nyde en hurtig Frokost og hvile mig paa en Sofa et Quarteerstid, strømede Vogne til mit Huus, med Besøg af Generaler, Biskopper fra alle omliggende Provindser, Overøvrigheds personer og Andre. Hvor det gik an, nægtede jeg mig hjemme og holdt derfor en Adjutant stadig i Huset for at modtage de Besøgende.

En Dag, netop som jeg havde kastet mig paa Sophaen for at

tage et Øiebliks Hvile, kom min anden Tiener, Italieneren *Giuseppe*, styrtdende aandeløs ind i Værelset, med Forskrækkelſe i Minerne og raabende med hæſ Stemme:

— Radæ—æſky! Radæ—æ—æſky! Eccellenza! Radæſky è basso. Su Eccellenza viene! Jeg foer op i største Hast i den Tanke, at han allerede stod i næſte Værelſe, men snart viiſte det ſig, at *Giuseppe* ved Synet af den ſtore Mand var løben op paa egen Haand for at vække mig, medens Adjutanten var gaaet ud til Vognen for at melde, at jeg ikke var hiemme, og ſaaledes spare den gamle Herre for den Uleilighed at ſtige ud. *Radetzky* var den egentlige Dagens Helt, under dette hans første Beſøg i Triest efter Krigen; hvor han lod ſig ſee, jubelde Folket ham deres Ekvivas imøde, og Hôtellet, hvor han logerede, var hele Dagen igiennem omringet af Mennesker for at faae ham at ſee.

Endelig kom Dagen, da Keiseren vilde gaae til Venedig, det første Beſøg ſom Keiser og efter Revolutionen. Jeg var Dagen før ved en Adjutant bleven beordret at ledsage Hs. Majestæt paa Touren dertil og under Opholdet dër. Keiseren gik om Morgen Kl. 9 ombord paa *Vulcan*. Om Morgen ſamledes Følget i Keiserens Forgemak, alle de hidkomne Generaler, paa *Radetzky* nær, ſom Dagen før var reist over Land til Venedig for at modtage Keiseren dër. Jeg forefandt her *Banus Jellachich*, ſom netop var ankommen fra *Croatien* for at giøre Keiseren ſin Opvartning. Han ſtod alene, ligesom ſkyet af de andre Generaler, og blev meget glad ved, at jeg ſtrax kom hen til ham og indlod mig i Samtale med ham. Misundelſen viiſte ſig oſſaa mod denne Mand, hans ſtore Fortienelſter af Staten uagtet, thi han var jo i faa Dage avanceret fra Oberſt til Feltmarschal-lieutenant. Efter en Audients af knap fem Minuter kom han ud fra Keiseren og reiste ſamme Dag tilbage til *Croatien*.

Keiseren indskibede ſig med ſit Følge paa *Vulcan* omtrent Kl. 9. Overfarten gik langſomt. Veiret var taaget og raat. Underveis morede Keiseren ſig med at ſkyde efter Maager; han ſatte Priis paa at anſees for en god Skytte. *Gyulay* og

Grønne vare søsyge. Keiseren samtalede undertiden med mig, idet han gik op og ned ad Dækket, røgende en Sigar. Leilighedsviis kom jeg til at omtale, at Vulcan havde faaet adskillige Skud i Skraaget under Krigen, og jeg viiste ham Stedet, hvor en Kugle var kommen ind og havde dræbt en Mand. Han lod da falde de Ord:

— Marinen har dog, hvad man saa siger, ogsaa været med i Ilden, og det ikke saa lidt alligevel! Omtrent saaledes faldt Ordene; men det blev mig klart heraf, at der har været talt til ham med Ringeagt om Marinens Andeel i Krigen, hvilket ikke borde forundre mig, deels af Misundelse over de mig skienkede Udmærkelsestegn, deels af den Skinsyge over Marinen, der altid herskede ved Arméen.

Vi naaede ikke op til Staden før hen imod Kl. 6, og Veiret var da ubehageligt, med Smaaregn, hvilket meget formindskede Indtrykket af det smukke Skuespil af den uhyre Sværm af Gondoler, der omringede os, med prægtigt, tildeels phantastisk klædte Gondoliers, vaiende Flag, Blomsterguirlander og Krandsse, medens en uophørlig Ringen med Stadens Klokker, Kanonsalut og et aldrig ophørende Jubelraab af den paa Rivaen, Piazzetaen og i Baadene forsamlede Folkemængde opfyldte Luften. Modtagelsen var Anledningen værdig; Alt var ordnet med sædvanlig Smag og den Venetianerne eiendommelige theatralske Sands. Om Aftenen var Marcus-Pladsen illumineret og vrimlede af Spadserende.

Under Keiserens Ophold i Venedig, otte Dage, ophørte aldrig Folkets rasende Jubel, hver Gang han viiste sig. En Dag, da vi i Damperen Messagere kom tilbage fra et Besøg i Malghera og gik igiennem Canareggio ind i Canal grande, hvorved vi passerede nogle af de fattigere Quarterer, vare Bredderne tæt besatte af Mennesker, meest Quinder og Børn, som med rasende Skrig og Gebærder raabte deres skingrende Evvivas. Ved denne Leilighed udbrød Radetzky høit til mig tvers over Skibet:

— Ist das nicht ein wahres Judenvolk? og gientog det flere

Gange med den Bemærkning, at saaledes skrege de for et godt Ord, for Enhver og ved enhver Leilighed. Sandt var det, at jeg, fra min første Betræden af Venedig, havde fundet en overordentlig Liighed med Jøder hos Befolkningen.

Jeg ledsagede Keiseren hver Dag paa alle Inspectioner af Arsenalet, Fæstningsværker, Kaserne, Hospitaler og andre offentlige, meest militaire Anstalter. Hver Dag var der stort Taffel, hvor jeg havde Leilighed til at gjøre mange nye Bekiendtskaber og see mange fremmede Ansigter, da alle høie Embedsmænd og Adelige fra forskellige Kanter af Italien kom for at gjøre deres Opvarning. Deriblandt var *Hertugen af Bordeaux*, eller *Greven af Chambord* eller *Kong Henri V* af Frankrig, Alt efter som man vil kalde ham.

Jeg blev ham ikke forestillet, saa jeg ikke veed Andet at sige om ham, end at han var en ret smuk, blond ung Mand, af Middelvæxt og undersætsig Legemsbygning. Han havde de bourbonske Træk, og der laae et Udtryk af større Mildhed og Godmodighed i hans Ansigt, end jeg kunde forestille mig passende for den, der skulde være i Stand til at beherske Fransk-mændene under Nutidens Giæringer og Forhold. Jeg saae ham siden en Dag paa Riva Schiavoni, staaende med sin Gemalinde under Armen midt iblandt den Vrimmel af Mennesker, der havde samlet sig udenfor en Kaserne, Keiseren besøgte. Det lod til, at jeg havde tiltrukket mig hans Opmærksomhed, og at han ønskede, at jeg skulde lade mig forestille for ham, men da jeg fandt, at dette maatte skee med de for hans høie Stand og Pretentioner passende Formaliteter, ved at begjære en Audients igiennem hans Hofchef, og der nu ikke var Tid for mig hertil, opsatte jeg dette til en anden bedre Leilighed, og den kom ikke siden, da han ikke tiere i min Tid besøgte Venedig.

Keiserens Taffel var hver Dag overordentlig prægtigt, Selskabet meget talrigt, og en Luxus i Mad og Drikke, som overgik Alt, hvad jeg før nogensinde har truffet Mage til. Ogsaa her lagde jeg Mærke til den physiske Decadence, der viiste sig hos Italienerne af gammel Slægt og høi Byrd: slappe Træk, tidlig

Forælden, ingen Høihed i Anstand eller Værdighed i Holdning.

I Arsenalet blev Keiseren modtagen med megen Tact af den simple Arbejderklasse. Kun ved hans Bortgang fra hvert Sted, han besøgte, hilstes han, som efter Aftale, med tre Gange Evviva, ganske paa militairisk Viis og uden mindste Spor af det drukne Raserie og slaviske Sind, der udenfor i Gaderne lagdes for Dagen. Paa Touren igiennem Arsenalet kom Grünne til mig og gjorde mig nogle Spørgsmaal om Andressen, der, som Skibsbygningsdirecteur, flere Gange besvarede Keiserens Spørgsmaal og forklarede ham Et og Andet:

Hvem denne Mand var? Om han og Gamborg vedbleve at staae i undersaatligt Forhold til Danmark? Hvorledes og paa hvilke Betingelser de vare antagne? Hvorledes de kunde gjøre sig forstaaelige for Arsenaloterne? Til dette sidste Spørgsmaal svarede jeg ham, at de taledede fuldkommen godt Italiensk. Noget efter kom han atter ilende hen til mig med de Ord om Andressen:

— Men den Mand taler jo perfect Tydsk! Ogsaa disse Folk, mærkede jeg, havde man søgt at give Keiseren en falsk Forestilling om; næsten skulde jeg troe, at der har været samlet og opsat en Mængde Punkter i en formelig Anklage mod mig.

Af større Excursioner var kun den til Malghera og San Secondo samt en anden til Lido, hvor Fæstningsværkerne bleve beseete og Forslag til nye discuterede. Disse giordes i den lille Damper Messagere, som knap kunde rumme det store Følge, og ved disse Leiligheder serveredes en kold Frokost, hvorved Feltlivets Ugenerthed herskede, og Keiseren satte Exemplet paa en meget elskværdig Maade.

En Søndag indtraf under Opholdet, og paa denne Dag var der efter Messen foranstaltet en lille Regatta eller, som det kaldtes, *al fresco* paa Canal grande; det vil sige: alle Folk af Byens beau monde mødte i deres Stadsgondoler og roede op og ned ad Canalen, lige som man i Wien kører op og ned i Pra-

teren eller i *the Ring* i Hydepark i London. Jeg var med min Datter og Frøken Berg en Tid lang Tilskuer fra *Palazzo Balbi*, udfor hvilket og det ikke langt derfra liggende *Palazzo Foscarini* Canalen gjør en stor Krumning, der gav os det bedste Skue ud over den Vrimmel af Gondoler, der bevægede sig nedenunder os. Den gode gamle Grevinde var utrøstelig over ikke at kunne viise sin velbekjendte store Loyalitet, ved at deeltage med sin Gondol i Festen, da en af hendes Gondolierer var udebleven for Sygdom. Jeg tilbød hende min Gondol, hvilket hun først modtog med Glæde og takkede mig meget for, men udbrød strax efter:

— Ma la liveria, la liveria, Eccellenza! Su Maësta non vede la nostra liveria! Kort efter kom en anden Gondolier, iført den Syges Livrée, og nu kom den lykkelige Gamle til at viise sig i fuld Stads paa Canalen, viftende af alle Kræfter med sit Lommetørklæde for Keiseren, medens hun efterlod os i Eenebesiddelse af det prægtige Pallads.

Da Keiseren passerede under vore Vinduer, saae han op og, gienkiendende mig, besvarede vor Hilsen, idet han gjorde Grünne opmærksom paa mig og mine Damer. Siden gik vi i Gondolen og roede lidt omkring med i Vrimlen.

Mine Damer havde jeg sendt over med et privat Dampskib Dagen før Keiserens Ankomst og indlogeret dem i Hôtel Danieli under min Adjutant, Lieutenant Arnolds Beskyttelse. Kun een Gang før havde de været i Venedig med mig paa et Par Dage; men denne Gang fik de Leilighed til at see sig om i de otte Dage, Keiseren forblev her, og de vare snart bedre bekiendt med Staden og mange af dens Seeværdigheder end jeg. Ogsaa alle Theatrene havde de besøgt, medens jeg kun een Aften var paa det mindre Theater, *Apollo*, hvor jeg tog en Loge for dem og mig, der kostede mig tredive Gylden, troer jeg. Theaterpriserne vare stegne uhyre, saa at en Loge i *Fenice*, det største og brillanteste i Venedig, kostede halvfjerds til hundrede Gylden. Keiseren besøgte det, hvilket afholdt mig fra at

gaae der, skiøndt Keiseren engang lod et Vink falde, ved at sige, halvt spørgende :

— De gaaer aldrig i Theatret? Hvortil jeg svarede :

— Af og til, Ds. Majestæt, men i Almindelighed maae jeg benytte Aftenerne til Arbeide.

Det var for mig en meget travl og trættende Tid. Den største Deel af Dagen gik hen med Tienesten hos Keiseren og Taffelet. Tung og ubequem efter det luxurieuse Maaltid trak jeg mig tilbage i mine Værelser i Arsenalet, hvor jeg giennemgik og expederede de med Posten fra Triest ankomne Sager; om Morgenen modtog jeg, før jeg gik til Keiseren, Meldinger fra Arsenalcommandanten, Marineadjutanten og Andre, udstedte Ordre o. s. v. Paa Inspectionstourene var Keiserens Gang altid saa hurtig, at det faldt de Fleste, endog yngre Mænd, besværligt at følge ham. Radetzky blev altid nedenfor, undertiden siddende i sin Gondol, han indlod sig ikke som vi Andre paa at løbe Trapper op og Trapper ned bag efter Keiseren i de Palladser og andre store Bygninger, der vare tagne i Benyttelse til Kaserner eller Hospitaler.

En Dag var der stor Revue paa Marcus-Pladsen over Garnisonstropperne, hvor nogle Manøvrer og Evolutioner foretoges under Keiserens Commando. Her kom Radetzky hen til mig og spurgte mig, naar han fik det Forslag til Venedigs yderligere Befæstning, der var sendt mig til Betænkning, tilbage igjen. Jeg svarede ham, at jeg hidtil havde maattet lade det ligge — en florten Dages Tid — for andre uopsættelige Arbeider, men naar Keiseren var reist, vilde jeg ufortøvet tage det for.

— Ja, Entschuldigung — Entschuldigung verlangen ich nicht. Mein Herr drängt auf mich und ich muss wieder auf den Andern drängen! Dette, fremsagt paa hans gesvindte og noget heftige Maade, taug jeg til og vendte mig strax efter bort fra ham.

Naar vi daglig samledes til Taffelet, og jeg hilste paa ham ved Ankomsten, havde jeg lagt Mærke til, at han hver Gang skiødesløst rakte mig Fingrene af den venstre Haand, holdende Stokken eller Hatten i den. Næste Gang efter hiin Samtale

mødte jeg hans Haandrækning paa samme Maade, med min venstre Haand, hvorover han studsede, med en sammenfarende Bevægelse, og siden rakte han mig altid den høire Haand med sædvanlig Høffighed.

Da han skiltes fra Keiseren i Udløbet ved Malamocco, tog han ved Afskeden ingen Notits af mig, der fulgte ham til Falde-rebstrappen og stod nær ved ham. Siden har jeg ikke seet ham og tog hverken skriftlig eller mundtlig Afsked med ham eller Gyulay, da jeg længer hen paa Aaret forlod min Post. Jeg havde først havt i Sinde at tage over til Venedig for med en vis Høitidelighed at tage Afsked med mine Underhavende, og en Dag var bestemt dertil, men jeg betænkte siden, at det kunde muligen foranledige Scener eller Demonstrationer, maa-skee betragtes som beregnet netop paa Saadanne, og jeg ude-blev. Kiært var det mig, at jeg tog denne Beslutning. Radetzky var samme Dag kommen til Venedig og reiste igien efter nogle Timers Ophold, om det var for at sige mig Farvel, eller over-hovedet for min Skyld, maae jeg lade uafgiort. Da jeg siden fik dette at vide, var det mig ikke ukiært, at jeg saaledes, skiøndt egentlig ganske uforsætlig, havde givet ham et Beviis paa, at jeg ikke følte nogen Grund til at nære de venskabeligste Følelser for ham.

Da Wüllerstorf var flernet fra sin Post som Marineadjutant og ansat som Chef for Vagtskibet i Venedig, blev jeg anmodet om at sende en Stabsofficier af Marinen som Medlem af en Commission i Verona, der skulde udarbejde en Plan for Venedigs Defension. Af Mangel paa Andre beordrede sig Wüllerstorf til efter Leilighed at deeltage i denne Commissions Møder, da Reisen imellem begge Stæder paa Jernbanen ikke krævede meget over fire Timer. Han tog til Verona og forblev dèr i om-trent fiorten Dage, og at han har benyttet denne Tid vel hos Ro-detzky og Gyulay for at vinde dem for Partiet imod mig, kan der neppe være Tvivl om. Radetzky havde den Mangel af Delicatesse, at han, efter at Commissionen havde endt sine Arbejder, skrev mig et Taksigelsesbrev, hvori han i meget

stærke Udtryk roste Wüllerstorf og takkede mig for at have sendt en saa særdeles duelig og udmærket Officier, uagtet Enhver maatte finde det stødende at fremhæve saaledes en disgracieret Mand.

Imidlertid maae jeg dog sige om denne i mange Henseender elskværdige Olding, at han, paa de enkelte omtalte Smaarivninger nær, stedse viiste mig den største Artighed, og det uagtet, at jeg vist nok forsømte meget i den Opmærksomhed, som var Skik i Landet og som hans høie Alder lige saa meget som hans høie Stilling gav ham Krav paa. Jeg besøgte ham saaledes aldrig i Verona, kom ikke op og inspicerede hans Garda-Flotille, som han havde bedt mig om, og manquerede ham i mange Smaaopmærksomheder, som Alderdommen sætter Priis paa.

Med Gorczkowsky var det en anden Sag. Med ham havde jeg formeligen været brouilleret; han var og blev en anmassende Person, og han var i Grunden en raa Soldat, plump og grov. Den sidste Gang, jeg saae ham, var, da jeg, faa Dage før jeg blev kaldet op til Wien, kom over til Venedig en Morgenstund ganske tidlig, for personligt at besee Arbeiderne ved Fregatbeddingen og give Ordre for disse paa Stedet selv. Færdig hermed før Kl. 9, vendte jeg strax tilbage igien til Triest, men gik først op at hilse paa Gorczkowsky, hvem jeg sagde, at jeg kom for paa een Gang at sige God Dag og Farvel. Jeg var i Campagneuniform, som de kaldte det, uden Epauletter, Ordener eller Skiærf og med Kaskiet istedetfor trekantet Hat. Medens jeg taledede med ham, stod han og trippede som paa Naale, saae op og ned ad mig og foer med Haanden flere Gange over sin Mave, saae paa min Kaskiet, paa min Mave, hvor Skiærfet skulde være, kort, gav mig saa tydeligt og plumpt som muligt at forstaae, at han forundrede sig over, at jeg ikke kom i fuld Uniform, som Reglementet byder, naar Inferieurer melde sig til en Superieur.

Jeg lod, som om jeg ikke forstod ham. Jeg var gaeen ombord i Triest seent om Aftenen for at kunne være i Venedig ved

Oplukningen af Arsenalet og efter endt Forretning være tilbage i Triest endnu før Middagstid. At slæbe alle en Paradeuniforms Requisiter med mig paa en saadan Tour og gjøre et formeligt Toilette for at aflægge Gouverneuren en formel Visit, vilde være latterligt, og min Tieneste vilde bleven meget generet og lide ved en saadan Støvletetiquette; ikke heller var Saadant i Brug i Arméen under Felttieneste, lige saa lidt som jeg vilde indrømme denne Mand nogen som helst Commando over mig, skiondt han var ældre General end jeg. Men saaledes vare disse Folk!

I de sidste Dage af mit Ophold i Venedig fik jeg Melding om, at Fregatten Venus maatte skifte to af dens Undermaster, som vare befundne raadne. Denne utilgivelig seent opdagede Mangel satte mig i Forlegenhed. Man havde intet fornuftigt Forslag at gjøre mig; jeg lod da Andressen strax eftermaale de ved Arsenalet færdigliggende Fregatmaster og fandt to, som vare tienlige, skrev derfor endnu med samme Dags Post til Triest, at man ufortøvet skulde sende Dampskibet Lucia over. Det skulde med Agterenden hale ind igiennem *Porta nuova* under Kranen, hvor den netop kunde flyde, og dør indtage Masterne, som imidlertid transporteredes der hen og laae parate ved Lucias Ankomst. Tiden var nøie beregnet saaledes, at der endnu ikke vilde foraarsages nogen Forsinkelse i Fregattens bestemte Afreise. Jeg havde, ved Modtagelsen af denne Melding, om Morgenen tidligt sendt en Adjutant til Grünne for at bede mig fritaget for at ledsage Hs. M. Keiseren denne Formiddag, og ved Middagstaffelet meldte jeg det indtrufne Uheld og de tagne Foranstaltninger til dets Afhiælpelse.

Næste Aften forlod Keiseren Venedig og passerede i Mørkningen Udløbet ved Malamocco. Veiret var smukt, og det var vindstille. Keiseren underholdt sig jevnligt med mig og yttrede blandt Andet, at han beklagede, det altid havde været smukt Veir paa hans Sõtoure, han vilde saa gierne engang være Vidne til en ordentlig Storm til Søes. Han fik sit Ønske opfyldt Aaret efter, og det under beklagelige Omstændigheder: Damperen

Marianna gik under og med den et saare elskværdigt ungt Menneske, som jeg og mit hele Huus holdt særdeles meget af, den unge Lieutenant Baron Kùbek, Søn af Rigsraadspræsidenten. Jeg, derimod, var meget veltilfreds med at have Stille og smukt Veir, naar vi havde saa høie Passagerer. Kl. henved 11 gik Keiseren ned at lægge sig, hvilket de fleste Herrer af Følget ogsaa gjorde. Kun Erkehertug Max blev paa Dækket hele Tiden, meest i Samtale med mig, hvilket ikke var uden Interesse, da han talte med Liv og meget fornuftigt om de fleste Gienstande og lagde baade Kundskaber, en sund Dømmekraft og gode Grundsætninger for Dagen, langt over, hvad man kunde vente sig af hans Alder.

Underveis passerede os, som vi troede, en Damper, der gik til Venedig, hvilken jeg antog for Lucia. Kl. 2 omtrent ankom vi til Triest, hvor Alle vare paa Benene for at modtage Keiseren. Da Admiral Buiacovich kom ombord, sagde jeg ham, at vi havde passeret Lucia, og spurgte, hvad Tid den havde forladt Triest.

— Lucia ligger her! svarede han. Der er ingen Ordre kommen, at den skulde gaae nogensteds hen! Jeg spurgte ham, om mit Brev ikke var kommet, som til større Sikkerhed var paategnet „*cito — cito*“. Intet Brev var kommet. Denne Samtale faldt tæt ved Stedet, hvor Keiseren stod, og da Hs. Majestæt vendte sig mod mig og spurgte mig, hvad det var, berettede jeg ham det og tilføiede:

— Saaledes bære disse Mennesker sig ad; jeg kan aldrig forlade mig paa dem!

En heel Dag var nu tabt, thi for at Masterne kunde indtages ved Arsenalet, og Damperen være ude af Malamocco-Løbet før Mørket samme Dag, var det nødvendigt, at den maatte være for Indløbet ved tidligste Daggry. Ordren blev nu given mundtlig tillige med Befaling at undersøge paa det Strengeste, hvad der havde forvoldt, at Brevet ikke til rette Tid var afleveret. Da Morgenens kom, blev det meldt mig, at Brevet nu var kommet tilveie ved Efterspørgsel paa Postcontoiret, hvor det viiste

sig, at det ved Postbudets Forsømmelse var blevet tilbage i Tasken, skiult i en Fold i denne.

Da jeg gav Ordre til strax at skrive til Postdirecteuren og fordre Budets Afstraffelse, kom omsider Marinens Canzleidirecteur og tilstod med krybende Anger, at Brevet var blevet afleveret til rette Tid tilligemed den øvrige Post til ham, hvis Tieneste det var at modtage og distribuere Marineovercommandoens Breve, men at det just skulde hende sig saa uheldigt, at han paa den Tid var i Theateret, den første og eeneste Gang, han i Triest havde undt sig og sin Familie denne Recreation. Han var kommet fra Theateret Kl. 11, og da det var saa seent, havde han troet, at Omdeelingen af Brevene kunde udsættes til om Morgenen, og han var gaaet til Sengs uden at eftersee dem nøiere.

Den første Forklaring var altsaa en Usandhed, et Opspind, man havde troet at kunne byde mig; maaskee den anden var det ogsaa, nu, da jeg skriver dette, troer jeg at erindre, at Posten fra Venedig ikke ankom saa seent paa Dagen til Triest, saa at jeg ved lidt Eftertanke og nærmere Undersøgelse ogsaa kunde have grebet ham i denne Udflugt; jeg lod mig imidlertid nøie med at rive Hr. *Berthold* dygtig ned og sagde ham, at han ved en sliig Forsømmelse resikerede at tabe sit Embed. Det er muligt, at dette var et Sidestykke til Major Paradis' Forsømmelse, og at jeg ved nærmere Undersøgelse vilde have fundet, at han ikke alene havde modtaget Brevet i rette Tid, men endogsaa havde aabnet det og gjort sig bekiendt med Indholdet, saaledes som ved andre Breve, der ikke vare adresserede til Præsidiat eller betegnede „geheim“ eller „til egen Aabning“. Charakteristisk for Tilstanden i Marinen var imidlertid ogsaa dette Tilfælde, hvor Udflugt søgtes i Opdigtelser.

Denne Hr. *Berthold* var iøvrigt en yderst krybende Person, som lige fra Begyndelsen af var bleven gjort mig mistænkelig og betegnet mig som en Spion for det gamle Hofkriksraad, hvem man maatte fjerne saa snart som muligt, endog Brandis

havde meget raadt dertil, efter Alt, hvad han havde hørt om ham, og vist er det, at han var almindelig ilde lidt, lige som jeg ofte bemærkede Nysgierrighed hos ham, naar han bragte mig uaabnede Tienestebreve, dem han gierne, naar jeg ikke forhindrede ham deri, uanmodet vilde aabne og udfolde for mig, idet han præsenterede dem, for saaledes at kunne faae Leilighed til at kaste et Blik paa Indholdet. I Begyndelsen gjorde han dette, siden spurgte han først:

— Skal jeg? og rev i samme Øieblik Couverten af; men jeg vænnede ham snart af hermed. Jeg holdt ham for en ubetydelig Stakkel og taalte ham, fordi han var fattig og fortrykt; men muligt er det, at han var den Charakteer, Mange antog ham for. Det her nævnte og et tidligere Exempel taledes derfor: han tilbageholdt nemlig i næsten et halvt Aar det mig som Overcommandant tilkommende personlige Embedssignet, eller Præsidualsegl, hvilket naturligtviis kun jeg alene maatte bruge og derfor have i min Forvaring. Af en Hændelse kom jeg efter, at der existerede et Saadant, og lod mig det udlevere, hvilket skeete med mange Undskyldninger og Udflugter.

Keiseren var tidlig paafærde om Morgenen efter hans Tilbagekomst. Han gik ombord paa en russisk Orlogsbrig, der laae paa Rheden. Den kom fra det Sorte Hav og stod i Bygning, Styrke og Udrustning langt over de østerrigske Brigger. Officererne havde nogle meget smagløse, høie og spidse Læderchakots; jeg troer, Mandskabet ogsaa havde den samme latterlige og uhensigtsmæssige Hovedbeklædning, som dog ikke syntes at falde Keiseren og hans Følge i Øinene som saadan. Skibet var iøvrigt reenligt og godt holdt; der gjordes de sædvanlige Præsentationsexercitser med klart Skib, Entringsafslaaen, Seilenes Løsgjørelse og Beslaaning. Derfra aflagdes Besøg i Fregatten Venus, som laae i Arbeide med at udtage Fokke- og Mesanmasten. Her var derfor Alt i største Uorden. Der blev alligevel slaaet klart Skib og exerceeret, samt Mandskabet præsenteret, som det var i Arbeidsklæder, og jeg søgte at lede Keiserens Opmærksomhed paa Forskiellen imellem de to Skibes

Besætninger: her et Mandskab med intelligente og for en stor Deel endog meget smukke Ansigter, Folkene livlige, raske og sikre i deres Bevægelser, hist dyriske og dumme Physiognomier, Alt ikkun Dressur. Vist er det, at Venus havde nu en saa smuk Besætning, som nogen Mand vilde ønske sig; de Fleste endnu fra Bendais Tid, forsøgte i Krigsdont og øvede i Seilads paa Reiser til Neapel, Madeira og Lissabon; der var kommen en Aand i disse Folk, som lovede, at de vilde slaaes saa tappert som nogen Nations Matroser, naar de havde gode Officierer, og nu, efter at jeg havde afskaffet den dumme soldatermæssige Montur og faaet dem klædt som andre Nationers meest polerede Sømænd, kunde de med Ære viise sig, hvor det skulde være. Om Keiseren havde Øie herfor, under den tilsyneladende Uorden og Smuds, uadskillelig fra det forehavende Skibsarbeide, skal jeg lade være usagt. De andre tilstedeværende Krigsskibe havde Keiseren inspiceret før Reisen til Venedig; han var altsaa nu færdig med Marinen.

Da vi kom i Land, forkyndtes det heelt uventet, at Keiseren vilde afreise samme Aften. Der var Taffel som sædvanlig. Før dette præsenterede jeg Hauptmann Guggenthal for Grev Grünne og anbefalede ham til Majoravancement. Jeg mindede Grünne om Afgjørelsen paa Marinens Sager, men uden Nytte, thi Alt maatte nu opsættes indtil Ankomsten til Wien, paa Grund af den pludselige Afreise. Den trykte færdige Deel af Instruxer og Reglementer for Søtjenesten blev ham overleveret. Efter Taffelet kaldte Keiseren mig ikke til Afskedsaudients, gav ikke heller, troer jeg, Audients til nogen Anden. Vi gik ned i Porten, hvor Vognene vare kiørte frem, og her stode vi og ventede et Quarteerstid, da Grünne først kom farende ned og sprang ind i Vognen uden at sige et Ord til Nogen, efter ham kom Keiseren, ledsaget af Wimpffen.

Idet han vilde stige ind, vendte Keiseren sig til Culoz, der stod paa den ene Side af Vogntrinnet, og jeg paa den anden, rystede ham meget naadigt i Haanden og sagde ham nogle ven-

lige Ord, dernæst vendte han sig til mig og sagde flygtigt et Par Ord om at paaskynde Fregattens Afreise, hvorpaa han sprang ind, og Vognen kørte bort.

For Alle, som vare Vidner til denne Afskedsscene, maatte det være klart, at min Stjerne hos Keiseren var dalet. Scenen var upaatvivleligen iforveien overlagt og aftalt.

KOMMEN lidt til Ro efter den Tummel, Keiserens Nærværelse havde sat os i, var Fregattens Afsendelse det, der nærmest laae mig paa Hierte. Jeg havde Fautz for mig og instruerede ham om Seiladsen, om Indseilingen til St. Thomas, til La Guaira, til Havana og igiennem Bahama Strædet, Farvande, Ingen af dem, der vare med Skibet, havde været i; Ingen af dem havde før seilet over Atlanterhavet. Privat anbefaling til min Ven Commandeur Rohde medgaves ham. Alt var færdigt til den bestemte Tid, da Erkehertugen pludseligt blev syg. Han faldt i en heftig Typhusfeber, som bragte hans Liv i Fare og holdt ham længe fængslet til Leiet. Fregatten, som i nogen Tid blev holdt tilbage, fik Ordre at afseile, og her kan jeg ikke afholde mig fra at omtale et Par Træk til Capitain Fautz' Charakteristik.

Denne Herre afseilede uden at aflevere det kostbare Meublement, der var anskaffet for Erkehertugens Brug, skjøndt han fra Arsenalet var opfordret dertil. Om han siden er bleven kaldt til Regnskab derfor eller har beholdt det som sin Eiendom, veed jeg ikke, da han ei var vendt tilbage ved min Bortreise; da alle Overrebedsmændene ved Marinen bleve afskedigede, og Creaturer af Wimpffen og Wüllerstorf kom i deres Sted, er dette vel muligt.

Sin Reiseinstrux holdt Fautz sig lige saa lidt efterrettelig som Károlyi sin; han berørte fra St. Thomas hverken St. Croix, Portorico eller La Guaira, men gik lige til Havana og havde stor Hast med at komme hjem. Efter at jeg var kommen til

Kiøbenhavn og længe efter, at jeg af Aviserne havde seet, at Fautz var vendt tilbage, fik jeg ganske af en Hændelse at vide, at han i St. Thomas havde faaet et Brev og en Kasse med syltede Frugter til mig fra Rohde. Herom modtog jeg ikke ringeste Underretning fra Fautz, og da jeg, netop tolv Maaneder efter Modtagelsen, tilskrev ham derom fra Graz, med Begjæring, at han vilde udlevere Brevet og Kassen til den danske Consul i Triest, fik jeg, ikke fra Fautz, men fra Consulen, Brevet tilsendt med den Efterretning, at Kassen ogsaa var udleveret, men opbrudt og kun indeholdende tolv Flasker Salep; Syltetøierne forklarede Fautz at have kastet overbord, fordi de vare gaaet i Forraadnelse.

Af Rohdes Brev saae jeg, at Fautz ligeledes havde modtaget en Pakke Bøger til mig, nogle og tredive Exemplarer af Rohdes Signalbog, som denne bad mig om at anvende paa bedste Maade, til at gjøre Bogen bekiendt iblandt de østerrigske Søfarende. Jeg skrev da atter til Fautz og bad ham ligeledes udlevere disse Bøger, idet jeg yttrede min Forundring over den Skiæbne, Syltetøierne havde havt, da det var mig ganske ubekiendt, at tropiske, i Sukker syltede Frugter kunde gaae i Giæring eller Forraadnelse. Ogsaa paa dette Brev erholdt jeg intet Svar, men Consulen underrettede mig om, at Bøgerne havde Littrow, med en svulstig Anbefalingsskrivelse, skienket til Handelskammeret, Børsdeputationen og Seebehörde i Triest, ganske som om de vare hans Eiendom. Af Littrows Brev meddeelte Consulen mig en Afskrift.

Saa meget respecterede disse Herrer Andres Eiendomsret, og saaledes lønnede Fautz Rohde for den ham viiste Giæstfrihed og Artighed under hans Ophold paa St. Thomas; han havde endog selv modtaget en lignende Kasse Syltetøier i Foræring af Rohde, bragt ombord til ham før Afseilingen af Lieutenant Rohde selv, som denne fortalte mig i Kiøbenhavn. Saa lidt Ærbødighed, Taknemmelighed og Frygt viiste Fautz sin forrige høieste Foresatte og saa lidt Agtelse for Flagets Ære og Nationens Navn iblandt Fremmede.

Bøgerne, fik jeg siden, et halvt Aar eller mere efter, at vide, maatte han kræve tilbage, hvorefter de i Rohdes Navn paany bleve skienkede til de nævnte Autoriteter og Andre, hvorfor Rohde, hvem jeg ganske havde aftraadt Sagen, igjen modtog Takskrivelser fra dem. Nogen Opsigt maae vel dette have forvoldt, skiøndt Tilfælde af denne Art ikke vare saa sieldne i disse Egne. Ydmyget er Fautz neppe bleven, han som stedse pukkede paa sin Æresfølelse, stedse taledede i det meest svulstige Sprog om Officierernes Pligt og Ære.

Erkehertug Max beboede efter Keiserens Afreise en riig Kjøbmands, *Sartorius'*, Pallads paa *Piazza Lipsia* og holdt her sit eget Hof i Mellemtiden før hans Afreise. Jeg spiieste flere Gange hos ham alene med hans Overhofmester, Grev Coudenhove. Hans Sygdom kom pludseligt paa ham og tiltog i den Grad, at hans Liv svævede i Fare. Keiserens Livlæge, Dr. *Seeburger*, blev sendt til Triest; Hofdamen Fyrstinde Auersperg og Grev Coudenhoves Gemalinde kom for at pleie den Syge, og nogle Dage derefter kom ogsaa Moderen, Erkehertuginde Sophie, ledsaget af Grevinde Schönborn og Hofchefen, Grev *Széchényi*.

Sygdom havde ret hiemsøgt den keiserlige Familie. Keiseren havde havt et kort Anfald, der antoges for at have været af en betænkkelig Natur, saa meget meer som en af hans Adjutanter, Ritmester Grev *Schönburg*, en bomstærk ung Mand, paa samme Tid fik Typhus og døde; Erkehertug Franz Karl og den yngste Søn laae ogsaa syge, da den ængstede Hertuginde maatte forlade dem for at iile den i største Fare svævende Søn Max til Hiælp. Der gik Rygter om, at Keiseren, hans Broder Max og Adjutanten havde hentet Sygdommen i Venedig ved Nydelsen af Østers, som rigtigt nok daglig i store Mængder serveredes ved Taffelet; dunkle Hentydninger paa Forgiftning udebleve ikke, men jeg antager det mere rimeligt, at Besøgene paa Hospitalerne og Kaserne kunne have meddeelt dem Spiren til den Typhus, der endnu længe efter Krigen grasserede iblandt Soldaterne, og hvoraf Erkehertug Ferdinand af Este var død faa

Maaneder tidligere, efter netop at have hentet sig Sygdommen paa Militairhospitalerne i Graz.

Prindsen kom sig omsider og afreiste med Moderen til *Ischl* for dèr at vinde sin Sundhed ganske tilbage. Ved Afreisen bemærkede jeg for første Gang et nyt Forræderie af Wimpffen, der siden gientoges. Det blev nemlig meldt mig, at Afreisen vilde gaae for sig tidligt om Morgenen efter den Dag, da jeg havde taget formelig Afsked, saavel i Audients hos Erkehertuginde og Erkehertug Max, som ved Visiter hos Grev Széchényi og Hofdamerne. Da jeg lod spørge om det bestemte Klokkeslæt hos Wimpffen, svarede han, at Herskabet reiste bort i al Stilhed, og at derfor ingen af de Autoriteter, der sædvanligen vare tilstede, behøvede at møde. Jeg gik alligevel derhen og fandt Generalerne, Biskoppen og Podestaen som sædvanligt forsamlede i Porten for at ledsage de høie Reisende til Vognen. En af Wimpffens Adjutanter saae mig komme og vendte sig pludseligt til Wimpffen, der vendte Ryggen til den Kant, jeg kom fra, hvorpaa denne dreiede sig overrasket om og kom mig imøde med et sledsk:

— Ak! Hvorfor vilde De gjøre Dem den Uleilighed? Erkehertuginde og Erkehertugen, der var forfærdelig afpillet og bleg, toge endnu engang meget naadigt Afsked med mig. Overhofmesterinde Grevinde Schönborn, derimod, snærrede temmeligt ugratieust ad mig, da jeg sagde hende et Par høflige Ord, idet hun steg til Vogns. Hendes Regimente fik imidlertid Ende endnu før mit.

En Tildragelse i Vinterens Løb maae jeg her berøre. Den af mig paany i Marinen optagne Fregattencapitän Pörtl var bleven ansat som Værftschef i Triest, hvor han viiste Dygtighed og bragte Alt i god Orden, og jeg var i det Hele taget veltilfreds med ham, paa nogen Trættekiærhed nær, som nærede Stridighederne med de Marinen fremmede Autoriteter. Det hendte sig, at der blev requireret et Partie Pokkenholt fra Arsenalet i Venedig, hvor Forraadet var opbrugt. I Triest var der paa den Tid kun et Partie af hen ved et Par Hundrede Centner at faae

til den overdrevne Priis af, jeg troer, fem og tyve Gylden per Centner. Dyrt som det var, maatte det kjøbes. Værftet i Triest fik Ordre at besigtige det og give Melding derom, men afvente nærmere Ordre. Det blev erklæret tienligt, men da man fik Efterretning om, at Tilførsel snart kunde ventes, lod Overintendanten det staae hen med at slutte Kjøbet, og da en Maanedstid efter et Partie ankom, som tilbødes Marinen for fiorten Gylden per Centner, fik Pörtl Ordre til at besigtige dette og, om det var tienligt, da strax kjøbe og afsende det til Venedig.

Istedetfor at gjøre dette gav han skriftlig Ordre til Equipagemestren, at modtage det til Besigtigelse „ved Leilighed“ og derimod ufortøvet indlade det tidligere Partie i en færdiggjænde Trabakel og afsende det til Venedig. Dette skeete, og Regningen præsenteredes Overintendanten til Afgjørelse. Den afviistes, og da Sælgeren klagede til mig, afviiste jeg ham ligeledes, paa Grund af, at Værftschefen uden Bemyndigelse og tvert imod Ordre havde afsluttet Handelen; Marinen vilde godtgjøre ham den samme Priis, som det senere tilbudte Partie blev kjøbt for, det Øvrige maatte han henholde sig til Pörtl om. Sælgeren klagede nu til Ministeriet, som, efter indhentet Erklæring fra Overcommandoen, afviiste Klagen. Hvorledes det siden afgjordes imellem Parterne, veed jeg ikke, men det Hele var aabenbare et grovt anlagt Snyderie til et Beløb af ikke ringere end henved et Par Tusind Gylden, og det med en Frækhed uden Lige, da alle Ordre i den hele Transaction vare skriftlige og klare.

Foraar og Forsommer glæde hen under fortsat Udarbeidelse af „*Instructioner og Reglementer for Søtjenesten*“, hvoraf de for Capellanerne, Lægerne, Proviantforvalteren, Underofficererne og Maskinmestrene bleve færdige og trykte; ligeledes blev Reglementet for Disciplinarstraffe oversat fra Dansk og ved Stabsauditeurens Hiælp modificeret efter de østerrigske Forhold, hvorefter det indsendtes og erholdt Keiserens Sanction uforandret til foreløbig Indførelse. Forslag til Gienoprettelse af

Drengeskolen, med en meget fuldstændig Plan for Underviisning og Dannelse af indtil to Hundrede Dreng, blev udarbejdet og indsendt; det var et meget vidtløftigt og i mine Tanker særdeles vellykket Arbejde, som jeg beklager, at jeg ikke fik Tid til at tage Afskrift af, da jeg troer, det fortiente at tages til Mønster i andre Lande.

Fra dette Institut, hvortil Dreng paa ti, tolv Aars Alder fra hele Monarchiet, dog fortrinnsviis Sønner af Militaire, efter udgaaet offentlig Kundgiørelse kunde melde sig om Optagelse, skulde Marinen forsynes med Matros- og Artillerie-Underofficerselever, Aspiranter til Ansættelse ved Maskinvæsenet, Skibsbyggeriet og Haandværkene, Alt efter Enhvers særegne Anlæg og Tilbøielighed; der var sørget for særegne Applicationsclasser for den høiere Underviisning, Øvelse og Uddannelse practisk paa Skibene og i Værkstederne. Bliver Planen fulgt uden Forhutling, er denne Anstalt et Monument, jeg har sat mig, som jeg kan have Ære af. Æren deler jeg imidlertid villig med Hauptmann Guggenthal, der troligen stod mig bi i Udarbejdelsen af Planen, i hvis Detail han var fuldkommen bevandret, da han tidligere havde været ansat ved et lignende Institut, endog forfattet et Par Lærebøger. Han leverede alle Detailbestemmelser for Underviisningen, Forplejningen, Disciplinen, Bestyrelsen og Lønningerne og forskaffede mig en Mængde Lærebøger i alle Fag til nærmere Giennemsyn og Valg imellem dem

Endvidere blev ved Søcadetacademiet de aarlige Examina ordnede: Spørgsmaal i alle Videnskaber bleve forfattede, som af hver Examinand skulde udtrækkes af en Urne, en aarlig vexlende Examenscommission skulde give Charaktererne i Tal, hemmeligt, hver Dommer for sig, og ved Examenens Ende Middeltallet af samtlige Dommeres Charakterer uddrages o. s. v. Denne Examen bestemte kun Elevernes Oprykning i Classerne og Modenhed til, efter det i Almindelighed bestemte fire Aars Cursus, at udgaae af Collegiet for at træde til practisk Tjeneste paa Skibene som Cadet.

Fra denne Stilling avancerede de, efter Overcommandantens Tykke og Tienestens Behov, til Officierer — Fregattenfährliche —, hvorved Chefens Skudsmaal bleve lagte til Grund. Da imidlertid dette System aabnede Døren for megen Vilkaarlighed, indstiftede jeg ogsaa en Officiersexamen for Cadetterne, hvor ikke alene den erhvervede practiske Duelighed skulde constateres, saavel ved mundtlig Examination som ved practisk Udførelse paa et Skib i Examenscommissionens Overværelse, men ogsaa en ny Prøvelse i de vigtigste theoretiske Discipliner skulde godtgjøre, at Cadetten ikke i det practiske Liv havde glemt, hvad han havde lært paa Collegiet, eller lagt Theorien paa Hylden.

Disse Detailudarbejdelser gave mig meget at bestille, da dette var noget ganske nyt for mine Medarbejdere, som ikke havde det rette Greb paa Tingen, især var dette Tilfældet med Udarbejdelsen af Spørgsmaalene, af hvilke nogle vare saa simple, at et Barn kunde besvare dem, medens andre vare de sværeste og vanskeligste i Videnskaben, saa at Lykken med Uddragelsen af Urnen havde alt for megen Indflydelse, og Examen som Modenhedsprøve let kunde blive reent illusorisk. I nogle Videnskaber og Discipliner lykkedes det mig at faae et tilstrækkeligt Antal Spørgsmaal, som hvert for sig og i lige Grad dannede lige som en fuldstændig Extract af Videnskaben, men i flere blev det mig ikke muligt, og især var det Lærebøgernes bedre Valg og Methoden ved Underviisningen i flere Grene, som jeg beklagede ikke at have kunnet overkomme.

Disse vare de sidste større Organisationsarbejder, jeg fik tilendebragt. Det er tvivlsomt, at disse Reformer nogensinde ere komne til Udførelse. Keiseren selv yndede systematisk Orden og streng Retfærdighed, men derved sattes en Bom for de unge Menneskers hurtige Avancement, som vare af høi Byrd eller af anden Grund nøde særdeles Gunst og Beskyttelse, og skøndt Principet i Almindelighed længe paa Papiret havde været gjældende i Østerrig, havde man dog stedse vidst at eludere det, og Vanens Magt er stor.

Imod Slutningen af Mai fik jeg fra Krigsministeriet to Skrivelser, der viiste mig, hvorledes Sagerne stode, og bekræftede det nu almindelige Rygte om min Afgang. Den eene angik Bestemmelsen om Søartilleriets Calibre. Den indeholdt en Opfordring til mig, at yttre mig nærmere om en af Generalartillerie-directionen afgiven Betænkning om mit Forslag til Bestemmelsen af de forskiellige Calibre ved Marinen samt Anskaffelsen af Kanoner, hvorpaa der var total Mangel, saavel til de Skibe, der vare under Bygning, store og smaa, som til Kanonbaadene, ja selv de to nybygte Dampskibe havde jeg maattet armere med korte 30Pds., som vare tilovers fra Novaras Batterie, istedetfor at de vare bestemte til at føre lange 48Pds. i Bougen, ja Novara selv havde jeg maattet give de svage, cassable franske 18Pds. paa Skandse og Bak i Mangel af bedre. Alle de gamle 18Pds. paa Bellona, Venus og Guerriera vare fra de Franskes Tid før 1815, et Skyts aldeles condemneret og afskaffet i Frankrig for tredive Aar siden og saa godt som ubrugbart, da flere Kanoner vare sprungne paa Guerriera i 1848. Jeg trængte derfor stærkt paa at bestille strax et Par Hundrede nye og kraftige 18Pds., en Caliber, jeg paa ingen Maade kunde raade til at afskaffe, samt et mindre Antal 30Pds. af sværeste Slags, Classe No. 1, foruden nogle lange 48Pds., som vare bestilte ved *Mariazell's Jernværk*.

Nu kom Generaldirecteuren for Artilleriet med Forslag om, at Marinens hele Calibersystem skulde omdannes efter Arméens, en Idée, der var gammel og forslidt i alle andre Lande og for meer end tredive Aar siden uddebatteret og forkastet. Jeg havde alligevel taget Sagen, eller en Deel af den, i Overveielse, Vægtforskienl nemlig, og overhovedet Vægt- og Maalbestemmelserne, da der i Marinen brugtes snart Wiener-, snart fransk og snart italiensk Vægt og Maal, saa at Artilleriet, Skibsbyggeriet, Værfterne, Overintendanturen og Commissariatet ikke alene indbyrdes afvege fra hinanden, men endog selv benyttede forskiellige, alt efter Gienstandene eller Varerne, hvilket meget besværliggiorde Regnskabsvæsenet og Calculerne.

Jeg var for Artilleriets Vedkommende bleven staaende ved den franske Vægt, og overhovedet vilde den foreslaaede Forandring have grebet ind i saa mange Forhold, at det vilde have været at udsætte Marinens Forsyning med Skyts maaskee endnu et Aar eller to, om man vilde underkaste Spørgsmaalet en ny Drøftelse af forskellige Autoriteter og føre det igiennem de mange Instancer, det vilde have at giennemgaae

Efter min Erfaring ere Østerrigerne, som maaskee Tydskerne i det Hele, meget hengivne til Systematiseren og Byggen paa theoretiske Grundsætninger, hvorved den sunde Sands og praktiske Virkelighed let tabes af Syne, og Arbeidet bliver resultatløst. Det østerrigske Artillerie forekom mig ikke at staae paa noget særdeles høit Trin, hverken i Videnskabelighed, saa vidt jeg kunde dømme, eller i Practik, at dømme fra flere Dele af dets Materiale og dets Behandling og Benyttelse. Mandskabet var fortræffeligt i alle Henseender, Elitetropper i Ordets fuldeste Betydning, i Aand, Dannelse, Holdning og Dressur; Uniformering, Forspand, Lædertøi, Feltartilleriet med alle dets Requisiter var godt og i fortrinlig Stand, Arsenalbygningerne prægtige; men saae jeg hen til Fæstningsartilleriets mangelfulde og forfaldne Tilstand: gamle Kanoner fra alle Lande, de forskellige Calibre, de uhensigtsmæssige, gammeldags og forfaldne Affutager og Redskaber, saa maatte jeg faae mindre gode Tanker om Artilleriebestyrelsen, i denne Green idetmindste.

Jeg vilde i et saa vigtigt og reent sømilitairisk Punkt, som Krigsskibenes Bevæbning var, ikke underkaste mig Andres Dom. Mit Svar paa Generalartilleriedirectionens Bemærkninger blev derfor temmelig skarpt, idet jeg afviiste enhver Underkiendelse af min Autoritet i det omhandlende Spørgsmaal. Enden blev mit Forslags Antagelse og Bemyndigelse til at indlede Underhandling om Anskaffelse af Kanoner i Sverrig.

En Correspondance aabnedes med Eierne af *Stafsø* og *Aakers* Jernværker; den østerrigske Minister ved det svenske Hof fik Ordre fra Udenrigsministeren at varetage Regjeringens

Interesse ved Contractens Afslutning; en Artillerieofficier var udseet til at rejse til Sverrig for at overvære Støbningen; Contractens endelige Afslutning havde kun lidt en Standsning ved Forslag om nogle mindre væsentlige Punkters næiere Bestemmelse. Saaledes stod Sagen, da jeg aftraadte. Senere, under mit Ophold i Kiøbenhavn, Vinteren 1851—52, fik jeg af den svenske Minister at vide, at alle Underhandlinger vare afbrudte og den hele Sag gaaet ind.

Generalartilleriedirecteuren, Feltmarschallieutenant Baron Augustin, en herskesyg, intrigant og meget formaaende Mand, havde fra Begyndelsen modsat sig at tage Kanoner fra Sverrig og vilde foretrække Belgien; imod hans lidet betydende Grunde satte jeg Hollands, Danmarks og Sardinien's Exempel, der havde forsynet sig og endnu forsynede sig med Kanoner fra Sverrig. Jeg var villig gaaet ind paa at give Østerrigs egen Industrie Fortrinnet, for saa vidt som denne strakte til, og jeg foreslog endog at benytte denne udelukkende, saa snart Støberiet i *Reschitza* i Dalmatien var kommet i Drift, hvortil jeg opmuntrede af alle Kræfter; men ogsaa dettes store Løvter bleve til Vand. Tre Aar derefter erfoer jeg, at det endnu befandt sig i samme embryoniske Stand som paa min Tid.

Et Par Maaneder før min Afreise fra Triest fik jeg Besøg af en belgisk Artillerieoberst *Frericks*, som kom for at anbefale de belgiske Støberier. Han var en meget dannet Mand, jeg tog vel imod ham og gav ham Løfte om at faae Andeel i de kommende Leverancer. Om dette er skeet, veed jeg ikke, men Paradis var selv en Belgier, og ligesom de Folk troede om mig, at jeg havde privat Interesse for Øie ved at favorisere Sverrig, saaledes troer jeg med langt mere Grund at kunne sige dette om Augustin og Paradis med Hensyn til Belgien.

Samtidig omtrent med førnævnte Skrivelse modtog jeg en anden fra Krigsministeren, hvori jeg opfordredes til at afgive „*Erklæring*“, Ordet var raderet, og der syntes virkelig at have staaet „*Rechtfertigung*“, hvorfor jeg havde givet Wüllerstorff

saa slet et Skudsmaal ved sidste Aars Conduitelisters Affattelse.

I mit Svar skrev jeg reent ud, at nogle insubordinerede og ærgjerrige Individuer i Marinen havde formelig sammensværgt sig imod mig, lige siden Krigens Ophør, for at fordrive mig og selv hæve sig til Spidsen af Marinens Bestyrelse; at jeg var hidkaldt paa en Tid, hvor Marinen var saavel moralsk som i enhver anden Henseende totalt opløst, at jeg vilde have traadt tilbage for et saa besværligt Arbeide, at reorganisere den og oprette Disciplinen i den, dersom jeg ikke havde haabet paa kraftig Understøttelse ovenfra. Jeg havde i dette Haab hidtil ikke skyet nogen Møie, men svigtede dette mig, besad jeg ikke længer Tillid dør, hvor jeg skulde søge min Støtte, saa var der Intet for mig at gjøre uden at trække mig tilbage.

Under samme Datum som Ovennævnte, den 28de Mai, indgav jeg en anden Skrivelse, der paa en passende Maade sluttede sig til den første. Jeg gav en kort Fremstilling af Anledningen til og Maaden, hvorpaa jeg var indtraadt i østerrigsk Tieneste: min Ansættelse i denne var kun provisorisk efter Decretets Ord; min Plads var holdt aaben hiemme: jeg begjærede nu om at faae Bestemmelse for, hvor længe Keiseren behøvede min Tieneste, da jeg ikke kunde forblive i den usikre Stilling med Fare for at miste min Plads hiemme i den danske Marine. Dette Skridt var jeg allerede længe betænkt paa at gjøre for, naar Catastrophen kom, at have en fast Retsbasis og, som jeg haabede, at lette mig Udtrædelsen.

Ministerens Svar var undvigende: han havde forelagt Hs. Majestæt Keiseren mit Andragende, og iøvrigt gjorde han mig opmærksom paa, at Pension i Invaliditetstilfælde var sikkrert mig ved Rescript af 17de Marts 1849. Dette Rescript refererede sig imidlertid kun til den Begjæring, jeg strax ved min Ankomst havde stillet for Eventualiteter i Krigen, og jeg kunde ikke see Noget i dette, der stod i Forbindelse med mit Andragende eller havde nogen Indflydelse paa min Stilling, tvertimod var det

et afgjørende Beviis for, at hverken jeg selv eller de betragtede mig som fast Ansæt. Efter dette Svar maatte jeg altsaa taalmodig vente paa Keiserens Afgjørelse.

Wimpffen var kort efter Erkehertug Max' Bortreise kaldet til Wien, hvor han forblev i nogen Tid, og derfra begav sig til et Badested, *Kissingen*, troer jeg.

Rygtet om, at han var designeret til Overcommandant for Marinen, var nu almindeligt, der taltes aabent derom, selv til mig; og dette bevægede Wedel-Jarlsberg til at begiære Permission til at reise til Wien, for at komme efter, hvorledes Sagerne stode; dog sagde han Intet herom til mig. Han kom tilbage og lod sig ikke forlyde med Noget, men anholdt paatrængende om at blive indstillet til Majoravancement, hvorom han allerede i Wien paa egen Haand havde anholdt hos Grünne og Krigsministeren, som begge havde henviist ham til mig. Allerede tidligere, ved Jule- eller Nytaarstid, havde han skrevet mig Brev paa Dansk, hvori han i et temmeligt anmassende Sprog begiærte at blive indstillet til Forfremmelse eller ialtfald, at jeg vilde tillade, at han henvendte sig directe til Hs. Majestæt Keiseren. Jeg svarede ham irettesættende, idet jeg forklarede ham Umuligheden af at avancere ham alene frem for saa mange indfødte ældre Officierer; naar jeg fandt Tiden kommen til et almindeligt Avancement, vilde jeg ikke forglemme ham, med hvis Tieneste jeg hidtil havde været velfornøiet; han maatte dog huske, at han i Norge var kun Secondlieutenant og havde her faaet Ansættelse som Capitainlieutenant. Iøvrigt frabad jeg mig Correspondance i det danske Sprog, hvorved der paabyrdedes mig den Uleilighed selv at maatte besvare den. Det gjorde mig ondt, at den unge Mand, som jeg var kommen imøde med faderlig Velvillie, nu viiste sig trodsig og tver. Alt hans Overhæng uagtet blev jeg fast ved mit Afslag. Hvorledes han omsider i Misfornøielse tog sin Afsked og forlod Østerrig før mig, vil længer hen blive omtalt.

Fregatten Novara var i Mai Maaned bleven færdig. Károlyi fik Commandoen af den, som jeg strax efter Venedigs Indtagelse

havde givet ham Løfte om. Det var en smuk Commando, et godt og i alle Henseender stærkt Skib, som, godt bemanded og commanderet, kunde tage det op med enhver Fregat, der ikke netop var af aller første Classe. Han kom over til Triest og forblev liggende paa Rheden, for at gjøre sig klar til en Øvelsetour med Erkehertug Max. At Fregatten vilde viise sig som en god Seiler, var der ikke megen Udsigt til, efter dens hele Bygning at dømme; men for dog at erholde en paalidelig Dom om den, skrev jeg en udførlig Instruction for dens Beseiling, udnævnte en Beseilingscommission, foreskrev alle Prøver, der skulde foretages, Protocolførsel o. s. v., Alt omstændeligt og nøie overveiet, for at udelukke den arbitraire, lunefulde og overfladiske Dom, jeg ellers kunde vente mig af Chefen, saavel som i den Hensigt at give en fast Norm for Fremtiden ved Beseiling af nye Skibe. Dette var Noget, hvortil man Intet havde kiendt før, og som i Fremtiden, naar nye Skibe efter forskellige Tegninger og af forskellige Constructeurer kom til, blev af største Vigtighed for at kunne begrunde en sikker Dom imellem dem og udelukke Partiaand og Intriger i Marinen i et saa vigtigt Anliggende.

Jeg omtalte ovenfor Wedels Overhæng om at forfremme ham til Major eller Corvettencapitän. Han stod heri ikke eene. En Uskik, der var almindelig i Marinen og forvoldte mig ikke ringe Plage, var den, at trygle om Avancement eller Ordener, som oftest at pukke derpaa og forlange det som en Ret. Undertiden skeete dette i Breve, oftere dog ved at begiære privat Forestilling eller, som det kaldtes, „*sich zum Rapport melden*“. Jeg har ofte, efter forgiæves at have forsøgt med Sagtmodighed at afviise Forlangendet, maattet med Haardhed og Trusler viise den Uforskammede ud. Det grændsede til det Latterlige, saaledes som de usleste Stympere opskruede deres formeentlige Fortienester.

En Lieutenant Jeremiasch krævede, med Grovhed endog, en Orden, fordi han to Gange havde været udsendt med en armeret Baad, den eene Gang ved Ancona, for at forhindre en

Kystfarer fra at løbe ind i Havnen, den anden Gang imellem Lido og Treporti, for at indbringe eller forjage nogle Fiskerbaade, og endelig fordi han havde været udnævnt til at commandere Baadene, der skulde landsætte Tropper til Angreb paa Brondolo, som der ikke blev Noget af, da det contramanderedes, netop lige som vi vare begyndt med at tælle Folkene af.

Arsenalsdirecteuren i Venedig, Gyuitó, den største Cujon, jeg i mit Liv har kiendt, kom, neppe et Aar efter at han var avanceret til Oberstlieutenant og beklædte den interessanteste og meest indbringende Post i Marinen, til mig, for i et upassende Sprog og en meget heftig Tone at begiære sig forfremmet til Oberst, hvorved det gik saa vidt, at jeg, for at gjøre en Ende paa Sagen og faae ham til at gaae, maatte tilkalde Marineadjutanten, i hvis Overværelse jeg lod ham gientage sit Andragende, gav ham derpaa mit bestemte afslaaende Svar og befalede ham at forføie sig bort. Dette skeete i mit Værelse i Arsenalet i Venedig, hvor, mærkeligt nok, de fleste, om ikke alle disse „*zum Rapport stellen*“ forefaldt, ligesom om der her i Venedig fandt en Ophidselse til Insubordination Sted udenfra. Denne Gyuitó var ved Revolutionens Udbrud i 1848, altsaa tre Aar før, kun Schiffslieutenant, og nu var han Oberstlieutenant. Men det Værste var, at naar de gik en anden Vei, til Gorzkowsky, Gyulay eller lige til Ministeren, saa anbefalede eller indstillede denne dem strax, eller jeg fik fra Ministeren et myndigt Spørgsmaal, hvorfor jeg ikke havde anbefalet en saa fortient Officier.

Saaledes ved en med Forbigaaelse af mig directe til Ministeren indgiven Ansøgning fra en Lieutenant *Hruschka*, der Aaret iforveien var kommen ind i Marinen som Lieutenant fra Gyulays Regiment og bestemt ikke kiendte Bras fra Bugline. Han vilde i en drabelig Fegtning ved Caorle, før min Tid, have sprunget overbord og giennem en Kugleregns svømmet iland i et eller andet Ærinde; dette kiendte jeg ikke til, og det var mig saaledes uvedkommende; men anden Gang vilde han, under et

„stærkt Udfald“ af Fienden fra Chioggia, med Skibets Baade have, ved sin Uforfærdethed, drevet ham tilbage, idet denne, da han saae ham komme sig saa dristig imøde, vendte om og flygtede. Herom yttrede jeg, i den mig næsten med Grovhed af-æskede Erklæring til Ministeren, den Gang Grev Gyulay, at ingen saadan Begivenhed var kommen til min Kundskab, og havde den fundet Sted, saaledes som den var beskrevet, da var den ikke Andet end en af de simpleste daglige Tjenester, der forefalde paa en blokeret Kyst; der var jo ikke en Gang vexlet Skud, ingen Mand dræbt eller saaret paa nogen af Siderne. Han fik dog den ansøgte Orden, tiltvang sig nogle Maaneder efter Ægteskabstilladelse og givtede sig med en uægte Datter af en Grev *Schönborn*; han er sandsynligviis nu oppe i Stabsofficierernes Classe.

En iøvrigt virkelig dygtig Practicus og fortient Officier, Scopinich, kunde ikke med Taalmodighed oppebie den almindelige Promotion og Ordensuddeling, hvortil jeg ved Krigens Ende havde gjort Indstilling, men indgav til Gorczkowsky, paa dennes gientagne Opfordring, heed det, en Beretning om sine i Krigen udførte Bedrifter, vedlagt Attester fra samtlige hans underhavende Officierer, inclusive Lægen og Proviantforvalteren, at hans Beretning var Sandhed, og at han var en udmærket Officier og Skibschef. Gorczkowsky sendte Ansøgningen, anbefalet af ham, til Radetzky. En Maanedstid efter at Scopinich paa min Indstilling havde faaet en Orden af Keiseren og en anden af Paven, remitterede Radetzky Andragendet til mig som en Sag, der ikke vedkom ham, men mig.

Denne Sag indtraf samtidig med den første alvorlige Strid med Gorczkowsky om Commandoen over Arsenalet, og jeg havde opsat en Skrivelse til Krigsministeren, hvori jeg alvorlig besværede mig over Gorczkowskys Indgreb i min Commando og iblandt Andet anførte denne Tildragelse som et Exempel derpaa, hvorved Gouverneuren i Venedig demoraliserede Marinens Officierer, dem jeg ikke engang kunde straffe i et Tilfælde

som dette, hvor en saa høitstaaende Officier havde forledt dem til at forbigaae deres rette Foresatte. Da jeg imidlertid fik den Satisfaction, at Gorczkowsky forflyttedes, holdt jeg Skrivelsen tilbage og lod Sagen falde. Men man seer heraf den Aand, der herskede i Marinen og Arméen.

JEG gjorde i denne Sommer flere Excursioner, dels i reent Tienesteøiemed, dels for at benytte den mig rimeligviis endnu kun for en kort Tid givne Leilighed til at see mig om paa Kysten. Saaledes tog jeg en Dag til Capo d'Istria, hvor man havde sagt mig, forefandtes et betydeligt Skibsværft med Ophalingsbedding for større Skibe. Jeg tog Ljungstedt og Fornell med mig foruden Overintendanten og Maillot samt Domaszewsky. Jeg gik derhen til Søes i Seemöve, og da Chefen, Lieutenant *Cohen*, netop i de Dage havde havt Bryllup, inviterede jeg den unge Kone til at gjøre Touren med i Selskab med mine Damer, Fru *Petz*, Fyrstinde *Narischkin*, Comtesserne *Gleispach* samt et Par andre Damer. Jeg havde ladet arrangere en Diner paa det bedste Hôtel i Capo d'Istria, og vi feirede den vakkre unge Kones Indtrædelse i Marinen i god Stiil.

Hvad det forroste Værft angik, da fandt jeg det, som saa ofte er Tilfældet i disse Egne, egentlig kun tilværende i Phantasien. Et Naturværft, endog under det i Curzola, med kun et eller to mindre Koffardiskibe paa Stabelen, og hvor Localiteterne ikke vare meget gunstige for Anlæg af nogen Betydning; det var det Hele. Touren blev saaledes kun en Lysttour. Byen var imidlertid værd at see; vi gjorde en smuk Spadseretur ud til Salinerne efter Bordet, og en behagelig Hiemfart i det skønneste Aftenveir endte denne lille Udflugt.

Touren til *Montona* nogle Dage derefter var omtrent af samme Slags. Marinen eiede fra gammel Tid af en Skov ikke langt fra denne lille Stad. Der var ansat Skovbetiente ved den, en

seilbar Canal var gravet op til den fra *Porto Quieto*, for at lette Udførselen, og i Venedigs gyldne Tider var denne Skov fredet og behandlet som en Øiesteen. Efter lang Tids skiødesløse Behandling skulde den nu skienkes Opmærksomhed igien, som Følge af den vakte Interesse for Marinen. Jeg havde længe tænkt paa at undersøge den personlig, og Dagen dertil bestemtes nu, efter foregaaende Forkyndelse af mit Komme til de vedkommende Embedsmænd. Jeg indskibede mig derfor en Aften i Juni Maaned paa Seemøve, medtagende Ljungstedt, Overintendanten og Maillot. Mine Damer og Frøken Erichsen gjorde Touren med.

Ved Daggry vare vi i Parenzos Havn, hvor tre Vogne stode parate til os ved Landingsstedet. Min Vogn blev kiørt af *Bezirkshauptmannen* selv — en Mellemting af Amtmand og Herredsfoged i Danmark —, og Reisen gik nu i den deiligste Morgenstund igiennem de skønneste og frugtbarste Egne til Montona, en fire, fem Timers Kiørsel.

Denne gamle venetianske Bye eller Stad ligger paa Toppen af en lille Kegle eller sukkertopformigt Bierg midt i den skønne, veldyrkede Dal, der rundtom i en Cirkel er indesluttet af middelhøie Bierge, der prangede med de skønneste Agre og Viinhauger lige op til Toppen. Byen er befæstet fra gammel Tid; nu ere Murene og den engang prægtige, med Vaabenskiolde zirede Port noget forfaldne. Nedenfor Bierget modtog Stadens Øvrighed og Honoratiores os med megen Gravitet, og vi vandrede under Ledsagelse af et talrigt Følge op til Staden, der var en af disse interessante Svalereder, ligesom Curzola, Minder om Venedigs Storhed og Glands. Den havde sin Piazza, sit Raadhuus, Kirke og ikke ubetydelige Palladser, Alt i det Smaa og sammentrængt. Vi vandrede Gaderne igiennem, Damerne førte under Armene af de fornemste af vore Veivisere, Frøken Berg som den Ældste anset for min Gemalinde, og alle Vinduer vare opfyldte af nysgierrige Hoveder.

I Kirken oplegte man med megen Møie en meget smuk antique Guldalk, skienket Byen af Staden, eller rettere Republiken

Venedig, af Erkiendtlighed for Aftrædelsen af dens Eiendomsret til Skoven. Man fremhævede den sieldne Fiinhed af Guldet. Dette Pragtstykke hentedes oppe fra Loftet indsvøbt i gamle Klude. En af Præsterne, der uden Tvivl var bleven overrasket af vort Besøg eller kommen for silde, da vi saae ham bag et Gardin i største Hast iføre sig sit Ornat, kom ilende ud og gav Anviisning paa Stedet, hvor Kalken giemtes, en Kiste oppe paa Loftet, hvorfra en af Chordrengene maatte hente den. En anden Herre, Medlem af Øvrigheden, kom ogsaa ilende til og gjorde Undskyldninger for ikke tidligere at være kommen tilstede, det var Cabale og Ondskab, der havde holdt ham uvidende om mit Komme, sagde han. Saaledes havde ogsaa denne lille idylliske Dal og Stad sin Deel af den større Verdens Skyggesider.

En Marchese med et meget gammelt og fornemt Navn præsenteredes mig som den største Grundbesidder i Eggen. Han saae, som sædvanligt, temmelig lurvet og ubetydelig ud og pralede med, at han havde tient som Militair og var pensioneret Hauptmann.

Det var øiensynligt en stor Begivenhed i Montonas Historie, at Byen beæredes med Marineovercommandantens Besøg, og Alle vare i Bevægelse. Vi vandrede Murene rundt ovenpaa, der dannede en yndig Promenade med Udsigt ned over Dalen, men den hele Strækning var ikke større og, jeg troer, ikke saa stor som Omkredsen af Kongens Nytorv i Kiøbenhavn.

Efter at have beseet Stadens Mærkværdigheder, vandrede vi ned ad Bierget, stege atter ind i Vognene og kiørte til Skoven, omtrent en dansk Miil, igiennem et meget bakket eller biergigt, men høist maleriskt og veldyrket Landskab. Her var, ikke langt fra den halvt tilgroede Canal, et temmeligt stort Værtshuus, udenfor hvilket vi modtoges af Forstembedsmændene og sex, otte Betiente i Forstuniform og med Hirschfångere paa Siden. Det var ikke langt fra Middag, og vi havde endnu ikke nydt Andet end en Kop Kaffe; en kold Frokost, jeg havde ladet medbringe fra Skibet, blev anrettet i Husets største Værelse; Be-

zirkshauptmannen og de tilstedeværende Embedsmænd bleve indbudne til at tage Deel med i Maaltidet, som efter den lange Kiøretour smagte os fortræffeligt. Siden fik vi at vide, at Staden Montona havde arrangeret en Collation for os her, bestaaende af en Mængde store Tærter og Confiturer, dem man med megen Undseelse over vor egen medbragte, mere varierede og substantielle Frokost holdt tilbage, indtil det blev afgjort med min Kammertiener at føie den som Dessert til vort kraftigere Maaltid. Saaledes styrkede stege vi nu til Hest og rede til Skovens Indgang, førte af Skovbetientene, der marcherede i Geled tvers over Veien foran os. Damerne, som jeg havde givet Haab om en lille Ridetour, maatte blive tilbage i Værtshuset, da der ingen Æsler eller passende Heste havde været at faae.

Skoven selv vandrede vi igiennem tilfods fra Ende til anden. Den svarede lige saa lidt til den mig meddeelte poetiske Forestilling som Værftet i Capo d'Istria eller saa meget Andet, man i dette Land hævede til Skyerne. Den bestod af lutter Egetræer, ikke eet tykkere end jeg om Livet og faa af denne Tykkelse. Jordbunden var sumpig og giennemskaaren af Grøvter paa langs og tvers; Skoven var saa udtyndet, at der var liden Skygge og Skiul mod den brændende Soel. Træerne havde en ualmindelig lige og rank Vægst, og jeg opdagede, at en Mængde af dem vare visnede og uddøde i den øverste Top, et slet Kiendetegn, erindrede jeg fra, hvad jeg havde læst i en tidligere Tid om Forstcultur. De mange Grøvter til Afedelse af Vandet, som man i forrige Tider med megen Omhu og stor Bekostning holdt oprensede, vare nu forstoppede og for en stor Deel tilgroede, Skovens Leie var heelt igiennem lavt, fladt og siidt. Min og Ljungstedts Dom om denne saa forroste Perle for Marinen var, at der nu fandtes Lidet eller Intet i den, som var brugbart til Nutidens Skibsbyggerie; og i min Rapport om Besigtigelsen raadete jeg til at lade den staae saa godt som urørt i et Halvthundrede Aar og i den Tid omhyggeligt frede og pleie den. De Hugster, man nu og da i de senere Aar havde gjort, vare skeete eene med det Øiemed at inddrive Bestyrelsesomkost-

ningerne, og derfor fældede man ethvert ungt, kun nogenlunde anvendeligt Træ, hvoraf kun den ringeste Deel afgav Stykker, der vare brugelige til de mindste Classer Skibe.

Efter denne mæisommelige og lidet lønnende Besigtigelse tilfods igiennem den lumre, henved en Miil lange Skov, kom vi tilbage til Værtshuset, hvor vi stege i Vognene og kørte i en brændende Soelhede tilbage til Parenzo. Her indskibede vi os strax Kl. 5 om Eftermiddagen for at vende tilbage til Triest. Et godt Middagsmaaltid paa Dækket under Soelseilet giengav os Kræfter og Munterhed efter den trættende Kiøretour, saa at vi ret bleve stemte til at nyde den behagelige Tour langs Istriens deilige Kyst.

Den tredie Tour paafulgte en fiorten Dagstid efter. Dens Øiemed var at besøge Lissa, hvilket vigtige Punkt jeg endnu ikke havde havt Leilighed til nærmere at tage i Øiesyn. Mit Huses tre Damer ledsagede os ogsaa denne Gang tillige med Oberstlieutenant Maillot og Lieutenant Arnold af Marineinfanteriet, der havde afløst Lieutenant Dreyhaupt i Adjutanturen. Vejret begunstigede os ogsaa denne Gang.

Vi indskibede os tidligt om Morgenen og ankom hen imod Middag til Pola, hvor vi forbleve til Solens Nedgang, Damerne tagende Arenaen og de andre Oldtidsminder og Seeværdigheder i Øiesyn, medens jeg inspicerede de forehavende Arbejders og Anlægs Fremgang.

Det var nu allerede bleven mig en Fornøielse at besøge Pola; der var kommen en Orden i Tingene, som gav de bedste Forhaabninger om, hvad dette Sted engang kunde blive til. I en ubegribelig kort Tid vare Barakker til, om jeg erindrer ret, otte Hundrede Mand blevne opførte og indrettede til Beboelse, saa at de om faa Dage kunde tages i Brug. Pladsen var fortrinlig: i en Afstand fra Magazinerne og det temporaire Arsenal af ti til femten Minuters Gang, sundt beliggende Sydvest for Byen paa en jevn Plads, hvor før et Kloster havde ligget, hvis Hauger der endnu vare Spor af, og hvoraf der endnu stod et forfaldent lille Kapel. Barakkerne vare lette eenetages Huse i Rader, og

Bekostningen havde været ubegribelig ringe. Jeg opmuntrede Officiererne til at forskønne Stedet ved Haugers Anlæggelse, hvortil mange endnu staaende Smaatræer og Buske gave fortrinlig Leilighed, endog Frugttræer fandtes staaende der fra gamle Tider. Det lod til, at min Tilladelse til frit at benytte Grunden rundt om paa denne Maade vakte Anklang og Fornøielse hos Officiererne.

Om Aftenen forlod jeg Pola og satte Coursen til Zara, hvor vi ankom næste Morgen Kl. 6. Her tilbragte jeg kun et Par Timer med at besee Marinens Bygninger og viise Damerne Staden og et Par Kirker. Det var en Søndag, og Torve og Gader vare fyldte med den festlig klædte morlachiske Landalmue, en kraftig Race Mennesker, hvis brogede Dragt tog sig male-risk ud.

Omtrent ved Middagstid naaede vi Sebenico, hvor vi opholdt os en halv Timestid for at enholde en Lots, i hvilken Tid Damerne besaae den nydelige lille Kirke, Piazzaen og Promenaden, og nu gik vi op efter til Scardona, igiennem et snevert Farvand af trange og bugtede Sunde, hvor det flere Gange kostede Møie nok at dreie det lange og smalle Skib.

Udenfor Scardona maatte Seemøve gaae til Ankers, og herfra gik jeg med mit Selskab i Baade og roede dybere ind efter til det berømte Vandfald *Kerka*. Det var en interessant Fart ind igiennem disse snevre Klippesunde, rundt om indesluttede af høie, aldeles nøgne og stille Fielde. I en ret Vinkel til Høire bøiede Fiorden eller Sundet sig og viiste os i en snever grønklædt Bund en Mængde hvide Striber ned ad Fieldsiden, der toge sig ud som Sne i en høist skuffende Grad. Længe varede det, før Bevægelsen i disse hvide Striber lod os ane, at det var Vandfaldet selv, vi havde for Øie. Jeg var med min Baad et godt Stykke foran med Damerne, og ingen af Folkene i den havde været her før eller seet Vandfaldet. Altsom vi kom nærmere og nærmere, blev Bevægelsen tydeligere og tydeligere; Soelskinnets Spillen i Vandstraalerne og tilsidst Hundreder mindre Vandfald og Straaler, der sprang ud igiennem

Fieldet nedenfor og ved Siderne af de større Masser, som fløde stride ud over Fieldkammen, dannede nu det skønneste levende Billede, man kan tænke sig. Det var Floden Kerka, som her strømmer ud fra sit milelange Løb ovenfor. Der var en yppig Vegetation rundt om Vandfaldet. Under Skyggen af smukke løvrige Træer lagde vi til med vore Baade og stege iland.

En vanfør Bondeknøs kom strax mod os og tilbød sig som Veiviiser i et Sprog, Ingen forstod. Det var et Menneske tilsyneladende paa en Snees Aar, vist fulde tre Alen høi, med de lange, magre Arme og Been dinglende og slæbende efter ham, lige som han vilde ryste dem af sig, naar han gik; og alligevel hoppede han fra Steen til Steen med en Lethed som en Ged og hurtigere, end vi kunde følge ham. Mælet var uden Tvivl rørt af Lamhed lige som Kroppen; men herom kunde vi ei have Visshed, da der ikke var Nogen blandt dem, der vare med mig, som forstod Sproget. Personen var allerede en Mærkværdighed, en Slags *Davy Gellatley*, og passede godt til de vilde Omgivelser. Under hans Veiledning kravlede vi ad den steile og ujevne Vei op til det Øverste af Vandfaldet, hvor endeel Møller, meest Valkemøller, ved den aller simpleste Mechanisme sattes i Bevægelse af de mange smaa Sidestraaler, der trængte frem igiennem Fieldets Rifter.

Ved et forfaldent Huus laae en fire, sex halvvilde Bønder udstrakte paa Maven i Græsset, Andre kigede ud af Luger oppe i Huusgavlen, firskaarne, beskjæggede, vildtudseende Skikkelser, der begloede os med Blikke som dem, hvormed Oxen, der hviler sig drøvtyggende i Græsset, følger et forbigaaende Menneskes Bevægelser.

Efter at have betragtet det henrivende Skuespil af det brede, stridt nedrindende store Fald i Midten med alle de utallige smaa Straaler og Fald paa Siderne, beundret Soelstraalernes Spil i det dansende, skummende Vand, under en Taushed, som ikke blot den buldrende Larm, men Følelsernes Magt paatvang os, vandrede vi ned igjen til Baadene, hvor vor hoppende, humpende og skrævende Veiviiser bragte os en Mængde Forstee-

ninger og Curiositeter, af hvilke jeg afkøbte ham nogle faa til Erindring om Stedet.

Vi roede tilbage igiennem de skumle og øde Sunde, med deres ubeskriveligt vilde og nøgne Fielde, til Scardona, hvor Seemöve havde trukket en Mængde Nysgierrige i Baade omkring sig. Det var allerede saa nær Aften, at der ikke var Tid for os at gaae iland for at besee den lille yndigt beliggende Bye, hvis Navn omtales i den romerske Historie som et Sted af nogen Betydning. I de os omgivende Baade vare mange Fruentimmer og nogle Mænd i geistlig Dragt. De sang nogle som Hymner lydende Sange, der klang smukt i den stille Aftenstund.

Det begyndte allerede at blive mørkt, da vi naaede tilbage til Sebenico. Under vort korte Ophold her for at sætte vor Lots iland flokkedes Baade med Nysgierrige, hvoriblandt adskillige smukke morlachiske Piger, rundt om Skibet, og Staden var saa galant at sende en Baad ud med Musikanter, som fulgte os musicerende ud af Havnen. Da vi vare en halv Miilsvei udenfor *San Niccolo Fortet*, gik vi til Ankers for Mørket, og hen imod Daggry lettede vi og gik videre til Spalato, hvor vi ankom mellem Kl. 7 og 8.

Spalato, eller Spalatro, er en smuk, livlig lille Stad med en yndig Beliggenhed; lille kan man neppe kalde den, da den har en temmelig udstrakt og folkeriig Forstad. Den har ikke ganske ubetydelig Søhandel; i Havnen laae der endeel Skibe, og der var temmelig livligt Røre paa Marinen. Den nærmeste Omegn er smuk og veldyrket, Climatet saa mildt, at man her ikke kender til nogen egentlig Vinter. Hvad der har størst Interesse for den Reisende, er de uforlignelige Levninger af romersk Storhed, som her findes, og hvis velconserverede Tilstand er et Beviis for Climatets Mildhed og Stadighed. Keiser Diocletians Pallads er det, hvis uforgængelige Mure indeslutte den hele egentlige Stad, medens Hvælvingerne i den hele lange Muur ud mod Havnen, friske som opførte for faa Aar siden, tiene Indvaanerne til Magaziner og Boutiker; ja ovenpaa denne vel treds

Fod, eller mere, høie Muur er der Huse og en ordentlig Gade. Et Jupiter-Tempel, saa velconserveret, som om det skrev sig fra det femtende eller sextende Aarhundrede, er nu en christen Kirke. Jeg havde seet og beundret alt Dette ved mit første Besøg, skiøndt ikkun flygtigt. Først og fremmest maatte vi imidlertid besøge det nogle Timers Kiørsel ind i Landet liggende Salona, som jeg forrige Gang ikke havde fundet Leilighed til at komme ud til.

Den samme artige Herre, der sidst havde viist mig om, kom strax til, skiøndt det var temmelig tidligt paa Dagen, og tilbød at ledsage os paa vor Excursion. Et Par Vogne bragtes tilveie, og en behagelig Kiøretour igiennem et temmelig jevnt og vel-dyrket Landskab bragte os ud til en uhyre Steendynge i det Inderste af Dalen, som her lukkes af fuldkomment nøgne Steenmasser, de sterile, tavle- eller hvidgraae Bierge, der ere Dalmatien egne. Igiennem et snevert Pas fører en steil Fieldvei op til en lille Biergfæstning, *Clissa* ved Navn. En lille Fiord, eller en Arm af Havet, gaaer ind her og op til det Sted, hvor engang det rige Salona laae; nu er denne Fiord tilsandet, eller maaskee ved Jordskiælv, der uden Tvivl ogsaa har havt sin Deel i Stadens Forstyrrelse, forstoppet og useilbar for større Skibe. Beliggenheden har vist nok paa den Tid været gunstig for Handel og Erhverv; nu derimod, naar man seer ud over den nøgne, øde Steenmark, hvor vidt og breedt omkring ikke et Træ findes til Beskyttelse mod den brændende Soel, hvor neppe et Græsstraae kiger frem til Afvexling imellem disse Dynger af hvidblegede Muurbrokker og Stene, saa undres man over, at her engang stod en blomstrende, riig og mægtig Stad med Hauger og skyggefulde Lunde.

Stadens Forfalds Historie er kun ufuldkomment bekiendt. Avarer og andre barbariske Folkestammer, hedder det, ere komne over Bierget, igiennem det snevre Pas, hvor nu *Clissa* ligger, og ved gientagne Anfald havde de omsider indtaget Staden og forvandlet den til en Gruushob. En Deel af Indvaanerne skulde være flygtede til Spalato og have nedsat sig der. Men

Ødelæggelsen maae være gaaet igiennem flere Aarhundreder, thi Spor findes af nyere Tilføininger til ældre Befæstninger, hvilke synes at være fra en langt yngre Tid end de indenfor staaende Mure. Ved Udgravninger har man lagt en Deel af et Theater bar; Trapper og Indgange sees saa friske, som om de vare lige fra Steenhuggerens Haand. Seet der oppe fra, hvor vi stode, thi dette Theater laae temmelig dybt under os, og Nedstigningen dertil, giennem Dynger af Stene og Muurbrokker, var mig for besværlig i den brændende Soelhede, saae det ud, som Bygningen aldrig har været fuldendt, Dørkarmenes og Trappetrinnes Kanter vare saa rene og friske, som om de vare nys indsatte.

Udgravningerne ere imidlertid ubetydelige og uden Plan; muligt er det, at det vilde lønne sig at foretage nye i en større Scala; men mæisommeligt vilde Arbeidet blive, og den uhyre Steenhob, med hist og her et Brudstykke af en Capitæl med riig Sculptur, Levningerne af en Muur, en Trappe, de henved en Snees Fod høie Mure og Bastionerne af en Fæstning, hvis Steensætning og Form tilhøre vidtadskilte Tidsaldre, Alt dette gør nu, som det er, et dybt Indtryk, bærer et Ødelæggelsens Præg, der tydeligere end den skrevne Historie skildrer os hine vilde Kampe imellem Barbarerne og det undergaaende romerske Monarchie.

Der kan ikke være Tvivl om, at den hele milelange og brede Slette, der nu ikke synes at være Andet end en Ødemark, bestrøet med ujevne Steendynger, har været dyrket og prydet med Huse, Villaer, Hauger og Viinplantninger lige ned til Bredderne af denne engang af Skibe vrimlende Fiord, og ubegribeligt er det os nu, hvorledes Alt saa sporløst er forsvundet, hvorledes Steendynger og Gruus af de omstyrkede Palladser og Templer saaledes have opdynget sig og ere blevne saa vidt omtumlede og henkastede, at der nu dybt under dette ligge saa store og velconserverede Levninger af colossale Bygninger.

Nogle Folk boe hist og her i Hytter mellem Ruinerne; de kom til os og tilbøede os Mønter, meest Kobber og kun enkelte

smaa af Sølv, Brudstykker af udskaarne Stene, Stumper af Glas og farvede Steenarter, fundne imellem Gruset. Jeg købte en Sølvmønt og en Haandfuld Kobbermønter, siden fik jeg i et Værtshuus ved Veien i Nærheden, hvor vi spiste Frokost, en Guldfigerring med en lille rød Agat, hvori var indskaaren en Krebs, efter Sigende var den funden imellem Ruinerne, men det er mig dog tvivlsomt, at den er fra Romernes Tid.

Efter den trættende Vandring mellem Ruinerne toge vi ind i det nysomtalte Værtshuus, en simpel Bondekro, hvor vi spiste vor Frokost, som jeg havde ladet medbringe fra Skibet. En ganske fortræffelig rød Viin fik vi her under Navn *Salona-Viin*, den var stærk, sød og krydret af Smag og var meget behagelig at drikke baade med og uden Vand. Jeg lod min Tiener købe en stor Flaske fuld paa fire à sex Potter at tage med ombord; men Dagen efter, da jeg kom til at tænke paa den og forlangte et Glas, var der Intet tilbage af den. Min Tiener var en meget flink Karl, men en umaadelig Viindranger, skiøndt aldrig beruset. Vinene fra Spalatos Omegn ere overhovedet fortræffelige og i megen Berømmelse.

Ved Middagstid vare vi tilbage igien i Spalato og toge nu Diocletians Pallads, Templet og et ikke fuldendt Mausoleum i Øiesyn. Templet, en nu ret rummelig Kirke, er især høist interessant og maaskee, med Undtagelse af Pantheon i Rom, den bedst conserverede af alle de Bygninger, der ere levnede fra Romernes Tider. Af Palladset selv var en Forhalle med velconserverede umaadelige Marmorsoiler det, der gjorde meest Indtryk og gav noget Begreb om Storheden og Pragten af dette berømte Pallads, som Diocletian byggede sig her for at trække sig tilbage, efter at han havde nedlagt Keiserkronen, og herfra var det, at han skrev det bekjendte Svar paa Opfordringen at vende tilbage til Regieringen:

Jeg vilde ønske, Du kunde see de deilige Kaalhoveder, jeg har i min Hauge.

Vor artige og lærde Veiviiser, Professor *Auricht*, bekjendt som Archæolog og Forfatter af flere Skrifter om Spalatos Anti-

quiteter, forklarede os Alt og fremhævede enhver Gienstand af Interesse.

Paa Kiøretouren mødte vi en Mængde Tyrkere, der vendte tilbage over Grændsen fra Bazaren i Staden. Deres Udseende svarede til det Begreb, man i Almindelighed gjør sig om den tyrkiske Landalmue: Turbaner, lange Skiæg, smudsige at see til og Alle bevæbnede. Bazaren, et Navn, der her i Cattaro og allevegne i Nærheden af den tyrkiske Grændse er almindelig for den Torveplads, der er anviist Tyrkerne, var en Plads eller Mark tæt udenfor Staden eller den sydvestlige Muur af Palladset; her laae de tyrkiske Bønder udstrakte paa Jorden, de smaa Pak- eller Rideheste opstillede bundne i en Række i Nærheden. Ude ved Salona og paa Veien ind efter forfulgte tiggende Drengene vore Vogne, bønfoldende os i et Sprog, Ingen af os forstod, og hvoraf kun *Gospodi* og *Gospodina* vidstes at betyde Herre og Frue. I alle Stæderne paa Dalmatiens Kyst er det italienske Sprog det giængse, men paa Landet tales næsten eene Morlachisk, og af den lavere Almue forstaae kun meget Enkelte nogle Ord Italiensk.

Efter at have spiiist til Middag ombord, hvortil jeg havde indbudt Professor Aurich, gik vi i Aftenkiølingen iland for at spadserere. Marinen, som Strandbredden rundt om Havnen kaldes i de fleste italienske Søstæder, er en aaben Plads udenfor Staden af betydelig Udstrækning. Her vrимlede det nu af Spadserende, og der herskede det Liv og den muntre Støien, som karakteriserer Aftenerne i de sydlandske Søstæder. Vi lagde vor Tour ud til et Kloster, en lille halv Miil fra Staden, nær ved Strandbredden af en lille Vig. Det var en imponant Bygning, omgiven af store Hauger og med en yndig Beliggenhed. Vi kom igiennem Forstaden, der viiste sig af en betydelig Udstrækning og folkeriig, vi passerede Hauger og veldyrkede Marker, og i det Hele var Spalato og dets Omgivelser et høist indbydende Sted.

Om Natten lettede vi herfra og styrede ud efter til Øen Lissa, i hvis rummelige og ypperlige Havn vi ankrede Kl. 5

om Morgenens. Her laae foruden den her stationerede Peniche ogsaa til min Forundring en engelsk Orlogsbrig.

Jeg gik strax iland for at benytte den kielige Morgenstund til mine Inspectionsvandringer, og kielig nok var den til min Forundring; thi da jeg en Timestid efter kom op paa det hoiere liggende Fort, var det saa koldt, at vi forfrosne og blaae af Kulde kom tilbage. Der klagedes ogsaa over Climatet paa denne Øe, at det undertiden pludselig kan gaae over fra en brændende Hede til en følelig Kulde.

Efter at have beseet den ubetydelige Bye, ladet mig præsentere de i deres Ro overraskede Garnisonstroppers Kaserne, Hospital o. s. v. toge vi derfra tvers over den næsten en halv Miil brede Havn til det temmelig høit liggende Fort *St. George* eller *Wellington*, begge Navne gives det iflæng, som Englænderne have bygget her under Krigen, for at sikkre sig Øen, som man troede, for bestandigt; men da de ved Fredsslutningen kom i Besiddelse af Corfu, havde Lissa mindre Værd for dem, og de afstode derfor Øen til deres gamle Allierede, Østerrig, tiligemed Dalmatien, hvortil den naturligt hører. Fortet er smukt opført af hugne Steen, fuldstændigt i enhver Henseende, men langt fra tilstrækkeligt i sig selv som Havneforsvar. Det kunde være nok for Englænderne, der havde og have Overmagten paa Søen og altsaa ikke have noget større Angreb at befrygte, eller rettere noget Angreb paa Havnen med større Skibe. Indseilingen kunde de nærværende Befæstninger ikke forbyde et nogenlunde stærkt Skib, og, ankret inde i Havnen, havde et Saadant kun et Batterie til venstre Side, eller lige overfor Fortet, at bringe til Taushed for at være Herre af Havnen og den hele Øe, paa Fortet i alt Fald nær. Dette kunde ikke paa den Afstand beherske Havnen, i det Mindste ikke den hele Havn.

Derimod fandt jeg et Punkt, hvor det vigtigste Forsvarsværk med Lethed lod sig anlægge; det var paa en midt ud i Havnen udskydende Landtunge, hvor der laae et forfaldent og forladt Kloster. Med et stærkt Batterie paa denne Tunge og maaskee et mindre Værk dybere inde i Bugten, for at secundere det til-

lige med Batteriet paa venstre Side og Fortet paa den høiere, vilde et directe Angreb fra Søsiden være en vovelig Sag, endog for en betydelig Sømagt. I min Rapport foreslog jeg derfor disse nye Anlæg og, at der stedse holdtes en passende stærk Garnison paa Øen, for at være sikkert imod et coup de main ved en Krigs første Udbrud. Punktet var af stor militairisk Vigtighed, om end, under Østerrigs nærværende maritime Svaghed, meer negativ end positiv, thi engang i en paa Søen overmægtig Fiendes Hænder, blev Gienerobringen umulig, og Fienden havde herfra den fuldkomneste Magt over Kystfarten og Forbindelserne med Venedig og Triest. Forholdsviis vilde det koste ubetydeligt at gjøre denne Øe til en næsten uindtagelig Position, hvorfra Corfu og hele Levantfarten kunde observeres og trues, medens vore egne, saavel Krigs- som Handelsskibe, her kunde finde sikker Tilflugt.

Da jeg kom tilbage ombord fra min lille Inspection, aflagde den engelske Brigchef sin Visit. I Førstningen gienkiente jeg ham ikke, men snart erindrede jeg, at det var Capitain Beddolt, den Samme, som ved Malamocco havde forløbet sig imod Neutralitetslovene. Han var nu her atter paa Spil. Lissa var erklæret en lukket Havn for fremmede Krigsskibe, og da jeg yttrede ham min Forundring over, at han desuagtet var kommer her ind, svarede han, at dette var ham ubekjendt; Admiralen, *Sir William Parker*, havde neppe selv Kundskab herom, da han i sine Ordre ikke herom havde yttet Noget. Jeg bemærkede hertil kun spøgende: at det var Commandantens Sag at viise ham bort og gjøre Melding herom, for min Part raadete jeg ham blot til at skynde sig at komme bort jo før jo hellere, sigende:

— We won't allow you to come here to spy our nakedness, in order that you may one time or another profit by it and come to take the place from us. Han var meget forlegen og ærgerlig, kunde jeg see, og lovede inden en Times Forløb at gaae under Seil. Jeg fik siden at vide, at han havde været i Gravosa og flere

Havne langs Kysten, hvor hans Nærværelse havde foraarsaget lignende Opsigt og Demonstrationer.

Strax efter dette Besøg lettede jeg, men maatte ligge nogen Tid for at klare Skruen, der havde faaet vort Varp viklet om sig. Om Middagen ankom vi til Curzola, hvor jeg vilde stoppe, men da det blæste friskt, knækkede et Par ilandbragte Stop-touge, og vi dreve ud af Havnen. Idet vi holdt ud igien, stod Maskinen pludseligt stille, og Maskinmesteren, en ellers resolut og dygtig Mand, kom op ganske forfærdet og erklærede, at han ikke kunde begribe Aarsagen. Jeg lod Dampen gaae ud, og vi dreve for Vinden ned i Sundet. Det opdagedes da, at Skruen i sin Omdreining havde suget en af de sprungne Trosser ind i den Malstrøm, den foraarsager, og faaet den viklet saa tæt og fast omkring sin Axis, at den stod ubevægelig fast. Det kostede os hele Eftermiddagen at bortskaffe denne Hindring; vi maatte ankre op midt i Sundet mellem *Sabionetto* og Curzola, og Trossen maatte stumppeviis hugges og skiæres bort, et meget besværligt Arbeide at foretage under Vandet, og hvorved de Arbeidende selv ofte maatte have Hovedet under. Følgerne af denne Forsinkelse bleve, at jeg, i Stedet for at gaae til Cattaro, bestemte mig til at gaae til Ragusa først, og at vi ikke før henved Kl. 11 om Aftenen naaede Gravosa.

Denne Uleilighed med Skruedampskibe havde allerede hendet mig flere Gange og kan medføre store Ulemper, især om Natten, da det er saa meget vanskeligere at forvise sig om, at der ikke slæber nogen Trosse eller Tougende udenbords, og gaaer man under Seil, eller, for at rette Udtrykket efter Dampskibe, gaaer man afsted fra et loskastet Varp, er den yderste Forsigtighed nødvendig ved Indhalingen af Varpet.

Vi laae Natten over i Gravosa, hvorfra Damerne næste Morgen, under Maillots og Arnolds Ledsagelse, toge op til Ragusa. Her bleve de i Stadens Port modtagne af Biskoppen i fuldt Ornat og førte ind i Hovedkirken, hvor alle Seeværdigheder foreviistes dem af den høie Geistlige selv. Frøken Berg, der uden Tvivl her som i Montona blev anset for at være min Gemal-

inde, havde den Lykke at blive ført om af Monsignore — Biskoppens almindelige Titulatur — selv, ja endog omfavnet af ham og ført ved hans Arm til Kirken, da det blæste meget stærkt ved Modtagelsen i Stadporten, saa at Damerne vare nær ved at blæse omkuld. Hun fik af ham en lille firkantet Marmorsteen eller Plade, et antiquet Brudstykke eller Reliquie, til Erindring om Besøget i Ragusa. Kl. hen imod 12 vendte Damerne tilbage, ganske fortryllede over den behagelige Tour og den artige Modtagelse.

Da en temmelig stærk Borin var sprungen op om Morgenen, og jeg frygtede for at Touren til Cattaro skulde forlænge min Fraværelse for meget, tiltraadte jeg Tilbagereisen og gik nu ved Dagen den samme smukke Vei tilbage, som vi Aftenen før vare komne ad i Mørke, igiennem det indre Løb nemlig, og til Curzola, hvor vi gik til Ankers. Efter Middagsbordet spadserede vi om i Nærheden af Staden, ud igiennem den lille Forstad, hvis flittige Beboere, lige til Mørket faldt paa, syslede med deres Skibs- og Baadebyggerie, under Haandsrækning ved Arbeidet af Børn af enhver Alder ned til Rollingen, der bar Spaaner til Ilden under Beggryden.

Hvidskebænken, opført af en Englænder, der opholdt sig med sin Familie her nogle Maaneder faa Aar tilbage, morede især Damerne meget, jeg kiendte den allerede fra mit første Besøg. Den ligger et lille Stykke fra Forstaden paa Veien ud til Vinterhavnen. I Fieldet ved Veien er udskaaren en halvcirkelformig Plads, hvis Diameter var et Halvthundrede Alen og der over, langs denne Fordybning var Fieldet beklædt med Plader af en grov Marmorsteen, der var poleret og rækkede en fire, fem Alen op; Pladsen udenfor var smukt planeret. Langs denne Muur løb en lav Marmorbænk, og naar en Person, siddende paa den eene Ende af denne Bænk, lagde Hovedet til Muren og hviskede nogle Ord, uhørlige for den, der sad ved hans Side, løde disse Ord ganske tydeligt for den Person, der havde taget Plads paa den anden Ende af Bænken, lige overfor og i over halvtreds Alens Afstand, og hele Samtaler kunde

føres paa denne Maade. Midt paa Muren var en Plade anbragt med en latinsk Inscription, udtrykkende Engiænderens Henrykkelse over Øens idylliske Skiønhed og den Fred og Lykke, han havde følt under sit Ophold dør.

Siden gik vi ind i den lille Stad, som ikke mindre fortryllede Damerne end mig, den første Gang jeg var her. Som sædvanligt bleve vi førte ind i Kirken, der var oppyntet til en Fest den følgende Dag, og Lysene bleve tændte, for at viise os de faa Herligheder og Malerier, den besad. Paa nogle af de udvortes smaa og ikke meget anseelige Palladser stod en Dør aaben, igiennem hvilken man øinede lange dunkle Gange, Trapper, Smaagaarde etc., som vidnede om indre Storhed og Pragt.

Ved Midnat lettede vi og gik videre nordpaa, passerende Zara uden at standse, anløb Pola for at forsyne os med Kul og naaede Triest efter en yderst interessant Tour af syv Dage. Det eeneste Skaar i Behageligheden af denne lille Reise var Plagen af Lopper og Væggelus, som desværre var begyndt at tage Overhaand ombord, formodentligt hentede paa Arsenalet i Venedig.

DA Wedel Jarlsbergs Sag ikke før min Rapport til a. h. Arméobercommando af 4de Juli kan siges at være sluttet, skal jeg her med nogle Ord omtale den.

I Slutningen af April, medens Corvetten Titania laae under Reparation og Udrustning ved Værftet i Lazaretto nuovo, var der opstaaet en Tvist mellem Wedel, dens Chef, og Værftschefen Pörtl angaaende Masternes Forkiling, og Pörtl klagede skriftligt til Havneadmiralen, som igjen indsendte Klagen til mig. Jeg foretrak efter nogen Overveielse at afgjøre Sagen selv, skændt den som en simpel Disciplinsag ganske henhørte under Havneadmiralen, der iøvrigt havde den Feil at skyde saadanne mindre behagelige Sagers Afgjørelse over paa mig; imidlertid lod jeg Sagen hvile, indtil jeg havde nærmere oplyst mig om dens rette Sammenhæng.

Endelig i Slutningen af Mai, da Wedel havde faaet Seilordre til at gaae om nogle Dage paa en Expedition til Smyrna og Archipelet, kaldte jeg begge Parter for mig, hver for sig og i Marineadjutantens Overværelse, og foreholdt først Oberstlieutenant Pörtl det Ønskelige i, at en Sag af saa ringe Betydning i sig selv var bleven afgjort uden høiere Foresattes, især Overcommandoens, Mellekomst, saa meget mere som, i teknisk Henseende, Retten vel kunde være paa Wedels Side, og ialtfald en alvorlig og bestemt Tilbageviisning maatte have været tilstrækkelig til Subordinationens Opretholdelse. Wedel blev dernæst alvorligt foreholdt det Respectstridige i hans Adfærd mod Værftschefen, hans Superieur, og formanet til at be-

flitte sig paa, ved Subordination og et fordrageligt Væsen, at bevare sig sine Foresattes Yndest og sine Kammeraters Velvillie.

Han svarede studst og bad om sin Afsked, dersom man ei var fornøiet med ham. Dette, sagde jeg ham, tog jeg ingen Notits af; men siden indløb virkeligt en skriftlig Begiæring om Afsked og, at han strax maatte blive afløst fra sin Commando. Han skulde seile Dagen efter; jeg svarede ham derfor, at han havde at efterleve sin Ordre først og kunde da siden, efter Tilbagekomsten, om han vilde, fornye Begiæringen i en anden og med Forskrifterne stemmende Form. Ikke fornøiet hermed forhørte han sig hos Stabsauditeuren, om man kunde tvinge ham i Fredstid til at udføre den befalede Expedition, og indkom med fornyet Ansøgning.

Da der med denne stridige unge Mand ikke var Noget at udrette med det Gode, befalede jeg ham under strengeste Ansvar at afseile og følge den ham givne Instruction for Reisen; efter otte Dages Forløb skulde han anløbe Pola, hvor da hans Afløsning vilde finde Sted.

Det voldte mig endeel Bryderier at finde en anden Chef, der atter skulde erstattes i den Post, hvorfra han blev tagen. Til Chef for Titania valgte jeg Schiffslieutenant Breisach, der var Equipagemester i Pola og havde viist en ualmindelig Dygtighed i denne Post; som hans Efterfølger igjen kom Zaccaria, der maatte hentes fra Zara o. s. v. Wedel blev nu afløst, kom til Triest, erholdt sin Afsked og reiste kort efter til Wien.

Jeg var vred paa ham og tog privat ingen Notits af ham. Han var blevet optagen i min Families Omgang som en Paarørende og stedse viist megen Godhed og Tillid, skiøndt hans Charakter ikke var videre elskværdig, for han var mistænksom og en S sammensætter. Den Stridighed, hvormed han stod paa at ville avancere til Major — Corvetten Capitän —, uaget jeg viiste ham, at det vilde med Rette vække Misfornøielse iblandt de mange ældre, indførte Kammerater, af hvem han ved sit indsluttede og frastødende Væsen havde gjort sig ilde lidt, og uag-

tet jeg lovede ham ved første større eller almindelige Avancement i Marinen at bringe ham i Forslag —, var saa lav og egennyttig, at jeg vel havde Grund til at unddrage ham min private Yndest og Beskyttelse. Han vidste meget vel, hvorledes min Stilling var, og tænkte kun paa at benytte Tiden til hans egen Fordeel, ved at tiltrødse sig en Rang, som han dog ikke vilde have kunnet soutenere.

Ved Udgivelsen af den fra Norsk oversatte Lærebog i Sømandsskab havde han tient sig nogle Penge, ligeledes ved bestandig at tiene paa Chefsdiæter. Til Reisen, som for sig alene maatte være lokkende for enhver fornuftig ung Mand, havde han havt ikke ubetydelige Udgivter til Sølvtoi og Kahytsudstyr, og dog var hans Stridighed saa stor, at selv Tabet herved ikke kunde bøie hans Stivsind til Fornuft.

Da han kom til Wien, gjorde han endnu Forsøg dør, hos Krigsministeren, hos Grünne og Andre, paa at komme ind igien i Tienesten med den attraaede høiere Rang. Følgen deraf var en Opfordring til mig, at ytre mig om hans Atterindtrædelse. Herpaa svarede jeg ved at indsende en fuldstændig Beretning om det Passerede, bilagt alle Skrivelser i Sagen, og jeg erklærede mig paa det Bestemtteste imod hans Indtrædelse. Af disse Skrivelser havde jeg ladet foretage fuldstændige Afskrifter, da jeg fandt det raadeligt, før min Afreise at være beredt for det Tilfælde, at han eller Andre skulde siden offentlig bebreide mig Noget. Fra Wedel selv modtog jeg endnu et, som sædvanligt plumpt skrevet Brev, hvori han beder mig at forskafe ham en Orden. Jeg gav ham intet Svar herpaa.

Af de fremmede Officierer var Klint den eeneste foruden Wedel, som jeg gav Commando. Wedel var imidlertid en Undtagelse, da det var hans specielle Post som Lærer for de provisoriske Cadetter, der forskaffede ham Commandoen af Øvelses-skibet Titania, hvilket Skib egentligen dannede det svømmende Instituts Locale, ombord paa hvilket de hele Tiden, selv i Havn ved Triest, logerede, nøde Underviisning og oplærtes i Tiens-te og Disciplin. Lieutenant Klint fik Skonnerten Arethusa og

var herover ikke lidet glad og lykkelig, saa meget mere som han var halvt om halvt tilsinds at vælge Østerrig til sit Fødeland for Fremtiden, da han havde stærkt Anlæg til Lungesvind-sot og befandt sig bedre i det sydlige Clima. Han gik i April til Stationen i Levanten i Selskab med Briggen Montecuccoli under Wüllerstorf og viiste stedse Activitet og god Conduite. Hylten Cavallius blev Takkelmester og fik Ordre at udarbejde Takkelagereglementer for alle Classer Skibe, et Arbeide, han med megen Iver og Flid greb fat paa.

Den nordamerikanske Fregat *Independence*, raseret Linieskib og nu paa 60 Kanoner, med Commodore *Morgans* Stander, kom i Slutningen af Mai eller i Begyndelsen af Juni Maa-ned til Triest og forblev liggende her en sex Ugers Tid. Et Dampskib *Mississippi*, Capitain *Long*, som senere bragte Kos-suth fra Constantinopel til Amerika, stødte i den sidste Uge til Fregatten i Triest, hvorfra de i Forening afseilede til Levanten. Erkehertug Johan, der ogsaa denne Sommer kom til Triest med sin Gemalinde og Søn, aflagde et Besøg paa Amerikaneren. Han reiste pludselig bort efter et kort Ophold, formodentlig for ikke at træffe sammen med Kongen og Dronningen af Sachsen, der indtraf kort efter og forbleve flere Dage i Triest, hvorefter de gik til Venedig, og efter Tilbagekomsten derfra atter opholdt sig her i nogle Dage. Jeg var til Taffels hos dem i Selskab med Commodore Morgan og nogle af hans Officierer, hvor jeg havde den Ære at sidde ved Siden af Dronningen.

Ved Kongen af Sachsens Ankomst erfarede jeg atter de samme Rænker, som man tidligere havde øvet imod mig. Paa udtrykkelig Forespørgsel hos Gouvernementet blev det meddeelt mig, at Deres Majestæter havde frabedt sig den sædvanlige Modtagelse om Morgenen ved Ankomsten. Op ad Formiddagen lod jeg begiære Audients, og Tiden dertil blev mig bestemt til Kl. 5 om Eftermiddagen. Ved min Ankomst i Hôtel National fandt jeg Herskabet ved Taffelet endnu, og da dette hævdedes, kom Marschallen, Generallieutenant *Lerche*, og førte mig ind i Spiisesalen, hvor jeg fandt det talrige Selskab forsamlet, lige

som det nylig havde reist sig fra Taffelet. Der var alle Stadens Honoratiore: Vicestatholderen Feltmarschallieutenant *Rath*, en anden General, Civil-Vicegouverneuren Grev Gleispach, Biskoppen, Podestaen o. s. v.; Alle vare indbudne til Taffels som Følge af, at de havde modtaget Majestæterne ved Ankomsten.

Jeg blev forestilt H. M. Kongen, en smuk og behagelig Herre at tale med, der baade i Person og Væsen mindede meget om Kong Christian VIII. Efter en kort Samtale førte Kongen mig hen til H. M. Dronningen, hvis overordentlige Liighed med Erkehertuginde Sophie frapperede mig i den Grad, at jeg næsten viiste mig forlegen, thi jeg vidste neppe, om det ikke var hende, jeg stod for. Det var mig den Gang ubekjendt, at de vare Tvillingesøstre.

Den næste Formiddag aflagde Overhofmarschallen Visit hos mig og kom da med nogen Forlegenhed frem med en Indbydelse til Dr. Majestæters Middagstaffel, men erklærede, at dersom mit Helbreed i ringeste Grad var til Hinder derfor, maatte jeg paa ingen Maade genere mig, men sige det reent ud. Jeg svarede ham med nogen Forundring, at jeg befandt mig fuldkomment vel, og indfandt mig til Taffelet, som ovenfor er nævnt, tillige med Baron *Rath* og Amerikanerne. Denne lille Tildragelse viiste mig, at man ogsaa her havde spillet falsk Spil mod mig. Ved Taffelet havde jeg, som sagt, den Ære at have Plads ved Siden af Dronningen, som paa en meget behagelig Maade underholdt sig med mig og blandt Andet taledede om den beklagelige Tilstand i de danske Hertugdømmer og *Hertuginde Wilhelmines* Ophold i Dresden, hvor hun havde søgt Tilflugt under Oprøret. Efter Taffelet besøgte Majestæterne, ledsaget af deres Middagsgæster, den amerikanske Fregat og gjorde derfra en Promenaderoning langs Kysten ind i *Muggia-Bugten*.

Nogle Dage efter de kongelige Personers Afreise gav jeg en brillant Diner for Amerikanerne og om Aftenen en stor Soirée og Dands. Det var den meest glimrende af alle de Fêter, jeg gav, medens jeg var Overcommandant, og Forsamlingen af Damer var den meest elegante og glimrende, jeg havde seet i

Triest, baade i Henseende til Skjønhed, Toilette, Antal og ton. Det var, som om man havde aftalt at kappes om ret at giøre Nationen Ære vis à vis de Fremmede, og dog var Soiréen saa godt som improviseret. Den store Salon med Pergolaen og de to mellem den og Dandsesalen vare næsten fyldte med Damer og Herrer, og fra Rangens Side var Selskabet ikke mindre udmærket: Grever, Grevinder og Comtesser, ja Fyrster og Fyrstinder fandtes deriblandt. Det var den sidste som den smukkeste af de store Diners og Soirées, jeg gav.

Ogsaa Storhertugen af Hessen-Darmstadt med Gemalinde besøgte Triest i denne Sommer og opholdt sig her et Par Dage. Jeg havde den Ære at være indbudet til Taffels ogsaa hos dem. Storhertugen var meget jevn og ligefrem i sit Væsen, høi af Væxt og svær af Lemmer; der var megen Godmodighed i hans noget butte Soldatervæsen og Tone.

Kongen af Grækenland passerede ogsaa igiennem Triest, men om det var denne Sommer eller om Efteraaret af det forrige Aar, erindrer jeg ikke nu. Han steg af i sin Consuls Huus og modtog dør Cour af Stadens Honoratiores og de i Triest sig opholdende Grækere.

Da jeg kom derhen, fandt jeg Trapperne og et Par Forværelser opfyldte af Mennesker, hvoriblandt Mange i græsk Dragt. Man viiste mig taus ind fra Værelse til Værelse, indtil jeg befandt mig i en stor Sal, hvor der var endeel Mennesker i Uniform og forskellige andre Dragter, Alle i ugenert Samtale, som jeg troede, ventende paa at blive indladte til Audients, da pludselig en Herre i fuldstændig græsk Dragt med Sabel paa Siden kom hen og tiltalte mig. Jeg svarede ham uden videre Hilsen, og først efter at have vexlet nogle Ord fik jeg Øinene op for, at denne Herre var Kongen selv.

Kong Otto var af Middelhøide, maaskee lidt under, mager og spinkel af Legemsbygning; hans Ansigt var hverken smukt eller udtryksfuldt, og han var meget tunghør; han var iført græsk Nationaldragt, et kort Skiørt af flint hvidt Lærred lagt i ziirlige Folder, Fustanella, troer jeg, man kalder det; paa Benene bar

han Kamasker op til Knæerne, en riigt galloneret og broderet Trøje af lyseblaat Klæde med opsnittede Ærmer, hvorigienem de hvide Skiorteærmer skinnede frem; Galoner og Broderie vare af Sølv. Dragten var for theatralisk i mine Øine til at være passende for en Konge. Samtalen førtes paa Tydsk og dreiede sig om almindelige Gienstande. Jeg kan ikke sige, at Hs. Majestæts Personlighed gjorde noget Indtryk paa mig eller forekom mig at have noget Imponerende ved sig.

Af fremmede Orlogsmænd havde vi efter Amerikanernes Bortreise kun den engelske Brig Racer; Capitain Beddott spiieste hos mig og lod til at more sig fortræffeligt i Damernes Selskab, skiøndt han ikke talte Tydsk eller Fransk, og de ikke Engelsk. Han var en meget artig og jovialsk ung Mand.

Marinen var da omsider kommen i Besiddelse af Værftet San Marco i Chiarbola-Bugten, og efterhaanden var den Mængde opkiøbt Skibstømmer, som hidtil havde ligget spredt om i Byen, samlet og ordentligt opstabet paa dette Marinens nye Værft, som blot ventede paa Keiserens Approbation af den indvendige Plan, for i kort Tid at erholde to Beddinger til Linieskibe, hvis Bygning da strax kunde paabegyndes. Grunden var en Klippe, saa at der ikke behøvedes noget andet Fundament eller en kostbar Underbygning; Stabelblokkene kunde opføres fra den, en Fod eller to under Overfladen liggende faste Klippegrund. De sidste sex Kanonjoller vare afløbne, og Kanonchalupperne vare næsten færdige. Directionen for Lloyds havde jeg givet Løfte om, at maatte forblive i Benyttelsen af den hele tidligere occuperede Deel af Værftet Aaret over, og siden saa længe som det kun var Marinen muligt at undvære Pladsen uden eget væsentligt Tab. Saaledes troede jeg at have lagt min Beredvillighed til at tiene Directionen for Dagen og fra min Side gjort Alt for at bevare en god Forstaaelse med den. Det hialp kun lidt.

Med Bellonas Reparation var man nu saa vidt avanceret, at der kunde skrives til at kiølhale den. En i denne Anledning nedsat Commissions Betænkning lød paa at tiltakle Fregatten

og sende den over til Venedig for der at blive kiølhalet og kobberet; selv Ljungstedt, Medlem af Commissionen, stemte for dette. Jeg, derimod, vilde ikke vide af en saadan gientagen Erklæring af Marinens Afhængighed af Venedig; jeg undersøgte selv personligt Leiligheden i Lazaretto nuovo og bestemte, at Kiølhalingen skulde foretages her, hvortil alle Requisiter, som ei havdes paa Stedet, bleve hentede fra Arsenalet i Venedig, saasom Pontons, Gier o. s. v. Alt var ankommet, da jeg fra traadte Commandoen, og siden har jeg erfaret, at Fregatten lykkeligt og uden Vanskelighed blev kiølhalet og kobberet i Triest paa den Maade, jeg havde befalet.

Erkehertug Max var hurtig kommen til Kræfter i Ischl, og Julius Wissiak var i Slutningen af Juni bleven kaldt op til Wien for at lede Prindsens Studier. I Begyndelsen af Juli fik jeg Ordre at udkaste Planen til et Togt for Fregatten Novara, paa hvilken Erkehertugen skulde indskibe sig. Planen blev udsat; jeg troer, at Neapel, Livorno, Cadix, Madeira og Lissabon vare foreslaaede som Anløbssteder. Kahytten og Locale for Prindsen og Følge indrettedes og udrustedes standsmæssigt, og Alt var færdigt ved Hs. keiserlige Høiheds Ankomst i Slutningen af Juli, Dagen før min Afreise til Wien, hvorhen jeg tre, fire Dage før var kaldet ved en Telegraphdepeche, der omtrent lød saaledes:

Herr Overcommandanten har at begive sig til Wien for et længere Ophold dør. — Det kunde synes, som om man har villet forhindre, at jeg skulde træffe sammen med Erkehertugen, thi saavidt jeg erindrer, lød Ordene: Paa Sigt af denne Ordre — nach Empfang dieses — eller Lignende, hvorefter jeg egentligt havde at afreise ufortøvet; men jeg fandt det rettest at ordne Alt forinden, da jeg med temmelig Sikkerhed forudsaae, hvad der vilde skee; jeg vidste, Erkehertugen var underveis, og ham vilde jeg ialtfald tage Afsked med, derfor gav jeg mig god Tid.

Da jeg, som sagt, i nogen Tid havde forudseet min Fratrædelse som nærforestaaende, saa havde jeg i den sidste Tid beskieftiget mig med at tage Afskrifter af de vigtigste Rapporter under Krigen samt andre historiske Actstykker, for i sin Tid at

kunne udarbejde en documenteret Beretning om min Embedsvirksomhed i Østerrig. Dette Arbejde i Forening med den usvækket fortsatte Embedsvirksomhed gav mig meget at bestille, og det lykkedes mig at faae det Vigtigste afskrevet. Mange Ting, saasom Forslaget og Planen til Knabenerziehungshaus, dette Instituts hele Organisation, Læreplanen, Omkostningerne o. s. v., Planen for Cadetternes Examen før Avancement til Officerer, begge vel giennemtænkte og fuldstændigt udarbejdede, samt flere andre, Arsenalet i Venedig vedrørende, maatte jeg desværre undvære Afskrift af, da jeg, for ikke at vække Opsigt, maatte tage de fleste Afskrifter selv; og jeg beklager dette, da de alle vare maaskee de bedst lykkede af mine Organisationsarbejder og vilde have kunnet tiene til Mønster for mit Fædrelands Marine.

Jeg sagde nys, at jeg med usvækket Iver fortsatte min Embedsvirksomhed lige til det Sidste. Det var i den Grad Tilfældet, at da jeg sidste Gang besøgte Arsenalet i Venedig, maaskee en Uges Tid før Ordren til at reise til Wien indløb, og ved denne Leilighed gav forskellige Ordre til Arsenalsdirecteuren Gyuitó angaaende de under Bygning værende Skibe, Reparationer m. m., yttrede denne til Maillot og Flere, at jeg var en forunderlig Mand, jeg taledede og forordnede, som om jeg stedse skulde forblive i min Post:

— Veed han da ikke, hvad hele Verden taler om, at han snart skal aftræde? Ingen kan mærke det Ringeste dertil hos ham, hans Iver og Interesse for Tienesten er den samme. — Jeg vidste allerede siden April Maaned saa godt som Nogen, at Wimpffen skulde være min Afløser, lige siden Keiserens Besøg var det mig klart, at man vilde af med mig, og jeg havde vel overveiet, hvad jeg vilde gjøre. Mange talte aabent til mig om Wimpffen som min Afløser, jeg bemærkede dertil:

— Jeg kiender Rygtet, men vil ei troe det, langt naturligere vilde jeg finde det, om man vilde gjøre mig til Statholder til lige, dersom man finder, de to sideordnede Autoriteter ikke kunne bestaae her sammen, ikke fordi det nogensinde kunde

falde mig ind at attraae eller ønske en Post som Statholder i Forening med en Post, der allerede kræver min hele Anstrenge, men fordi Marinen derved ikke vilde atter komme ind i den gamle Tilstand og være paa Veie igien til at gaae til Grunde under en Soldatercommando, og fordi det er langt naturligere og har flere Præcedenser, at en Søofficier har været Gouverneur i en Søprovinds, end at en General commanderede Marinen.

Da jeg, nogle Dage før Modtagelsen af Opkaldelsen til Wien, mynstrede Fregatten Novara personligt, var der Noget i Károlyis hele Væsen, som slog mig; der var, foruden en uvant krybende Holdning, et Udtryk af Skuffelse, Noget, der hvilede tungt paa ham, kort, Noget, som var mig høist paafaldende og uforklarligt, da han jo længe vidste, lige saa godt som jeg og enhver Anden, at jeg vilde fratræde Overcommandantposten. Dette kunde altsaa ikke være Anledningen. Senere har jeg troet, at det maae have været min Forbliven i Indflydelse, som han ikke havde ventet sig, min Ansættelse hos Keiseren, hvorom han jo sikkert var underrettet ved sine Forbindelser i Wien; dette, tilligemed Erkehertugens nu aabenbare definitive Bestemmelse til Chef for Marinen, maatte tilintetgiøre ethvert Haab for Károlyi om selv at opnaae denne saa ivrigt attraaede Plads.

Samme Dag, som jeg havde bestemt til at afreise, var jeg Kl. 9 om Formiddagen til Afskedsvisit hos Erkehertug Max, der om Natten var ankommen med sin nye Overhofmester, Grev *Crenneville*, en ganske ung Mand og Oberstlieutenant ved Husarerne, samt Schiffslieutenant Wissiak. Han logerede i Hôtel National, hvor han modtog mig med megen Venlighed og nogen Forlegenhed eller Nedslaaethed i sit Væsen, hvilken han gav Yttring ved at sige, at det var muligt, han ved sin Tilbagekomst vilde finde store Forandringer foregaade. Jeg yttrede min Glæde over at see ham saa fuldkommen restitueret efter sin Sygdom, haabede, han vilde finde sig tilfreds med de ombord giorte Indretninger for ham og hans Følges Logering, og ønskede ham en behagelig og lykkelig Reise.

Det vakte Forundring hos mig, at Grev Coudenhove var afskediget fra sin Post som Erkehertugens Overhofmester. At han var falden i Unaade, var klart. Men hvorfor? Det vidste Ingen. Paa samme Tid var hans Kones Søster, Grevinde Schönborn, ogsaa fernet fra sin Post som Overhofmesterinde hos Erkehertuginde Sophie. Denne Revolution i Erkehertugens Hofstat vakte nogen Opmærksomhed i Triest, især Grev Coudenhovens Afskedigelse, da denne ældre og satte Mand forekom Alle meget mere skikket til at være Erkehertugens Ledsager paa Søreiser end den ganske unge Grev Crenneville, der maa-skee aldrig før havde været paa Søen, medens Coudenhove var fuldkommen søstærk og vant til Sølivet; ogsaa havde han, saavidt jeg havde bemærket, viist den største Omhu for Erkehertugen og var aldrig veget fra hans Leie under dennes Sygdom. Alligevel troede Nogle, at Unaaden paa en eller anden Maade stod i Forbindelse med Prindsens Sygdom.

En Timestid efter min Hiemkomst fra Visiten hos Erkehertugen satte jeg mig i Vognen og reiste til Wien, ledsaget af min Adjutant, Oberlieutenant Arnold, og min Kammertiener.

Det var om Mandagen den 28de Juli, den Dag da den totale Soelformørkelse fandt Sted, at jeg tiltraadte denne Reise, der skulde give min Livsstilling en afgjørende Vending. Underveis, imellem *Prewald* og *Adelsberg*, indtraf Formørkelsen. I *Adelsberg* vare en Mængde Mennesker fra Byen forsamlede paa et lille Bierg og havde et Musikcorps med sig, der spillede Hymner og anden alvorlig Musik, hvilket lød meget smukt i det natlige Halvmørke, hvori Alt var indhyllet.

Jeg ankom til Wien den næste Dags Eftermiddag omtrent Kl. 6 og tog Logis i *Hôtel Munsch*, hvor jeg indlogeredes i en pragtfuld Sal med Sovecabinet og et vedliggende Værelse for min Kammertiener; Prisen var en halv Snees Gylden pr. Dag, den sidste Afglands af min Stilling som Overcommandant. Jeg sendte strax Lieutenant Arnold til Generaladjutanturen for at melde min Ankomst og forhøre om nærmere Ordre. Keiseren og Grev Grünne vare i Schönbrunn. Jeg gik hen til Directeur Erichsen,

som siden fulgte mig hiem og forblev hos mig til omtrent Kl. 10, da min Tiener meldte Grev Grünne, der holdt nedenfor i sin Vogn, indkommen fra Schönbrunn. Erichsen fiernede sig, og Grünne traadte ind.

Han overvældede mig med Complimenter om mit gode Udseende og, forunderligt nok, fordi jeg saa snart var kommen. Derpaa gik han over til at sige mig, at H. M. Keiseren havde fundet det nødvendigt at have mig om sig i Wien; der maatte dog være en sagkyndig Mand, som kunde umiddelbart oplyse H. M. i alle Marineanliggender, før Resolution gaves o. s. v. Men han nævnte ikke et Ord om, hvem der skulde være Overcommandant i mit Sted, eller om den nødvendige Organisering af den Tieneste, der var tiltænkt mig i Wien, min Stilling i det Hele eller mit Forhold til Marinebestyrelsen. Jeg svarede i Almindelighed ikke et Ord hertil, spurgte blot, om Noget var bestemt herom, eller det ved en Commission skulde ordnes, om jeg skulde være Referent af Marinens Sager o. s. v., Alt kun ganske kort og uden mindste Bemærkning til Sagen i Almindelighed. Grünne snakkede en heel Deel, men uden videre Forklaring.

— Ikke Referent skulde jeg være; jeg kunde jo faae hvilken-somhelst Titel, Marineinspecteur f. Ex., og kunde jo reise til Triest og Venedig, saa ofte jeg vilde, m. a. m.; men om alt Dette maatte jeg tale nærmere med Hess og Krigsministeren imorgen. Da jeg ikke svarede Noget hertil og ikke havde Noget at svare, og Grünne hele Tiden, gaaende op og ned ad Gulvet, næsten eene havde talt og repeteret det Lidet, han havde at sige, atter og atter, saa endtes Samtalen efter en halv Timestid eller lidt mere, og han tog Afsked.

At han ikke nævnte mig et Ord om min Eftermand i Commandoen, fandt jeg anstødeligt, ligesom den hele Maade, hvorpaa denne Sag var tagen. Bortfiernelsen fra min Post var i mine Øine brusque, forgyldt, som Pillen skulde være, ved Generaladjutantens personlige Visit. Jeg var jo længe forberedt paa, hvad der nu var kommet, og min Beslutning var taget. Jeg

satte mig strax ned og skrev en Begiæring om min Afsked, som næste Morgen blev reenskreven af Arnold og indsendt, ledsaget af en privat Skrivelse til Grünne. Jeg gik ikke til Hess eller Krigsministeren; den Sidste gjorde jeg først anden Dagen efter min Meldingsvisit. Hess aflagde om Eftermiddagen Kaart i min Fraværelse; jeg giengiældte det først nogle Dage efter. Fra nu af holdt jeg mig inde hele Dagen, ventende paa min Afsked; gik blot hen til Erichsen for at spiise og efter Bordet lidt om for at spadserere, men i civil Dragt, som jeg havde medtaget fra Triest.

Ugen hengik, uden at jeg hørte Noget om min Afsked; mit Helbred begyndte at lide af Spænding i Gemyttet og Mangel paa Beskæftigelse og Bevægelse. Om Søndagen den 3die August kom Grev Wimpffen til mig. Han rystede det store Legeme og pustede og stammede, saa han knap kunde faae Ordene frem, at H. M. Keiseren havde udnævnt ham til at overtage Commandoen af Marinen; han selv, kunde han forsikkre mig, havde ikke bestræbt sig derfor, han havde ingen Deel deri. Da jeg tog høfligt, men naturligviis koldt imod ham, fik han immer meer og meer Courage, og under den lange Samtale, i hvilken jeg ærligt stræbte at sætte ham lidt ind i Forholdene, kom endog af og til ondskabsfulde og plumpe Bemærkninger fra ham. Det viiste sig her som altid, at disse opblæste Karle kun imponeres af Frygten for streng og barsk Tiltale; er den forsvunden, saa har de ingen Sands for Værdighed i Holdning, for ædel Iver i Tienesten, men Hovmodet og Ondskaben træder uforskammet frem igjen, dobbelt stærk, jo mere de før har rystet af Frygt. Dette bekræftede sig ogsaa ved flere Leiligheder siden med ham, og jeg har senere undertiden fortrydt, at jeg ikke tog denne Mand ret plumpt og diervt ved de flere Sammenkomster, vi havde i Anledning af Overleveringen; det vilde have sparet mig for ikke faa Krænkelser fra hans Haand og ondskabsfulde Bemærkninger, som jeg lod gaae hen ustraffede, under den fuldkomment rolige og, som jeg troer, jeg med Sandhed kan sige, værdige Holdning, jeg hele Tiden bevarede.

Jeg giengjældte hans Visit den næste Dag, ved hvilken Leilighed jeg fik et Glimt af Grevinden, der med et Udtryk af Ængstelighed i Blikket forsvandt af Værelset ved min Indtrædelse. Nogle Uger før havde hun ved sin Afreise fra Triest aflagt, ledsaget af sin Datter, Besøg til Damerne i Villa Necker og forbauset disse ved sin overordentlige, næsten ængstelige Iver for at lægge sin Hengivenhed for Dagen.

Krigsministeren Baron *Czorich*, hvem jeg for første Gang saae, var meget høflig, rolig, tilsyneladende grumme godmodig og hiertelig, det almindelige østerrigske Præg eller afslebne Giathed.

— Det gjorde ham saa ondt, at den Glæde at gjøre mit personlige Bekiendtskab, som han saa meget havde længtes efter, skulde først blive ham til Deel paa samme Tid, som jeg forlod dem. Med flere lignende intetsigende Artigheder. Jeg bad ham om, at jeg snart maatte blive expederet, for at jeg kunde vende tilbage til Triest og træffe Anstalter for min Afreise til Danmark.

Den 5te August om Aftenen erholdt jeg min Afsked tilstillet mig, og den næste Morgen tidligt reiste jeg.

Under dette mit Ophold i Wien læste jeg i Aviserne, at jeg havde havt en lang Audients hos Keiseren. Hver Formiddag kom der Folk, som ønskede at opnaae Gunst for deres Sønner eller Slægtninge eller at anbefale dem til mig. Andre for at ansøge. Referenten for Marinen, Hofraad Hoffmann, sendte mig den første Dag sin underdanige Respect, en Upasselighed forhindrede ham fra selv at komme, men han haabede meget snart at kunne bede om Tilladelse til at gjøre mig sin underdanige Opvartning. Han kom naturligviis ikke, og jeg har aldrig seet ham siden. Han havde taget mig det meget ilde op, at jeg ikke havde villet tillade hans Søn, en søvniig, daarlig Karl, at træde over i Marinen fra Infanteriet, hvor han var Oberlieutenant.

Da jeg ankom til Triest, var naturligviis Forandringen allerede bekiendt, og der var Mange, som af Hiertet sørgede over

min og min Families forestaaende Afreise. Paa Banegaarden i Bruck havde jeg truffet den danske Generalconsul, Renner von Oesterreicher, og hans Kone, der vare paa en Reise til Augsburg. De havde i Triest allerede hørt om min Udtræden af Tjeneste og forestaaende Bortreise. Afskeden med dem var virkelig rørende, saa umiskendelig var deres Bedrøvelse over Skilsmissen, og de udtrykte deres Følelser med en saadan Fiinhed og Anstand, en saa ædel Ærbødighed, som kun det sande Venskab og Agtelse kan fremkalde.

Et Ord maae jeg her sige om denne vakkre Familie, den med hvilken vi maaskee stod i hyppigst Omgang og havde knyttet os meest til. Manden var Triestiner af Fødsel, men dansk af Æt igiennem *Dumreicherne*, hvoraf En, der siden døde som Commandeur i Søetaten i Danmark, havde en Tid været i østerrigsk Tjeneste og havde havt med Anlægget af Porto Rø at gjøre; en Søn af denne, troer jeg, forblev i Østerrig og blev adlet; om han har antaget Navnet, eller det var paa Quindesiden, at Forbindelsen med Slægten Dumreicher udledes, kan jeg ikke erindre, men Consulen selv regnede sig til denne og besad flere interessante Arvestykker fra den; hans Kone var en *von Stetten*, af en riig og meget anseet patricisk Familie i Augsburg. Han var en af Byen Triests ældste og meest anseete Mænd og maaskee den største Grundbesidder i den, skjøndt han i Formue ikke var den Første, man anslog denne alligevel til et Par Millioner. Skjøndt han i nogen Tid havde opgivet sin Handel, var han Medlem af Børsdeputationen, Handelskammeret og flere andre offentlige og borgerlige Bestyrelser. Han var en fire, fem Aar ældre end jeg og af noget svækket Helbred; han havde derfor trukket sig tilbage fra Verden og levede et stille Familieliv, tilbringende Sommeren paa en deilig og betydelig Eiendom udenfor Staden, *Campagna*, som man her kalder de Riges Landsteder. Vor Ankomst til Triest og den Omgang, der opstod imellem min Familie og hans — han havde ingen Børn, men en Søsterdatter og et Par ældre Slægtinge i Huset —, drog ham atter ind i Selskabslivet, han gav Diners og Baller, og hans

Huus, det meest private, jeg i Triest havde Omgang med, var for os et gæstfrit, muntert og behageligt Tilflugtssted.

Forberedelserne til Aftrædelsen af Commandoen var nu det, jeg fornemmeligt beskæftigede mig med. Jeg traf den Aftale med Wimpffen, at den skulde finde Sted den 15de August. I denne Mellemtid afskrev jeg saa mange af de vigtigste Breve og andre Tienestedocumenter, der kunde være mig nyttige i Tiden, ved en historisk Fremstilling af min Embedsvirksomhed, som det var mig muligt.

Dagen til Aftrædelsen kom. Wimpffen indfandt sig i sin Vogn for at afhente mig, men da Veien var kort, foretrak jeg at gaae til Fods til Overcommandobygningen, og han ledsagede mig. I Overcommandantens Værelse vare Departementscheferne forsamlede. Om Morgenen var Dagsbefalingen angaaende min Aftrædelse fra Commandoen bleven bekjendtgiort; med Henviisning til denne takkede jeg i en kort Tale de Herrer for deres nidkære Bistand under vanskelige Forhold og præsenterede dem derpaa særskilt for den nye Overcommandant. Derefter bleve Admiral Buiacovich og Corpscheferne indførte, og en lignende Præsentation fandt Sted. Vi begave os dernæst samtlige ind i den store Sal ved Siden af, hvor alle de tilstedeværende Officierer vare forsamlede. Her holdt jeg atter en kort Tale og tog Afsked med dem.

Wimpffen begjærte nu med en vis Heftighed, som truffen af en Hentydning i min Tale, min Tilladelse til at sige nogle Ord. Han begyndte med at forsikkre, at det aldrig vilde kunne falde ham ind at sammenligne sig med mig i Kundskaber Marinevæsenet vedrørende, men hvad Militærtienesten angik, da var han sig bevidst, at den kiendte han fuldkomment; om det Specielle ved Overcommandotienesten maatte han bestræbe sig for at samle Kundskaber, og han vilde takke Enhver af de Herrer, som heri kunde og vilde belære ham. Keiseren havde fundet det ønskeligt at foreene Posten med Gouverneurposten, og han havde fundet det sin Pligt at adlyde o. s. v.

Forsamlingen skiltes ad, og jeg gik hiem, uden Ledsagelse af Nogen. Som Privatmand.

En halv Time efter kom Officiererne med Admiralen i Spidsen op til mig for at sige mig Farvel. Buiacovich førte Ordet og takkede mig, ikke uden Rørelse, i nogle faa Ord, hvortil jeg extemporerede et Svar, fremsagt med Varme, og hermed var min offentlige Bane i Østerrig til Ende.

I de følgende Dage havde jeg travlt med Indpakning, Afsendelse af Bohave og andre Tilberedelser til Opbrydningen. Mit Meublement solgte jeg under Eet for to Tusind to Hundrede Gylden contant; herfra var imidlertid undtaget Adskilligt, som jeg tog med mig til Kiøbenhavn, for at benytte ved min Bosættelse dør paany, saasom alle Speile, Lysekroner, tyrkiske Gulvtæpper, pletterede Sager og flere mindre Ting, hvilket kunde anslaaes til en lignende Sum omtrent efter Indkiøbsprisen. Til min Huusholdnings første Indretning i Triest samt min Families Hidreise var medgaaet en Sum af otte Tusind Gylden. Min Hiemreise kostede mig, den kostbare Transport af Flyttegods og Vine iberegnet, fuldt tusind Gylden. Der var altsaa et Tab af fem Tusind Gylden, hvilket dog dækkedes af de fem Tusind, jeg havde erholdt til min første Uebersiedelung. Keiseren bevilgede mig nu, paa min Ansøgning, fem Tusind Gylden til Hiemreise og ny Bosættelse. Salget af mit Bohave i Danmark i 1849 havde indbragt tre Tusind Rbd. — efter Indkiøbspriserne havde det kostet mig otte Tusind —; med disse, en lille Capital af lidt over tusind Rbd., jeg eiede i Bankactier før min Udtrædelse af dansk Tieneste, samt det, jeg havde opsparret i Østerrig, og det Keiseren havde skienket mig til Hiemreisen, eiede jeg ved min Hiemkomst til mit Fædreland henved tolv Tusind Rbd., en Gevinst altsaa af omtrent otte Tusind Rbd.; men jeg var uden Bohave og endnu ikke indtraadt i en regelmæssig og sparsommelig Huusholdning. Saaledes forholdt det sig med min pecu-

naire Status ved Enden af den glimrende Løbebane, jeg havde havt i Østerrig.

Den 18de August, Keiserens Geburtsdag, var der de sædvanlige Festligheder: om Formiddagen Messe i *St. Justs Kirke* og til Middag en stor Diner hos Wimpffen. Her gav denne mig et for Alle forstaaeligt Tegn paa, at min Rang og Anseelse nu var dalet: han anviiste mig Plads ved hans venstre Side ved Bordet, den høire indtoges af Præsidenten ved Overretten, en hidtil obscur og ved Solenniteterne aldrig før seet, eller idetmindste stedse overseet Mand, der nu for første Gang viiste sig i den prægtige Geheimeraaduniform. Om han nylig var bleven Geheimeraad, var det idetmindste ukiendt for Alle, og ialtfald var jeg det ogsaa, og ældre som saadan end han; men jeg var pensioneret, og dette var upaatvivleligt arrangeret for at ydmyge mig. Alle udtrykte efter Taffelet deres Forundring, og det hele Selskab viiste mig den Opmærksomhed, at vente paa Signalet til at tage Afsked af mig, selv den nybagte Geheimeraad, og da jeg tøvede dermed, kom man til mig og mindede mig om, at det var fra mig, som den Første blandt Gæsterne, Signalet til Opbrud maatte komme. Endnu eet Exempel paa plump Uartighed gav Wimpffen mig ved den sidste Afsked, hvormom strax nedenfor.

De følgende Dage hengik med Indpakningen og de mange nødvendige Forberedelser til Afreisen. Da jeg havde betinget mig, at mine Meubler skulde forblive til mit Brug lige til Fraflytningen, vedblev Alt i Huset som før. Hver Dag, lige til den sidste, havde jeg tre, fire Herrer indbudne til Middag, af dem, der havde viist mig Hengivenhed: Referenterne i Overcommandoen, Domaszewsky, Ljungstedt, Cavallius og nogle Andre. Faa Dage før jeg afleverede Commandoen, havde jeg givet en stor Afskedsdiner, hvortil, foruden de nævnte Herrer, ogsaa Admiral Buiacovich, Oberst Buday og andre Corpschefer og høiere Marineembedsmænd vare indbudne; denne Diner var af en mere officiel Charakter, hvorimod de efterfølgende petits diners eller en familie Indbydelser vare ganske private og

bleve derfor modtagne med megen Paaskiønnelse som en særdeles Udmærkelse. Petrich var en stadig Giæst ved disse, da jeg virkelig yndede denne fintdannede Mand og ønskede at give ham Beviis derpaa. Hver Aften havde vi talrige Besøg af Damer og Herrer, som kom, deels for at holde os med Selskab, deels for at tage Afsked.

Den samme Dag, som Wimpffen havde overtaget Commandoen, blev Wüllerstorf, der et Par Dage før var kommen tilbage fra Stationen i Levanten, udnævnt til Marinereferent, og Maillot, som aftraadte fra denne Post, erholdt Commandoen af Corvetten Carolina. Delicat Skaansel mod mine Følelser lagde man ved denne Iilen ikke for Dagen.

Jeg gjorde mine Afskedsvisiter og modtog de fleste Steder Beviiser paa, som jeg troer, oprigtig Agtelse og Velvillie. Kun Wimpffen blev sig selv liig til det Sidste. Han lod mig vente næsten en halv Time i den store Solennitetssal, som denne Dag brugtes til et Forgemak for de Audientsssøgende. Her lod han mig staae imellem en Mængde Mennesker af forskiellig Rang og Stilling, Alle mig ubekjendte, og da han omsider kom ud, affecterede han at være uvidende om mit Komme og gjorde nogle Undskyldninger. Det var en Insult, ikke mod mig personligt, men mod min Rang, den han dog ikke kunde berøve mig eller ignorere. Min Afsked med ham var kort og kold fra min Side; han fremkom med nogle plumpe hykleriske Complimenter, og dermed skiltes vi.

Jeg havde bestemt Torsdagen den 21de om Aftenen Kl. 11 til Afreisen. Tienestefolkene gav jeg en anseelig Gratification foruden den dem tilkommende Løn: Kammertieneren hundrede Gylden, de Andre hver halvtreds og fyre. Om Aftenen kom endnu en talrig Deputation af Officierer for at sige Farvel, og Musikbanden gav en Serenade. Hos os forbleve Fru Petz og Søsteren, Fyrstinde Narischkin, samt von Petrich og Cavallius. Vognen var bestilt til Kl. 11; men vi ventede og ventede, sendte Bud flere Gange, og den kom ikke før Kl. 1—2 Fredag Morgen. Den hele lange Tid forbleve de to elskværdige Damer og

de to Herrer hos os, alle Bønner uagtet, for at holde os med Selskab. Omsider kom Vognen, og vi stege ind, under de hierteligste Afskedshilsner.

Rørende var det, at en gammel Hund, vi havde forefundet i Huset efter den forrige Beboer, og som vi beholdt, hylende fulgte efter os, efter at den flere Gange havde prøvet paa at springe ind i Vognen til os, Noget, den aldrig før havde gjort, naar vi kørte ud. Denne Hund var bleven ved Huset af Ven-skab til en Kat, da den forrige Herre flyttede, og Katten, efter disse Dyrs Natur, forblev. Den havde taget Katten i Beskyttelse imod andre Hunde, og dette havde vakt en Hengivenhed og et Ven-skab hos Katten, som var i Sandhed mærkværdig. Den fulgte Hunden, *Parigi* heed denne, allevegne i Huset og Haugen, men stedse i en ærbødig Afstand; lagde Hunden sig, eller stod den stille, kom Katten hen til den, lagde sig ned tæt op til den, slikkede og kareserede den; om Natten, og hvor *Pa-ri-gi* end sov, var Katten stedse ved dens Side. Os, dens nye Her-skab, viiste *Parigi* en overordentlig Hengivenhed, mod Frem-mede var den vranten og bidsk, som gamle Hunde gerne ere.

Vi kørte i en smuk maaneklar Nat igiennem de nu tause og øde Gader af den livlige Stad, hvor vi havde tilbragt et Par lykkelige Aar, rigere paa behagelige og livsvarige Erindringer end nogen Periode af mit Liv. Stemningen, saavel hos mig som hos mine Damer, var alvorlig, som begribeligt; men Tanken paa Fædrelandet, i Foreening med den Spænding, Gemytterne vare komne i ved Traulheden med Indpakningen og Tilberedelserne til Reisen, holdt Sindet op. Reisen fortsattes uden Ophold til Laibach, hvor vi ankom ved Middagstid, og om Aftenen Kl. 8 gik vi paa Jernbanen videre.

I Laibach afskedigede jeg min Kammertiener Johan, en flink og tro Tiener. Den gamle Giuseppe, der kun talte Italiensk, var ligeledes en meget skikkelig og tro Karl. Vi vare i det Hele særdeles heldige med Tienestefolkene. Kokkepigen var en Wienerinde, udmærket i sin Kunst, en statelig tyk Dame, som holdt Sproglærer i det Italienske, var hengiven mod sit Her-

skab og Godmodigheden selv. Stuepigen *Annette* var en Schweizerinde, ogsaa hun var meget afholdt af mine Damer. Ærlighed og Troskab vare Dyder, som Alle i en høi Grad og i mærkelig Modsætning til Tienstetyendet i Danmark besadde; men ikke alene heri udmærkede de sig fremfor danske Tienstefolk, men ogsaa i Respect og inderlig Hengivenhed for deres Herskab, i Nøisomhed og i fin Høflighed og Belevenhed imod Alle udmærkede de sig.

Vi ankom til Wien Lørdag Aften den 23de og toge paa Indbydelse ind til Directeur Erichsen, hvor Logis var indrettet til os. Datteren kom med os fra Triest, hvor hun lige siden tidligt paa Foraaret havde været hos os.

Jeg havde en af de første Dage Afskedsaudients hos Keiseren. Han var, som altid, meget naadig, sagde mig Complimenter og beklagede at skulle miste mig. Jeg lagde Mærke til, at han, da jeg kom ind, blev stærkt rød i Ansigtet. Iøvrigt var der Intet, der fortiener Omtale ved denne Audients, undtagen, at jeg, ved at nævne Fautz, hvem der nylig var indløben Rapport fra, greb Leiligheden til varmt at anbefale denne Officier som en særdeles duelig Skibschef.

Fyrst Schwarzenberg tog jeg Afsked med et Par Dage senere, jeg troer næsten, det var den samme Dag, da jeg reiste. Samtalen med ham var mere interessant og mærkelig. Han sagde mig nogle Complimenter, dog i hans sædvanlige fine og kolde Hofmandstone. Saa brød han paa en Gang ud med Varme, ja Heflighed, imod Regjeringen i Danmark, dadlede Ministrene stærkt, sagde, de vare ikke ærlige; de tøvede med at komme til en Beslutning, fordi de stedse havde Noget i Baghold, men nu var Langmodigheden hos Østerrig forbi, kun florten Dage vilde han give dem endnu til Betænkning, efter den Tid vilde han overlade Danmark til sin Skiæbne, og det vilde da faae med Andre at bestille, der ikke vilde handle saa vel med det, man vilde komme til bittert at fortryde det:

— Hvad er Danmark for os? Hvad vedkommer det os?

Forbauset herover svarede jeg kun med den Bemærkning, at

jeg var fremmed for de sidste Begivenheder i mit Fædreland; jeg kiendte Intet til den Politik, man fulgte o. s. v.; men jeg haabede for dets Skyld, at Østerrigs Venskab, der saa ofte, lige fra de ældste Tider, havde kommet Danmark til Hiælp under vanskelige Forhold, ikke nu vilde glippe det. Formildet, som det syntes, ved disse sagtmødige Bemærkninger blev han ved i en roligere Tone, at de Herrer *Reedtz* og *Sponneck* skulde vel betænke Danmarks sande Vel, og det var dem især, han bad mig at sige, hvad han nys havde yttret. Han indlod sig nu paa Forholdene i Danmark og sagde, at Alt var dør for demokratisk stemt, meget mere end i Hertugdømmerne.

Heri modsagde jeg ham med Bestemthed. Jeg sagde, at det paa Overfladen kunde synes saa, men at i Grunden var hele Folket aristokratisk i Sindelag, ligesom i England; det var kun de Omvæltninger i Formuesforholdene efter Statsbankerotten, der havde rystet Samfundets Skillevægge; muligt og Regjeringens eller Kongernes alt for store Lempning efter den nyere Tids Idéer, hvoraf var opstaaet en Jågen efter Popularitet, en Smigren for en plump Nedladdenhed til de lavere og udannede Classer, deres Sæder og Tone, alt Dette i Forening havde sammenblandet og vulgariseret Samfundsclasserne og nedbrudt Autoriteten og Respecten:

Dette havde vel givet Sæderne denne demokratiske Charakter, eller rettere Anstrøg; men jeg troede for vist, at det kun var paa Overfladen, i sin Natur var Folket forblevet aristokratisk. Det beroede kun paa Kongen og det nu i Formuesomstændigheder atter styrkede Aristokratie at indtage sin rette Plads og gienvinde Anerkiendelse og sin forrige Anseelse, naar det Sidste beflittede sig paa med sand Dannelse og Værdighed at hævde sin Plads i Samfundet. Hos Folket var ikke den gamle indgroede Agtelse og Kiærlighed for berømte Slægter og historiske Navne forsvunden. Langt fra! Den var der maaskee stærkere end i nogen Deel af Tydskland; men Tidsaanden forlangte disse Navne værdigt repræsenterede, omgivne af saavel den sande Dannelse som Riigdommens Glands. Saaledes omtrent

forsvarede jeg min Paastand. Han blev nu oprømt, og jeg forblev næsten en Timestid hos ham. Om det var denne Gang eller ved en tidligere Samtale, at han yttrede en Sentents, der ret karakteriserede ham, skal jeg lade være usagt. Paa den Bemærkning af mig til en Yttring af ham, at det syntes mig vel dristigt, svarede han nemlig:

— Dristigt? Ja! Men i Politiken maae man være dristig ligesom i Krigen. En Politiker, der ikke har Mod, duer lige saa lidt som en Soldat, der er feig. — En anden Yttring af ham har jeg bevaret i Hukommelsen:

— Frankrig er i dette Øieblik som forsvundet af Europas Kaart; man kan slet ikke gjøre Regning paa det eller drage det med ind i sine Combinationer, saa længe det er Republik. Ak! Hvad vilde jeg ikke give for at see Frankrig atter indtage den Plads, der tilkommer det blandt Europas Stater!

Da jeg reiste mig for at gaae, gientog han atter sine Complimenter, og idet han fulgte mig ud igiennem de to store Forgemakker, hvor flere Audientssøgende vare forsamlede, og lige ud til Trappen, spurgte han mig, om jeg reiste lige til Kiøbenhavn og uden at opholde mig underveis, og da jeg hertil svarede Ja, sagde han:

— Det er godt; De kommer da tidsnok til at sige Herrerne von Reetz og Grev Sponneck det, jeg har bedt Dem om at sige dem. Og han gientog Ordene distinct for mig; i disse var der dog Hentydninger, der vare dunkle for mig, men jeg fandt det ikke passende at begiære videre Oplysning og bestræbte mig kun at bevare Ordene selv i Hukommelsen. Saaledes skiltes jeg fra denne mærkværdige Mand for sidste Gang. Han havde stedse viist mig, som det forekom mig, en ualmindelig Artighed; han havde værdiget mig en Aabenhed og Frihed i Samtale og Idéudvexling, som, foreenet med denne indtagende Finhed og Høihed i hans Væsen, ikke kunde Andet end drage mig til ham.

Da jeg steg i Vognen for at kiøre hjem til mit Logis eller i andre Visiter, betænkte jeg, at det dog vilde være upassende,

at lade den danske Gesandt i Uvidenhed om min Samtale med Fyrst Schwarzenberg og det Budskab, han havde overdraget mig til Regieringen hiemme. Jeg lod derfor Vognen kiøre om til *Mölker Bastei*, hvor Bille-Brahe havde Bolig i en Deel af den underste Etage af det store *Lubomirskiske Pallads* og nu Grev *Scheel-Plessen* som Interimsgesandt boede. Jeg traf ikke Gesandten hiemme, men efterlod en Billet, at jeg reiste samme Aften og havde en magtpaaliggende Sag at tale med Greven om, hvorfor jeg anmodede ham om at sende mig Bud, saa snart han kom hjem. Derfra kiørte jeg til andre Afskedsvisiter, og da jeg et Par Timer efter kom hjem, fandt jeg Grev Scheel-Plessen ventende paa mig hos Erichsen. Jeg meddeelte ham min Samtale med Schwarzenberg og det Budskab, han paalagde mig at bringe. Det var ikke noget Nyt for Gesandten, og han fandt det kun godt, at ogsaa jeg bidrog paa denne Maade til at drive paa dem der hiemme.

En anden mærkværdig Mand, jeg tog Afsked med, var Haynau.

Min Tiener, en ny, jeg havde fæstet mig i Wien, at følge mig til Kiøbenhavn, havde et Ærinde for mig i Hôtel Munsch og nævnte mit Navn høit hos Portneren, idet Haynau passerede forbi op eller ned af Trappen. Denne vendte sig om og spurgte, om jeg var i Wien, og hvor jeg logerede. Dette berettede Tieneren mig ved hans Hiemkomst strax efter, og da jeg netop stod i Begreb med at kiøre ud for at giøre Afskedsvisiter til Fyrst Windischgrätz og Grev Nugent, lod jeg kiøre lige hen til Hôtellet *Zum wilden Mann*, hvor Haynau logerede. Jeg traf ham eene hiemme. Han viiste sig glad ved at see mig før min Bortreise.

— Ogsaa Dem har man bortstødt, nu da man ikke længer trænger til Dem? sagde han. De var dem altfor energisk, det kan man ikke taale her! Mænd med en selvstændig Charakter og Kraft, dem vil man ikke have! Hvad har man givet Dem i Pension? Hm! Tre Tusind! Ikke meer! De veed, hvordan det gik mig? Her i denne Sopha, hvor De nu sidder, sad Kei-

seren og bad mig indstændigt om at overtage Commandoen i Ungarn, hvor Sagerne stode slettere end nogensinde, hvor Arméen var adsplittet ved Windischgrätz' forkeerte Krigsplan, var desorganiseret, moralskt opløst næsten, saa at Welden tabte Modet og forlangte at trække alle Tropper tilbage til Linz, for dèr at samle og reorganisere dem. Her underskrev han min Ordre, i hvilken han udnævnte mig til sin Alterego og erklærede Alt, hvad jeg gjorde, for at have hans Samtykke og Bekræftelse i Forveien, og, da jeg begyndte at holde inde med Stregheden og pardonnerede, da gav han mig min Afsked udenvidere! — Her holdt han inde, og vi taledes om andre Ting. Han bad mig bringe Kongen af Danmark sin Hilsen og Tak for et Complimentbrev, denne havde tilskrevet ham. Der kom Besøg, og jeg tog en venskabelig og hiertelig Afsked med ham.

Krigsministeren var forekommende i Alt. Jeg havde ansøgt Keiseren om en Godtgjørelse for Reise- og Flytningsomkostninger, Erstatning af de Tab, jeg havde lidt, ved to Gange at have maattet sælge mit Bohave, og de Udgivter, der forestode mig, før jeg atter kom i fast Stilling og ordentligt Huusliv hjemme. Summen, jeg begiærte, var tolv Tusind Gylden, støttende mig til General Martinis, min Forgiængers, Exempel, der, en født Undersaat af Østerrig og staaende i fast Tieneste, under mindre vanskelige politiske Forhold og til en Tid, da Pengesforholdene vare gunstige og normale, havde, ved sin Udnævnelse til Marineovercommandant, forlangt til sin Uebersiedelung fra Wien til Venedig sexten Tusind Gylden, hvoraf dog kun tolv Tusind bleve ham bevilgede. Mig bevilgede Keiseren til Hiemreisen og Bosættelse i Danmark fem Tusind, den samme Sum, som jeg ved min Indtrædelse havde erholdt. Disse bleve mig nu udbetalte, og jeg fik Anviisning paa at hæve min Pension ved Krigskassen i Wien. Paa min Forespørgsel, om denne var mig til nogen Hindring for at indtræde i den danske Marine, svarede Krigsministeren mig Nei: Keiseren havde engang for Alle bevilget mig Pension under Ophold i Udlandet; deraf fulgte Frihed for mig til at foretage mig, hvad jeg vilde. Dette

yttredes uden Betænkning og med Bestemthed. Hvor meget han heri bedrog sig selv eller mig, fik jeg meget snart at see.

Før min Afreise fik jeg bragt Alt i Orden med Hensyn til de erholdte Benaadninger: Geheimeraadsdecretet blev indløst med en Sum af henved to Hundrede Gylden; Barontitelen, som jeg fra Triest, før min Afskedigelse, havde ansøgt om, i Kraft af Ridderordenens Statuter, erholdt jeg Diplomet paa, hvilket kostede mig en lignende Sum. Ved dette Sidste ophøiedes jeg med ægte Descendenter i den østerrigske Friherrestand.

Grev Grünne, som jeg forgiæves havde søgt i Schönbrunn, traf jeg den næstsidste eller sidste Dag udenfor Colonnaden ved *die Burg*, netop som jeg kom kiørende fra Schönbrunn. Jeg saae ham i Begreb med at stige til Vogns, idet jeg kom kiørende; jeg sprang ud og ilede hen til ham. Afskeden her var kort og tilsyneladende cordial. Grünne spurgte mig, hvor jeg nu agtede mig hen. Var denne Uvidenhed affecteret? Jeg svarede ham:

— Til Danmark, for at indtræde i mit forrige Nummer igjen! Jeg benyttede Leiligheden til at anbefale ham Grev Hadik paa det Varmeste som en i alle Henseender brav Officier, der fortiente at fremdrages og behøvede Protection, da hans Familie for Tiden var uden Indflydelse siden Faderens disgrâce. Hermed skiltes vi under en varm Haandrystning og smukke Ord.

Den gamle Fyrst Windischgrätz, Feltmarschallen, traf jeg ikke hjemme; han var paa et af sine Godser. Grev Nugent tog jeg Afsked med. Han yttrede sin Forundring over, at man lod mig reise:

— Hvem skal nu commandere Marinen, om Noget kommer paa? sagde han. Bestyrelsen vilde han endda troe kunde gaae under Wimpffen. — Men Commandoen! gientog han. Hvem har man dertil?

Jeg skiltes saaledes, som jeg troer, paa en anstændig Maade fra Østerrig.

Directeur Erichsen, hvis Kone var fraværende, viiste mig og min Familie den største Opmærksomhed og Tienstagtighed.

Paa min Geburtsdag, som indtraf om Mandagen, gav han os en lille Festdiner ude paa Schönbrunn paa et bekiendt Tracteursted, bragte os i Theatret o. s. v.

Under mit Ophold her i Wien blev jeg underrettet om, at der hiemme i Marinen var skeet et stort Avancement, hvorom jeg allerede i Triest havde modtaget Bebudelse efter Rygtet. Zahrtmann var bleven Contreadmiral, efter at *Schönheyder* og *Lütken* vare blevene satte paa Pension; men da *Brinck-Seidelin*, en som udelig almindelig bekiendt Mand, var bleven staaende, antog jeg for ganske vist, at dette var netop for min Skyld, hvis Tilbagekomst man jo nu sikkert maatte vente, efter alle længe forudgaaende Rygter, og at naar jeg kom hiem, vilde Seidelin faae sin Afsked, og jeg indtræde i hans Nummer ovenfor Zahrtmann. Hermed beroligede jeg mig og var veltilfreds, skjøndt Erichsen raadte mig til at skrive hiem og melde min Udtrædelse. Hertil fandt jeg ingen Anledning; jeg havde under min hele Fraværelse ikke fundet det passende at sætte mig i officiel Forbindelse eller have nogen underhaanden Correspondance med den danske Regiering, Noget, der aabenbart stred imod min Pligt, og dersom man hiemme vilde mig Ondt, da kunde en Melding nu ikke gjøre nogen Forandring i en saadan Stemning, hvorom jeg den Gang ikke nærede den ringeste Mistanke. Det skriftlige Tilsagn af Kongen, som jeg besad, sikkrede mig jo min Plads; min egen Svoger, med hvem jeg stedse havde staaet paa den venskabeligste Fod, mine Børns Morbroder, var jo Marineminister, hvorledes kunde jeg befrygte nogen Svig af ham? Saaledes tænkte jeg; men det skulde altfor snart viise sig, hvor meget jeg tog fejl heri.

Den 28de August, samme Dag, som jeg for to Aar siden første Gang betraadte Venedigs Arsenal, forlod jeg Wien, en disgraceret Mand i Virkelighed, skjøndt langt fra i mine egne Tanker, thi jeg havde jo forladt Keiserens Tieneste frivillig; jeg var mig bevidst, kun at have levet for min Post og kun at have havt, hvad der var Ret og Pligt, for Øie; Keiseren og Alle viiste sig venlige; hvorledes kunde jeg da ansee mig for

en disgracieret Mand? Og dog maatte jeg siden erkiende, lide og føle, at jeg var det. En endnu dunkel Forestilling om, at jeg gik en Hoben Vanskeligheder og ubehagelige Formaliteter imøde, havde rigtignok foresvævet mig som forestaaende, før jeg var vel klar af Østerrig og indsat igien i Danmark, men Meer vilde jeg ikke vide, ikke videre tænke derpaa, for ikke at anticipere det Onde.

EN Periode af mit Liv, dets Aften, kan jeg sige, brød nu frem, den bittreste Tid maaskee af hele mit Liv.

Hadve Stemningen hos mig og Mine været trist allerede paa Reisen hiem, hvor meget mere blev den det ikke ved at betræde vort Fædrelands Jordbund paa en raakold, graae Septembormorgen. Toldbodspladsen laae øde, Husene omkring den vare snavsede og grimme, Græsset groede i Gaderne, Alt havde et trist og forældet Udseende. Da vi kom til Hôtellet, vare Folkene nylig opstaaede, og vi maatte vente en Timestid, før vi kunde faae de os bestemte Værelser og nogensomhelst Forfriskning.

Jeg aflagde Visit til nogle af Ministrene og havde Audients hos Kongen.

Hos Marineministeren, min Svoger, van Dockum, havde jeg endnu ikke bragt min Indtrædelse paa Bane, da han selv iagttog den fuldkomneste Taushed herom. Af Alt, hvad jeg saae og hørte, spaaede jeg mig ikke noget Godt. Marinens Officierer viiste mig en paafaldende Kulde; mange af mine forhenværende umiddelbart Undergivne, ja endog mine tidligere Elever ignorerede mig i den Grad, at de paa Gaden saae mig stivt i Ansigtet uden at hilse.

Giort tilstrækkeligt opmærksom af disse Tegn, hvortil jeg endnu maae føie Besættelsen af Posten som Præses i Constructionscommissionen med Zahrtmann, der var fraværende paa en Badereise, hvilken Besættelse af en Post, jeg tidligere havde beklædt, netop fandt Sted en otte Dages Tid efter min Tilbage-

komst — vakt til fuld Bevidsthed herved om Sagernes Stilling, gav jeg mig Tid til at overveie Alt, og det var ikke før den 16de September, at jeg indsendte en Melding om min Tilbagekomst og dertil knyttet Begjæring om at indtræde i Marinen i Kraft af det mig i Februar 1849 meddelte kongelige Tilsagn, saalydende:

Vi tilsige herved allernaadigst Commandeur Hans Birch Dahlerup, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd, at hans hidtil havte Nummer i Vor Sæetat skal forblive ham reserveret indtil Videre, og at han skal kunne indtræde deri uden Hensyn til den ham under Dags Dato allernaadigst bevilgede Afsked.

Endvidere tillade Vi ham af særdeles Naade at maatte, saalænge han ei staaer i Nummer i Vor Sæetat, i Udlandet antage Charakter og bære Uniform som Contreadmiral.

Christiansborg Slot den 26de Februar 1849.

FREDERIK R.

Zahrtmann.

Paa Grund af mit Nummers Forrykkelse ved Zahrtmanns Avancement til Contreadmiral, samt den Stilling og Rang, jeg havde havt og havde i østerrigsk Tjeneste, androg jeg paa at indtræde i Contreadmiralsclassen foran for Zahrtmann.

To Dage efter fik jeg Svar fra Marineministeriet, at der var flere Punkter at søge oplyst, før Andragendet kunde forelægges Hs. Majestæt Kongen; og nu var Kampen aabenbar udbrudt.

Foruden de skriftlige Forhandlinger søgte jeg ved mundtlige Forklaringer at overbevise van Dockum om det høist Uretfærdige og Ubillige i den Behandling, man viiste mig, men det hialp ikke; hans Svar var altid, istedetfor Grunde, den evige Gientagelse:

— Nei, det maae De forlade mig! — Omsider kom, i Slut-

ningen af December, den endelige Afgjørelse: man bød mig at indtræde i mit forrige Nummer som Commandeur, hvilket imidlertid ikke var aabent, men jeg skulde faae, heed det, en Extragage, indtil der blev Vacance, og dernæst blive indstillet til Benaadning med Contreadmirals Charakteer.

Jeg fandt dette et complet Brud paa det mig givne kongelige Løfte, en Tilsidesættelse af al Billighed og ethvert Hensyn, saavel til min tidligere Tjeneste i Danmark som til, hvad Sømmelighed bød mig, i Vurdering af den høie Stilling og Rang, jeg havde i Keiserens Tjeneste, og den danske Regiering imod en saa høi og mægtig allieret Monarch; jeg fandt det en svigagtig Fortolkning af Løftet. Man havde lukket den mig efter Ordet udtrykkelig reserverede Plads og bød mig nu den egenmægtigt bestemte Erstatning, at staae udenfor med en Extragage, som ovenikøbet var usikker, indtil Rigsdagen havde bevilget den, staae udenfor, indtil en høist usikker Vacance indtraf, og dette efter at man havde givet mig en Formand, tvert imod den liberale Aand i Løftet, som jeg havde Ret til at vente mig!

Det var et Tilbud, som jeg ikke uden at krænke den keiserlige Tjeneste og min egen Ære kunde modtage. Gagen opveiede neppe den Pension, jeg allerede havde fra Østerrig, jeg skulde aflægge den erhvervede Rang og de høie Titler samt Pensionen fra Østerrig, og endelig kunde jeg vente efter meget kort Tid at see mig afskediget med en Pension af knap Halvdelen af den, jeg allerede havde. Vel at mærke: bevilgede Rigsdagen Extragagen til mig, blev det kun for det eene Finansaar, næste Aar vilde jeg upaatvivleligt komme paa Vartpenge eller Pension.

Jeg afslog Tilbudet, gav senere en Ansøgning ind om en forandret Afsked med Pension fra min Udtrædelsestid — den blev mig afslaaet — og jeg besluttede nu at anlægge Proces.

Under disse Forhandlinger var Vinteren forløben, og jeg beredte mig nu til at udføre den Beslutning, jeg havde taget ved Nytaarstid, da det endelige Svar fra Ministeriet var indløbet, at vende tilbage til Østerrig for dær enten at komme ind igien i activ Tjeneste eller formaae Regieringen til at interes-

sere sig for mig og intercedere hos den danske Regiering for min Pension.

Jeg begik den Feil, ikke strax at henvende mig til en Jurist som Consulent og overgive Sagen i hans Hænder lige fra Begyndelsen af. Forbauset over den, i mine Øine skamløse Behandling af den danske Regiering, dobbelt krænket ved, at det var min Svoger, mine Børns nærmeste Slægtning, en Mand, jeg stedse havde antaget for min oprigtige Ven og en redelig Mand, fra hvem den kom, eller som idetmindste laante sig villig til Udførelsen af mine Fienders Planer, blev jeg endog uvis, om jeg havde Retten paa min Side; at Billigheden var det, derom kunde jeg efter min egen Følelse og Tænkemaade ikke nære den ringeste Tvivl. Allerede Marineministerens første Svar paa mit Andragende vakte de ubehageligste Følelser hos mig. Han siger deri: at der var opstaaet Tvivl om, hvorvidt det kunde tillades mig at nyde Pension af en fremmed Magt paa samme Tid, jeg stod i activ Tjeneste i Danmark; herom, saavel som om flere andre Punkter i mit Andragende, maatte de fornødne Oplysninger først søges, før Indstilling til Kongen kunde gøres. Dette maatte forekomme mig som et Tegn paa, at jeg ikke kunde vente mig en ærlig, aaben og redelig Villie til at opfylde det mig givne kongelige Løfte, men tvert imod en Bestræbelse efter at finde Udflugter og Paaskud til at omgaae eller bryde det.

I høi Grad udelicat fandt jeg det, at han netop greb Tvivlen om Pensionens Bibeholdelse som Paaskud; undte han mig den, da kunde han allerede have været paa det Rene med sig selv herom, før han skrev; det var kun Præcedenser og Grunde for dens Negtelse, det kunde give ham Vanskelighed med at finde, og i hvert Tilfælde vilde det have været en ganske simpel Sømmelighedspligt at tie med Tvivlen og ikke fremkomme med nogen Indsigelse, før denne var hævet, og han kunde fremsætte en bestemt Betingelse. Hvad de andre Tvivlspunkter angik, da maatte det forundre mig at høre om saadanne, efter at han for kort Tid siden af min Broder havde erfaret, at jeg vilde ind-

træde igien, og at jeg besad det skriftlige kongelige Tilsagn, hvorom han nu gav sig Mine af at være ganske uvidende.

Endnu er her at tilføie, at jeg saavel mundtligt som i private Skrivelser til ham havde sagt ham, at jeg ialtfald renoncerede paa at indtræde og vilde være fornøiet med, at man gav mig min Pension fra min Afskedigelse at regne; med den og Pensionen fra Østerrig kunde jeg føre et sorgfrit Liv og sikre mine Børns Fremtid, men selv dette negtede han mig, jeg maatte først indtræde, sagde han, og da kunde jeg faae Pension.

Altsaa først afklæde mig Alt, hvad jeg havde vundet i Østerrig, og frasige mig den dobbelt saa store Pension, jeg allerede havde derfra! En saadan Fordring var jo en aabenbar Forhaanelse! Man vilde til enhver Priis fordrive mig fra mit Fædreland, og dertil kunde denne hierteløse Mand laane sig imod hans egen Søsters Børn.

Nu saae jeg, hvorfor man havde ladet den udelige Mand, Admiral Seidelin, blive staaende: det var for at dække Planen, man havde, at bringe Zahrtmann op til Spidsen af Marinen, Seidelin blev blot staaende som et Skiermbræt, indtil Øieblikket kom, da sattes han til Side, og Zahrtmann naaede rigtignok sit Maal, men kun for at give et Exempel paa Forsynets evige Retfærdighed.

Ved de første Forhandlinger havde jeg strengt afholdt mig fra at paakalde den østerrigske Ministers Bistand og Vidnesbyrd. Jeg betragtede min Sag som en Ueenighed imellem mig og mit Fædrelands Regiering, hvor det var upassende at sætte en fremmed Minister til Voldgivtsmand eller kalde ham til Vidne, saa meget mere som han paa en Maade var Part i Sagen, hvilket ogsaa var Tilfældet med Zahrtmann, der i October kom tilbage fra sin Reise, og som jeg ganske afholdt mig fra at tale til, da det jo var mig klart, at han stod bagved van Dockum og Irmingen — der fra Capitainlieutenant var bleven udnævnt til Generaladjutant, en i den danske Marine uhørt Forfremmelse, der alene maatte betragtes som en Revolution i Marinen eller

idetmindste maatte føre til en Kuldkastelse af alle forhen bestaaende Subordinationsforhold og Begreber.

Saa liden Delicatesse viiste man mig, at man begiærte at see de Breve, jeg havde fra Zahrtmann, angaaende min Udtrædelse i 1849, af hvilke van Dockum, skiøndt forgiæves, vilde hente Beviiser for, at mit Udsagn var falsk. Jeg giengjældte hans Uartighed ved ikke at betro dem i hans Hænder, men kun lade ham læse dem i mit Værelse.

For at sikkre min Stilling i Østerrig i ethvert Tilfælde, skrev jeg til Krigsministeren, at jeg agtede at indtræde igien i dansk Tieneste og forespurgte mig, hvad jeg i denne Henseende havde at iagttage for Østerrigs Vedkommende. Svaret blev nu et andet end det, han mundtligt havde givet mig i Wien: jeg skulde nemlig indgive en Ansøgning om fuldstændig Udtrædelse af den østerrigske Tieneste, hvortil han sendte mig Formularen, der indeholdt et fuldstændigt Afkald paa alle Rettigheder samt Forpligtelse til ikke at tiene imod Østerrig. Denne sidste Fordring viiste jeg Vrints, som fuldkomment billigede min Anskuelse, at den var aldeles uberettiget. Saaledes som Tingene faldt ud, kom jeg ikke til at reise videre Quæstion herom.

Saa liden Agtelse for den Hellighed, et givet Løfte bør have for den redelige Mand, viiste van Dockum, at da jeg forklarede ham, at det Tilbud, han gjorde mig, at nøies med at staa udenfor Nummer paa en Extragage, indtil der blev Vacance, jo var langt fra det Samme som at træde ind i Nummer, som der var lovet mig; at det var en egenmæssig og vilkaarlig bestemt Erstatning for det Lovede, som jeg ikke kunde ansee for fyldestgørende, selv naar jeg holdt mig til den simple bogstavelige Fortolkning af Kongens Løfte, og selv afseet fra den Billighed, jeg kunde vente mig, — vedblev han dog haardnakket at paa-staae, det var Alt, hvad jeg kunde gjøre Krav paa, og det uagtet Kongen i sin Resolution havde forsigtigt nok udtrykt sig, at der tilkom mig Pladsen imellem Blom og Seidelin, der begge vare Divisionschefer. Men at ingen af Disse kunde vige Pladsen for mig, og jeg altsaa maatte forblive udenfor, derom talte Ingen.

I Slutningen af Januar eller Begyndelsen af Februar udtraadte van Dockum af Ministeriet. Et Par Dage i Forveien var mit sidste Svar, hvori jeg gav Afkald paa at indtræde, sendt ham. Han skrev til mig og underrettede mig om hans forestaaende Aftrædelse, henstillende til mig, om jeg vilde tage Skrivelsen tilbage for at forsøge mit Held med den nye Marine-minister. Mit Svar var herpaa, at jeg efter Alt, hvad der var passeret, maatte betragte mine Forhandlinger med den danske Regjering som afsluttede. Jeg var bleven i høi Grad forbittret paa van Dockum over den Maade, han var optraadt paa; han havde ikke i ringeste Maade viist Tilbøielighed til paa en eller anden Viis at komme mig imøde, at jevne Sagen, at høre paa mine Forslag eller fremkomme selv med noget Saadant, der kunde vidne om den ringeste Interesse for mig og for hans Søsters Børn, hvis Skiæbne jo var afhængig af min. Han saae ikke eller vilde ikke see, at hverken min Æresfølelse eller min Fornuft kunde tillade mig at modtage det mig giorte Tilbud, og at der altsaa ikke blev andet for mig at gjøre end at forlade mit Fædreland for stedse.

Endnu føiede han en Fornærmelse til ved at sige i sin Skrivelse af 30te December, at dersom jeg blev avanceret til Contre-admiral, vilde det være en Forurettelse imod Blom, da han var ældre end jeg, og der ikke havde været Anledning til at stille Valg imellem ham og mig. Blom, som allerede engang var bleven forbigaaet ved Zahrtmanns Avancement, en Mand, der aldrig havde commanderet en Fregat engang, aldrig havde været anset for nogen dygtig Officier og aldrig aflagt Prøver paa Kundskaber i nogensomhelst Green af Tienesten, medens jeg havde været betroet de vigtigste Arbejder og Tienester i den danske Marine i en Række af Aar og i den østerrigske Tieneste, som Admiral, havde erhvervet mig Ære og et anset Navn! Dette Vink var en Plumshed og en Ringeagt, som jeg ikke kunde tilgive van Dockum.

Jeg følte mig meget krænket i Sindet over den uværdige Behandling i mit Fædreland og havde derfor besluttet ved For-

aarets Anbrud at vende tilbage til Østerrig, hvortil jeg strax efter Nytaar gjorde de nødvendige Forberedelser. Jeg beboede fra October Flyttedag en Førstesalsetage i Dronningens Tvergade, Væg om Væg med det Huus, hvori van Dockum boede, den var meubleret deels med de fra Triest medbragte deels med leiede Meubler. Transporten af mit Flyttgods havde kostet meget, Tolden af mine Vine, hvortil kom Tabet af halvtreds Flasker forskellige fine Sorter, der vare gaaet i Stykker underveis, Alt beløb sig til omtrent sex Hundrede Rbd. For nu paa hurtigste Maade at gjøre mit Bohave i Penge solgte jeg Alt, hvad jeg ikke bequemt kunde føre med mig, deriblandt Speile, der havde kostet mig over fem Hundrede Rbd., Lysekroner og Lamper til en Værdi af omtrent samme Beløb, tyrkiske Gulvtæpper, pletterede Taffelsager til en fire à fem Hundrede Rbd., Porcelain og Glas, en Mængde Nippesager, Gardiner o. s. v., alle mine Vine, over fem Hundrede Flasker: Madeira, Malvasier, Sercial og Tinta, Xeres og Portviin, Malaga og Rota, Cyperviin, Frontignac, Cape Constantia, foruden meer end et Halvhundrede Flasker meget gammel Rom, Guava- og Martinique-Liqueurer. Alt Dette, der havde en Værdi af imellem to à tre Tusind Rbd., solgte jeg for tolv Hundrede under Haanden, pakkede Resten ind og var færdig til at bryde op i Begyndelsen af April.

Mit Ophold i Kiøbenhavn Vinteren over havde været mig og Mine mindre end behageligt. De første to Maaneder tilbragte vi i *Hôtel Phoenix*, et meget maadeligt Hôtel i Sammenligning med dem, vi havde lært at kiende i Østerrig. Siden, da vi kom i eget Huus, levede vi paa en anstændig Fod, men stille, og saae kun vore nærmeste Slægtninge hos os, og til dem indskrænkede ogsaa vor selskabelige Omgang sig.

Hos Kongen havde jeg Audients en florten Dages Tid efter, at jeg var ankommen, den var aldeles intetsigende. Paa hans Geburtsdag, i October, udnævnte han mig til Storkors af Dannebrog. Det var meer, end jeg havde ventet: Jeg gjorde i det Høieste kun Regning paa, at han vilde give mig Commandeur-

korset, efter den plumpe Behandling ved min Bortreise, og indfandt mig derfor ikke paa Slottet efter Indbydelse eller Tilsigelse, men meldte mig upasselig.

Siden reiste jeg ud til Frederiksborg for at takke og blev indbudet til Taffelet, hvor jeg præsenteredes for Grevinde *Danner*, ved hvis Side jeg fik Plads ved Bordet. Hun forekom mig at spille sin Rolle med bedre Tact, end man havde givet mig Grund til at vente. Uden at kunne gjøre Fordring paa Skiønhed eller Ungdom, hendes Alder var efter Udseendet ikke langt fra de Fyrretyve, var hun paa ingen Maade ubehagelig af Person, og paa hendes Væsen og Conversation var der Intet at udsætte, tvert imod viiste hun en god Anstand og ikke ringe Dannelse foreenet med Livlighed og en fordringsløs Utvungenhed. Hvad jeg netop maatte finde en rigtig Tact af hende, var, at der ikke var ringeste Spor til en Bestræbelse efter at spille Dronning i hendes Væsen og Holdning. Foruden mig var der af Giæster nogle af Ministrene, endeel Embedsmænd og Rangspersoner fra Byen og Omegnen samt en Deputation af Byens Borgere, som havde aflagt Gratulation i Anledning af Kongens Fødselsdag. Taffelet var fortræffeligt besørget, endog hvad de fortrinlige Vine angik, bedre end i Christian den VIII's Tid, og Tonen var fuldkommen hofmæssig og dog behagelig fri og utvungen.

Da jeg gik bort over Slotsgaarden og vendte mig for at betragte det oplyste Slot, strømmede en Mængde Følelser ind paa mig og saa mange Erindringer fra min Barndom og Ungdom, at mit Sind var opfyldt med dem paa hele Indkiørselen i en smuk Eftersaarsaften.

Her, i dette ærværdige Slots Forgaarde og vidtløftige Ombygninger, havde jeg som Skoledreng havt mine kiæreste Tumle- og Legesteder; øde som de den Gang altid stode, betraadte jeg aldrig de indre Gaarde uden en hellig Gysen, og Echoerne af vore barnlige Stemmer, naar vi legede dør, bidroge ogsaa til, naar de løde lige som Røster fra alle Hvelvinger og Kiældere, fra hver en Krog rundtom, at sætte det barnlige Sind i en ængstelig spændt og dog behagelig Stemning, som Spø-

gelse- eller Røverhistorier altid vække hos Barnet. Her, hvor jeg med bankende Hierte havde leget Skiul i de dybe mørke Kiældere, klattret op til Klokkerne i det høie Taarn, kiget med hellig Gysen ind igiennem Vinduerne til den tomme Kirke eller til den store Hvælving, der kaldtes Rosen, hvis Vægge vare behængte med brogede Vaabenskiolde; her, hvor jeg med en Fryd, der endnu staaer mig levende i Erindringen, havde redet paa den store Steenløve i Gaarden, naar jeg efter Gudstienesten kom ud fra Kirken, hvor jeg med de andre Dreng fra Latinskolen havde sunget i Choret eller, da jeg blev lidt ældre, endog havt den store Ære og Stolthed at læse Bønnen i Chordøren, som det heed — her stod jeg nu som en tredsaarig Mand, den lille fattige Dreng forvandlet til en Mand af høieste Rang, Baron, behængt med Ordener. Mit Vaabenskiold skulde nu ogsaa ophænges iblandt de tusind brogede Skiolde, jeg som Dreng saa tidt havde beundret, og hvis Mottoer og Deviser jeg havde læst eller prøvet mine Sprogkundskaber paa at læse.

Havde jeg som Dreng nogensinde kunnet drømme, at mit Liv skulde bringe mig til et saadant Maal?

Slottet, før altid øde og mørkt, laae nu straalende i Lys fra hvert et Vindue; paa den indre Slotsgaard herskede der det Liv og den Bevægelse, som Nærværelsen af et kongeligt Hof fører med sig, paa den ydre raslede Equipager og Vogne, som bragte eller afhentede de Besøgende.

Hvor forandret var ikke Alt fra, hvad det havde været i min Barndom!

I Tankerne løb jeg hen over den lange Række af Aar, der laae imellem den Gang og nu, et halvt Aarhundrede; hvor vidunderligt maatte ikke Forsynets Styrelse af mit Liv forekomme mig?

Jeg besøgte med min Søn Kirkegaarden, hvor min Fader, min Stivmoder og min Broder *Jens Vilhelm*, den yngre, hvilede.

Mine to gamle Søstre fandt jeg ret fornøiede og raske; desværre stod det endnu ikke i min Magt at gjøre noget Betydeligt

til at sikre dem en behagelig Alderdom; de levede af smaa Tilskud fra alle Familiens Medlemmer.

Hvilken Contrast var der ikke imellem deres Liv og nuværende trange Kaar og mit Liv og min Stilling! De vare dog ikke derfor ulykkelige eller utilfredse, thi de havde lært Nøisomhed. Jeg forlod dem glade og stolte af Broderen, der var bleven Excellence og Baron og Storkors og Geheimeraad, og jeg veed ikke hvad, de forstode sig imidlertid kun lidt paa Rangen og Betydningen af Titler; jeg var for dem kun Broderen, den fordums Skoledreng, Hans, der nu rigtignok, ligesom de, var bleven gammel.

I vemodige Tanker og Erindringer fra mit svundne Liv og om den ædle og kiærlige Fader, hvis Grav jeg nys havde besøgt, kiørte jeg tilbage til Kiøbenhavn, gientagende ofte for mig selv Indskriften, jeg havde ladet sætte paa hans Liigsteen: Du har været tro over Lidet, jeg vil sætte Dig over Meget, gak ind, Du tro Tiener, til Din Herres Glæde. Denne Liigsteen havde jeg hiembragt fra Livorno, men Omstændighederne havde forhalet Tilhugningen og Udsendelsen af den indtil Aaret 1850; den var netop bleven lagt paa Graven, og min Moder var med *Henrik* ude paa Kirkegaarden at betragte den, et Par Dage før hendes Død indtraf, en mild og smertefri Hensoven efter kun et Par Dages Sygeleie.

EFTERSKRIFT

MED dette, det fjerde Bind af *Mit Livs Begivenheder* slutter jeg Udgivelsen af disse Memoirer. Jeg har saaledes fulgt min Bedstefader gennem toogtres Aar af hans lange, begivenhedsrige Liv: fra Fødslen, ud i den brogede Verden, gennem Kampe, Sejre og Skuffelser og tilbage igen til hans lille Fødeby, Hillerød, hvor Betragtninger over hele hans forgangne, omskiftende Liv overvælder ham.

Jeg føler mig langt rigere, langt større, langt forstandigere efter Fuldendelsen. Jeg føler mig fuld af Stolthed paa Navnets Vegne, fuld af Taknemmelighed mod alle dem, der har rakt mig en hjælpende Haand ved Udførelsen; og fuld af Glæde over, at det faldt i min Lod at rejse det Minde over min Bedstefader, som han selv saa værdigt har udført.

Idet jeg her omtaler min Taknemmelighed, tænker jeg i første Række paa det *Gyldendalske Forlag*, der saa beredvillig kom mig imøde ved Udgivelsen af dette Værk.

For de sidste to Bindes Vedkommende er jeg ogsaa i særlig Grad takskyldig til Frøken *Marie Herzfeld*, ikke alene for den mesterlige tyske Gengivelse af dette ret vanskelige maritime Stof, men hovedsagelig for det store østrigske personalhistoriske Arbejde, Forfatterinden har udført til den tyske Udgave og saa beredvillig stillet til Disposition for den danske. Det glæder mig saa meget mere, som jeg nu kan vedføje et ensartet Navneregister over de i disse fire Bind saa forskelligartet forekommende Personer.

Naar jeg siger, at hermed afsluttes Udgivelsen af dette Værk, saa paatager jeg mig selv et stort, men samtidig saa nøje over-tænkt Ansvar, at ingen Misbilligelse af min Handlemaade vil kunne naa mig. Min Bedstefaders rastløse Pen standsede nemlig ikke her, først Døden standsede den, tyve Aar senere. Helt op mod Graven blev han ved med at skrive, opfyldt af Forargelse og Vrede over den Uretfærdighed, Utaknemmelighed og Misundelse, han mente at være Genstand for ved sin Hjemkomst fra Østrig, og som han sikkert nok ogsaa for en stor Del var Genstand for i sit Hjemland og blandt sine nærmeste Omgivelser. Selv da Blæk og Papir blev usynlige for hans blinde Øjne, og Haanden knap mere magtede at føre Pennen, blev han ved med at skrive ud af disse Følelser — den gamle styrtede Stormands Livsfilosofi — i Skrift, der paa sine Steder knap kan tydes og paa andre fortsættes langt ud over Papirets Rand, hvor kun Gisning kan følge Ord og Mening.

Jeg har læst og tænkt det alt sammen nøje igennem, og uden Vaklen flytter jeg hans sidste Punktum dør hen, hvor jeg mener, at min Bedstefaders Tid hørte op og en nyere Generations, hvis Anskuelse og Midler var ham fremmede, begynder. Det falder mig saa meget lettere, efter at jeg har set ham faa Lønnen og Anerkendelsen for sit Livs Værk. Jeg har fulgt ham tilbage til hans Udspring. For mig hører hans Liv op dør.

Det er gaaet med Udgivelsen af dette Værk, omtrent som det gik med den Sten, min Bedstefader rejste over sin Fader i 1850. I 1838 udsøgte han Marmorblokken i Livorno og bragte med stort Besvær den utilhuggede Sten til København; men ikke før tolv Aar efter blev den rejst. Han vilde gøre det mest mulige ud af den og kunde i lang Tid ikke blive klar over Formen, Inskriptionen, Omgivelserne. Saa kom han for en Tid bort fra Danmark. Saa kom der det ene iveau. Saa det andet. Men endelig rejstes Mindesmærket.

— — — — —
Med Hensyn til Forfatterens Liv, efter at han var vendt til-

bage fra Østrig, vil jeg endnu i korte Træk tilføje nogle faa afsluttende Bemærkninger.

Fra det Øjeblik han kom hjem, i 1852, og saa', at det kongelige Løfte ikke blev fortolket paa den Maade, han havde tænkt sig — den eneste Maade, han selv kunde udlægge det paa —, var han som et forandret Menneske. Han følte sig forraadt af sit Land, sin Konge og sine nærmeste Venner. Det var ham umuligt at se det anderledes.

Man vilde, trods det kongelige Løfte, bortset fra hans store Fortjenester i Udlandet saavel som i Hjemlandet, indsætte ham i et nu ganske forskubbet Nummer i Sætetaten, saaledes at de, der før havde været hans Undergivne, nu blev hans Overordnede; og først naar Tid og Lejlighed gaves, kunde man i det hele taget indlade sig paa noget saadant. Man tilbød ham at staa udenfor Nummer paa Vartpenge; indtil videre. Man nægtede ham Ret til at modtage Pension fra Østrig. Han skulde afklæde sig al Hæder og Værdighed vundet dør. De sidste to Aar, de mest hæderfulde og glimrende i hans Liv, skulde ligesom udslættes af hans egen og andres Erindring. Efter de femogfyrre Aars tro Tjeneste, der her er beskrevet i *Mit Livs Begivenheder*, vilde man nu — trods det skriftlige kongelige Løfte — udelukke ham af Staten og nedtrykke ham i pekuniære Omstændigheder lig dem, han havde levet under som ganske ung Løjtnant.

Hans Ære forbød ham at modtage et saadant Tilbud.

— *Om den juridiske Ret er mig imod*, skriver han et Sted i sine Memoirer — *kan jeg ikke selv afgøre; men at den moralske i hvert Fald ikke er det, derom kan jeg intet Øjeblik tvivle*

Han saa' kun en eneste Udvej nu for at redde sin Ære, og det var, selv at søge sin Afsked fra dansk Tjeneste og vende tilbage til Østrig. Det gjorde han saa og ansøgte samtidig om Pension fra sin Udtrædelse i 1849. Under sit Ophold i Wien, hvor han straks tog hen for at ordne alt angaaende sin Atterindtrædelse i østrigsk Tjeneste, fik han Underretning fra Dan-

mark, at hans Afskedsbegæring var bevilget ; men at den danske Regering ikke vilde kunne yde ham nogen Pension paa Grund af hans Forhold til Østrig.

— Ingen Pension efter femogfyrre Aars virksom Tjeneste ! Det hele forekom ham som en taabelig Drøm.

Sporenstregs rejste han tilbage til Danmark og anlagde Sag mod Regeringen. Det syntes ham ganske utænkeligt andet end, at han maatte vinde den, saa aabenlyst og soleklart Retten var paa hans Side — men han tabte den. Det ramte ham som et Kølleslag.

Han var nu ligesom udstødt af Danmark. Dør betragtede man ham som Østriger, i Østrig som Dansker. Efter hele sit Livs Tjeneste i den danske Marine fandt han sig nu afskediget uden Pension og berøvet sin Borgerret. Og alligevel førte Landet senere Proces imod ham og udpantede ham for Ordensskat, en Afgift, som Udlændinge jo efter Loven er fritaget for. Efter lang Tid vandt han dog denne sidste Proces, som hans Sagfører anførte som en Latterliggørelse af den første Proces' Retskendelse — og hermed havde Forholdene faaet expatrieret den gamle Admiral.

Ja, maaske det virkelig kun var de indviklede Forhold i dette særlige Tilfælde, der fældede min Bedstefader og afgjorde Sagen paa en saa forunderlig Maade. Maaske det har været ganske umuligt at ordne Sagen ad den lige Vej. Sikkert er det dog, at der fra Ministeriets eller Regeringens Side ikke gjordes det allerringeste for at ordne Forviklingerne paa nogen for min Bedstefader værdig og tilfredsstillende Maade.

Har en Erstatning for det uopfyldte Løfte virkelig været ganske umuligt? Havde det maaske været utænkeligt, om Regeringen havde tilbudt ham en Gesandtskabspost? Hans diplomatiske Kvalifikationer maatte vel gennem de sidste to Aar være tilstrækkeligt dokumenterede. Fra hans tidligste Dage, fremkaldt dels gennem hans intime Venskab med flere af de tidligere Generalguvernører paa de dansk-vestindiske Øer, dels gennem hans nære Kendskab til Forholdene dør, havde Gu-

vernørposten staaet for ham som et Livs Maal. Det var velkendt i Ministeriet, og Posten blev netop ledig paa den Tid. Men man prøvede slet ikke paa at finde nogensomhelst Erstatning for det brudte kongelige Løfte. Man gjorde intet andet end at afskedige ham — uden Pension.

I de næste syv Aar ligger den gamle Mand stadig paa Rejse. I Danmark bryder han Gang paa Gang op og rejser til Østrig. I Østrig pakker han lige saa ofte sammen og rejser til Danmark. Ingensteds føler han sig hjemme. Pekuniære Sorger kommer til. Pensionen fra Østrig, der nu er hans eneste Kilde, svinder under de elendige Kursforhold ind til langt under Halvdelen af den nominelle Værdi. Alderen, der begynder at virke i Forbindelse med Uvirksomheden og Skuffelserne, bringer legemlige Skrøbeligheder med sig. Hans Hænder lammes lidt efter lidt som Følge af hans gamle Onde, Gigtfeberen. Hans Synsevne bliver svagere og svagere. Men bagved hans legemlige Affældighed arbejder hans rastløse Aand usvækket videre, og for at holde sit legemlige Jeg paa Højde med sit aandelige, gaar han lange Spadsereture, gør Gymnastik, fægter, hugger Brænde, graver og tumler i sin Have — og alt imedens begynder han at filosofere over sit forgangne Liv.

Paa et langvarigt Sygeleje i Wien samler og skriver han, efter sine talrige Optegnelser, *Mit Livs Begivenheder*, der, som han udtrykker sig, „skal give ham Oprejsning og værne om hans Navn“.

Hans Filosoferen spreder sig, efter at dette er gjort. Under Udarbejdelsen af sin Biografi følte han sig som i Væddeløb med Døden. Nu strejfer hans Tanker roligt ledende og vurderende ud over Verden og dvæler længe ved de store Omvæltninger i Evropa og Amerika. Han fordyber sig i Menneskenes Tanker og Drifter, Dyrenes Instinkter, Planternes Vegeteren. Han føler sig nu i sit Livs Aften. Han filosoferer over Døden, sin egen forestaaende Død, Verdens: Menneskenes, Dyrenes, Planternes; og over Opstandelsen — Kresløbet —

Og i 1862 forbavser han — Sømanden — Danmark med et

omfangsrigt filosofisk Værk, som han da, i sit treoghalvfjerdsindstyvende Aar, lod udkomme i København.

Paa den Tid var imidlertid Forfatteren atter i Østrig.

I 1851, da Erkehertug Maximilian allerede i syv Aar havde haft Overkommandoen af den østrigske Marine, sendte han sin Adjudant, Grev Béla Hadik, til Danmark, for gennem denne at formaa sin beundrede Lærer og Chef til at komme tilbage til Østrig som sin Raadgiver i alle maritime Sager.

For min Bedstefader var det en stor Oprejsning, der glædede ham uhyre meget paa hans gamle Dage; men samtidig var det ham rent personlig en Pine, en Skuffelse, en Overvindelse at skulle forlade Danmark, hvor han nu netop var ved at slaa sig til Ro i sin egen Indesluttethed.

Det kan nævnes her til Østrigs, og da i Særdeleshed til Erkehertug Maximilians Ære, at man i Østrig gjorde alt, hvad man kunde, for at skaane den gamle aktive Admirals Følelser i hans, fra nu af, mere passive Stilling som teknisk Raadgiver i Marinens Anliggender. En Pirrelighed og Mistænksomhed, som de forgangne Aars haarde og uforskyldte Skæbne ganske naturligt, eller i hvert Fald let forstaaeligt havde rodfæstet i hans Sind, gjorde Forholdene vanskelige paa begge Sider. Kun Erkehertugens fine Takt og hjertelige Hensynsfuldhed, i Forbindelse med den gensidige Venskabsfølelse og Højagtelse, gjorde et frugtbringende Samarbejde muligt.

Endnu den store Sorg skulde han opleve, at se Østrig og Danmark i Krig med hinanden, og det netop paa et Tidspunkt, da Forholdene havde stillet ham paa den Side, som han, trods alt, umuligt kunde hælde til. Endnu engang var han Genstand for Østrigs højsindede Hensyn til hans personlige Følelser. Han søgte sin Afsked og modtog den, den 3die Januar 1865. Paa det Tidspunkt var han hen imod femoghalvfjerds Aar og næsten blind.

De paafølgende syv Aar levede han som Privatmand stille og tilbagetrukket paa en lille Ejendom i Frederiksberg, legemlig

blind ganske vist, men dog som en skarp, passiv Tilskuer af en ny Generations Liv og Færden.

En Glæde skulde han have, før han døde: at se sin Søn gift og sit Navn og sin Titel fortsat ind i Efterslægten.

Han brændte ud som et Lys, indtil den sidste Væge faldt hen og slukkede, aandeligt rørig og kraftig til det sidste. Han døde 26de September 1872, toogfirs Aar gammel.

Joost Dahlerup.

New York, Marts 1912.

NAVNEREGISTER

TIL III. OG IV. BIND

	Side
<i>Albini, C. A.</i> Daværende sardinisk Contreadmiral og Eskadrecom- mandant i Adriaterhavet. Blev i 1866 Viceadmiral. Bd. III. 10 37 44 48 74 116	
<i>Albrecht, Friedrich Rudolf.</i> Erkehertug af Østerrig. Søn af Erke- hertug Carl. Født 3. Aug. 1817 i Wien, død 18. Feb. 1895, som Feltmarchal Bd. III 201	
<i>Andressen, Jakob.</i> Dansker. Daværende Skibsbygnings-Under- directeur i Venedig. Bd. IV 40—41 59 85 110 120—22 149— 150 170 175	
<i>Arenberg, Fyrste</i> Bd. IV 65	
<i>Arnold, Ferdinand.</i> Daværende Oberleutnant i Marine-Infanteriet. Bd. IV 15 171 201 211 224 226	
<i>d'Aspre, Constantin.</i> Baron. Født 18. Dec. 1789, i Brüssel, død 22. Mai 1850 i Padua, som Felttøimester..... Bd. IV 25	
<i>Auersperg, Friederike Marie.</i> Prindsesse. Daværende Hofdame hos Erkehertuginde Sophie Bd. IV 101—02 183—84	
<i>Augustin, Vinzenz.</i> Baron. Født i Pest 27 Marts 1817. Daværende Genie-Artilleriedirecteur Bd. IV 59 190	
<i>Aurich.</i> Professor. Archæolog og Forfatter Bd. IV 207—08	
<i>Bach, Alexander.</i> Baron. Født 4. Jan. 1813, død i Nov. 1893. Østerrigsk Statsmand og Diplomat. Daværende Minister, først Justits- senere Indenrigsminister Bd. IV 55 65 67 70—71 73	
<i>Balbi.</i> Grevinde i Venedig Bd. III 162	
<i>Bang, Oluf Lundt.</i> Født 29. Juli 1788, død 12. Oct. 1877. Professor. Dr. med. Geheimeconferentsraad. Overlæge ved Frederiks Ho- spital Bd. III 8	
<i>Barry, Mathilde.</i> Paatølgendes Moder og Svigermoder til H. Lit- trow Bd. IV 145	

	Side
<i>Barry, Richard.</i> Død 1865 som Linienschiffscapitän. Søn af Foregaende	Bd. III 95
<i>Beddolt, C. H.</i> Daværende Capitain paa den engelske Orlogsbrig, <i>Racer</i>	Bd. III 153—54. Bd. IV 210 220
<i>Belvèze.</i> Daværende fransk Eskadrecommandant ved Venedig. Bd. III 109 128 167—71	188
<i>Bendai, Ludwig.</i> Død i Slutningen af 1849. Fregattencapitän. Bd. III 36 85—87 109 111—13 128 147—49 151 162 164 179 185 208 211—12. Bd. IV 9 32	179
<i>Benzon, Peter Selmer.</i> Dansker. Daværende Marinecadet i Østerrig	Bd. IV 7 138
<i>Berg.</i> Frøken. Husbestyrerinde for Hans Birch Dahlerup. Bd. III 7 43 185—86 215 217. Bd. IV 13 43 68 77 171 197—98 200—02 211—13 220 227 234	
<i>Berry, Marie Caroline,</i> Hertuginde af. Født 5. Nov. 1798, død 16. April 1870. Datter af Franz I af Neapel. Givt første Gang med Hertugen af B., anden Gang morganatisk med Marchese Lucchesi-Palli	Bd. III 200. Bd. IV 109—10
<i>Berthold, Heinrich.</i> Daværende Kriegssekretär og Marine-Kanzleidirektor	Bd. III 24. Bd. IV 177—78
<i>Bille-Brahe, Heinrich.</i> Greve. Født 21. Jan. 1798, død 7. April 1875. Dansk Diplomat	Bd. III 17. Bd. IV 62—63 238
<i>Blessich, Thomas.</i> Daværende Auxiliariofficier	Bd. III 59 65
<i>Blom, Emanuel.</i> Født 10. Febr. 1788, død 1. Febr. 1853. Dansk Commandeur	Bd. IV 248—249
<i>Bolton & Watt.</i> Maskinfirma i Birmingham	Bd. IV 48
<i>Bonaparte, Jérôme.</i> Født 15. Nov. 1784, død 24. Juni 1860. Exkonger af Westphalen	Bd. IV 93—94
<i>Bonnesen, Ertmann Peter.</i> Født 5. Juli 1809, død 1. Aug. 1877. Dansk Skibsbygmester i østerrigsk Tjeneste. Bd. III 9 34 136 150 185. Bd. IV 39	
<i>Bourguignon — Baron Anton B. v. Baumberg.</i> Født 1808, død som Admiral og Festningscommandant. Bd. III 29 83 97 121—22 125 149 179 187 189 208. Bd. IV 9 30—31	
<i>Brabant — Hertugen af B.</i>	Bd. IV 60
<i>Brandis, Dietrich.</i> Født 1821, død i Triest 30. Aug. 1849. Hans Birch Dahlerups danske Secretair. Søn af Paafølgende. Bd. III 9—10 12 14 20 24 43—44 92 107—08 112 143 150 219. Bd. IV 177	
<i>Brandis, Joachim Dietrich.</i> Født 1762, død 29. April 1845. Professor. Dr. med. Livlæge hos Dronningen. Givt med <i>Jane f. Markoe</i> , død 18 Sept. 1865	Bd. III 9 36 219

	Side
<i>Breisach</i> — <i>Vilhelm Ridder</i> v. B. Død 1894, med Charakter af Contreadmiral	Bd. IV. 215
<i>Brentano</i> . Frankfurter-Consul i Triest.	
<i>Brinck-Seidelin</i> . Født 20. Nov. 1779, død 4. Nov. 1859. Dansk Vice- admiral. Afskediget 9 Dec. 1852	Bd. IV 241 247—48
<i>Bruck, Carl Ludwig, Baron</i> . Født i Elberfeld 18. Oct. 1798, død i Wien 23. April 1860. Østerrigsk Stats- og Finantsmand. Da- værende Handelsminister. Bd. III 16—17 19 34—35 50 86 88 90 94 141 158. Bd. IV 20 22—23 56—58 65 67 70—71 73 75—76 79 154	Bd. III 143
<i>Brüll</i> . Hauptmann. Falden ved Venedig i 1849	Bd. III 129—30
<i>Buchholtz, Wilhelm</i> . Greve. Oldenburger. Daværende Marinecadet i østerrigsk Tieneste	Bd. III 129—30
<i>Buday</i> — <i>Gabriel Baron B. de Bator</i> . Født 1812. Daværende Ma- rine-Infanterie-Bataillonscommandant i Triest. Bd. III 24 111. Bd. IV 232	Bd. III 214
<i>Buiacovich, Alexander</i> v. Daværende Contreadmiral og Havneadmi- ral i Triest. Bd. III 85 214. Bd. IV 9 11 48 58 70 93 170 229—30 232	Bd. III 23 40. Bd. IV 9
<i>Buratovich</i> — <i>Johan B. v. Flaggentreu</i> . Død 1849. Contreadmiral. Bd. III 23 40. Bd. IV 9	Bd. IV 56—58 61
<i>Caboga, Bernhard</i> . Greve. Født i Ragusa 1785, død i Wien 1855. Felttølmester	Bd. III 70 76—77 160 162
<i>Carl Ferdinand</i> . Erkehertug af Østerrig. Søn af Erkehertug Carl. Født 29. Juli 1818, død 20. Nov. 1874. Feltmarchallieutenant. Bd. III 70 76—77 160 162	Bd. III 70 76
<i>Carl</i> — <i>C. Ludvig Johann</i> , Erkehertug af Østerrig. Født 1771, død 1847. Rigsfeltmarchal	Bd. III 218
<i>Carlos</i> — <i>Maria José Isidoro Don C.</i> Født 29 Marts 1788, død 10. Marts 1855. Spansk Kronprætendent	Bd. III 119—20
<i>Cassoni</i> . Civilingenieur	Bd. IV 6 85 92 137
<i>Cavallius, Hylten</i> . Svensker. Daværende Schiffsleutnant i øster- rigsk Tieneste. Traadte senere over i den preussiske Marine. Bd. IV 6 85 92 137	Bd. III 143 147—48
<i>Cerrini</i> — <i>Heinrich Grev C. da Monte Varchi</i> (?). Daværende Oberst	Bd. III 218
<i>Chambord</i> — <i>Henri Ferdinand Maria Dieudonné Greve af C.</i> Født 29. Sept. 1820, død 24. Aug. 1883. Søn af Hertugen og Hertug- inden af Berry. Hans Gemalinde var <i>Prindsesse Maria The- resia d'Este</i> , født 1817, død 26. Marts 1886	Bd. IV 169
<i>Christian VIII</i> . Født 1786, død 1848. Konge fra 1840 ...Bd. IV 218 251	Bd. IV 218 251
<i>Clausen, Henrik Nikolai</i> . Født 22. April 1793, død 28. Marts 1877. Dansk Theolog og Politiker	Bd. IV 6

	Side
<i>Cohen, Ignaz</i> . Daværende Fregattenleutnant	Bd. IV 196
<i>Coopmanns, Alfons v. Dansker</i> . Daværende Marinecadet i østerrigsk Tjeneste	Bd. IV 7
<i>Cordon, Franz</i> . Baron. Født 1796. Feltmarchallieutenant. Var i 1849 Krigsminister. Blev samme Aar pensioneret. Bd. III 15—16 33—34 48—50 75 83 85 92—94. Bd. IV 155	
<i>Coronini-Cronberg, Johan Baptist Alexius</i> . Greve. Født 16. Nov. 1794, død 26. Juli 1880. Felttøimester. Bd. III 120—21 126 129—30 134 143 147 207	
<i>Correr</i> . Greve. Daværende Borgmester i Venedig. Bd. III 196 198. Bd. IV 35	
<i>Coudenhove, Carl (?)</i> . Greve. Født i Holland 1814. Daværende Oberst og Overhofmester hos Erkehertug Maximilian. Bd. IV 102 159 183 224	
<i>Cozzer, Franz</i> . Daværende Eskadrecommissair	Bd. III 82
<i>Crenneville, Franz Falliot, Greve de</i> . Daværende Oberstlieutenant ved Husarerne og Overhofmester hos Erkehertug Maximilian. Bd. IV 223—24	
<i>Culoz, Carl</i> . Baron. Død i Venedig 1862 som Felttøimester. Bd. IV 159 179	
<i>Czoernig — Carl C. Baron v Czernhausen</i> . Født 5. Mai 1804, død 5. Oct. 1889. Statistiker, Geograph, Ethnolog og Finants-theoretiker	Bd. IV 152—54 247
<i>Czorich v. Montecreto, Anton Baron v.</i> Født 1795, død 1864. Felttøimester. Fra Juli 1850 Krigsminister. Bd. IV 225—27 239—40 247—48	
<i>Dahlen — Franz D. Baron v. Orlaburg</i> . Død 1859 som Felttøimester	Bd. IV 59
<i>Dahlerup</i> . — To Søstre til Hans Birch Dahlerup: <i>Anna Georgine</i> , ugift, født 7. Sept. 1791, død 15. Mai 1860; og <i>Laurentze Cathrine Duurloo</i> , Enke efter <i>Peter D.</i> , født 25. April 1789, død 6. Febr. 1865	Bd. IV 252—53
<i>Dahlerup, Hans</i> . Født 21. April 1758, død 30. Jan. 1838. Hans Birch Dahlerups Fader	Bd. IV 252—53
<i>Dahlerup, Hans Joost Vilhelm</i> . Baron. Født 27. Sept. 1830, død 9. Dec. 1876. Cancellist i Finantsministeriet. Søn af Hans Birch Dahlerup. Bd. III 6 8 17 19—20 34 219. Bd. IV 26—27 32 127 132 155 252	
<i>Dahlerup, Henrik Levetzau</i> . Født 10. Nov. 1805, død 23. April 1883. Justitsraad. Contorchef under Kiøbenhavns Magistrat. Stivbroder til Hans Birch Dahlerup	Bd. IV 253
<i>Dahlerup, Ida Susanne Sophie Louise</i> . Baronesse. Født 7. Marts	

	Side
1833, død 1908. Datter af Hans Birch Dahlerup. Bd. III 7—8 17 19—20 34 43 185—86 215 217. Bd. IV 13 43 68 77 171 197— 98 200—02 211—13 220 227 234	
<i>Dahlerup, Jens Vilhelm.</i> Født 23. Oct. 1787. Faldt i Kampen ved Sjællands Odde, 22. Marts 1808, som Secondlieutenant i Søeta- ten. Broder til Hans Birch Dahlerup Bd. IV 252	
<i>Dahlerup, Vilhelmine Marie, f. Birch.</i> Født 7. Juni 1776, død 10. Juni 1850. Hans Birch Dahlerups Stivmoder Bd. IV 252—53	
<i>Dandolo, Silvestro.</i> Greve. Født 1766, død 1847. Var siden 1800 i østerrigsk Tjeneste. Viceadmiral og Marineovercommandant. Bd. IV 25	
<i>Danese, Maximilian.</i> Daværende Underintendant Bd. IV 34	
<i>Danner, Louise Christine, f. Rasmussen.</i> Lensgrevinde. Født 21. April 1815, død i Genua 6. Marts 1874. Frederik VII's Gemal- inde Bd. IV 251	
<i>Degenfeld-Schonburg, August Franz Josef.</i> Greve. Født 1798. Blev i 1859 Felttøimester og Krigsminister Bd. IV 55—56 58 123	
<i>Dent, E. J.</i> Chronometerfabrikant i London Bd. IV 21	
<i>Destombes.</i> Hollænder. Daværende Søofficier i østerrigsk Tjene- ste Bd. IV 6	
<i>Dierkens, v.</i> Daværende Generalmajor og Brigadeer Bd. III 150	
<i>Dockum, Charles Edouard van.</i> Født 6. Marts 1804, død 29. Jan. 1893. Dansk Admiral, Diplomat, Kammerherre. Var i 1851 Marineminister Bd. IV 241 243—44 246—50	
<i>Domoszewsky, Viktor v.</i> Daværende Geniehauptmann. Bd. IV 106 116—20 143 155 160 197 232	
<i>Dreihann — Ignaz D. Ridder v. Sulzberg am Steinhof.</i> Feltmar- schallieutenant. Daværende Sectionschef i Krigsministeriet. Bd. III 93	
<i>Dreyhaupt, Karl.</i> Født i Harzen i Slutningen af Tyverne. Davæ- rende Oberlieutenant i Marineartilleriet. Bd. IV 54 59 86 109 127 132 201	
<i>Dufva, Rudolf.</i> Svensker. Daværende Schiffsleutnant i østerrigsk Tjeneste Bd. IV 6	
<i>Dumreicher</i> (Familien) Bd. IV 228	
<i>Earnshaw.</i> Chronometerfabrikant i London Bd. IV 21	
<i>Edelsheim, Leopold Wilhelm.</i> Baron. Født 1826, død som Felttøi- mester 1893. Blev i 1860 adopteret af Grev Guylay og førte fra da af Navnet: <i>Guylay-Edelsheim</i> Bd. III 100	
<i>Erichsen, Laura.</i> Ca. 18 Aar i 1851. Datter af Paafølgende. Bd. IV 198 200—02 211—13 220 235	
<i>Erichsen, Peter.</i> Dansker. Født 1795, død 21. Marts 1861. Direc-	

	Side
teur for Donau-Dampskibsselskabet. Bd. III 17 19 145. Bd. IV	
63 153 224—26 235 238 240—41	
<i>d'Este, Ferdinand.</i> Erkehertug af Østerrig. Født 1821, død af Cholera 1849. Feltmarchallieutenant	Bd. III 70 77 183
<i>Eszterházy, Marie Anna Josephine, Grevinde, f. v. Weiszenwolff.</i>	
Født 1795, gift med <i>Valentin Philipp, Grev E. v. Galantha,</i> af Linien <i>Hallewyl</i>	Bd. III 10—11 196. Bd. IV 42
<i>Eszterházy — Grev Valentin E. de Galantha.</i> Født 1814, død 1858.	
Diplomat. Søn af Foregaaende	Bd. III 10 196 201
<i>Fautz, Ludwig.</i> Død 1884 som pensioneret Viceadmiral <i>Ridder v. F.</i>	
Bd. III 29 51 55—56 91 96 110 126 173 175—80. Bd. IV 2 10—	
11 17 31 49 69 73 75 84—85 92 143 181—83 235	
<i>Fibiger, Johan Adolph.</i> Født 1791, død 1851. Oberstlieutenant. Militair Forfatter og Redacteur	Bd. III 6
<i>Forbes.</i> Englænder. Oberst under Garibaldi.	Bd. III 167
<i>Fornell.</i> Svensker. Daværende Skibsbygningsassistent i østerrigsk Tjeneste	Bd. IV 148 196
<i>Foss.</i> Dansk Overkrigscommissair og Opfinder.....	Bd. IV 93
<i>Fouqué.</i> Fransk maritim Opfinder	Bd. IV 82—84
<i>Franz Carl.</i> Erkehertug af Østerrig. Født 7 Dec. 1802, død 8. Marts 1878. Fader til Paafølgende. Bd. III 15. Bd. IV 14 59	
101 104—06 183	
<i>Franz Joseph I.</i> Keiser af Østerrig, Konge af Ungarn o. s. v. Født 18. Aug. 1830. Bd. III 12 14—15 18 32—34 48 53 94 134 162 165 169—70 185 196 212. Bd. IV 7 9 12 14 19 25 27—29 31 44—45 47 53—55 57—58 61—77 86 92—93 105—09 126 139 141—42 144-45 150 155 158-60 162-73 175-76 178-81 183 185 187 191—92 195 220—27 229 231—32 235 238—39 241 245	
<i>Frederik VI.</i> Født 1768, død 1839. Konge fra 1808	Bd. IV 105
<i>Frederik VII.</i> Født 1808, død 1863. Konge fra 1848.....	Bd. III 5—6 9
Bd. IV 236 239 241 243—44 246 248 250—51	
<i>Frederiksen.</i> Død i Sommeren 1850 i Triest. Dansk Koffardicapitain. Fører af Skibet <i>Prebene</i>	Bd. III 219
<i>Frericks.</i> Belgisk Artillerieoberst	Bd. IV 190
<i>Friedrich August II.</i> Konge af Sachsen. Født 1797, død 1854. Givt første Gang med <i>Erkehertuginde Caroline af Østerrig</i> (død 1832), anden Gang med <i>Prindsesse Maria af Bayern,</i> Søster til <i>Erkehertuginde Sophie</i>	Bd. IV 14 217—18
<i>Friedrich Ferdinand Leopold.</i> Erkehertug af Østerrig. Født 1821, død 1847. Contreadmiral og Marineovercommandant. Søn af <i>Erkehertug Carl</i>	Bd. III 76 199
<i>Fünfkirchen.</i> Greve. Daværende Elev i Marinecadetskolen. Bd. IV 9	

- Gamborg, Carl*. Dansker. Daværende Skibsbygningsunderdirecteur i Triest Bd. IV 40—41 59 83 85 120 122 149 170
- Gandil, Johan Peter*. Født 17. Nov. 1788, død 1. Febr. 1861. Dansk Orlogscapitain Bd. III 35 86—87. Bd. IV 40
- Garibaldi, Giuseppe*. Født 1807, død 1882. Bd. III 88 103 106 165
—67 185 216
- Gerhardi, Ignaz Ridder v.* Født 1779 i Wien, død i Venedig 1856, som Felttøimester Bd. III 141
- Gleispach, Wenzel Alois*. Født 1792, død 1853. Hofraad ved Statshusholdningen i Triest. — Hans Døtre: *Agnes*, født 1831, og: *Henriette*, født 1833. Den første blev givet i 1872 med *Maximilian Ridder v. Vintschgau* Bd. IV 197 218
- Gorczkowski, Carl Ridder v.* Født i Galizien 1778, død i Venedig 1858. Cavalleriegeneral. Bd. II 182 187 190 192 194 199—200
211—12. Bd. IV 23 30 32 111 174—75 194—96
- Gorizutti, Franz*. Baron. Død 1875 som Feltmarchallieutenant.
Bd. IV 155
- Gosleth*. Snedker i Triest Bd. IV 101
- Grünne — Carl Ludvig G. Grev v. Pinchard*. Født i Wien 1808, død 1885. Hofmand. Geheimeraad. Feltmarchallieutenant. Daværende Generaladjutant hos Keiseren. Bd. III 14—15. Bd. IV 65 69 106 159—63 165—66 168 170—71 175 179 192 216
224—26 240
- Grækenland, Kongen og Dronningen af. Se *Otto I.*
- Gröller, Gustav v.* Daværende Schiffsfähnrich Bd. III 135
- Guggenthal, Viktor v.* Daværende Lieutenant i Marineinfanteriet Bd. IV 86 179 186
- Gustav, Prinds af Vasa*. Født 1799, død 1877. Søn af Gustav IV Adolf af Sverrig. Østerigsk Feltmarchallieutenant ... Bd. IV 149
- Gyuitó — Carl G. v. Sepsi Martonos*. Død 1885 som Contreadmiral. Bd. III 44 46—47 83 110 173—74 178 213—14. Bd. IV 9
32 63—64 97 113 121—22 194 222
- Gyulay — Franz Grev G. v. Maros-Nemethes Nadaska*. Født 1798, død 1868. Felttøimester. Var i 1847 øverste Armee- og Marinecommandant, i 1849 Krigsminister. Bd. III 24—25 28—29
31 36—37 40 46—47 84 87—88 90 93 95 100 125—26 138 140
156—57 159 173—74 177 182 205—06 212. Bd. IV 3 6—7 10—
12 15—16 19—22 27 29 55 63—64 70 79 85 96 114 128 145
159 167 173 190—92 194—95 216
- Hackelberg, Otto*. Baron. Født ca. 1833. Søn af den sachsiske Geheimeraad H. Daværende Marinecadet i østerrigsk Tjeneste.
Bd. IV 7

	Side
<i>Hadik</i> — <i>Adam Grev H. v. Futak</i> . Født 1784, død 1852. Fader til Paafølgende	Bd. IV 240
<i>Hadik</i> — <i>Grev Béla H. v. Futak</i> . Født 1822. Blev i 1861 Schiffs- capitän og Kammerforstander hos Erkehertug Maximilian. Bd. III 54 56—65 79 82 84 87 90 96 100 107 112 129—31 134 142 153 167 170 183 188 201—02 215. Bd. IV 1 10—11 29 67 72 103 127 214	240
<i>Hammerstein, Hubert</i> . Baron. Hannoveraner. Født ca. 1833. Da- værende Volunteur i den østerrigske Marine	Bd. IV 7
<i>Hansen, Heinrich</i> . Dansker. Daværende Cadet i den østerrigske Marine	Bd. IV 7
<i>Hassenpflug, Ludwig</i> . Født ca. 1833. Søn af den hessiske Minister- præsident. Daværende Volunteur i den østerrigske Marine. Bd. IV	7
<i>Hassenwein, Heinrich</i> . Daværende Fregattenleutnant	Bd. IV 31
<i>Haynau, Julius Jakob</i> . Baron. Født 1786, død 1853. Søn af Land- greve Wilhelm IX (senere Curfyrst Wilhelm I) i morganatisk Ægteskab med Fru v. Lindenheim (Rebekka Ritter). Feltmar- challieutenant. Bd. III 37 54 59 69—70 73—77 88 90 92 94 97 158 205. Bd. IV 61—62 238—39	39
<i>Herberstein</i> . Greve. Daværende Civilgouverneur i Triest. Bd. III 126 141—42	42
<i>Hess, Heinrich</i> . Baron. Født 1788 i Wien, død 1870. Blev i 1859 Feltmarchal. Bd. III 74 88—90 102 193—94 199 206. Bd. IV 56 58 64—65 77 91 225—26	26
<i>Hessen-Darmstadt, Churfyrsten af</i>	Bd. IV 14 219
<i>Hochschild, Carl</i> . Baron. Født 3. Oct. 1785, død 1. Sept. 1857. Svensk Diplomat	Bd. IV 62
<i>Hoffmann, Georg</i> . Daværende Hof- og Ministerialraad. Referent i Krigsministeriet	Bd. III 18—19 93 227
<i>Hohenlohe, Prinds</i>	Bd. III 53
<i>Holsten, Hans</i> . Baron. Født 17. Nov. 1758, død 14. April 1849. Dansk Admiral	Bd. IV 162
<i>Holzhausen, Hektor</i> . Baron. Født 1812, død 1890 som General- major	Bd. III 100 136—37
<i>Hruschka, Franz</i> . Daværende Fregattenleutnant	Bd. IV 194
<i>Irminger, Carl Ludvig Christian</i> . Født 3. April 1802, død 7. Febr. 1888. Viceadmiral. Blev 1. Jan. 1850, som Capitain, Gene- raladjutant for Sætaten og Jagtcapitain	Bd. IV 247
<i>Ivannossich</i> — <i>Friedrich I. Baron v. Küstenfeld</i> . Daværende Fre- gattencapitän	Bd. III 31 36 85. Bd. IV 9 44 64 93
<i>Jablonowsky, Felix</i> . Fyrste. Daværende Generalmajor og Kammer-	

	Side
forstander for Erkehertugerne Maximilian og Carl Ludwig.	
	Bd. III 76
<i>Jellachich — Joseph Grev J. de Buzim.</i> Født 1801, død 1859. Felt- tøimester og Ban i Croatien	Bd. IV 56 167
<i>Jeremiasch, Franz.</i> Daværende Schiffsfähnrich	Bd. III 149 193
<i>Johann Baptist Joseph Fabian Sebastian.</i> Erkehertug af Østerrig. Født 1782, død 1859. Søn af Keiser Leopold II og Broder til Erkehertug Carl. Var i 1848 Rigsforstander. Levede fra 1849 som Privatmand. Ægtede i 1827 <i>Anna Plochl</i> (født 1804, død 1885), der i 1845 blev ophøiet til <i>Grevinde v. Meran</i> . Bd. IV 14	81—82 217
<i>Juan — Don J. Carlos Maria Isidor de Bourbon, Infant af Spanien.</i> Født 1822, død 1887. Søn af Don Carlos. Givt med <i>Erkehertug- inde Beatrix Maria v. Østerreich-Este</i> (født 1824)	Bd. IV 109
<i>Kaltenegg.</i> Kammerprocurator	Bd. IV 78—79 94 164
<i>Kandler, Dr.</i>	Bd. IV 67
<i>Károlyi, Ferdinande.</i> Grevinde. Født 1805. Datter af <i>Fyrst Kaunitz- Rietberg</i> (i sin Tid Gesandt i Kiøbenhavn). Blev givt med <i>Lud- wig Grev Károlyi</i> , fra hvem hun i 1846 blev skilt. Moder til Paafølgende	Bd. III 47. Bd. IV 63
<i>Károlyi, Ladislaus.</i> Greve. Født 1824 i Wien, død 1852. Fregatten- capitän. Bd. III 5—10 12 14 16 20 24—25 29 34 36—37 41 47 50 54 60 81—82 84—85 95 97 110 112 115—17 119 121—23 125 127 147 152 170 174 183 201—03 205 207. Bd. IV 5 7 9—10 12—13 17 47 49 54 62—64 67 69—70 73 75 84—85 91 128 137 —144 151 163 181 192—93 223	
<i>Kellner — Friedrich K. v. Köllenstein.</i> Født 1802. Feltmarchal- lieutenant. Blev i 1849 udnævnt til Keiserens anden General- adjutant, i 1852 ophøiet i Friherrestanden. B. III 18. Bd. IV	27—28 106
<i>Kerer.</i> Daværende Lieutenant og Stationscommandant i Pola. Bd. III 216	
<i>Khautz — Carl K. v. Eulenthal.</i> Daværende Ingenieuroberst. Bd. III 37 70—74 132 205. Bd. IV 105 107 160	
<i>Kielmannsegg, Alexander.</i> Greve. Hannoveraner. Født ca. 1833. Daværende Marinecadet i østerrigsk Tieneste	Bd. IV 7
<i>Klint, Erik v.</i> Svensk Søofficier. Daværende Schiffsleutenant i øster- rigsk Tieneste	Bd. IV 6 216—17
<i>Konow.</i> Nordmand. Daværende svensk-norsk Consul i Triest. Bd. IV 43	
<i>Kossuth, Ludwig.</i> Født 1802, død 20. Marts 1894. Ungarsk Pa- triot	Bd. III 168. Bd. IV 29 217

- Krausz, Philipp.* Baron. Født 1702, død i Schönbrunn 1861. —
 Var fra 1848 til 1851 Finantsminister. Bd. III 17 185. Bd. IV 55
- Kudriaffsky, Ludwig v.* Født 1805. Tiente afveksende i Hær og
 Marine. Var i 1848 Schiffscapitän, i 1849 Generalmajor, i 1856
 Feltmarchallieutenant. Blev i 1859 ophøiet i Friherrestanden.
 Bd. III 10 30 53 92 126 207. Br. IV 9 159
- Kübek* — *Carl Friedrich K. Baron v. Kübau.* Født 1780, død 1855.
 Præsident i Rigsraadet. Fader til Paafølgende Bd. IV 7 176
- Kübek, Julius Baron v.* Født ca. 1833, omkom ved *Mariannas* For-
 lis i Marts 1852. Marinecadet Bd. IV 7 176
- Kürdinger, v.* Død 1849. Overintendant Bd. III 24 219. Bd. IV 31
- Körber.* Daværende Genieoberst Bd. III 211
- Körner.* Daværende Oberst Bd. III 47 127
- Labrousse.* Fransk Forfatter Bd. IV 151
- Lang, Heinrich.* Daværende Schiffslieutenant Bd. IV 24—25 139
- Langenau, Wilhelm Eduard Georg.* Baron. Født 1787, død 1860.
 Officier og Diplomat. Feltmarchallieutenant. — Fra 1826 til 1846
 Gesandt i Kiøbenhavn Bd. III 18. Bd. IV 62
- Lazzarini.* Daværende Major Bd. III 47. Bd. IV 15
- Leopold.* Erkehertug af Østerrig. Født 1823. Søn af Erkehertug
 Rainer, Vicekongen i Italien Bd. III 70 146 150 193—94
- Lerche.* Daværende Generallieutenant og Hofmarchal hos Kon-
 gen af Sachsen Bd. IV 217—18
- Lepardes, de.* Daværende fransk Consul i Triest Bd. IV 43
- Lewartowsky* — *Carl Lewartow Baron v. L.* Død i Triest 1864 som
 Contreadmiral. Bd. III 23 36 121 124—25 162 175—76 178
 Bd. IV 97
- Liechtenstein, Carl.* Fyrste. Ritmester ved Keiserhusarerne Nr. 1.
 Keiserens Fløiadjutant Bd. IV 126 159
- Liechtenstein, Carl Rudolf* (?). Fyrste. Født 1838 Bd. IV 9
- Lilienfeld, Eduard* (paataget Navn). Svensker. Polytechniker. Da-
 værende Marinecadet i østerrigsk Tieneste. Var paa den Tid
 inde i Trediverne. Havde tidligere været betroet betydelige
 Regieringssendelser, men maatte forlade Landet. Blev ved Prinds
 Gustav Vasas Mellemkomst optaget i østerrigsk Tieneste. Bd.
 IV 39 149
- Lindner, Carl.* Daværende Marinecadet Bd. III 167
- Littrow, Heinrich v.* Født 1820, død 1895. Fregattencapitän.
 Kendt som maritim Forfatter. Søn af Paafølgende. Bd. III 26 29
 95 99 104 108 134—35 Bd. IV 17 49 69 87 95 104 113—15 144
 —45 150—51 182

- Littrow, Joseph Johann v.* Født 1781, død 1840. Professor i Astro-
nomie. Forfatter af talrige videnskabelige Værker Bd. IV 145
- Ljungstedt, August.* Svensker. Daværende Skibsbygningsdirecteur
i Triest. Bd. IV 85 106 118 121 148—50 152 155 160 197—200
221 232
- Locella, Wilhelm.* Baron. Daværende Corvettencapitän. Pensio-
neret i 1850 Bd. III 26 44 58 82 84—85 96 106. Bd. IV 5
- Long.* Capitain paa den nordamerikanske Krigsdamper *Mississippi*,
der bragte Kossuth fra Constantinopel til Amerika... Bd. IV 217—18
- Lucchesi-Palli — Hektor Carl Marchese L-P., Duca della Grazie,*
af Fyrstehuset *Campofranco*. Født 1807, død 1864. Hertuginde
af Berrys Gemal Bd. III 200
- Ludwig — Carl L.* Erkehertug af Østerrig. Født 1833. Broder
til Keiseren Bd. III 76. Bd. IV 14 60 92 95 101
- Ludwig Viktor.* Erkehertug af Østerrig. Født 1842. Keiserens
yngste Broder Bd. IV. 14 101—02 105 183
- Lund, Ulrich Vilhelm.* Dansker. Daværende Cadet i den øster-
rigske Marine Bd. IV 7
- Luppis, Johann.* Daværende Schiffsleutnant Bd. III 214
- Lütken, Christopher.* Født 5. Nov. 1782, død 8. Mai 1857. Afske-
diget som Viceadmiral 3. Aug. 1851 Bd. IV 241
- Löwenberg.* Daværende Hauptmann Bd. III 64—65
- Maillot, Joseph.* Født i Cremona, Italien. Daværende Fregatten-
capitän. Bd. III 31 92 137. Bd. IV 23—24 44 90 97 109 118 127
132 197—98 201 211 222 233
- Mamula, Lazarus.* Baron. Født i Croatien 1795. Blev i 1865 pen-
sioneret som Felttøimester. Var i 1849 Generalgouverneur i
Dalmatien Bd. IV 127—28 130 132 134—35
- Manin.* Grevinde Bd. IV 15
- Manin, Daniello.* Født i 1804, død 1857. Advocat. Var i 1848—49
Dictator i Venedig Bd. III 168 170 188
- Maria Dorothea.* Erkehertuginde Bd. IV 60
- Marinovich, Johann Ridder v.* Født i Dalmatien 1793, myrdet af de
oprørske Arsenaloter i Venedig 22. Marts 1848. Schiffs capitän.
Bd. III 190
- Marmont — August Frédéric Louis Viesse de M.* Hertug af Ragusa.
Født 1774, død 1852. Marchal af Frankrig. Bd. III 9—11 196.
Bd. IV 42
- Martini, Anton Stephan Ridder v.* Feltmarchallieutenant. Blev i
1848 udnævnt til Viceadmiral og Marineovercommandant, skøndt
ganske ukiendt med Marinevæsenet. Blev i 1848 fangen af Vene-
tianerne. Befriet. Overgav i 1849 Overcommandoen til davæ-

- rende Civil- og Militairgouverneur, Grev Gyulay. Bd. III 25 30.
Bd. IV 239
- Maudsley & Co.* Maskinfirma i England Bd. IV 48
- Maximilian — Ferdinand M. Joseph.* Erkehertug af Østerrig. Født 6. Juli 1832. Modtog 10. April 1864 Keiserkronen af Mexiko. Blev 19. Juni 1867 skudt i Queretaro. Broder til Keiseren. Bd. III 76. Bd. IV 14 60 92 95 101—02 104—05 159 165—66
176 181 183—84 192—93 221 223—24
- Medem, Paul.* Greve. Daværende russisk Gesandt i Wien... Bd. IV 55
- Monsdorff-Pouilly, Arthur.* Greve. Daværende Ritmester ... Bd. IV 26
- Merville, Friedrich.* Baron. Daværende Oberst Bd. IV 128—29
- Metternich, Clemens Lothar Wenzel.* Fyrste. Født 1774, død 1859.
Statscanczer Bd. III 16
- Michieli, Carlo Conte.* Daværende Fregattenleutnant Bd. III 137
- Mocenigo.* Grevinde Bd. III 195
- Moering, Carl.* Født 1810. Tiente afvexlende i Hær og Marine, i Tyskland og Østerrig. Blev i 1863 Generalmajor. Medvirkede i 1868 ved Armee-Reorganisationen. Bd. III 120 207—08. Bd. IV 105 107—08 119—20 150—51 155 160
- Mollinary — Anton Baron M. v. Monte Pastello.* Født 1820. Blev 1865 Feltmarchallieutenant Bd. III 144—45
- Montecuccoli — Albert Raimund Zeno Grev M.-Laderchi.* Født i Wien 1802, død 1852 som Landmarchal. Givt med *Grevinde Charlotte, f. Prindsesse Oettingen-Wallerstein.* Forældre til Paafølgende Bd. IV 15 33 165
- Montecuccoli, Raimund.* Greve. Født 1833. Daværende Marinecadet Bd. IV 15 165
- Morelli, Adrian.* Daværende Fregattenleutnant Bd. III 213—14
- Morgan.* Capitain paa den nordamerikanske Fregat *Independence.*
Bd. IV 217—18
- Mühlwert, Alexander Müller v.* Daværende Corvettencapitän.
Bd. III 36. Bd. IV 47 97
- Napoleon Bonaparte.* Keiser af Frankrig. Født 1769, død 1821.
Bd. III 194 196—97
- Narischkin, Catharina.* Fyrstinde. Søster til Fru v. Petz. Bd. IV 197 233
- Nielsen, Johan.* Daværende Kammertjener hos Hans Birch Dahlerup. Bd. III 9—10 20 54 57 59—61 66—67 87 129—130 185
208. Bd. IV 32 34 200 207 224 234
- Nugent, Arthur Patrick (?).* Greve af Westmeath. Daværende Hauptmann ved Infanteriet..... Bd. IV 87 90
- Nugent, Laval.* Greve af Westmeath. Født 1777 i Ballynacor i Irland, død 1862. Østerrigsk Feltmarchal. Givt med *Johanna,*

	Side
af Hertugfamilien <i>Sforza-Riario</i> . Forældre til Foregaaende. Bd. IV	
25—26 43 72 75 86—87 89—90	238 240
<i>Oesterreicher, Johann Friedrich Renner v.</i> Født i Triest 1784, død	
1865. Chef for Handelshuset <i>Oesterreicher</i> , der blev grundlagt	
1815. Dansk Generalconsul i Triest. Hans Frue, født <i>v. Stet-</i>	
<i>ten</i> , af gammel augsburgsk Slægt. Bd. III 9 25 185 218. Bd. IV	
	43 182 228
<i>Olivenberg, Franz Oliva v.</i> Daværende Oberstlieutenant... Bd. III 42	
<i>Omer Pascha (Michael Latas).</i> Født i Croatien 1806, død i Con-	
stantinopel 1871. Tyrkisk Feltherre	Bd. IV 126—27
<i>Otto I (O. Friedrich Ludwig).</i> Født 1815, død 1867. Konge af	
Grækenland. Søn af Ludwig I af Bayern. Givt med <i>Amalie,</i>	
<i>Prindsesse af Oldenburg</i>	Bd. III 218. Bd. IV 14 29 219—20
<i>Pálffy — Georg Grev P.-Daun.</i> Født 1838, falden i Duel i 1860	
som romersk Premierlieutenant. — Søn af Paafølgende. Bd. IV 9 15	
<i>Pálffy — Grevinde P.-Daun, f. Fyrstinde Lobkowitz.</i> Givt med	
Grev Ferdinand Leopold P.-D.	Bd. IV 15
<i>Pallavicini — Johanna Lila Grevinde P.-Fibbia,</i> Datter af Felt-	
marchal Grev Nugent	Bd. III 217. Bd. IV 43
<i>Paradis, Leonhard Libert v.</i> Belgier. Daværende Major. Chef for	
Marineartilleriet	Bd. IV 31 49 69 118 163 177 190
<i>Parker, Sir William.</i> Født 1781, død 1866. Engelsk Admiral. Bd. IV 210	
<i>Patay, Dr. Stefan v.</i> Daværende Overmarinelæge i Triest. Givt	
med en Datter af Feltmarchallieutenant <i>v. Dahlen</i>	Bd. III 185 217
<i>Paulucci — Anton Marchese P. delle Pancale.</i> Daværende Major	
i Marine-Artilleriecorpset. I 1849 Commandant paa Fortet <i>Mal-</i>	
<i>ghera</i>	Bd. III 77
<i>Pepe, Guglielmo.</i> Født 1783, død 1855. Neapolitansk General.	
	Bd. III 168 187 191
<i>Perglasz, Carl Pergler Baron v.</i> Født 1793, død 1868. Cavallerie-	
general	Bd. III 130
<i>Petersen.</i> Dansker. Daværende Skibsbyggermestersvend i østerrigsk	
Tieneste	Bd. III 34 136. Bd. IV 39
<i>Petrich, Carl v.</i> Daværende Overkrigscommissair. Bd. III 23.	
	Bd. IV 22 31 86 99 123—24 233
<i>Petz, Anton v.</i> Født 1819. Blev i 1866 ophøiet i Friherrestanden,	
i 1867 Contreadmiral. Hans Frue, født <i>Fyrstinde Narischkin.</i>	
	Bd. III 215. Bd. IV 197 233
<i>Platen.</i> Greve. Daværende hannoveransk Diplomat	Bd. IV 62
<i>Platthy, Ludwig v.</i> Daværende Schiffsleutnant. Bd. III 96 215.	
	Bd. IV 1
<i>Polli.</i> Italiensk Skibsbygger i Triest	Bd. III 50

	Side
<i>Poosch, Georg.</i> Daværende General-Auditor-Leutnant. Justits-referent i Marinecommandoen	Bd. III 24 42
<i>Preu, Eugen.</i> Daværende Corvettenkapitän. Bd. III 91 96 147—48	215
<i>Puchner, Anton.</i> Baron. Født 1779, død 1852. Cavalleriegeneral. Bd. III 212. Bd. IV 32—33 80 111—12	184
<i>Pörtl, Joseph.</i> Daværende Fregattencapitän. Bd. IV 99—100	184
	—85 214
<i>Radetzky, Johann Joseph Wenzel Anton Franz Carl Grev Radetz v.</i> Født 1766, død 1858. Feltmarchal. Bd. III 44 48 74 87—90 118 130 140 142—43 145 150 155 158 164—71 173 177 182 194—96 198—201 204 206. Bd. IV 16 30 32—33 35—36 41 159 162—63 167—68 172—74	195
<i>Raina, Franz.</i> Greve. Født ca. 1833. Søn af Hertugen af Anhalt-Dessau. Daværende Vounteur i den østerrigske Marine. Bd. IV	7
<i>Rainer, Erkehertug af Østerrig.</i> Født 1783, død 1853. Søn af Keiser Leopold II. Var fra 1818 til 1848 Vicekonge i østerrigsk Italien	Bd. III 70. Bd. IV 33
<i>Rapatel.</i> Daværende Capitain paa den franske Krigsdamper <i>Solon.</i> Bd. III	95
<i>Rath, Joseph.</i> Baron. Født 1772, død 1852. Feltøimester. Bd. IV	218
<i>Reedtz, Holger Christian.</i> Født 14. Febr. 1800, død 6. Febr. 1857. Dansk Diplomat og Statsmand. Kammerherre. Geheimeraad. Daværende Udenrigsminister	Bd. IV 236—37
<i>Reiche, Wilhelm v.</i> Daværende Feltmarchallieutenant og Statholder i Dalmatien	Bd. IV 90 127 135
<i>Reimer, Carl Mathias Barnabas Ridder v. og zu Lindenpichl.</i> Født 1793, død 1859. Feltmarchallieutenant. — Var i 1849 Generalmajor og Festningscommandant i Zara. Fader til Paafølgende. Bd. IV	135
<i>Reimer, Ludwig Ridder v. og zu Lindenpichl.</i> Hauptmann i Marineinfanteriet	Bd. IV 135
<i>Ricaudy.</i> Daværende Contreadmiral og Chef for den franske Eskadre i Adriaterhavet	Bd. 49 51 109
<i>Riehle, Carl.</i> Daværende Hauptmann i Marineinfanteriet. Bd. III 53 125 142. Bd. IV 95—96	96
<i>Rivoltella.</i> Bankier i Triest	Bd. IV 65 76
<i>Rohde, Levin Georg.</i> Født 9. Nov. 1826. Capitain i den danske Marine. Daværende Lieutenant. Søn af Paafølgende	Bd. IV 182
<i>Rohde, Levin Jürgen.</i> Født 3. Juli 1786, død 2. Aug. 1857. Commandeurcapitain i den danske Marine. Havnecapitain paa St. Thomas. Maritim Forfatter	Bd. IV 181—83

	Side
<i>Rubelli, Joseph.</i> Daværende Corvettenkapitän	Bd. III 30
<i>Rüttl, Eduard.</i> Schweizer. Daværende Skibsingenieur og Overmaskinmester i østerrigsk Tjeneste	Bd. III 91 94 173
<i>Sachsen, Kongen og Dronningen af. Se Friedrich August II.</i>	
<i>Sahrland.</i> Forhenværende Kiøbmand i Hamborg	Bd. IV 154—55
<i>Salvini, Mathias.</i> Daværende Fregattencapitän	Bd. IV 9 93
<i>Sartorius.</i> Daværende Kiøbmand i Triest	Bd. IV 183
<i>Sass, Vilhelm.</i> Dansker. Daværende Marinecadet i østerrigsk Tjeneste	Bd. IV 7
<i>Schaffgotsch.</i> Greve. — Enten <i>Franz</i> , født 1820, død 1872 som Oberst; eller <i>Johann Franz</i> , født 1792, død 1866 som Cavalleriegeneral. Begge kæmpede med Udmærkelse i Italien 1848—49.	Bd. IV 156
<i>Schaub, Franz.</i> Født 1817. Astronom	Bd. IV 97
<i>Schauroth, Carl.</i> Baron. Død af Cholera 1849. Oberst.....	Bd. III 132
<i>Scheel-Plessen.</i> Daværende dansk Legationssecretair i Wien.	
<i>Scheffer, Carl.</i> Hollænder. Daværende Skibsbygningsdirecteur i østerrigsk Tjeneste. Bd. III 25 28 31 39 48. Bd. IV 82—85 95	106 120 155
<i>Schifter, Andreas.</i> Født 28 Aug. 1779, død 1. Nov. 1852. Dansk Viceadmiral og fremragende Skibsconstructeur	Bd. 40 159
<i>Schlosser, Franz.</i> Daværende Cancellist	Bd. IV 124—25
<i>Schmerling, Anton Ridder v.</i> Født 1805, død 1893. Østerrigsk Statsmand. Daværende Justitsminister. Bd. IV 65 67 70—71 73	—74 76
<i>Schmidt, Joseph.</i> Daværende Fregattencapitän. Bd. III 29 44—46	151 178
<i>Schott, Georg.</i> Daværende Corvettenkapitän	Bd. IV 128
<i>Schubert.</i> Professor. Daværende Directeur for den polytechniske Skole i Dresden	Bd. IV 147—48
<i>Schultner, Joseph.</i> Daværende Overintendant. Bd. IV 31 80 84 86	99 197—98
<i>Schwarzenberg, Felix Ludwig Johann Friedrich Fyrst v.</i> Født 2. Oct. 1800, død 5. April 1852. Feltmarchallieutenant. Statsmand. Daværende Førsteminister. Broder til Paafølgende. Bd. III 12	15—17 94. Bd. IV 55—56 64—65 69 75—76 121 235—38
<i>Schwarzenberg, Friedrich Johann Fyrst v.</i> Født 1809, død 1885. Fyrsterkebiskop i Prag	Bd. IV 55
<i>Schöllheim, Johann Georg Schölhammer v.</i> Født 1785, død 1853. Hof- og Ministerialraad. Understatssecretær i Krigsministeriet. Pensioneret i 1852	Bd. III 93. Bd. IV 22
<i>Schönborn.</i> Greve	Bd. IV 195

- Schönborn-Buchheim, Ernestine.* Grevinde, født Grevinde *Rhuenburg.* Daværende Overhofmesterinde hos Erkehertuginde Sophie Bd. IV 59 101—02 154—55
183—84 224
- Schönburg.* Greve. Død 1850. Ritmester. Adjutant hos Keiseren.
Bd. IV 159 183
- Schönheyder, Ulrik Anton.* Født 22. Juni 1775, død 21. April 1858. Dansk Admiral. Afskediget 3. Aug. 1851 Bd. IV 241
- Scopinich, Johann Anton.* Født 1815, død som Contreadmiral. Erhvervede sig i 1851 Riddertitlen, med Tilnavn *v. Küstenhort.*
Bd. III 49 91 139 165—67 174—75 179 187—88. Bd. IV 1 67
71 97 195
- Seeburger, Dr. Johann.* Født 1800. Livlæge hos Keiseren. Blev i 1865 ophøiet i Friherrestanden Bd. IV 183
- Seymour.* Daværende engelsk Marinecaptain Bd. IV 140
- Silva, Carl.* Daværende Fregattenleutnant Bd. III 201—02
- Sneedorff, Hans Christian.* Født 22. Mai 1759, død 13. Oct. 1824.
Dansk Contreadmiral. Kammerherre. Knyttet til Søcadetacademiet fra 1786, fra 1797 som Chef Bd. IV 143
- Sophie.* Erkehertuginde af Østerrig. Født 27. Jan. 1805, død 28. Mai 1872. Datter af Kong Ludwig I af Bayern. Erkehertug Franz Carls Gemalinde. Moder til Keiseren. Bd. III 15. Bd. IV
14 59 101—03 105 145 183—84 218 224
- Sourdeau.* Den Gang ansat ved Commissariatet i Treviso. Søn af Paafølgende Bd. III 156 159
- Sourdeau, August.* Baron. Født 1784 i Tournai. Pensioneret 1849. 1863 Viceadmiral. Bd. III 10 26 28 30 36 44—45 156—57 159
—60 207. Bd. IV 9
- Sponneck, Vilhelm Carl Eppingen.* Rigsgreve. Født 16. Febr. 1815, død 29. Febr. 1888. Kammerherre. Geheimeconferentsraad. Dansk Statsmand. Daværende Finantsminister..... Bd. IV 236—37
- Standeisky.* Død 30 Oct. 1849. Feltmarchallieutenant. Bd. III 47
124 126 157 176—77 220
- Stella.* Cavaliere. Daværende neapolitansk Consul i Triest. Bd. IV 156
- Stephenson, Hans.* Dansker. Daværende Marinecadet i østerrigsk Tjeneste Bd. IV 7
- Stetten, v.* Død i Triest 1849. Broder til Fru v. Oesterreicher.
Bd. III 218—19
- Strudthoff, Eduard.* Daværende privat Skibsbygmester i Triest.
Bd. III 32. Bd. IV 84—85 147
- Széchényi, Ludwig.* Greve. Født 1781, død 1855. Daværende Overhofmester hos Erkehertuginde Sophie Bd. IV 183—84

	Side
<i>Thun-Hohenstein, Leo</i> . Greve. Født 1811, død 1888. Østerrigsk Statsmand. Daværende Cultusminister	Bd. IV 55
<i>Thurn-Valsassina, Georg</i> . Greve. Født 1780, død 1866. Felttøimester. Bd. III 97 118 126 129—31 135—36 140—44 146 155 —158 164—65 168—71 173 177 182 206	206
<i>Tomaseo, Niccolò</i> . Født 1803 i Sebenico i Dalmatien, død 1874 i Florenz. Italiensk Forfatter og Revolutionair.....	Bd. III 168
<i>Tonello, Casper</i> . Død 1849. Skibsbygger og Verfteier, Broder til Paafølgende	Bd. IV 78 106 108 118
<i>Tonello, Guiseppa</i> . Født 1811, død 1869. Tømmerhandler og Skibsbygger. Erhvervede sig Riddertitlen med Tilnavnet <i>v. Stramare</i> . Bd. IV 48 68 81—84 151—52	52
<i>Trattner v. Petrocza, Carl</i> . Død 1872 som Feltmarchallieutenant. Daværende Sectionschef i Krigsministeriet	Bd. III 93
<i>Troesch, Leopold</i> . Daværende Oberstlieutenant og Directeur for Marineartilleriet	Bd. III 24 42
<i>Trubetzkoi, Prinds</i> . Daværende russisk Oberst i østerrigsk Tjeneste	Bd. III 70 87 90 193 201
<i>Uchatius</i> — to Brødre, daværende Artillerilieutenant. Den ene, <i>Franz</i> , født 1811, død 1881 som Feltmarchallieutenant og Baron, Opfinder af en efter ham opkaldt Kanon	Bd. III 146
<i>Uieyski, Appolinar Ridder v.</i> Daværende Major i Marineinfanteriet. I 1863 Generalmajor	Bd. III 80
<i>Ulloa</i> . Spanier. Politisk Fører under Opstanden i Venedig. Bd. III 168 187	187
<i>Vansittart</i> . Daværende Capitain paa den engelske Orlogsbrig <i>Frolic</i> Bd. III 111	111
<i>Vetter</i> — <i>Grev V. v. der Lilie</i> . Daværende Oberstlieutenant. Bd. III 131	131
<i>Vrints, Maximilian</i> . Baron. Født 1802, død 1896. I 1860 ophøiet i Grevestanden. Daværende østerrigsk Gesandt i Kjøbenhavn. Bd. III 6—8 12. Bd. IV 63—64 161 248	248
<i>Wallmoden-Gimborn, Ludwig Georg Thedel</i> . Greve. Født 1769, død 1862 som Felttøimester	Bd. IV 61
<i>Warner</i> . Englænder	Bd. IV 16
<i>Wedel-Jarlsberg</i> . Baron. Norsk Søofficier. Den Gang i østerrigsk Tjeneste	Bd. IV 6 8 69 92 120 192—93 214—16
<i>Weisz</i> — <i>Carl W. v. Schleusenburger</i> . Daværende Schiffsleutnant. Søn af Paafølgende	Bd. IV 60—61 134
<i>Weisz v. Schleusenburger</i> . Generalinde	Bd. IV 60—61
<i>Welden, Franz Ludwig</i> . Baron. Født 1782, død 1853. Felttøimester. Bd. III. 17—18 59 74 97. Bd. IV 61 239	239

	Side
<i>Wilhelm — Prinds W. af Glücksburg.</i> Daværende østerrigsk Cavallerieofficier	Bd. IV 26
<i>Wilhelmine.</i> Hertuginde	Bd. IV 218
<i>Willisen.</i> Daværende Generallieutenant. Broder til Paafølgende.	Bd. III 70
<i>Willisen, Wilhelm v.</i> Født 1790, død 1879. Preussisk General. Fulgte den østerrigske Hær i Italien 1849—49. Tog i 1849 sin Afsked. Commanderede i 1850 den slesvig-holstenske Armee.	Bd. III 70
<i>Wimpffen, Anna Marie.</i> Grevinde. Født <i>Baronesse Eskeles.</i> Givt med Paafølgende	Bd. IV 43 227
<i>Wimpffen, Franz.</i> Greve. Født 1797, død 1870. Feltmarchallieutenant. Daværende Civil- og Militairgouverneur over Görz og Gradska, Istrien og Triest. Fader til Paafølgende. Bd. III 88 95 98—103 107 109—10 113—14 127—29 134 136—37 159 162 208. Bd. IV 8 18—19 53 67 78—79 81 85 94 99 105—07 121 153 155—56 160 166 179 181 184 192 222 226—27 229 232—33	240
<i>Wimpffen, Gustav.</i> Greve. Født 1834. Daværende Marinecadet.	Bd. IV 8 166
<i>Wimpffen, Gustav.</i> Greve. Født 1805. Daværende Divisionair ved 9de Armeecorps (i Venedig)	Bd. IV 33
<i>Windisch-Graetz.</i> Fyrstinde. Givt med <i>Fyrst Veriand W.-G.</i> , Feltmarchallens Broder	Bd. IV 110
<i>Windisch-Graetz.</i> Prinds. Født ca. 1834. Daværende Husarofficier.	Bd. III 105
<i>Windisch-Graetz, Alfred.</i> Fyrste. Født 1787, død 1862. Feltmarchal. Givt med <i>Eleonore Prindsesse Schwarzenberg.</i> Bd. III 30. Bd. IV 56 62 110 238—40	
<i>Windisch-Graetz, Hugo.</i> Prinds. Født 1823. Daværende Ulan-Ritmester. Søn af <i>Fyrst Veriand W.-G.</i> Givt med <i>Louise Marie Helene Prindsesse af Mecklenburg-Schwerin</i>	Bd. IV 110
<i>Windisch-Graetz, Joseph.</i> Prinds. Født 1831. Daværende Marinecadet. — Søn af Feltmarchallen	Bd. IV 110
<i>Windisch-Graetz, Ludwig Prinds v. og zu.</i> Født 1830. Var først Marinecadet. Traadte i 1848 over i Infanterieregimentet <i>Baron Hess</i> som Lieutenant. Søn af Feltmarchallen	Bd. IV 110
<i>Wissiak, Alfons.</i> Daværende Corvettenkapitän. Broder til Paafølgende	Bd. III 173 177. Bd. IV 31—32 34 92 104
<i>Wissiak, Julius.</i> Daværende Schiffsleutnant	Bd. IV 92 159 221 223
<i>Woche, Gustav v.</i> Født 1779, død 1858 som Felttøimester. Bd. IV	33 155

	Side
<i>Wohlgemuth, Moritz v.</i> Født 1805, forlist med Damperen Marianna i Marts 1852. Fregattencapitän. Givtede sig i 1849 med en Frøken Petris	Bd. III 50 83. Bd. IV 98
<i>Wrba, Franz.</i> Daværende Justitsreferent i Marine-Overcommandoen	Bd. III 42 94 160. Bd. IV 99 114 124
<i>Wrba, Eugen.</i> Greve. Født 1822. Major ved Reuszhusarerne. Keiserens Fløiadjutant	Bd. IV 159
<i>Wrede.</i> Fyrste. Født ca. 1836. Daværende Elev paa Cadetskolen i Triest	Bd. IV 9
<i>Wurmbrand, Ferdinand.</i> Greve. Født 1807. Daværende Oberst, Geheimeraad og Overhofmester hos Erkehertug Franz Carl.	Bd. IV 101
<i>Wüllerstorff-Urbair, Bernhard.</i> Baron. Født 1816, død 1883 som pensioneret Viceadmiral og Geheimeraad. Var i 1865—66 Handelsminister. Bd. III 32 36 85 127 135 187—88 201—02 207 216. Bd. IV 9—10 17 31 48—49 54 56 58—59 63 65 69 73 84—	85 94 96—99 113 115 122 128 173 181 190 217 233
<i>Württemberg, Alexander Hertug af.</i> Daværende Feltmarchallieutenant i østerrigsk Tjeneste	Bd. III 70 90
<i>Württemberg, Nikolaus Hertug af.</i> Født 1833. Daværende Marinecadet. Broder til Paafølgende	Bd. IV 7 132
<i>Württemberg, Wilhelm Hertug af.</i> Født 1828. Daværende Hauptmann	Bd. IV 132
<i>Zaccaria, Gustav.</i> Daværende Schiffsleutnant.....	Bd. III 96. Bd. IV 215
<i>Zahrtmann, Christian Christopher.</i> Født 21. Dec. 1793, død 25. April 1852. Dansk Viceadmiral. Daværende Marineminister.	Bd. III 5—8 43. Bd. IV 161 241 243—44 247—49
<i>Zichy, Franz (?)</i> . Greve	Bd. IV 55

HANS BIRCH DAHLERUP

Mit Livs Begivenheder

Udgivet af hans Sønnesøn Joost Dahlerup.

1790—1814. 5 Kr. 75 Øre.

1815—1848. 6 Kr. 50 Øre.

Blokaden af Venedig 1849. 3 Kr. 75 Øre.

Af Pressens Omtale.

Chr. G. i „Nationaltidende“. — „Der skal meget værdifulde Romaner til (af dem, der sjældent skrives) for at opveje Memoire-Litteratur saa mærkelig og fængslende som Admiral Dahlerups „Mit Livs Begivenheder“ Et Værk, man gerne vender tilbage til.“

Dr. Johs. Lindbæk i „Dannebrog“. — „Dahlerups Erindringer fortæller om Selvrefleksion, Selvopdragelse og en harmonisk og overlegen Karakter. Overalt viser han sin skarpe Iagttagelsesevne og formaar at give træffende Billeder baade af Steder, Personer og Sæder. Meget interessante er saaledes hans Skildringer af England, som han faar stor Sympati for. Man maa med stor Interesse lmødesæ Fortsættelsen af Dahlerups Erindringer, der hører til de bedste Memoirer, som de senere Aar har bragt.“

„København“. — „Et meget begivenhedsrigt Liv i en meget bevæget Tid er det, man lærer at kende . . . Mange højt interessante Enkeltheder rummer de Dahlerupske Memoirer . . . og hvad der berettes om „Prins Christian“'s sidste Togt er af ikke ringe Interesse.“

Forhaabentlig vil Fortsættelsen af disse sjældent elskværdige og hyggelige Memoirer ikke lade vente for længe paa sig.“

Dr. Aage Friis i „Politiken“. — „Det er en fængslende og oplysende Skildring af Tilstande og Stemninger ved Aarhundredskiftet og særlig under Krigen med England, der her gives af den friske, livlige Søofficer; der er Liv og Farve over den stillfærdige Skildring. Meget værdifuld er Fortællingen om de fangne danske og norske Søofficerers Ophold i England. Interessantest i kulturhistorisk Henseende er dog Skildringerne fra Livet paa Norges Vestkyst, hvor Dahlerup tilbragte det meste af Aarene fra 1808 til 1813.“

Alt i alt en fornøjelig Bog.“

„Berlingske Tidende“. — „Mellem de bedste Erindringskrifter fra de senere Aar vil man mindes Admiral, Baron Dahlerups Optegnelser 1790—1814“

Der var i første Bind en rig Række originale Skildringer fra Marlnens Kampe 1807—14, Tidsbilleder, som i Indhold staar højt; ogsaa Livet som fangen Officer i England var interessant skildret, ligesom Bogen i sin Helhed udmærkede sig ved at bringe et overordentligt rigt Galleri af Personer fra de forskelligste Klasser og Lag, iagttagne af en klog, ja overlegen Iagttaget (Og Anmelderen slutter med at sige:) Man lmødeser med Længsel Fortsættelsen af Memoirerne — saa megen Nydelse og Behag har de to udkomne Bind skaffet.“

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG

HENRIK STEFFENS HELMS

Livserindringer

Af Pressens Omtale.

„Nationaltidende“. — „En Bog, der vil blive læst med Opmærksomhed viden om — som et personhistorisk Skrift af betydeligt Værd, fuldt af brogede og fængslende Billeder fra en avunden Tid og skrevet i saa smuk og tiltalende en Form . . . Der findes i Skolebestyrer Helms' Erindringer en Rigdom af den Slags Træk, der kaster Lys over Tidsaldre og Mennesker . . . Og Bogen er ikke blot underholdende. Den er ogsaa ved sin Forening af elskværdig Hygge og af varm Begejstring for alt skønt og godt et ualmindeligt tiltalende Arbejde.“

Pris: 5 Kr.

EDMUND GOSSE

To Besøg i Danmark 1872-1874

Af Pressens Omtale.

„Politiken“. — „Englænderen Edmund Gosses Navn er kendt og skattet herhjemme. Enhver véd, at han i sit Hjemland har været en utrættelig Indfører af skandinavisk Literatur, og at han sikkert mere end nogen anden Nulevende har bidraget til i England at udbrede Kendskabet til nordisk Aandsliv. Den Bog, som han har udsendt om sine to første Besøg i Danmark (1872 og 1874) har derfor i og for sig Krav paa at modtages med Opmærksomhed. Den vil blive læst med saa meget desto større Interesse, som den indeholder gode Bidrag til Belysning af det aandelige og literære Liv her i Kjøbenhavn i Halvfjerdaernes Begyndelse, adskillige underholdende Anekdoter og mange livfulde Skildringer af vore berømteste literære Personligheder.“

Pris: 4 Kr. 50 Øre.

Oberst J. T. RÆDER

Krigserindringer fra 1848-50

Af Pressens Omtale.

„Berlingske Tidende“. — „Det kan straks siges, at vi her har baade førstærangs og førstehaands Skildringer af mange vigtige Begivenheder; en højstaaende Officers Krigsoplevelser har betydeligt Værd ved hans Indsigt i Begivenhedernes virkelige Sammenhæng, og naar saa endda Officeren er en som Forfatter og Soldat lige udmærket Mand, vil man kunne stille store Forventninger til hans Bog. Og her vil man ikke blive skuffet ved Læsningen.“

„Prof. Karl Larsen i „Politiken“. — „Hans Bog vil altid komme til at indtage en fremragende Plads indenfor nordisk Memoirelitteratur . . . Den fortjener de flest mulige Læsere blandt dem, der forstaar at læse i den rette Memoires Aand, langsomt, under frydefulde Gentagelser, med Sjelens Øje altid vaagent for det meget, der staar imellem Linjerne.“

Pris: 5 Kr. 50 Øre.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG

MEMOIRER OG BREVE

Pastor Laurids Prips Ungdomserindringer

Af Pressens Omtale.

„Nationaltidende“. — „En værdifuld Forøgelse af Samlingen. Ved en egen jævn, naturlig Fortællemaade gør Forfatteren sine Læsere interesserede i det Milieu, han skildrer. Der er over hans Fremstilling en gammeldags retskaffen Ærlighed, som virker overmaade tiltalende, ofte tillige en stille, beskedne Humor, der ordentlig lader En bygge sig i hans Selskab.“

„Riget“. — „Fra først til sidst præges dette fordringløse Arbejde af en Sindets Renhed og en Tankens Fred, der gør Læseren godt og indtager ham for den ærværdige gamle Fortæller . . . Den gamle Præstemand kender ikke til Bitterhed; sine Erindringer og Erfaringer ser han i mildt Lys, og han fortæller om dem i en smittende Stemningsblandning, som ofte dugger hans Øjne, selv om Smilet spiller om hans Mund. Der hviler Sommeraftensfred over hans Minder.“

Pris: 5 Kr.

Knud Lyne Rahbeks Ungdomskærlighed

Fra de skønne Følelsers Tid.

Af Pressens Omtale.

Dette Bind, hvis Indhold hviler paa en Række Dagbogoptegnelser og paa en Brevveksling, som først for kort Tid siden er bleven tilgængelig, fortæller om den unge Rahbeks Forelskelse i Skuespillerinden *Johanne Rosing*, g. m. Skuespilleren *Michael Rosing*. Det er en enestaaende Række Genrebilleder, disse Breve giver, dels af det fortrøllede Samliv mellem de tre Mennesker, om Sommeren ude i Fredensborg og om Vinteren inde i det gamle København.

Det er en i Ordets fineste Forstand „intim“ Brevveksling her foreligger, der baade i psykologisk og kulturhistorisk Henseende er af største Interesse.

Da dette Bind desuden indeholder en Række ikke hidtil kendte Portraiter af Rosings ved Thorvaldsen og Juel, vil det sikkert blive meget efterstræbt.

Pris: 5 Kr.

Oberst Jacob Thode Ræders Barndoms- og Ungdomserindringer

Af Pressens Omtale.

Oberst Ræder, hvis Erindringer fra Krigen 1848—50 jo har vakt saa stor Opsigt og Diskussion, fortæller i dette Bind sine Barndoms- og Ungdomserindringer, staaende ved Efteraaret 1819. Skildringen af det fattige Officershjem paa Gaarden Næs i Romsdalen, hvor han blev født, er et interressant Stykke Kulturhistorie. 13 Aar gammel tog han i 1811 til København for at blive Landkadet; efter nogle Aars Ophold paa Landkadetakademiet bliver han Page og senere gør han Tjeneste ved Okkupationskorpset i Frankrig, hvorfra han vendte hjem i 1818.

Pris: 5 Kr.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG

MEMOIRER OG BREVE

Kommandør Jens Jacob Paludans Ungdoms- Erindringer

Af Pressens Omtale.

„*Berlingske Tidende*“. — „Den udmærkede Fortæller giver en Række Skildringer af Personer, Tilstande og Begivenheder i Marinen i disse dens mærkelige Aar, dels inden 1807, dels i Sø-Guerillakrigen, som fulgte derefter. Fra selve Belejringsdagene er der en ypperlig Skildring . . .

Man kan ved at læse hans Erindringer kun vinde Sympati for den kraftige unge Mand, i hvis Sind det bruser og gærer, som gaar paa lange og farlige Eventyr, men beriget og belært derved vender hjem og anvender sine Evner i sit Lands Tjeneste . . . Bogen er god og sund Læsning for Alle.“

Pris: 5 Kr.

Domprovsten i Roskilde

Brudstykke af en gammel Familiekrønike.

Af Pressens Omtale.

„*Berlingske Tidende*“. — „Saa vist som hvert nyt Bind af den Clausen-Rist'ske Samling modtages med Glæde af Memoire-Litteraturens mange Venner, vil ogsaa dette, der er en afkortet Udgave af nogle Familieerindringer, som Pastorinde *Lise Fich* født Hertz har skrevet med sit fædrene Hjem, Domprovstegaarden i Roskilde, som Udgangs- og Midtpunkt, være velkomment, thi det fører Læseren ind i en tiltalende Kreds af dygtige og elskværdige Mennesker og fortæller om et Hjem efter de bedste, mest ideal-danske Mønstre.

Der er ægte Kvindelighed i Bogen lige fra Barne- og Ungpige-Stemninger til Husholderske-Sorger og Husmoder-Ræsonnementer . . . og denne Kvindelighed giver sig hos *Lise Fich* hyppigt nydelige, og altid ægte Udtryk.“

Pris: 5 Kr.

Gyldenløves Lakaj

Optegnelser fra Christian V.'s Tid af Matthias Skaanlund.

Af Pressens Omtale.

„*København*“. — „Det er Christian Gyldenløves Lakaj Matthias Skaanlund, hvis Optegnelser fra de Aar, hvor han tjente den unge Gyldenløve, former sig som en historisk Skildring, der, fra første til sidste Linje, griber Læseren saavel ved Stilens Farve som ved de enkelte Afsnits Rigdom paa Hændelser. Den unge Lakaj og senere Sorenskriver har forstaaet at bruge sine Øjne og Øren, og Udgiveren har Ret i at indlemme hans ejendommelige og for nordisk Historie højt værdifulde Dagbog i deres Memoire-Samling . . . et Stykke Menneskeskildring af høj Værd, et Tidsbillede, der fængsler og binder Tanken fra første til sidste Side.“

Pris: 5 Kr.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG

**GYLDENDALSKE
BOGHANDEL**

NORDISK FORLAG

Forlegsthystræet, Kæreboedams 2, København K

